

यशवंतराव चव्हाण
प्रतिष्ठान, मुंबई

२९वा वार्षिक अहवाल २०१३ - २०१४

Yashwantrao Chavan
Pratishthan, Mumbai

29th Annual Report 2013 - 2014

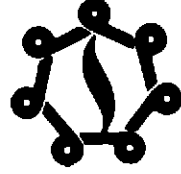

यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय पुरस्कार विजेते श्री. झुबीन मेहता यांच्या वतीने डॉ. अनिल काकोडकर यांच्याकडून पुरस्कार स्वीकारताना श्री. युसूफ हमीद, सोबत प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष व केंद्रीय कृषीमंत्री मा. श्री. शरदराव पवार, उपाध्यक्ष मा. श्री. अरुण गुजराधी, कार्याध्यक्ष मा. सौ. सुप्रिया सुळे, सरचिटणीस मा. श्री. शरद काळे व कोषाध्यक्ष मा. श्री. हेमंत टकले.

मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या १०१ व्या जयंती दिनाच्या कार्यक्रमानिमित्त मा. डॉ. अनिल काकोडकर, मा. श्री. युसुफ हमीद, कार्याध्यक्षा मा. सौ. सुप्रिया सुळे, अध्यक्ष मा. श्री. शरदराव पवार व विश्वस्त डॉ. समीर दलवाई.

२९ वा वार्षिक अहवाल २०१३ - २०१४

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

जन. जगन्नाथराव भोसले मार्ग,

मुंबई - ४०० ०२१

दूरध्वनी क्र.: २२०२८५९८, २२०४५४६०, २२८५२३४५.

फॅक्स क्र.: २२८५२०८१, २२८५२०८२

Email : ybchavan100@gmail.com

Visit us : ybchavanpratishthan.org

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

वार्षिक अहवाल २०१२ - २०१३

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	विषय	पृष्ठ क्र.
१	यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईचे विश्वस्त मंडळ, कार्यकारिणी मंडळ, कार्यकारी समिती, प्रतिष्ठानचे विभाग प्रमुख, प्रतिष्ठानच्या विभागीय केंद्राचे मा. अध्यक्ष व व्यवस्थापन	३-५
२	यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई केंद्रातील उपक्रम	५-८
३	यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईच्या केंद्रात झालेले महत्वाचे कार्यक्रम	८
४	यशवंतराव चव्हाण राज्यस्तरीय पारितोषिक, राष्ट्रीय पुरस्कार व इतर उपक्रम	८-९
५	विशेष कार्यक्रम	९-१२
६	यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई - माहिती व तंत्रज्ञान प्रबोधिनी	१२-१४
७	यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईच्या सहकार्याने कार्यरत असलेले इतर कार्यक्रम / उपक्रम	१४-१५
८	प्रतिष्ठानमार्फत देण्यात आलेली व मिळालेली अनुदाने	१५
९	यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईच्या विभागांमार्फत झालेले कार्यक्रम / उपक्रम	१५-४४
१०	यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईची विभागीय केंद्रे	४४-७९
११	यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई - वार्तापत्र	८०
१२	प्रतिष्ठानच्या वैधानिक लेखा परीक्षकाचे प्रमाणपत्र	८१
१३	यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानची हिशोबपत्रके व संबंधित परिशिष्टे	८२-९२
१४	प्रतिष्ठानची प्रकाशने व व्हि.डी.ओ. कॅसेट्स	

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

ट्रस्ट रजि.नं.एफ.१०६४३, दिनांक १७ सप्टेंबर १९८५, सोसायटी रजि.नं.एम.एम.एच/बी.ओएम-५३९/८५

यशवंतराव चव्हाण सेंटर, जनरल जगन्नाथराव भोसले मार्ग, मुंबई - ४०० ०२१

विश्वस्त मंडळ सदस्य

१. मा. श्री. शरदराव पवार
२. मा. श्री. अरुण गुजराथी
३. मा. सौ. सुप्रिया सदानंद सुळे
४. मा. श्री. श. गं. काळे
५. मा. श्री. हेमंत टकले
६. मा. श्री. शिवाजीराव पाटील- निलंगेकर
७. मा. श्री. राम प्रधान
८. मा. श्री. वसंतराव कार्लेकर
९. मा. श्री. दिलीप वळसे-पाटील
१०. मा. श्री. अजित निंबाळकर
११. मा. श्री. बी. के. अग्रवाल
१२. मा. श्री. अमित डहाणूकर
१३. मा. डॉ. समीर दलवाई
१४. मा. श्री. ना. धो. महानोर
- महाराष्ट्र शासन प्रतिनिधी**
१५. मा. श्री. नितीन करीर,
आयुक्त विक्रीकर विभाग.
१६. प्रधान सचिव, विधी व न्याय विभाग

अध्यक्ष
उपाध्यक्ष
कार्याध्यक्ष
सरचिटणीस
कोषाध्यक्ष

कार्यकारिणी मंडळ सदस्य

१. मा. श्री. शरदराव पवार
२. मा. श्री. अरुण गुजराथी
३. मा. सौ. सुप्रिया सदानंद सुळे
४. मा. श्री. श. गं. काळे
५. मा. श्री. हेमंत टकले
६. मा. श्री. जयंत पाटील
७. मा. श्री. राम ताकवले
८. मा. श्री. ना. धो. महानोर
९. मा. श्री. रा. सु. गवई
१०. मा. श्री. विनायकराव पाटील
११. मा. श्री. के. बी. आवाडे
१२. मा. श्री. प्रकाश कुलकर्णी
१३. मा. श्री. जीवनराव गोरे
१४. मा. श्री. विजय शिर्के
१५. मा. श्री. जयराम साळगांवकर
१६. मा. श्री. सा. रे. ऊर्फ अप्पासाहेब पाटील
१७. मा. श्री. अंकुशराव टोपे
१८. मा. श्री. शामराव पा. पाटील
१९. मा. श्री. चंद्रकांत घुले - पाटील
२०. मा. श्री. यशवंतराव गडाख - पाटील
२१. अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य
सहकारी बँक लि. (पदसिद्ध)
- महाराष्ट्र शासन प्रतिनिधी**
२२. मा. श्री. नितीन करीर,
आयुक्त विक्रीकर विभाग.

कार्यकारी समिती

- १ मा. श्री. शरदराव पवार
- २ मा. श्री. अरुण गुजराथी
- ३ मा. सौ. सुप्रिया सदानंद सुळे
- ४ मा. श्री. श. गं. काळे

- ५ मा. श्री. हेमंत टकले
- ६ मा. श्री. अजित निंबाळकर
- ७ मा. श्री. जीवनराव गोरे
- ८ मा. श्री. यशवंतराव गडाख

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

प्रतिष्ठानचे विभाग

१. सृजन	सृजन प्रमुख	सौ. सुप्रिया सुळे
२. वसुंधरा कक्ष (पर्यावरण संवर्धन अभियान)	निमंत्रक	सौ. सुप्रिया सुळे
३. कृषी व सहकार व्यासपीठ	निमंत्रक	श्री. अजित निंबाळकर
४. कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरम	सदस्य सचिव	श्री. म. बा. पवार
५. यशवंतराव चव्हाण माहिती तंत्रज्ञान प्रबोधिनी	संचालक	ब्रिगेडीअर श्री. सुशील गुप्तन
६. महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ	संयोजिका	श्रीमती रेखा नार्वेकर
	कार्यकारी संयोजिका	श्रीमती ममता कानडे
७. नवमहाराष्ट्र युवा अभियान	संयोजक	श्री. दत्ता बाळसराफ
८. सांस्कृतिक विभाग	निमंत्रक	श्री. विनय नेवाळकर
९. यशवंतराव चव्हाण ग्रंथालय	ग्रंथपाल व संदर्भ अधिकारी	श्री. अनिल पाझारे
१०. यशवंतराव चव्हाण सभागृहे	व्यवस्थापक	श्री. विजय देसाई
११. वार्तापत्र	मानद संपादक	श्री. दत्ता बाळसराफ
१२. शिक्षण विकास मंच	प्रमुख संयोजक	श्री. वसंत काळपांडे
१३. अपंग हक्क अभियान	संयोजक	श्री. विजय कान्हेकर
१४. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई	विधी सल्लागार	श्री. एम. बी. पवार
१५. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई	कक्ष अधिकारी	श्री. संजय बनसोडे
१६. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई	लेखाधिकारी	श्री. महेश चव्हाण

प्रतिष्ठानच्या विभागीय केंद्रांचे अध्यक्ष :

१) विभागीय केंद्र कराड	अध्यक्ष	श्री. जयंत पाटील
२) विभागीय केंद्र पुणे	अध्यक्ष	श्री. अजित निंबाळकर
३) विभागीय केंद्र नागपूर	अध्यक्ष	श्री. गिरीश गांधी
४) विभागीय केंद्र नाशिक	अध्यक्ष	श्री. विनायकराव पाटील
५) विभागीय केंद्र औरंगाबाद	अध्यक्ष	श्री. नंदकिशोर कागलीवाल
६) विभागीय केंद्र लातूर	अध्यक्ष	श्री. जनार्दन वाघमारे
७) विभागीय केंद्र कोंकण	अध्यक्ष	श्री. राजाभाऊ लिमये
८) विभागीय केंद्र अमरावती	अध्यक्ष	श्री. रा. सु. गवई

इतर

१) मानद वास्तुविशारद	मे. शशी प्रभु अँड असोशिएटस्
२) संविधिक लेखा परीक्षक	मे. सी.व्ही.के. अँड असोशिएटस्
३) अंतर्गत हिशेब तपासनीस	मे. संजय राणे अँड असोशिएटस्

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईचा सन २०१३-२०१४ चा वार्षिक अहवाल पुढीलप्रमाणे सादर करित आहोत.

१. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे व्यवस्थापन :

मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या विचारांचा व कार्याचा प्रसार करण्यासाठी प्रतिष्ठानतर्फे विविध प्रकारचे उपक्रम प्रतिवर्षी राबविण्यात येतात. उपक्रमांची आखणी व अंमलबजावणी करण्यासाठी नेमलेल्या कार्यकारी समितीच्या १२ बैठका घेण्यात आल्या व विविध विषयांवर सांगोपांग चर्चा होऊन निर्णय घेण्यात आले. या आर्थिक वर्षात विश्वस्त मंडळाच्या व कार्यकारिणी मंडळाच्या प्रत्येकी पुढीलप्रमाणे ३ बैठका झाल्या. दिनांक ७ सप्टेंबर २०१३, दिनांक २५ नोव्हेंबर २०१३ व दिनांक १२ मार्च २०१४.

तसेच कार्यकारी समितीच्या दिनांक ६ एप्रिल २०१३, ४ मे २०१३, १ जून २०१३, ६ जुलै २०१३, ३ ऑगस्ट २०१३, ७ सप्टेंबर २०१३, ५ ऑक्टोबर २०१३, ८ नोव्हेंबर २०१३, ७ डिसेंबर २०१३, ४ जानेवारी २०१४, १ फेब्रुवारी २०१४ व १ मार्च २०१४ अशा एकूण १२ बैठका झाल्या.

प्रतिष्ठानच्या हिशेबाची तपासणी प्रत्येक महिन्याला अंतर्गत हिशेब तपासनीस मे. संजय राणे अॅन्ड असोसिएटस्, यांचेमार्फत करण्यात आली व त्यांचे अहवाल कार्यकारी समितीपुढे ठेवण्यात आले. वार्षिक हिशेबाची तपासणी सांविधिक हिशेब तपासनीस मेसर्स सी.व्ही.के. असोसिएटस्, चार्टर्ड अकाउंटंट यांच्याकडून झाली असून त्याचा अहवालही विश्वस्त मंडळ व कार्यकारिणी मंडळासमोर ठेवण्यात आला. वार्षिक सर्वसाधारण सभेने मंजूर केलेल्या अंदाजपत्रकास आधीन राहून प्रत्येक विभागीय केंद्रासाठी व मुख्य कार्यालयातील विविध विभागांना खर्चाचे अंदाजपत्रक दिले असून त्यांच्याकडून खर्चाचे तिमाही अहवाल मागवून तपासण्यात आले व कार्यकारी समितीपुढे सादर करण्यात येऊन त्रुटींची पूर्तता करून घेण्यात आली. प्रतिष्ठानची वेबसाईट ybchavanpratishthan.org असून ती वेळोवेळी अद्ययावत करण्यात येत आहे.

सभासद संख्या : यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईची निरनिराळ्या प्रकारच्या सभासदांची संख्या खालीलप्रमाणे आहे.

१. संस्थापक सदस्य - ३९
२. आजीव सदस्य - २५३
३. संस्था सदस्य - २८

महाराष्ट्र शासनाने मा. श्री. नितीन करीर, आयुक्त, विक्रीकर विभाग व प्रधान सचिव, विधी व न्याय विभाग हे दोन प्रतिनिधी विश्वस्त मंडळावर नेमलेले आहेत. त्यापैकी मा. श्री. नितीन करीर, आयुक्त, विक्रीकर विभाग यांची कार्यकारिणी मंडळावरही नियुक्ती केलेली आहे.

२. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई केंद्रातील उपक्रम :

२.१ सभागृहे

१.१ **मुख्य सभागृह :** यशवंतराव चव्हाण केंद्रातील सभागृहाचा वापर, प्रतिष्ठानने आयोजित केलेल्या विविध कार्यक्रमांसाठी तसेच निरनिराळ्या सामाजिक संस्था, शासनातर्फे आयोजित केलेल्या सभा, संमेलने, चर्चा, परिषदा, चित्रपट, सांस्कृतिक कार्यक्रम यासाठी करण्यात आला. सभागृहामध्ये मराठी, हिंदी, गुजराती व इंग्रजी नाटके, संगीत, सभा आदि कार्यक्रमही झाले.

१.२ सांस्कृतिक व रंगस्वर सभागृह : सांस्कृतिक सभागृह व रंगस्वर सभागृह या दोन्ही सभागृहात विविध सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित करण्यात येतात. ही दोन्ही सभागृहे सर्व सोयींनी युक्त व अद्यावत करण्यात आली आहेत.

२.२ यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय ग्रंथालय :-

२.१ ग्रंथालयाविषयी माहिती :- जगातील ज्ञानामध्ये दरवर्षी भर पडत आहे. त्यामुळे ग्रंथ, ज्ञान साधने मोठ्या संख्येने प्रसिद्ध होत आहेत. ग्रंथालयातील वाचक वर्गाचे समाधान होण्यासाठी आपण तशा प्रकारच्या ग्रंथालयातून सेवा दिल्या जातात. गेल्या वीस वर्षांत विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाने झेप घेतली आहे. या क्षेत्रात लक्षणीय परिवर्तन झाले आहे. सध्याचे युग हे माहिती तंत्रज्ञानाचे आहे. तंत्रज्ञानाचा झपाट्याने विकास होत आहे. सध्या सर्वत्र ग्रंथालयाचे व माहिती केंद्रे स्थानिक, प्रादेशिक आणि जागतिक पातळीवर स्थापन झाली आहेत. ती ज्ञान प्रसाराच्या क्षेत्रात महत्त्वाची भूमिका बजावत आहे. शास्त्रीय व इतर संशोधनाचा वेगाने विकास होत आहे.

ग्रंथपेटी मा. यशवंतराव चव्हाणसाहेबांची प्रकाशने पुस्तके विक्रीकरिता ठेवण्यात आली आहेत. ग्रंथालयाने कांही महत्त्वाच्या विषयाची वृत्तपत्रीय कात्रणे काढून वाचकाना हाताळता यावी याकरिता व्यवस्थित बांधणी करून ग्रंथालयामध्ये संदर्भाकरिता ठेवण्यात आली आहेत. विद्यार्थी, संशोधक यांच्याकरिता अद्यावत माहितीकरिता नियतकालिकांची बांधणी करून संदर्भाकरिता ठेवली आहेत. ग्रंथालयात विविध नियतकालिके, समाजशास्त्र, शेती, इतिहास, कायदा, संस्कृती इ. विषयांवरील पुस्तके, आत्मचरित्रे, धर्मकोश, विश्वकोष, गॅझीटीयर, अॅटलास, वार्षिके, शब्दकोश व निरनिराळ्या कायद्याचे ग्रंथ उपलब्ध आहेत. वेळोवेळी ग्रंथालयाला अनुसरून नवीन पुस्तके खरेदी करण्यात येतात. ग्रंथालयीन नियमानुसार ग्रंथालयाची मांडणी केली आहे. ग्रंथालयाचा वाचकांकरिता जास्तीत जास्त वापर व्हावा यासाठी तंत्रज्ञानाचा वापर करण्यात आला आहे. तसेच पुस्तके शोधण्याकरिता मशीन कॅटलॉगच्या सहाय्याने वाचकांना मदत होते. डिडिसी (डायुई डेसिमल क्लासीफिकेशन) नुसार ग्रंथाचे वर्गीकरण केले आहे. मुख्य वर्गांक आणि त्याचे उपवर्ग यानुसार ग्रंथाची मांडणी केलेली आहे. सर्व ग्रंथ याच पद्धतीप्रमाणे कपाटात ठेवण्यात आले असून त्यामुळे संगणकीय सहाय्याने साहित्य शोध जलद गतीने व अचूक घेता येतो. विशेष ग्रंथालयीन नेटवर्क उदा. डेलनेटच्या माध्यमातून ऑनलाईन ग्रंथालयीन सेवा दिली जाते.

ग्रंथालयाचे नियम :- यशवंतराव चव्हाण ग्रंथालयाचे सभासद होण्याकरिता नमुना अर्ज तयार केला आहे. या अर्जामध्ये स्वतःच्या हस्तक्षरात परिपूर्ण माहिती भरून त्यासोबत पुढीलप्रमाणे वर्गणी भरणे आवश्यक आहे.

सर्वसाधारण सभासद :- यशवंतराव चव्हाण ग्रंथालय संदर्भ ग्रंथालय असून ग्रंथ ग्रंथालयात वाचण्याची किंवा घरी घेऊन जाण्याची सुविधा आहे. याकरिता वार्षिक वर्गणी रु.५००/- व अनामत रक्कम रु.५००/- आहे.

विद्यार्थी सभासद :- महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांना नाममात्र वार्षिक वर्गणी रु.५०/- व अनामत रक्कम रु.१००/- घेऊन सभासदत्व दिले जाते. तसेच रु.५०/- भरून एक आठवडा ते एक महिना या कालावधीकरिता सभासदत्व दिले जाते.

सर्वसाधारण सभासद :- सभासदाना एकावेळी एक पुस्तक/ग्रंथ देण्यात येईल. ते आठ दिवसात परत करणे आवश्यक आहे. तसेच संदर्भग्रंथाचा उपयोग ग्रंथालयातच करता येईल. इतर पुस्तकाची किंमत भरलेल्या अनामत रक्कमेपेक्षा जास्त असेल तेव्हा अधिक अनामत रक्कम किंवा त्या पुस्तकांच्या किंमती एवढी अनामत रक्कम भरून पुस्तक घरी नेता येईल. महाविद्यालयीन व उच्चशिक्षण घेणारे विद्यार्थी / संशोधक यांना ग्रंथ, नियतकालिके ग्रंथालयात बसून वाचण्यासाठी / संदर्भासाठी देण्यात येतात. घरी /ग्रंथालयाबाहेर नेण्याकरिता देण्यात येणार नाही.

ग्रंथालय आणि माहितीशास्त्र यांच्या नियमाप्रमाणे ग्रंथालयाच्या व्यवस्थापनाचे संगणकीकरण करण्यात आले आहे. त्याचप्रमाणे वृत्तपत्रात प्रसिद्ध होणा-या महत्त्वाच्या घडामोडींची कात्रणे ठेवण्यात आली आहेत. सन २०१२-२०१३ मध्ये ग्रंथालयास महाराष्ट्र शासनाकडून रु.९६,०००/- इतके अनुदान मिळाले आहे. सन २०१३-२०१४ वर्षाकरिता प्रतिष्ठानने

एकूण रु.३ लाख इतकी रक्कम मंजूर केली होती व प्रत्यक्ष खर्च रु.२,६६,२८२/- इतका झाला आहे. या रकमेतून वर्तमानपत्रे, मासिके, साप्ताहिके, ग्रंथ, संदर्भ ग्रंथ खरेदी करण्यात आले. त्यामध्ये ५४८ ग्रंथ / पुस्तके खरेदीचा समावेश आहे. तसेच या खरेदीमध्ये खालील कांही महत्वाच्या मराठी व इंग्रजी पुस्तकांचा समावेश आहे.

मनगंगेच्या काठावर / गोस्वामी सविता, तुकाराम दर्शन / मोरे सदानंद, ज्ञात-अज्ञात नेपोलियन / डॉ. कोलारकर, राजधर्म / द्वादशीवार सुदेश, सेक्रेड हार्टस / ड्युनांट सारा, साहित्यदिंडीचा वारकरी मधुकर केचे / डॉ. ठाकरे कोमल, सांगायची गोष्ट म्हणजे ... / पवार हिरा, महात्मा गांधी आणि भारतीय राज्यघटना / चपळगावकर नरेंद्र, युगपुरुष तुकाराम / सानप किशोर, पुन्हा एकदा अवघड अफगाणिस्तान / दामले निळू, खेळता खेळता आयुष्य / कर्नाड गिरीश, औरंगजेब शक्यता आणि शोकांतिका / गोडबोले रविंद्र, राजसंस्था भांडवलशाही आणि पर्यावरणवाद / प्रा. बापट राम, लिव्हिंग फेथ / इंजिनिअर असगर, नवयान / कीर्ती मिलींद, हेडली आणि मी / राहुल भट, ब्लड ब्रदर्स / अकबर एम. जे., द.ग. गोडसे यांची कलामीमांसा / सरोजजिनी वैद्य, यशवंतराव चव्हाण आठवणी - आख्यायिका / लक्ष्मण माने, कथारूप महाभारत खंड १, २ / कमला सुब्रह्मण्यम, प्रतिवाद ग्रंथ / भावे, पूर्व अपूर्व / द्वारकानाथ संज्ञिगिरी, पुस्तक उघडलं / वडावाला रिसबूड, माझी जीवनगाथा / प्रबोधनकार ठाकरे, Tap Dancing to Work / Warren Buffett, Diplomacy / Henry Kissinger, The Machine & The War of the Worlds / G.H. Wells, Napoleon / Emil Ludwing, Mumbai Past and present / Manjiri Kamat, Vedic Mind / Ram Piparaiya, The Making of History / Irfan Habib, India a Portrait / Patrick French, The Pakistan Project / Rubina Saigol, Global Water Governance Crisis and Management / Jaquir Iqbal, Riots and After in Mumbai / Meena Menon, India's National Security / Mohanan Pallai, Qualitative Research in Society Work / Edmund Sherma, Managing Knowledge / Stephen Little, Migration in India / Shekhar Mukherji.

दिनांक ३१.३.२०१४ रोजी प्रमाणे ग्रंथालयाची सभासद संख्या पुढीलप्रमाणे आहे.

१. सन २०१३-२०१४ मध्ये सभासद झालेले महाविद्यालयीन विद्यार्थी / संशोधक यांची संख्या ३४२ व सन २०१३-२०१४ मध्ये सभासद वर्गणी/अनामत रक्कम म्हणून रु.५१,१५०/- इतकी रक्कम मिळाली आहे.
२. २०१३-२०१४ सर्वसाधारण सभासद संख्या ११८ आहे व सन २०१३-२०१४ या वर्षात सभासद वर्गणी व अनामत रक्कम म्हणून रु.५५,७५०/- इतकी रक्कम मिळाली आहे.

२.३ यशवंतराव चव्हाण चित्रपट :- मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या जीवनावर चित्रपट तयार करण्याचे काम नामवंत दिग्दर्शक डॉ. जव्वार पटेल यांच्याकडे सोपविण्यात आलेले होते. मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या जीवनावर चित्रपट निर्मितीसाठी महाराष्ट्र शासनाने सहाय्यक अनुदान रु.३ कोटी एवढा निधी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई यांना दिलेला आहे. महाराष्ट्राचे पहिले मुख्यमंत्री यशवंतराव चव्हाण यांचा जन्म दिनांक १२.३.१९१३ रोजी झाला व त्यांचे निधन दिनांक २५ नोव्हेंबर १९८४ रोजी झाले. या त्यांच्या ७१ वर्षांच्या कालावधीचा आवाका व त्यांच्या राज्य व राष्ट्रीय स्तरावरील उल्लेखनीय कारकीर्दीतील अहवालाच्या प्रसंगांचे व्यवस्थित चित्रीकरण करून 'यशवंतराव चव्हाण - बखर एका वादळाची' हा चित्रपट दिनांक १४.३.२०१४ रोजी संपूर्ण मुंबई व महाराष्ट्रातील सुमारे २५० चित्रपटगृहात प्रदर्शित केला आहे. चित्रपट प्रदर्शित करण्यापूर्वी दिनांक २८.२.२०१४ रोजी या चित्रपटाची माहिती देण्यासाठी प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष व पदाधिकारी यांच्या उपस्थितीत पत्रकार परिषद आयोजित करण्यात आलेली होती. या पत्रकार परिषदेस चांगला प्रतिसाद मिळाला. तसेच प्रतिष्ठानचे विश्वस्त व पदाधिकारी, मा. यशवंतराव चव्हाण यांचे समकालीन पत्रकार, विविध क्षेत्रातील प्रतिष्ठित व्यक्ती, प्रतिष्ठानचे सर्व सदस्य यांचेसाठी दिनांक १२.३.२०१४ रोजी आयनॉक्स, नरिमन पॉइन्ट, मुंबई येथील सिनेमागृहात या चित्रपटाचा प्रीमियर शो दाखविण्यात आला. याचा सर्वांनी लाभ घेतला. दि. १३.३.२०१४ रोजी या चित्रपटाचा लोकार्पण सोहळा मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या कराड येथील प्रीतिसंगमावर दिग्दर्शक डॉ. जव्वार पटेल व चित्रपटातील सर्व कलाकारांसह तसेच एसेल व्हिजनचे प्रतिनिधी यांच्या उपस्थितीत संपन्न झाला.

२.४ मा. न्यायमूर्ती वाय. व्ही. चंद्रचूड यांच्या नावाने 'यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान पुरस्कृत न्यायमूर्ती वाय. व्ही. चंद्रचूड पारितोषिक': भारताचे भूतपूर्व सरन्यायाधीश मा. न्यायमूर्ती वाय. व्ही. चंद्रचूड यांच्या स्मृतिप्रीत्यर्थ 'यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान पुरस्कृत न्यायमूर्ती वाय. व्ही. चंद्रचूड पारितोषिक' प्रत्येक वर्षी देण्याचे मान्य झाले. त्यानुसार मुंबई विद्यापीठाच्या मार्चच्या एल.एल.एम.च्या अंतिम परीक्षेत विद्यापीठात पहिल्या क्रमांकाचे उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यास देण्यात येतो. त्यामुळे सन २०१३ या वर्षाचे पारितोषिके विद्यापीठाने कळविल्यानुसार श्री ऐथाल श्रीकांत माधव रत्ना यांना मा. चव्हाणसाहेबांच्या पुण्यतिथीदिनी मा. अध्यक्षीय हस्ते देण्यात आली. रु.१०,०००/- रोख असे पारितोषिकाचे स्वरूप आहे.

३. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबईच्या केंद्रात झालेले महत्वाचे कार्यक्रम :

३.१ मा. चव्हाणसाहेबांची पुण्यतिथि व जयंती : मा. चव्हाणसाहेबांच्या २९ व्या पुण्यतिथीनिमित्त दिनांक २५ नोव्हेंबर २०१३ रोजी यशवंतराव चव्हाण केंद्र इमारतीच्या मुख्य सभागृहात झालेल्या कार्यक्रमास प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष व केंद्रीय कृषीमंत्री मा. श्री. शरदराव पवार उपस्थित होते. या कार्यक्रमात 'यशवंतराव चव्हाण मराठी साहित्य संस्कृती/कला व क्रीडा राज्यस्तरीय पारितोषिक २०१३' सुप्रसिद्ध साहित्यिक, पत्रकार श्री. गोविंदराव तळवलकर यांना प्रदान करण्यात आले व 'यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय पुरस्कार २०१३' सुप्रसिद्ध पाश्चात संगीतकार श्री. झुबीन मेहता यांना देण्याचे जाहीर करण्यात आले.

४. यशवंतराव चव्हाण राज्यस्तरीय पारितोषिक, राष्ट्रीय पुरस्कार व इतर कार्यक्रम

४.१ यशवंतराव चव्हाण राज्यस्तरीय पारितोषिक : प्रतिष्ठानच्या उद्दिष्टांतील एक भाग म्हणून खालील क्षेत्रात भरीव कार्य करणा-या मान्यवर व्यक्ति वा संस्थेला चक्रीयपद्धतीने पारितोषिक व सन्मानपत्र देण्यात येते.

- १) यशवंतराव चव्हाण कृषी औद्योगिक समाजरचना/व्यवस्थापन प्रशासन पारितोषिक
- २) यशवंतराव चव्हाण सामाजिक एकात्मता/विज्ञान तंत्रज्ञान पारितोषिक
- ३) यशवंतराव चव्हाण ग्रामीण विकास/आर्थिक-सामाजिक विकास पारितोषिक
- ४) यशवंतराव चव्हाण मराठी साहित्य संस्कृती/कला व क्रीडा पारितोषिक

सन २०१३ यावर्षीचे पारितोषिक 'यशवंतराव चव्हाण मराठी साहित्य संस्कृती/कला व क्रीडा पारितोषिक - २०१३' या क्षेत्रासाठी होते. सालाबादप्रमाणे याही वर्षी पारितोषिकासाठी वर्तमानपत्रात प्रगटन करण्यात आले होते. या क्षेत्रामध्ये भरीव पथदर्शी कार्य करणा-या व्यक्ती अगर संस्था यांना शिफारस करण्याचे आव्हान करण्यात आले होते. त्या आव्हानाला प्रतिसाद देऊन अनेक प्रस्ताव प्राप्त झाले होते. या प्रस्तावावर निवड समितीत विचार होऊन सुप्रसिद्ध साहित्यिक, पत्रकार श्री. गोविंदराव तळवलकर यांना देण्याचे जाहीर करण्यात येऊन सदर पारितोषिक दिनांक २५ नोव्हेंबर २०१३ रोजी मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या पुण्यतिथी दिनी प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष मा. श्री. शरदरावजी पवार यांच्या हस्ते देण्यात आले. पारितोषिकाचे स्वरूप रु.२ लाख रोख, शाल, मानपत्र व श्रीफळ असे आहे. सदर पारितोषिक श्री. गोविंदराव तळवलकर यांच्या वतीने मौज प्रकाशनाचे श्री. माधवराव भागवत यांनी स्वीकारले.

४.२ यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय पुरस्कार : मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या स्मृतिप्रीत्यर्थ राष्ट्रीय पातळीवर राष्ट्रीय एकात्मता, लोकशाहीमूल्ये, सामाजिक-आर्थिक विकास या क्षेत्रांमध्ये उत्कृष्ट कार्य करणा-या नामवंत व्यक्तीला 'यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय पुरस्कार व सन्मानपत्र' देण्यात येते. रक्कम रुपये ५ लाख व सन्मानपत्र असे या पुरस्काराचे स्वरूप आहे. सुयोग्य व्यक्तीची निवड करण्यासाठी डॉ. अनिल काकोडकर यांच्या अध्यक्षतेखाली एक समिती नेमण्यात आली आहे. या

समितीमध्ये (१) मा. श्री. चार्ल्स कुरिआ, प्रख्यात आर्किटेक्ट व राष्ट्रीय नागरी आयोगाचे भूतपूर्व अध्यक्ष, (२) मा. डॉ. आरमायटी देसाई, माजी अध्यक्ष, विद्यापीठ अनुदान आयोग, (३) मा. डॉ. रघुनाथ माशेलकर, माजी महानिदेशक वैज्ञानिक तथा औद्योगिक अनुसंधान परिषद, (४) मा. डॉ. रुपा शहा, माजी कुलगुरु, एस.एन.डी.टी. विद्यापीठ (५) मा. डॉ. राजन् एम. वेळुकर, कुलगुरु, मुंबई विद्यापीठ, (६) मा. डॉ. नरेंद्र जाधव, सदस्य, योजना आयोग यांचा समावेश आहे.

या निवड समितीच्या शिफारशीनुसार मा. चव्हाणसाहेबांच्या पुण्यतिथी दिनी दि. २५ नोव्हेंबर २०१३ मध्ये जाहीर करण्यात आलेला यशवंतराव चव्हाण राष्ट्रीय पुरस्कार सुप्रसिद्ध पाश्चात संगीतकार श्री. झुबीन मेहता यांना मा. श्री. शरदराव पवार यांच्या हस्ते सन्मानपूर्वक देण्यात आला. या समारंभास प्रतिष्ठानचे विश्वस्त व सदस्य मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

५. विशेष कार्यक्रम / उपक्रम :

- ५.१ 'यशवंत' आंतरराष्ट्रीय चित्रपट महोत्सव - दिनांक १८ ते २४ जानेवारी २०१४ :- यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई व पुणे फिल्म फेस्टीव्हल, पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने आणि महाराष्ट्र शासनाच्या सहकार्याने दि. १८ जानेवारी ते २४ जानेवारी २०१४ या दरम्यान चव्हाण सेंटर, मुंबई येथे 'चौथा यशवंत आंतरराष्ट्रीय चित्रपट महोत्सव' आयोजित केलेला होता. या महोत्सवाचे उद्घाटन प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष व केंद्रीय कृषीमंत्री मा. श्री शरदराव पवार यांच्या हस्ते करण्यात आले. या प्रसंगी यशवंत आंतरराष्ट्रीय फिल्म फेस्टीव्हलचे संचालक डॉ. जब्बार पटेल उपस्थित होते. या चित्रपट महोत्सवात विविध देशातील सुमारे ८० निवडक चित्रपट दाखविण्यात आले.
- ५.२ मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या 'कृष्णाकांठ' या पुस्तकाची हिंदी आवृत्ती 'कृष्णातीरे' :- मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या 'कृष्णाकांठ' या पुस्तकाची हिंदी आवृत्ती प्रतिष्ठानने प्रकाशित केलेली आहे. या पुस्तकाच्या प्रती प्रतिष्ठानचे विश्वस्त मंडळ सदस्य व कार्यकारी मंडळ सदस्य आणि प्रतिष्ठानची विभागीय केंद्रे यांना संग्रही ठेवण्यासाठी पाठविण्यात आल्या. तसेच नागपूर विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष श्री. गिरीश गांधी यांच्या राष्ट्रभाषा या संस्थेच्या कार्यालयात या पुस्तकाच्या प्रती भेट देण्यासाठी पाठविण्यात आलेल्या असून कुसुमाग्रज प्रतिष्ठानच्या ग्रंथपेट्या प्रकल्पाकरिताही कांही प्रती देण्यात आलेल्या आहेत.
- ५.३ मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या जन्मशताब्दी सांगता समारोह समारंभात भारतीय पोस्ट खात्यामार्फत टपाल पाकीटाचे प्रकाशन :- मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या जन्मशताब्दी सांगता समारोह समारंभात भारतीय पोस्ट खात्यामार्फत मा. यशवंतराव चव्हाण यांचे नांव टपाल पाकीटाचे प्रकाशन भारताचे राष्ट्रपती मा. श्री. प्रणव मुखर्जी यांच्या हस्ते दि. २३.३.२०१३ रोजी करण्यात आले. भारतीय पोस्ट खात्यामार्फत या मा. यशवंतराव चव्हाणसाहेबांच्या नांव प्रकाशित केलेले टपाल पाकीट प्रतिष्ठानचे विश्वस्त मंडळ, कार्यकारिणी मंडळ व विभागीय केंद्राचे संग्रही ठेवण्यासाठी प्रत्येकी पाच प्रमाणे अल्बम पाठविण्यात आले.
- ५.४ मा. यशवंतराव चव्हाण यांचे जन्मघर देवराष्ट्रे, तालुका कडेगांव, जिल्हा सांगली :- महाराष्ट्र शासनाच्या सांस्कृतिक विभागामार्फत मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या देवराष्ट्रे, तालुका कडेगांव, जिल्हा सांगली येथील जन्मघर प्राचीन व ऐतिहासिक स्मारक असल्याचे घोषित केलेले आहे. या स्मारकाची यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईने महाराष्ट्र वैभव राज्य संरक्षित स्मारक संरक्षण योजने अंतर्गत पालकत्व घेण्याबाबत शासनाच्या पुरातत्व विभागाकडे विनंती केली. त्यानुसार पुरातत्व विभाग व यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई यांचेमध्ये दिनांक ११.३.२०१४ रोजी

करार झालेला आहे. याबाबत महाराष्ट्र शासनाच्या पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभागाकडून पुरातत्व विभागाच्या निवड समितीवर असलेल्या वास्तुविशारद यांचेकडून आराखडा मागविण्यात आला होता. त्यापैकी मे. गजवर अॅन्ड असोसिएटस यांना आराखडा तयार करण्याबाबत मान्यता देण्यात आलेली आहे. त्यानुसार सर्वसाधारणपणे मा. यशवंतरावांच्या जन्मापासून ते उप-पंतप्रधान काळापर्यंतच्या कालावधीची छायाचित्रे लावण्यात येणार असून तेथे मा. चव्हाणसाहेबांची भाषणे ऐकविण्यात येणार असून चलचित्रे दाखविण्यात येणार आहेत.

५.५ 'नक्षलवादाचे आव्हान, दंडकारण्यातील एक अस्वस्थ वर्तमान' या अभ्यास दौ-यासाठी श्री. देवेंद्र गावडे व श्रीमती जयश्री गावडे यांना अभ्यास वृत्ती :- डॉ. नरेंद्र दाभोळकर, संपादक, साधना साप्ताहिक यांनी श्री. देवेंद्र गावडे व श्रीमती जयश्री गावडे यांना 'नक्षलवादाचे आव्हान, दंडकारण्यातील एक अस्वस्थ वर्तमान' या अभ्यास दौ-यासाठी प्रतिष्ठानतर्फे अभ्यासवृत्ती देण्याबाबत विनंती करण्यात आली होती. त्या विनंतीचा विचार करून विहार, झारखंड व पश्चिम बंगाल या राज्यात फिरून तेथील परिस्थितीविषयीच्या अभ्यास प्रकल्पासाठी रु.१,५०,०००/- इतकी रक्कम अभ्यासवृत्ती म्हणून देण्यात आलेली आहे. त्यांचेकडून अहवाल प्राप्त व्हावयाचा आहे.

५.६ पुणे विद्यापीठाच्या यशवंतराव चव्हाण नॅशनल सेंटर ऑफ इंटरनॅशनल सिक्युरिटी अॅन्ड डिफेन्स अॅनॉलिसीस परिसंवाद :- पुणे विद्यापीठाच्या यशवंतराव चव्हाण नॅशनल सेंटर ऑफ इंटरनॅशनल सिक्युरिटी अॅन्ड डिफेन्स अॅनॉलिसीस यांचेमार्फत 'अंडरस्टॅन्डिंग इंडियाज फॉरीन अॅन्ड सेक्युरिटी पॉलिसी इन दि पोस्ट सोव्हीएत इरा' या विषयावरील परिसंवाद फेब्रुवारी २०१४ मध्ये आयोजित करण्यात आला होता. त्यासाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानने रु.५०,०००/- इतकी आर्थिक मदत त्यांना दिलेली आहे.

५.७ डॉ. न. म. जोशी लिखित मा. यशवंतराव चव्हाण यांचे तीन भाषांतील चरित्र :- मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या 'सहयाद्रीचा सुपुत्र' या डॉ. न. म. जोशी यांनी लिहिलेल्या चरित्राच्या २६००० प्रती (यापैकी २४००० मराठी, १५०० हिंदी व ५०० इंग्रजी) प्रतिष्ठानने प्रत्येकी रु.१३/- प्रमाणे विकत घेऊन प्रतिष्ठानच्या प्रत्येक विभागीय केंद्रास ३००० प्रती देण्यात आल्या असून नागपूर केंद्रास १५०० हिंदी प्रती देण्यात आलेल्या आहेत. तसेच ५०० इंग्रजी प्रती प्रतिष्ठानच्या ग्रंथालयात ठेवण्यात आलेल्या असून विभागीय केंद्रांतील निवडक शाळांना या प्रती कुसुमाग्रज प्रतिष्ठानच्या ग्रंथपेटी योजनेप्रमाणे शाळांना देण्याबाबत विभागीय केंद्रांना कळविण्यात आलेले आहे.

५.८ यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या यशस्वी कार्यक्रमांचे केंद्रातर्फे आयोजन :- यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या कार्याध्यक्षा सौ. सुप्रिया सुळे यांनी सुचविल्यानुसार यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या अंतर्गत यशस्वी कार्यक्रमांचे प्रतिष्ठानच्या विभागीय केंद्रातर्फे आयोजन करण्याबाबत प्रतिष्ठानच्या सर्व केंद्रांना कळविण्यात आलेले आहे. त्यानुसार लोकसंवाद, शिक्षण कट्टा, सृजन, चित्रपट चावडी या सर्व कार्यक्रमांचे नियोजनबद्ध आयोजन करून त्या कार्यक्रमांला महाराष्ट्र पातळीवर लौकीक प्राप्त करून द्यावा व या उपक्रमा अंतर्गत कार्यक्रमांचे व्हिडीओ चित्रीकरण करून ते प्रतिष्ठानच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात यावे असे सर्व विभागीय केंद्रांना कळविण्यात आले आहे.

५.९ मराठी विज्ञान परिषदेला संरक्षणविषयक कार्यक्रम घेण्याबाबत मदत :- मराठी विज्ञान परिषद, मुंबई यांचेतर्फे मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या जन्मशताब्दी वर्षात संरक्षण विषयावर महाराष्ट्रभर कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले होते. त्याचाच एक भाग म्हणून महाराष्ट्राच्या ग्रामीण भागात संरक्षण विषयक कार्यक्रम घेणेबाबत मराठी विज्ञान परिषदेला रु.१,६०,०००/- इतके अनुदान दिलेले आहे. त्यांचेकडून अहवाल प्राप्त व्हावयाचा आहे.

मराठी विज्ञान परिषदेला प्रसिध्द गणित तज्ज्ञ व खगोल शास्त्रज्ञ भास्कराचार्य यांच्या ९०० व्या जयंतीनिमित्त आयोजित करण्यात येणा-या विविध कार्यक्रमांसाठी रु.५०,०००/- इतके अनुदान देण्यात आलेले आहे. त्यापैकी सन २०१३-१४ करिता रु.२५,०००/- व सन २०१४-१५ करिता रु.२५,०००/- देण्यात येणार आहेत.

- ५.१० रा. ना. चव्हाण प्रतिष्ठान, वाई यांच्या वाइ.मय खरेदीबाबत :- रा. ना. चव्हाण प्रतिष्ठान, वाई यांच्या रा. ना. चव्हाण यांनी लिहिलेल्या डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व दलित चळवळ - एक मागोवा, राजर्षी शाहू महाराज यांची सामाजिक विचारधारा, अक्षरवेध व ग्रामीण महाराष्ट्राची शिक्षण परंपरा - कर्मवीर भाऊराव पाटील आणि शिक्षणानंद बापूजी साळुंखे या पुस्तकांच्या प्रत्येकी ३० प्रती विकत घेण्यात आल्या असून या प्रती प्रतिष्ठानच्या विश्वस्तांना भेट म्हणून देण्यात आलेल्या आहेत.
- ५.११ इतिहासाचार्य वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे यांचेकडील दुर्मिळ कागदपत्रांचे डिजिटायझेशन करून वेबसाईटवर उपलब्ध करणे :- इतिहासाचार्य वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे यांचेकडील दुर्मिळ कागदपत्रांचे डिजिटायझेशन करून वेबसाईटवर उपलब्ध करण्याचे काम यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान व नेहरू सेंटर यांच्या संयुक्त विद्यमाने करण्यात येणार आहे. वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे या संस्थेत मराठ्यांच्या इतिहासासंबंधीची खुद्द राजवाडे यांनी सुमारे १००/१२५ वर्षांपूर्वी संकलित केलेली ऐतिहासिक व तत्सम विषयासंबंधीची अत्यंत दुर्मिळ अशी अंदाजे १ लाख कागदपत्रे आहेत. या दुर्मिळ कागदपत्रांचे स्कॅनिंग करून स्कॅन केलेल्या कागदपत्रांवर आवश्यक ती डिजिटल प्रक्रिया करून अस्पष्ट कागदपत्रे शक्य तेवढी स्पष्ट करणे, तसेच डिजिटल कागदपत्रे स्वतंत्र संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देणे यासाठी मे. पुजा सॉफ्ट टेक्नॉलॉजिस प्रा. लि. या कंपनीला वरील काम रु.१३ लाख रकमेस देण्यात आलेले आहे. याबाबतचा त्रिपक्षीय करार यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, इतिहासाचार्य वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे व मे. पुजा सॉफ्ट टेक्नॉलॉजिस प्रा. लि. यांचेमध्ये झालेला आहे.
- ५.१२ ज्येष्ठ नागरिकांचा आनंद मेळावा - २०१३ :- यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई यांच्यातर्फे दरवर्षी ऑक्टोबरमध्ये एका विशिष्ट क्षेत्रामध्ये कार्यरत असलेल्या ज्येष्ठ नागरिक संघटनांच्या व फेस्कॉमच्या संयुक्त विद्यमाने अशा क्षेत्रातील ज्येष्ठ नागरिकांचा आनंद मेळावा मुंबई येथील यशवंतराव चव्हाण केंद्रामध्ये भरविला जातो. त्या मेळाव्यामध्ये दोन पुरुष व दोन महिला ज्येष्ठ नागरिकांचा सत्कार करण्यात येतो. सत्काराचे स्वरूप शाल, श्रीफळ, पुष्पगुच्छ व गौरव पत्र असे असते. तसेच प्रवासासाठी रु.१५००/- दिले जातात. सत्कार समारंभाच्या आधी सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात येते. कार्यक्रम सर्वसाधारणपणे सकाळी ९.०० ते दुपारी २.०० वाजेपर्यंत चालतो. त्यानुसार रविवार दि. ६ ऑक्टोबर २०१३ रोजी चव्हाण केंद्रामध्ये बांद्रा ते डहाणू या क्षेत्रामध्ये कार्यरत असलेल्या ज्येष्ठ नागरिक संघटनांचा मेळावा भरविण्यात आला. मेळाव्याचे अध्यक्ष श्री शरद काळे हे होते व प्रमुख अतिथी म्हणून मा. श्री. कुमार केतकर उपस्थित होते. अंदाजे ३०० पेक्षा जास्त ज्येष्ठ नागरिक मेळाव्याला उपस्थित होते.

सत्कारासाठी महिला व पुरुष ज्येष्ठ नागरिकांनी आपले अर्ज पाठविले होते. मा. न्या. चंद्रशेखर धर्माधिकारी व मा. शरद काळे यांच्या समितीने सत्कारासाठी निवडलेल्या खालील ज्येष्ठ नागरिकांचा सदर समारंभामध्ये सत्कार करण्यात आला.

पुरुष ज्येष्ठ नागरिक

१. श्री. पुरुषोत्तम मार्तंड वाडेकर (वापूराव)
२. श्री. रामदास जगन्नाथ गुजराथी

महिला ज्येष्ठ नागरिक

३. सौ. सविता वसंत सावंत
४. श्रीमती सुनीति निळकंठ जोशी

अर्ज केलेल्या अनेक महिला व पुरुष ज्येष्ठ नागरिकांचे काम चांगले व स्पृहनीय होते. परंतु वयाची ज्येष्ठता व कामाची व्यापकता आणि सातत्य लक्षात घेऊन नावांची निवड करण्यात आली होती. सत्कार हा समाजातर्फे ज्येष्ठ नागरिकांना केलेला कृतज्ञतेचा नमस्कार आहे. अनेक लोक चांगले काम करतात त्यातूनच निवड करावी लागते. निवड करणे म्हणजे इतरांना नाकारणे नव्हे, त्या नावांचा विचार पुढील वेळीही केला जाऊ शकतोच अशी प्रतिष्ठानची धारणा आहे.

६. यशवंतराव चव्हाण माहिती तंत्रज्ञान प्रबोधिनी :-

अँकेडमीने नवीन सुरु केलेल्या कोर्ससचा विद्यार्थ्यांना चांगला उपयोग झाला. प्रबोधिनीमध्ये सी-डॅक पुणेचे मान्यताप्राप्त अभ्यासक्रम (कोर्सस) चालतात. यातील कांही कोर्सस पूर्णतः प्रोग्रॅमिंग कोर्सस आहेत. त्याचप्रमाणे DIT आणि DMC सारखे मूलभूत संगणकीय कोर्ससही आहेत.

यावर्षी अँकेडमीने विद्यार्थ्यांच्या पसंतीचे आणि आवडीचे उपक्रम हाती घेतले. दरवर्षीप्रमाणे यावर्षीही १० वी आणि १२ वी च्या विद्यार्थ्यांसाठी खास उन्हाळी सुट्टीचे वर्ग आयोजित करण्यात आले. उन्हाळी सुट्टीच्या हया वर्गांना विद्यार्थ्यांचा चांगलाच प्रतिसाद मिळाला. ब-याच विद्यार्थ्यांनी मूलभूत संगणक आणि मूलभूत मल्टिमिडीया कोर्ससमध्ये भाग घेतला. मूलभूत प्रशिक्षणाच्या अंतर्गत विद्यार्थ्यांनी संगणकाची सामान्य माहिती त्याचप्रमाणे Microsoft Windows (MS. Word, MS Excel, MS Power Point, MS Access etc) व इंटरनेटची माहिती दिली जाते. कांही विद्यार्थ्यांनी त्यांच्या कल्पनाशक्ती आणि कल्पकतेचा वापर होईल या उद्देशाने मूलभूत मल्टिमिडीया कोर्सची निवड केली. हया कोर्समध्ये Graphic Designing, Print Media. Web and Animation हे घटक वर्ग घेतले गेले.

वरील प्रमाणेच प्राथमिक शाळा विद्यार्थ्यांकरिता सुध्दा वेगवेगळे संगणकीय शिक्षण व उपक्रम राबविण्यात आले. विद्यार्थ्यांच्या मागणीनुसार कांही खास वर्ग पुढीलप्रमाणे भरविण्यात आले. (१) Advanced MS Excel (२) Advanced MS. Power Point (३) Computerized Accounting संगणकाचा वापर सहज आणि सोपा करुन दाखवण्यासाठी ज्येष्ठ नागरिकांच्या खास वर्गाचे आयोजन केले गेले. इंटरनेटचा वापर त्याचप्रमाणे रेल्वे रिझर्वेशन, पेंशन, Online Chat, सोशल नेटवर्किंग Online ग्रुप बनविणे हया गोष्टी शिकविण्यात आल्या. हा कोर्स लोकप्रिय होण्याचे कारण म्हणजे ज्येष्ठ नागरिकांना कालानुरूप हवा असलेला बदल मिळाला. प्रतिष्ठान व महाराष्ट्र नॉलेज कॉर्पोरेशन लिमिटेड MKCL च्या संयुक्त विद्यमाने नवीन कोर्सस जून २०१३ मध्ये सुरु केले. MKCL च्या WAVE कोर्ससना चांगला प्रतिसाद मिळाला. प्रतिष्ठानने MS-CIT चे कोर्स घेण्यासाठी अधिकृत केंद्र म्हणून मान्यता मिळविली आणि जानेवारी २०१४ पासून MKCL चा MS-CIT कोर्स सुरु केला. शालेय मुलांमध्ये हा कोर्स अतिशय लोकप्रिय ठरला. तसाच तो तरुणांनाही गमला. MKCL च्या मदतीने प्रतिष्ठानने १० वी व १२ वीच्या विद्यार्थ्यांसाठी Career Guidance च्या वर्गाचे आयोजन केले. हा उपक्रम साधारण फेब्रुवारी ते मे २०१४ दरम्यान संपन्न झाला.

C-DAC ने मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांसाठी मोफत अभ्यासक्रमाची व्यवस्था केली. अँकेडमीने ती विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहोचवली. या योजने अंतर्गत पुढील कोर्सस चालतात.

- 1) Pre DAC : Preparatory Course for DAC
- 2) PG DAC : Post Graduate Diploma in Advanced Computing
- 3) PG DJP / MS. NET : Post Graduate Diploma in Java Programming / MS..NET

C-DAC तर्फे या कोर्सेसमध्ये सहभागी झालेल्या विद्यार्थ्यांना AIT ने ट्रेनिंग दिले. या कोर्सेसचे वैशिष्ट्य म्हणजे हे कोर्सेस डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर रिसर्च आणि ट्रेनिंग इन्स्टिट्यूटच्या सहकार्याने राबविण्यात आले. C-DAC आणि BARTI यांच्या विद्यमाने ह्या कोर्सेससाठी आलेल्या सर्व विद्यार्थ्यांना ॲकेडमीने उत्तमरीत्या प्रशिक्षण दिले. उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांना नोक-या मिळवून देण्याचा उपक्रम ॲकेडमीने चालविला. हे सर्व कोर्सेस मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांसाठी मोफत उपलब्ध आहेत व BARTI तर्फे शिक्षण भत्ताही दिला जातो.

Course	Fee	Stipend
PG Diploma in Advanced Computing	रु.७९,०००/- निःशुल्क / १०० टक्के फी सवलत	रु.६,०००/- x ६ महिने
PG Diploma in JAVA / MS.NET	रु.४५,०००/-	रु.४,०००/- x ६ महिने

'Where Quality Comes First' हे ब्रीद समोर ठेवून AIT वेगवेगळ्या नवीन अभ्यासक्रमासाठी तयारी करीत आहे. त्यात प्रामुख्याने कार्पोरेट प्रशिक्षणाचा समावेश आहे. औद्योगिक क्षेत्राशी विद्यार्थ्यांचा संबंध सबळ करण्यासाठी AIT ने व्याख्यानमाला आयोजित केली होती. AIT च्या सर्व विद्यार्थ्यांनी त्याचा लाभ घेतला. व्याख्यानमालेसाठी पुढीलप्रमाणे वक्ते उपस्थित राहिले व त्यांनी खाली दिलेल्या विषयांची मांडणी केली.

- १) प्रशांत धोंडा : How to crack technical interview ?
- २) दिपाली चव्हाण : HR Skills

गरजू आणि अपंग विद्यार्थ्यांना माफक दरामध्ये शिक्षण उपलब्ध करून देण्याची संधी AIT ने दिली. अनेक कोर्सेसमध्ये अशा प्रकारच्या विद्यार्थ्यांना पडताळणीनंतर माफक दरात प्रवेश देण्यात येतो. AIT (YCP) तर्फे लष्कर आणि पोलीस खात्यातील व्यक्ती आणि त्यांचे कुटुंबीय यासाठी फीमध्ये सवलत दिली जाते. इच्छुक आणि शैक्षणिक पात्रता असणा-या विद्यार्थ्यांसाठी हप्त्याने फी भरण्याची सुविधा देण्यात येते. रोटरी क्लबच्या संयुक्त विद्यमाने खास पालिका शाळेच्या मुलींसाठी संगणकीय वर्ग घेण्यात आले. AIT तर्फे PG DAC कोर्ससाठी मोफत कार्यशाळा आयोजित करण्यात आल्या. जे विद्यार्थी हा कोर्स उत्तीर्ण झाले. त्यांना नोकरीच्या अनेक संधी उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत. AIT मध्ये माहिती तंत्रज्ञान अंतर्गत भरतीसाठी आलेल्या कांही कंपनींची नावे खालीलप्रमाणे आहेत.

• C-DAC Mumbai	• Mastek Ltd.
• Mu-sigma	• Lion Bridge MoFirst Solutions Pvt. Ltd.
• Rediff	• Atidan Technologies
• IGate Patni	• Interact CRM
• L & T Infotech	• IN-SOLUTIONS GLOBAL
• NOKIA (HERE)	• Atos
• Saint Gobain	• Infracore Technologies Ltd.
• Celusion Technologies	• C-sam solutions
• Amdocs	• Mphasis
• Manhattan	• Syntel
• Tavisca Solutions Pvt. Ltd.	• Credence
• 3i Infotech	• Infinite Computing Systems

• Cybage	• Chatur Computers
• Blue Star Infotech	• Avenues India Pvt. Ltd.
• Onmobile	• Doyem Infosolutions
• NSE.IT	• Golden Source Solutions
• Ugam Solution	• Magnet Technologies Pvt. Ltd.
• Ebix India Software Pvt. Ltd.	• Thirdware Global Services
• ETP International	• GLOBE-OP Financial Services
• Tassa Infosolution	• Phonetics
• ECI	• Mobitrail
• Smart Stream	• Axiom Capital Advisors
• Financial Technologies Group of Companies	• Aloha
• House of Code	• Datamatics Limited & Datamatics Technology
• Birds Eye Systems	• Seclore Technology Pvt. Ltd.
• Kewal Tech	• Praxis Interactive Pvt. Ltd.
• NUCSOFT	• Prosares Solutions
• Synopsis	• Accelya Kale Solutions Limited
• Capgemini Consulting India Pvt; Ltd.	• V2 Solutions
• POLARIS SOFTWARE LAB LTD.	

AIT मध्ये सन २०१३-२०१४ या वर्षात पुढील कोर्सेस घेण्यात आले (ए) C-DAC Courses + 21

(बी) MKCL Courses + 09 (सी) Corporate Training = 02 (डी) YCP Courses = 15

७. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईच्या सहकार्याने कार्यरत असलेले इतर कार्यक्रम/उपक्रम :

७.१ प्रथम - मुंबई शिक्षण उपक्रम : मुंबईत शहरात झोपडपट्टीवासियांच्या मुलांना शिक्षणाची गोडी लागावी म्हणून बालवाडया चालविणे, संगणकांचे प्रशिक्षण देणे, झोपडपट्टीतील स्थानिक रहिवाशांमधून उपक्रमाकरिता शिक्षक - शिक्षिका तयार करणे इत्यादी महत्त्वपूर्ण कामे प्रथम - मुंबई शिक्षण उपक्रम मार्फत डॉ. माधव चव्हाण व श्रीमती फरिदा लांबे यांच्या मार्गदर्शनाखाली मोठ्या प्रमाणावर केली जातात. संस्थेच्या उपक्रमास प्रतिष्ठानकडून सहकार्य करण्यात येते. या संस्थेस प्रतिष्ठाने केंद्र इमारतीच्या चौथ्या मजल्यावर जागा दिली आहे.

७.२ युरोपियन युनियन चेंबर ऑफ कॉमर्स : युरोपियन युनियन चेंबर ऑफ कॉमर्सच्या भारतीय विभागाचे सहकार्य प्रतिष्ठानच्या उपक्रमांना लाभत असून महाराष्ट्रातील व्यापार, उद्योग व सहकार या सामाजिक क्षेत्रांच्या भरीव वृद्धीसाठी ते फार महत्वाचे आहे. युरोपियन युनियन चेंबर ऑफ कॉमर्स इन इंडियाद्वारे निरनिराळ्या क्षेत्रात प्रकल्प उभारण्यासाठी आर्थिक मदत कशी उपलब्ध करून घेता येईल, याची माहिती प्रसिध्द केली जाते. या संस्थेस प्रतिष्ठानने केंद्र इमारतीच्या तिस-या मजल्यावर जागा दिली आहे.

७.३ महाराष्ट्र आर्थिक विकास मंडळ : महाराष्ट्र आर्थिक विकास मंडळ या संस्थेची स्थापना प्रसिध्द अर्थशास्त्रज्ञ कै. डॉ. धनंजयराव गाडगीळ यांनी सन १९५७ मध्ये केली. ही संस्था महाराष्ट्राचा आर्थिक व औद्योगिक विकास वेगाने आणि संतुलितपणे होण्यासाठी संशोधनाचे कार्य करते. महाराष्ट्रामध्ये उद्योग सुरु करण्यासाठी इच्छुक असणा-या उद्योजकांना सांख्यिकीय माहिती पुरविणे, योग्य निर्णय घेण्यासाठी राज्य शासनाच्या धोरणात्मक निर्णयांची माहिती देणे, चिकित्सक पध्दतीने अधिकृत आकडेवारी पुरविणे तसेच महाराष्ट्रात उपलब्ध असलेल्या उद्योगसंधीविषयी माहिती देण्याचे काम ही संस्था

करते. संस्थेतर्फे उद्योजकांसाठी परिसंवाद, परिषदा व कार्यशाळा आयोजित केल्या जातात. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई व सदरची संस्था परस्पर सहकार्याने काम करतात. या उपक्रमासाठी महाराष्ट्र आर्थिक विकास मंडळाला केंद्र इमारतीतील तिस-या मजल्यावरील जागा उपलब्ध करून देण्यात आली आहे.

७.४ **बॉम्बे सिटी पॉलिसी रिसर्च फाउंडेशन (बॉम्बे फर्स्ट) :** बॉम्बे फर्स्ट ही संस्था बॉम्बे चेंबर ऑफ कॉमर्स अँड इंडस्ट्रिज आणि बॉम्बे सिटी पॉलिसी रिसर्च फाउंडेशन या संस्थांच्या पुढाकाराने व औद्योगिक / वाणिज्य क्षेत्रातील अनेक आस्थापनांच्या आर्थिक पाठबळावर १९९५ मध्ये अस्तित्वात आली. या संस्थेचे प्रमुख उद्दिष्ट मुंबई शहरातील वाढत्या लोकसंख्येचे आव्हान स्वीकारून येथील पायाभूत सुविधामध्ये विकास करून नागरिकांच्या राहणीमानाची पातळी उंचावणे, काम करण्याच्या परिस्थितीत सुधारणा घडवून आणणे आणि भांडवली गुंतवणूकदारांना आकर्षित करणे हे आहे. मुंबई शहराच्या विविध प्रश्नांवर विचार करण्यासाठी शासन, महानगरपालिका व इतर स्वयंसेवी संस्था यांचे समन्वयक म्हणून ही संस्था कार्य करते. संस्थेचा वाढता व्याप लक्षांत घेऊन प्रतिष्ठानने या संस्थेला केंद्र इमारतीतील तिस-या मजल्यावर जागा दिली आहे.

८. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई मार्फत देण्यात आलेले अनुदान :-

८.१ **सार्वजनिक उत्सव समिती, नवी दिल्ली :-** सार्वजनिक उत्सव समिती, नवी दिल्ली ही संस्था मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या स्मृतिप्रीत्यर्थ प्रत्येक वर्षी नवी दिल्ली येथे यशवंतराव चव्हाण स्मृती समारोह कार्यक्रम आयोजित करित आहे. यावर्षी मा. चव्हाणसाहेबांच्या जन्मशताब्दी वर्षानिमित्त दि. २४ व २५ नोव्हेंबर रोजी स्मृति व्याख्यान व कवी संमेलन कार्यक्रम आयोजित केला होता. या कार्यक्रमासाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईतर्फे रु.१,००,०००/- इतकी आर्थिक मदत केली आहे.

८.२ **श्री राम देशपांडे (हस्ताक्षर संग्राहक) कोल्हापूर यांना मान्यवरांच्या हस्ताक्षरांच्या संग्रहास आर्थिक मदत :-** श्री. राम देशपांडे (हस्ताक्षर संग्राहक) कोल्हापूर यांनी मान्यवर व्यक्तींच्या हस्ताक्षरांचा संग्रह केलेला आहे. त्या संग्रहाचे जतन करण्यासाठी सदर हस्ताक्षरांचे लॅमिनेशन व स्कॅनिंग करण्यासाठी त्यांना प्रतिष्ठानने रु.५०,०००/- आर्थिक अनुदान दिलेले आहे.

९. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईच्या विभागांमार्फत झालेले कार्यक्रम / उपक्रम :-

९.१ **कृषी व सहकार व्यासपीठ पुणे :-**

कृषी व सहकार व्यासपीठाचे कामकाज प्रतिष्ठानच्या पुणे केंद्राचे अध्यक्ष मा. अजित निंबाळकर, माजी मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन यांचे मार्गदर्शनाखाली चालते. जरूरीप्रमाणे पुणे केंद्राचे सचिव श्री अंकुशराव काकडे यांचे सहीने पत्रव्यवहार केला जातो. व्यासपीठाचे दैनंदिन कामकाज श्री. शं. त्रिं. भिडे व श्री मो. प्र. परळीकर हे पाहतात. त्यांना श्री सुनील कदम आणि श्री रवि सरनाईक यांचे या कामात सहाय्य मिळते.

९.१ **सहकारी गृहनिर्माण संस्थाकरिता कामकाज संहिता (मॅन्युअल) सुधारित आवृत्तीबाबत :-** दि. ४ फेब्रुवारी २०१३ चे सहकार कायदा दुरुस्ती अध्यादेशामुळे गृहनिर्माण संस्थांचे कामकाज संहितेत यथोचित दुरुस्त्या मोठ्या प्रमाणात करणे क्रमप्राप्त झाले तरी यात आवश्यकतेनुसार यथोचित सुधारणा करणेचे काम प्रतिष्ठानतर्फे हाती घेण्यात आले. दुरुस्त्या करणेसाठी प्रतिष्ठानतर्फे मुख्य जबाबदारी सहकार खात्यातील निवृत्त असिस्टंट रजिस्ट्रार श्री. वि. ग. वर्तक यांचेवर सोपविण्यात आली. सदर विषयावर कृषी व सहकार व्यासपीठाच्या ८ सभा झाल्या. त्या सभांमध्ये अॅडव्होकेट जयंत कुलकर्णी, सु. वि. ढवळे, मा. पटवर्धन अध्यक्ष पुणे जिल्हा गृहनिर्माण संस्था महासंघ सहकार खात्याचे माजी वरिष्ठ अधिकारी

इत्यादींच्या चर्चेतून त्यास अंतिम स्वरूप देण्यात आले. त्यातील चर्चेस अनुसरून मा. अंकुश काकडे यांच्या सहीने दि. १७.४.२०१३ रोजी मा. सहकार आयुक्तांना अहवाल सादर करण्यात आला. शासनाला त्याची प्रत दि. २३.४.२०१३ रोजी सादर केली होती त्यास अनुसरून शासनाने दि. २४.७.२०१३ चे पत्र क्र. ससुया२०१३/एकत्रित यादी / १४ स. ने सदर प्रस्तावावर जरूर ती कायदेशीर कारवाई करण्याचे आदेश सहकार आयुक्तांना दिले आहेत. त्यास अनुसरून मा. सहकार आयुक्त यांनी ९७ व्या घटना दुरुस्तीच्या अनुषंगाने शासनाने संमत केलेल्या शासन मान्य को. ऑप. हौसिंग मॅन्युअलमध्ये सुधारणा करण्यासाठी एक समिती गठीत केली आहे. सदर समितीचे सदस्य अॅड. कुलकर्णी, पुणे जिल्हा सहकारी गृहनिर्माण संस्था संघ यांनी मॅन्युअलच्या १५ प्रति प्रतिष्ठानला उपलब्ध करून देवून त्यामध्ये कृषी व सहकार व्यासपीठाची सभा आयोजित करून सदर मॅन्युअलमध्ये ९७ व्या घटना दुरुस्तीने सहकारी कायदा, कानून व गृहनिर्माण संस्था उपविधीमधील बदलाचे अनुषंगाने त्यात काय सुधारणा कराव्या ते सुचविणेस सांगितलेवरून त्याप्रमाणे दिनांक २४/३/२०१४ चे निमंत्रणाने व्यासपीठाची पुढील एक दिवसीय सभा आयोजित केली आहे.

१.२ **कृषी विषयावरील व्याख्यान व चर्चासत्रे :-** कृषी मासिकाच्यावतीने प्रत्येक महिन्याच्या पहिल्या शनिवारी कृषी प्रेमींची एक सभा आपल्या प्रतिष्ठानमध्ये आयोजित केली जाते. या सभेत एक कृषी तज्ज्ञ सभेस संबोधित करणेसाठी निमंत्रित केले जातात. त्यांचेकडून शेतक-यांच्या अनेक प्रश्नांवर चर्चा घडवून आणल्या जातात व शेतक-यांसाठी मार्गदर्शन करण्यात येते. १ एप्रिल २०१३ ते ३१ मार्च २०१४ या १२ महिन्यांच्या कालावधीत पुढील १२ वक्त्यांनी त्यांना नेमून दिलेल्या विषयांवर शेतक-यांसाठी प्रबोधन केले.

दिनांक	विषय	वक्ता
६.४.२०१३	दुष्काळी परिस्थितीत जनावरांचे संगोपन	श्री. वासुदेव ज. सिधये
४.५.२०१३	दुष्काळ सौम्य करण्यासाठी उपाय योजना	श्री. प्रभाकर भोसले
१.६.२०१३	समन्यायी पाणी वाटप	श्री. आनंदराव पाटील
६.७.२०१३	बी.टी. बियाणामधील बरे वाईट	डॉ. म. वि. ठोंबरे
३.८.२०१३	शेतक-यांसाठी नवीन व सोपे तंत्रज्ञान आणि त्याचा प्रसार	श्री. सचिन मालगुडे
७.९.२०१३	शेतक-यांच्या जमीन धारण मर्यादाबद्दल केंद्र सरकारच्या सूचना	श्री. शं. त्रि. भिडे, संयोजक कृषी व व्यासपीठ, पुणे ३०
५.१०.२०१३	वनस्पती आणि प्राण्यांसाठी नवीन तंत्रज्ञान	डॉ. सुरेश गंगावणे
९.११.२०१३	अन्नसुरक्षा विधेयक आणि पाणी व्यवस्थापन	श्री. शिरीष पटवर्धन अॅक्वा सेवियो, पुणे
७.१२.२०१३	सॅन्ड्रिय शेती उणीवा व उपाय	डॉ. भीमराज भुजबळ
४.१.२०१४	संकरीत संशोधनातील समज गैरसमज	डॉ. डी. आर. बापट, ज्वारी संशोधक
१.२.२०१४	गुजरात राज्याच्या कृषी धोरणातील कार्यक्रमांमुळे कृषी विकास दरात झालेली वाढ	प्रा. एम. सी. वाष्णेय, माजी कुलगुरु आणंद कृषी विद्यापीठ
१.३.२०१४	सॅन्ड्रिय शेती आणि गांडूळ खत व्यवस्थापन	श्रीमती मंजुषा तडवळकर

१.३ **राज्य संवर्गीकरण सहकारी संस्था उपविधी दुरुस्ती :-** या विषयास अनुसरुन अपर निबंधक, सहकार संस्था यांचे सुचनेवरुन महाराष्ट्र राज्य संवर्गीकरण संस्थेने आपल्या उपविधीची एक प्रत श्री. भिडे यांना सादर करुन त्यांमध्ये शासनाचे सहकार कायदा दुरुस्तीचे अनुषंगाने कोणकोणत्या दुरुस्त्या करण्यात याव्यात हे सुचविले होते. सदर विनंतीस अनुसरुन दि. १०.५.२०१३ रोजी सहकार कायद्यातील निवडक माजी अधिका-यांची सभा कृषी व सहकार व्यासपीठातर्फे आयोजित करण्यात आली. सदर सभेतील चर्चेस अनुसरुन राज्य संवर्गीकरण संस्थेचे सचिव, श्री. जगनाडे यांना जरूर त्या दुरुस्त्या उपलब्ध करुन देण्यात आल्या. आता असे समजले की, प्रतिष्ठानने सुचविलेल्या दुरुस्त्या सहकार खात्याने मान्य केल्या आहेत.

१.४ **महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम (दुरुस्त्या) बिल क्र. ११-२०१३ :-** दि. १८.६.२०१३ चे कृषी व्यासपीठाचे चर्चेस अनुसरुन दि. २१.६.२०१३ रोजी डेप्युटी सेक्रेटरी महाराष्ट्र लेजीस्लेटीव्ह सेक्रेटरीएट, एन.यु. काज यांना सहकार कायदा दुरुस्तीसंबंधी एक प्रस्ताव मा. अंकुशराव काकडे यांचे सहीने सादर करण्यात आला होता. सदर प्रस्तावामध्ये प्रामुख्याने सहकारी संस्थांच्या निवडणुकामध्ये येऊ घातलेल्या कायद्यामुळे येणा-या अडचणीनुसान उहापोह केला होता. या संबंधाने कृषी व सहकार व्यासपीठात चर्चा केल्यानंतर एक सविस्तर टिपण मा. दिलीप वळसे-पाटील, सभापती, महाराष्ट्र विधानसभा यांना सादर करण्यात आले होते. त्यावर त्यांनी दि. ३१.८.२०१३ च्या पत्राने मा. श्री. अंकुशराव काकडे यांचे आभार मानले आहेत.

१.५ **राष्ट्रीय जलव्यवस्थापन विधेयक २०१३ :-** वरील विषयावर दि. २४.७.२०१४ रोजी कृषी व सहकार व्यासपीठाची एक सभा आयोजण्यात आली होती. सभेचे अध्यक्षस्थानी डॉ. अप्पासाहेब भुजवळ होते. सदर विषयावर विचारविनिमय झाला. त्या सभेमध्ये व्यासपीठाने यासंबंधाने जी टिपणी मा. सिनिअर जॉईंट कमिशनर, मिनिस्ट्री ऑफ वॉटर रिसोर्सस, श्रमशक्ती भवन, नवी दिल्ली यांना मा. अंकुशराव काकडे यांनी सहीने सादर केली.

१.६ **संयोजकांचे लेख प्रसिद्धि :-** संयोजक श्री. शं. त्रि. भिडे यांचे खालील लेख बँकींग आशय अभिप्राय व अॅग्रोवन या मासिकात व दैनिकाम प्रसिद्ध झालेले आहेत.

महिना मासिक	दैनिक	लेखाचे नांव
एप्रिल २०१३	बँकींग आशय अभिप्राय	सहकार कायदा दुरुस्ती अध्यादेश व कार्यवाहीची घाई
३.४.२०१३	दै. अॅग्रोवन	सर्व सहकारी संस्था बंधपत्रातून मुक्त
२२.४.२०१३	दै. अॅग्रोवन	चिकोत्रा प्रयोग परिवर्तनाची नवी दिशा
८.७.२०१३	दै. अॅग्रोवन	सहकार चळवळ अडकली अडथळ्यांच्या शर्यतीत
९.७.२०१३	दै. अॅग्रोवन	संस्था (सभासद) हितदक्ष हवी निवडणूक नियमावली
२८.११.२०१३	दै. अॅग्रोवन	माहिती अधिकाराची व्याप्ती (सहकार संस्थाबाबत) घ्या लक्षात
२९.११.२०१३	दै. अॅग्रोवन	कायदेशीर बंधनापेक्षा सहकारी मूल्ये महत्वाची
डिसेंबर २०१३	सहकारी महाराष्ट्र	अशामकीय संघटना आणि माहितीचा अधिकार

दि. ३१ ऑगस्ट २०१३ व दि. ५ सप्टेंबर २०१३ रोजी कृषी व सहकार व्यासपीठाची सभा केंद्र शासनाचे राष्ट्रीय जमीन सुधारणा धोरण मसुदा यावर चर्चा करण्यासाठी घेण्यात आली. त्यास अनुसरून अँग्रोवनमध्ये दि. २८.१०.२०१३ व २९.१०.२०१३ रोजी संयोजक श्री. भिडे यांचे 'भू सुधारणा धोरण सामाजिक न्यायातून व्हावा विचार' आणि 'सामाजिक मालमत्तेच्या समस्या लागतील निकाली' या शीर्षकाचे दोन लेख प्रसिध्द करण्यात आले. यावर वाचकांचा चांगला प्रतिसाद लाभला.

१.७ आदर्श उपविधी :- ९७ व्या घटना दुरुस्तीस अनुसरून शासनाने वेगवेगळ्या सहकारी संस्थाने आदर्श उपविधी स्वीकारणासंबंधाने सहकार आयुक्तांनी सहकारी संस्थांना परिपत्रकीय सूचना निगमित केल्या होत्या. त्याबाबतीत प्रतिष्ठानच्या मुख्यालयातील पगारदार नोकरांच्या सहकारी पतसंस्थेसंबंधीच्या उपविधीबाबतीत सदर संस्थेचे पदाधिकारी यांचेकडून कांही विचारणा झाल्यावरून मा. सहकार आयुक्त यांनी प्रसिध्द केलेल्या पगारदार नोकरांच्या सहकारी पतसंस्थाचे आदर्श उपविधी तपासून त्यासंबंधी कांही अडचणी येत असल्याने त्याबाबत दि. ३०.८.२०१३ रोजी एक सविस्तर अर्धशासकीय पत्र पाठवून जरूर ते मार्गदर्शन मा. मधुकरराव चौधरी, सहकार आयुक्त यांचेकडून मागविण्यात आले. तसेच व्यासपीठाच्या मुख्यालयास अन्य जरूर ती माहिती पुरविण्यात आली.

१.८ सहकारी चळवळी पुढील आव्हाने :- या विषयावर एक परिषद इचलकरंजी येथे ए. आर. पाटील कन्या महाविद्यालयामध्ये योजना आयोग, नवी दिल्ली यांच्या सहाय्याने आयोजित करण्यात आली होती. त्यासाठी '९७ व्या घटना दुरुस्तीचा सहकारी चळवळीवरील परिणाम' हा शोध निबंध सदर परिषदेसाठी कृषी व सहकार व्यासपीठाचेवतीने सादर करण्यात आला.

१.९ सहकारी संस्था लेखापरीक्षण :- सहकार कायदा दुरुस्तीनुसार आता लेखापरीक्षण करून घेण्याची जबाबदारी सहकारी संस्थांवर टाकण्यात आली आहे. सर्वसाधारणपणे असे आढळून येते की, गृहनिर्माण व तत्सम अनेक प्रकारच्या संस्थांचे हिशोब मानद सचिवामुळे वेळचेवेळी न लिहिले गेल्यामुळे दरवर्षी ५० टक्के गृहनिर्माण संस्थांसाठी सहकारी खात्यामार्फत जी संहिता तयार करण्यात येत होती त्यामध्ये ऑडीटर्स पॅनलप्रमाणेच स्वतंत्रपणे हिशोब लिहून देणा-या हिशोबनिसांचे पॅनल तयार करून देण्यात यावे अशी सूचना चौधरी यांना प्रस्ताव पाठवून केली. त्याऐवजी गृहनिर्माण संस्थांच्या संहितेमध्ये व्यवस्थापकांचे पॅनल असावे अशी शिफारस संहिता समितीने केल्याचे समजते.

१.१० महाराष्ट्र सहकारी संस्था नियम १९६१ ची दुरुस्ती :- मा. दिनेश ओडळकर, अप्पर आयुक्त यांनी महाराष्ट्र सहकारी संस्था नियम १९६१ मध्ये दुरुस्ती करून मा. सहकार आयुक्त यांचे वेबसाईटवर प्रसिध्द केल्याचे प्रतिष्ठानचे श्री. भिडे यांना सांगितल्यावरून सदर नियमांवर चर्चासत्रे दि. २ व १९ नोव्हेंबर २०१३ रोजी आयोजित करण्यात आली होती. त्यानंतर दि. २१.११.२०१३ चे पत्राने सदर नियोजित नियम दुरुस्ती संबंधाने मा. अंकुशराव काकडे यांचे सहीने मा. मधुकरराव चौधरी, सहकार आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना सदर नियमांमध्ये दुरुस्ती सुचविणा-या एकूण ४५ सूचना करण्यात आल्या. त्यास अनुसरून त्यापैकी एकूण ३९ सूचना विचारात घेतल्या आहेत. त्यानंतर महाराष्ट्र शासनाचे वतीने जो दुरुस्ती नियमांचा मसुदा राजपत्रात प्रसिध्द करण्यात आला. त्याकडे लक्ष वेधून २२.०१.२०१४ रोजी मा. अंकुशराव काकडे यांचे सहीने कृषी व सहकार व्यासपीठाचे दि. २१.०१.२०१४ चे सभेत या संबंधाने केलेल्या सूचना व अन्य बाबी तपासून सदर मसुद्यामध्ये लहान मोठ्या एकूण ६५ शिफारशी करण्यात आल्या आहेत. याबाबत या अनौपचारिकरित्या चौकशीकरिता सदर शिफारशी ८० टक्के शिफारशी शासनाने स्वीकारल्या असल्याचे समजते.

१.११ कृषी निर्धार परिषद, पुणे :- महाराष्ट्र कृषी निर्धार परिषद ही कृषी विद्यापीठ राहुरी, अँग्रीकल्चर व हार्टीकल्चर कॉलेज, पुणे व इन्स्टिट्यूट ऑफ रुरल डेव्हलपमेंट अँड एज्युकेशन पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. २१.९.२०१३ रोजी कॉलेज ऑफ हार्टीकल्चर, पुणे येथे भरली होती. सदर परिषदेसाठी 'कोरडवाहू शेतक-यांसाठी सुयोग्य धोरण' या विषयावर

प्रतिष्ठानतर्फे एक प्रबंध सादर करण्यात आला. सदर परिषदेस संयोजक श्री. शं. त्रि. भिडे हे हजर राहून त्यांनी त्यामध्ये सहभाग घेतला. त्या अनुषंगाने आणंद विद्यापीठाचे माजी कुलगुरु डॉ. वार्ष्णेय यांच्याशी चर्चा करून त्यांचे एक व्याख्यान प्रतिष्ठानचे पुणे केंद्रात आयोजित केले.

१.१२ शांतीदूत लालबहादूर शास्त्री प्रश्नमंजूषा निबंध व वक्तृत्व स्पर्धा :-

- अ) प्रश्नमंजूषा स्पर्धा :- वरील विषयावरील प्रश्नमंजूषा स्पर्धेत ५५ शाळांमधील ४०३७ विद्यार्थ्यांनी स्पर्धेत सहभाग घेवून स्पर्धा यशस्वी केली. त्या स्पर्धेचा बक्षीस समारंभ दि. २ ऑक्टोबर २०१३ रोजी विशाल सहायद्री सदन सभागृहात संपन्न झाला.
- ब) वक्तृत्व स्पर्धा :- दि. १२.१२.२०१३ रोजी मा. ना. शरदराव पवार, कृषी मंत्री, भारत सरकार यांचे वाढदिवशी २५ शाळांतील ६३ विद्यार्थ्यांनी 'शांतीदूत लालबहादूर शास्त्री एक चरित्र संपन्न आदर्श' या विषयावर वक्तृत्व स्पर्धेत सहभाग घेतला. त्यापैकी गुणानुक्रमाने पहिल्या दहा विद्यार्थ्यांना अनुक्रमे रु.१०००/-, रु.७५०/-, रु.५००/- व उत्तेजनार्थ रु.२५०/- अशी पारितोषिके मा. अजित निंबाळकर व माजी प्राचार्य वाडिया कॉलेज डॉ. व. कृ. नूलकर यांचे हस्ते वितरित करण्यात आली. या स्पर्धेसाठी परीक्षक म्हणून मा. नूलकर, संयोजक श्री भिडे व माजी सहसंचालक (साखर) श्री. कुलकर्णी यांनी काम पाहिले. पहिली दोन बक्षीसे वामनराव ओतुरकर विद्यालयातील (१) कु. शुभम झेंडे, (२) कु. कृतिका कामठे तर भोकराई माता विद्यालयातील (३) कु. प्रतिक्षा मिसाळ हीस तिसरे बक्षीस वितरित करण्यात आले.
- क) निबंध स्पर्धा :- शांतीदूत लालबहादूर शास्त्री या विषयावर इ. ८ वी व इ. ९ वीतील विद्यार्थ्यांची निबंध स्पर्धा आयोजित केली होती. त्या स्पर्धेमध्ये २६ शाळांच्या ३२५ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. त्यापैकी निवडक गुणवंत विद्यार्थ्यांची स्वतंत्रपणे निबंध स्पर्धा डॉ. वसंतदादा विद्यानिकेतन, शुक्रवार पेठ, पुणे येथे घेण्यात आली. त्यामध्ये १२० विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. पहिल्या १८ विद्यार्थ्यांना दि. २४.१.२०१४ रोजी वनराईच्या एको हॉलमध्ये पारितोषिक वितरण समारंभात पारितोषिके वाटण्यात आली. पारितोषिक गुणानुक्रमे ८ वी व ९ वीच्या विद्यार्थ्यांना स्वतंत्रपणे देण्यात आली. त्यामध्ये प्रत्येकी पहिल्या तीन विद्यार्थ्यांना रु.५००/-, रु.४००/-, रु.३००/- व अन्य पाच विद्यार्थ्यांना प्रत्येकी रु.२५०/- प्रमाणे पारितोषिके देण्यात आली. कर्नल भिडे व वनराईचे प्रतिनिधी व साने गुरुजी कथामालाच्या श्रीमती स्मिता परदेशी यांचे हस्ते पारितोषिक वितरण करण्यात आले. याशिवाय सर्व विद्यार्थ्यांना भिडे प्रतिष्ठानतर्फे केंद्र शासनाने अर्थसहाय्यानं रामकृष्ण मिशन, पुणे यांनी स्वामी विवेकानंद यांचे १५० व्या जयंती निमित्त तयार केलेले पुस्तक संच वितरित करण्यात आले. कर्नल भिडे यांनी भूदलातील कामकाजाबाबत माहिती आपले अध्यक्षीय भाषणात दिली व देश सेवेच्या संधी त्यामध्ये लाभतात, त्याचा फायदा पुढील आयुष्यात घेण्याचे विद्यार्थ्यांना सुचविले.

१.१३ बॉटल गार्डनींग स्पर्धा :- बॉटल गार्डनींग अर्थात 'बाटली बाग' स्पर्धा दिनांक १८.३.२०१४ रोजी वनराईचे एको हॉलमध्ये वनराई, भिडे प्रतिष्ठान व आपल्या कार्यालयामार्फत दुपारी २ ते ५.३० या दरम्यान यशस्वीपणे पार पडल्या. या योजनेत पुण्यातील ३४ शाळांनी सहभाग घेवून सहकार्य केले. ५०० च्या वर विद्यार्थ्यांचा सहभाग होता. यशस्वी शाळांना खालीलप्रमाणे उत्तम संस्कार कथा भाग दोन व रोख पारितोषिके नित्युदन गोत्रीय भिडे प्रतिष्ठानतर्फे वाटण्यात आली.

१) रेणुका स्वरुप मुलींचे हायस्कूल, पुणे ३०	रु.१०००/-
२) सेंट हिल्डाज हायस्कूल, पुणे	रु.७५०/-
३) आलेगांवकर माध्यमिक विद्यालय, पुणे	रु.५००/-

याशिवाय खालील शाळांना उत्तेजनार्थ प्रत्येकी रु.२५०/- व संस्कार कथा ही पुस्तके वाटण्यात आली.

- १) श्रीमती नाथाबाई दामोदर ठाकरशी कन्या शाळा, पुणे ३०
- २) वालाजी माध्यमिक विद्यालय, धनकवडी, पुणे ४३
- ३) महिलाश्रम हायस्कूल, कर्वेनगर, पुणे ५२
- ४) विद्याविकास विद्यालय, पुणे
- ५) भेकराईमाता महाविद्यालय, भेकराई नगर, पुणे
- ६) कै. मुंदराबाई राठी सेवा सदन, पुणे ३०
- ७) शंठ आर. एम. शहा इंग्लीश मिडीयम स्कूल, कसबा पेठ, पुणे ११
- ८) मौ. महम्मद अली जांहर उर्दू माध्यमिक विद्या निकेतन, पुणे

वनराई व वृक्षसंवर्धनाचे महत्त्व विद्यार्थ्यांचे बालमनावर ठसावे या उद्देशाने आयोजित केलेल्या स्पर्धा पुढेही घ्याव्यात असे ठरले.

९.२ महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ :-

महाराष्ट्र महिला व्यासपीठाच्या वतीने महिलांची शारीरिक, मानसिक, आर्थिक, सामाजिक विविध दृष्टीने सक्षमता वाढावी यासाठी विविध उपक्रम, विविध कार्यशाळा आणि इतर कार्यक्रम यांच्या माध्यमातून कृतीशील प्रयत्न केले जातात. संयोजिका श्रीमती रेखा नावकर, कार्यकारी संयोजिका श्रीमती ममता कानडे महिला व्यासपीठाचे काम पाहतात.

२.१ सहकारी गृहनिर्माण व्यवस्थापन प्रशिक्षण वर्ग १० चे प्रमाणपत्र वितरण कार्यक्रम सोहळा हा माजी मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, श्री. अरुण बोंगीरवार यांच्या हस्ते :- मुंबईमध्ये २० ते ४० हजार सहकारी गृहनिर्माण संस्था आहेत. या सर्व संस्थांचे काम चांगले होण्यासाठी शासनाचे कायदे किंवा उपविधी लोकांना माहित असणे आवश्यक आहे. हे लक्षात घेऊन महाराष्ट्र महिला व्यासपीठातर्फे २०१० सालापासून यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईमध्ये सहकारी गृहनिर्माण संस्था व्यवस्थापक प्रशिक्षण दिले जाते. या कार्यशाळेला मा. प्रभाकर चुरी, मा. प्रशांत कानविंदे, अॅड. प्रमोद कुमार, देवयानी गोरे, मा. विजय सामंत व सहकारी क्षेत्रातील मान्यवरांचे मार्गदर्शन मिळते. या कार्यशाळेचे फायदे म्हणजे सहकारी गृहनिर्माण संस्थेत पूर्णवेळ / अर्धवेळ नोकरी मिळू शकते. तसेच हे प्रशिक्षणार्थी सल्लागार म्हणूनही चांगले काम करू शकतात व आपल्या स्वतःच्या राहत्या सांसायटीत मॅनेजिंग कमिटीत चांगले काम करू शकतात. तसेच सामाजिक प्रश्नांची जाणीव होते. आतापर्यंत २० ते अगदी ७० वर्षांच्या व ४०० च्या वर प्रशिक्षणार्थीनी हे प्रशिक्षण यशस्वीरीत्या पूर्ण केले आहे, त्याचा तपशील पुढीलप्रमाणे आहे.

एप्रिल ते मार्च

Month	Date	Course name	Batch No.	Total No.
April to May 2013	15th April to 24th May 2013	Co-op. Housing Society Management Course	batch - 8	18 Students
July to September 2013	3rd July to 2nd Sept. 2013	Co-op. Housing Society Management Course	batch - 9	21 Students
February to March 2014	3rd February to 15th March 2014	Co-op. Housing Society Management Course	batch - 10	19 Students

२.२ **गृह व्यवस्थापन वर्ग :-** दि. ९ जुलै २०१३ ते ऑगस्ट २०१३ या कालावधीत महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ व निर्मला निकेतन कॉलेज ऑफ होम सायन्स यांच्या संयुक्त विद्यमाने गृहव्यवस्थापन प्रशिक्षण वर्गाची सातवी बॅच सुरु झाली. महिलांचा सर्वांगीण विकास हा या प्रशिक्षणाचा हेतू आहे. या प्रशिक्षणात वेगवेगळे २७ विषय शिकविले जातात. महिलांचे कायदे, भरतकाम, साडी ड्रॅपिंग, जेवणाची रुपरेषा, प्रांतीय पदार्थ, वेळेचे व पैशांचे नियोजन, संस्कारभारती रांगोळी इ. अनेक विषयांची ओळख होते. महिला नंतर टिफिन सर्व्हीस सुरु करू शकतात, इतर घरांच्या व्यवस्थापनाचे कामही सांभाळू शकतात.

२.३ **वारली :-** दि. २६.११.२०१३ ते १८.१२.२०१३ या कालावधीत 'वारली रंगकला' याचे प्रशिक्षण घेतले गेले. १३ प्रशिक्षणार्थीनी हे प्रशिक्षण यशस्वीपणे पूर्ण केले. श्रीमती वंदना पवार यांनी प्रशिक्षणाचे मार्गदर्शन केले. कपड्यांवर, भांड्यांवर, लाकडावर रंगकाम तसेच पेपर बॅग, शुभेच्छा कार्ड, पाकीट बनविणे व त्यावर वारली कलाकुसर शिकविली जाते. प्रशिक्षणाच्या शेवटच्या दिवशी प्रशिक्षणार्थीनी केलेल्या वस्तूंचे प्रदर्शन आयोजित केले आहे.

२.४ **इकेबाना :-** दि. ११.११.२०१३ ते २.१२.२०१३ या कालावधीत महाराष्ट्र महिला व्यासपीठ आणि बॉम्बे चाप्टर ओहरा स्कूल ऑफ इकेबाना जपान यांच्या संयुक्त विद्यमाने इकेबाना (जपानी पद्धतीची फुलांची रचना) या प्रशिक्षणाचे वर्ग घेतले गेले. यामध्ये एकूण ०६ प्रशिक्षणार्थींचा सहभाग होता. दि. २८ ऑक्टोबर २०१३ ला या प्रशिक्षणाचा निशुल्क वर्ग घेण्यात आला होता. या वर्गात साधारण ८० महिलांचा उत्साही सहभाग होता. तसेच दि. २४ मार्च २०१४ ते २८ मार्च २०१४ या कालावधीत पुन्हा या कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. ज्यामध्ये एकूण ११ प्रशिक्षणार्थींचा सहभाग होता. या कार्यशाळेला प्रशिक्षणार्थींचा उत्साही सहभाग होता. श्रीमती नलिनी डुंगरसी व त्यांच्या दोन सहाय्यिका यांचे प्रशिक्षणाला मिळालेले मार्गदर्शन यातून वेगवेगळी फुले व इतर साहित्य वापरून सजावट कशी करावी याचे मार्गदर्शन प्रशिक्षणार्थींना मिळाले.

२.५ **मधुबनी :-** मधुबनी रंगकला ही एक विहारी कला असून ती कागद व कापडावर रंगकला कृती करून त्याची फ्रेम शोभेची वस्तू म्हणून उपयोगात आणली जाते. हया कलेचे मार्गदर्शन श्रीमती वंदना पवार यांच्याकडून लाभले. दिनांक १७.२.२०१४ ते ०३.०३.२०१४ या कालावधीत महाराष्ट्र महिला व्यासपीठाकडून हया कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यशाळेला एकूण १२ प्रशिक्षणार्थींची उपस्थिती होती.

२.६ **इतर प्रशिक्षण :**

अ) **विद्युत सुरक्षा आणि उद्वाहक :-** शॉर्ट सर्किटमुळे लागणा-या आगीचे व उद्वाहकमधील अपघाताचे वाढते प्रमाण लक्षात घेता, त्यांना पायबंद कसा घालता येईल. तसेच अपघात घडल्यास विद्युत नियमाप्रमाणे सुरक्षा व उद्वाहक वापरासंबंधीच्या प्रशिक्षणात आपले अमूल्य मार्गदर्शन केस स्टडीच्या माध्यमातून मांडले.

ब) **स्वसुरक्षा :-** समाजातील वाढता हिंसाचार व महिलांवरील अत्याचार व स्वसंरक्षण कसे करावे याची प्रात्यक्षिके या प्रशिक्षणाचे आयोजन दि. ११ ऑक्टोबर २०१४ रोजी दुपारी २.०० ते ५.३० या वेळेत केले होते. या विषयावर श्रीमती चेतना कोरगावकर यांचे मार्गदर्शन लाभले. या प्रशिक्षणाला एकूण ६० प्रशिक्षणार्थींचा सहभाग होता. ही कार्यशाळा विनामूल्य ठेवण्यात आली होती.

९.३ **नवमहाराष्ट्र युवा अभियान :-**

नवमहाराष्ट्र युवा अभियानचे काम संयोजक श्री. दत्ता वाळसराफ, महसंयोजक श्री. विश्वास ठाकूर, मंडटक श्री. नीलेश राऊत पाहतात. श्री. विजय कान्हेकर आणि श्रीमती वैशाली मोटे या समन्वयक आहेत.

३.१ नवमहाराष्ट्र युवा अभियानच्यावतीने आयोजित युवा नेतृत्वगुण विकास कार्यशाळा दि. १२ मे २०१३ ते १५ मे २०१३ :- यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई नवमहाराष्ट्र युवा अभियानच्यावतीने १८ ते ३० वयोगटातील युवक युवतीकरिता युवा नेतृत्व विकास शिबिराचे आयोजन करण्यात आले होते. सदरील शिबिराचा लाभ हा स्पर्धा परीक्षा देणारे विद्यार्थी, पत्रकारिता, सामाजिक कार्य विद्यार्थी व कार्यकर्ते आदींनी घेतला. समाजात वावरत असतांना समाजातील विविध पैलूंचा समाजघटकांचा अभ्यास युवाना झाला पाहिजे व त्यांचा प्रत्यक्ष परिणाम त्यांच्या कार्यातून दिसून आला पाहिजे. या अनुषंगाने शिबिराचे आयोजन करण्यात आले होते. रविवार दि. १२ मे ते बुधवार दि. १५ मे २०१३ दरम्यान सदरील शिबिर देवगिरी अभियांत्रिकी महाविद्यालयाच्या सभागृहात संपन्न झाले. या शिबिरात प्रसिध्द माध्यमांचे बदलते स्वरूप, नकाशा वाचन, मानवी समाजाचा इतिहास, साहित्यिक व रंगकर्म समवेत संवाद, महाराष्ट्रातील व्यवस्था, कर्तृत्ववान व्यक्तींच्या जीवनावर आधारित माझा प्रवास सत्र, लिंग समभाव, मराठी साहित्याचा प्रवास, संघटना बांधणी, वर्तुत्व विकास आदि विषयांवर राज्यातील मान्यवर तज्ज्ञ विचारवंतांचे मार्गदर्शन आयोजित करण्यात आले होते. तसेच शिबिरात श्रमदान, विविध आंतरराष्ट्रीय फिल्मसत्रे प्रदर्शन व त्यावर चर्चा असे महत्त्वपूर्ण सत्र देखील आयोजित करण्यात आले होते. यावेळी विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष श्री. नंदकिशोर कागलीवाल, श्री. सचिन मुळे, श्री. निलेश राऊत, डॉ. उल्हास शिऊरकर, श्री. विजय कान्हेकर, श्री. सुहास तेंडुलकर, श्री. सुबोध जाधव आदींची प्रमुख उपस्थिती होती.

३.२ यशवंत युवा फेलोशिप :- नवमहाराष्ट्र युवा अभियान सामाजिक क्षेत्रात विशिष्ट ध्येय घेऊन अनेक युवा काम करीत असतात. या युवांना त्यांच्या कामासाठी योग्य मार्गदर्शन, प्रशिक्षणाच्या संधी तसेच साहित्य व आर्थिक मदत देण्याकरीता यशवंत युवा फेलोशिप गेले तीन वर्षे सुरु आहे. आतापर्यंत या फेलोशिप अंतर्गत रोजगार हमी योजना व कायद्यासंबंधी गावागावांमध्ये माहिती देणे आणि कामाचा अभ्यास करणे, कोकणातील कासव व गिधाडे यांच्या दुर्मिळ प्रजातींचे संवर्धन करणे, गडचिरोली सारख्या आदिवासी बहुल जिल्ह्यामध्ये जमिनीच्या वैयक्तिक व सामुदायिक दाव्यांचा पाठपुरावा करणे व त्यांचा अभ्यास करणे असे अभिनव उपक्रम केले गेले आहेत.

डॉ. कैलास सहारे - अपंगत्व प्रमाणपत्र वितरण प्रणालीसाठी आधुनिक संगणकीय तसेच माहिती तंत्रज्ञानाच्या वापरासाठी अभ्यास करीत आहेत. अपंगांसाठी शासनाच्या विविध कल्याणकारी योजना व अपंग हक्काच्या दृष्टीने आवश्यक यंत्रणा या दोन्हीसाठी अपंगत्वाचे प्रमाणपत्र महत्त्वाची भूमिका बजावते. अपंगत्वाचे प्रमाणपत्र देण्याची व्यवस्था अपंग व्यक्तींसाठी किचकट असू नये त्याचबरोबर या व्यवस्थेतून फक्त पात्र अपंगांनाच प्रमाणपत्र मिळणे आवश्यक आहे. या संदर्भात सामाजिक गरज विशद करणारे संशोधन महात्मा गांधी सेवा संघाच्या मार्गदर्शनाखाली इंदिरा गांधी मेडिकल कॉलेज, नागपूर येथे डॉ. कैलास सहारे यांनी या काळात केले आहे. या दरम्यान त्यांनी अपंग व्यक्ती व अपंग मुलांचे पालक यांचे सर्वेक्षण केले. जिल्हा शल्य चिकित्सकांना मार्गदर्शन करणा-या अपंगत्व प्रमाणपत्र वितरण समितीच्या सदस्यांसोबत गटचर्चा तसेच विशेष शिक्षक, अपंगांच्या क्षेत्रात कार्यरत असलेले शासकीय अधिकारी आणि सामाजिक कार्यकर्ते यांच्याशी गटचर्चा अशा माध्यमातून संगणकीय प्रणालीची गरज आणि त्या प्रणालीचे अपेक्षित स्वरूप यासंबंधी अहवाल तयार करून त्याची सॉफ्टवेअर मधील तज्ञांसोबत चर्चा केली. यापुढे प्रत्यक्ष प्रमाणपत्र वितरण प्रणालीदरम्यान अर्जदारांची संपूर्ण माहिती घेणे व त्यांना विविध शासकीय योजनांची माहिती देणे असे उपक्रम प्रस्तावित आहेत.

३.३ सलाम मुंबई फाऊंडेशन आणि नवमहाराष्ट्र युवा अभियान यांच्यावतीने आयोजित कार्यक्रम :- दि. २८.४.२०१३ नरोत्तम सक्सेरिया फाऊंडेशन व यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने कार्यक्रमात सहभागी.

नवमहाराष्ट्र युवा अभियान आणि पिन्कलतर्फे दिनांक २७.४.२०१३ रोजी तुंगारेश्वर (रात्रीचे पदभ्रमण), दि. २७.५.२०१३ रोजी नवलाख उम्र, तळेगांव (रात्रीचे पदभ्रमण) दि. २६.६.२०१३ रोजी गंभीरनाथ गुहा, दि. १४.७.२०१३ रोजी गारबेट ते माथेरान, दि. २१.७.२०१३ रोजी नाखिड येथे पदभ्रमण कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. वरील पदभ्रमण कार्यक्रमाचा लाभ एकूण १६१ गिर्यारोहकांनी घेतला. दि. ३ ते ५ मे २०१३ दरम्यान पश्चिम

रेल्वे कर्मचा-यांच्या मुलांसाठी लोणावळा येथे साहस शिविराचे आयोजन करण्यात आले होते. त्याचा लाभ ४८ बाल गिर्यारोहकांनी घेतला. दि. १८.४.२०१३ रोजी ओ.एन.जी.सी. (बांद्रा) येथील कार्यालयाच्या उंच इमारतीवरून अग्निशमन सप्ताहाच्या निमित्ताने गिर्यारोहण प्रात्यक्षिके करण्यात आले. दि. १६.६.२०१३ रोजी हरियाली (ठाणे) या संस्थेबरोबर लोहगडावर वृक्षारोपण करण्यात आले. गिर्यारोहणाबरोबरच संस्थेने गेल्या २५ वर्षात सामाजिक क्षेत्रात केलेल्या कामाची दखल घेऊन दि. ६.७.२०१३ रोजी मुलुंडच्या महाराष्ट्र सेवा संघ येथे आयोजित १३ व्या गिरिमित्र संमेलनामध्ये पिनॅकल क्लबला गिरिमित्र सामाजिक सन्मान पुरस्कार देऊन गौरविण्यात आले.

३.४ स्वातंत्र्यज्योत रॅली - १४ ऑगस्ट २०१३ :- स्वातंत्र्यदिनाच्या पूर्व संध्येला राष्ट्र पुरुषांना अभिवादन करण्यासाठी तरुणांमध्ये स्वातंत्र्यदिनाविषयी आदराची जाणीव जागृती निर्माण व्हावी यासाठी नवमहाराष्ट्र युवा अभियान आयोजित युवा स्वातंत्र्यज्योत रॅलीचे भव्य स्वरूपात आयोजन करण्यात आले. रॅलीची सुरुवात भारताच्या सरहद्दीचे रक्षण करत असतांना पाकिस्तानच्या भ्याड हल्ल्याला बळी पडलेले शहीद जवान पुंडलिक माने यांना अभिवादन करून करण्यात आली. श्री. नरेंद्र राणे, श्रीमती वंदनाताई माने, श्री. महेंद्र पानसरे, अदिती नलावडे यांच्या उपस्थितीत प्रबोधनकार ठाकरेंच्या पुतळ्याला अभिवादन करून सुरुवात केली. श्री. सुरज भोईरने गायलेल्या 'इस देश का यारो क्या कहना' या जोशपूर्ण गाण्याने रॅली मार्गस्थ झाली. पुढे सेनापती बापटांचा पुतळा, शिवाजी पार्कातील शिवाजी महाराजांचा पुतळा, सावरकर स्मारकातील स्वातंत्र्यवीर सावरकरांचा पुतळा यांना अभिवादन करून कार्यकर्त्यांनी विशेषतः सिध्दार्थ कांबळे, अभिजीत देशमुख, सुहास भागवत यांनी या महान नेत्यांच्या कार्यकर्तृत्वावर भाषणे केली. चैत्यभूमी येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना अभिवादन करण्यात येऊन भारतीय राज्यघटनेचा सरनामा याचे सामूहिक वाचन करण्यात आले. आलेल्या पाहुण्यांचे व कार्यकर्त्यांचे आभार श्री. अभिजीत देशमुख यांनी मानले. सामूहिक राष्ट्रगीताने रॅलीची सांगता झाली. रॅलीमध्ये जवळपास ३०० कार्यकर्ते सहभागी झाले होते.

३.५ लोकसंवाद :- महाराष्ट्राचे शिल्पकार मा. यशवंतरावजी चव्हाण यांचे मौलिक विचार व कार्य मार्गदर्शक मानून यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई ही संस्था गेली २५ वर्षांहून अधिक काळ कार्यरत आहे. प्रतिष्ठानतर्फे राबविण्यात येणा-या अनेक उपक्रमांपैकी एक उपक्रम म्हणजे लोकसंवाद, माहितीपट, लघुपट, ग्रंथ तसेच चालू घडामोडींवर चर्चा या आणि अशा अनेक वेगवेगळ्या कार्यक्रमातून लोकसंवादच्या व्यासपीठावर अनेक तज्ज्ञ व्यक्तींशी संवाद साधला जातो. दि. १६ ऑगस्ट २०१३ रोजी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई लोकसंवाद या उपक्रमांतर्गत **माहितीचा अधिकार - एक शस्त्र** या विषयावर चर्चासत्र आयोजित करण्यात आले होते. मा. शरद काळे या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी उपस्थित होते. तसेच इतर मान्यवरही यासाठी उपस्थित होते.

रविवार दि. २२ सप्टेंबर २०१३ रोजी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई आणि इंडियन अँकेडमी ऑफ पेंडियाट्रिक्स, मुंबई यांच्या विद्यमाने एम्बिकॉन २०१३ या परिषदेत आयोजन करण्यात आले आहे. ही परिषद सकाळी ९.०० ते माय. ६.०० या वेळेत मुख्य सभागृहात आयोजित करण्यात आली आहे. या परिषदेसाठी वैद्यकीय क्षेत्रातील प्रमुख मान्यवर तसेच सामाजिक संस्थांचे प्रतिनिधी उपस्थित राहिले होते.

दि. २७ डिसेंबर २०१३ रोजी लोकसंवाद या उपक्रमांतर्गत 'महाराष्ट्र एका संकल्पनेचा मागोवा' या श्री. माधव दातार यांनी लिहिलेल्या पुस्तकावर चर्चासत्राचे आयोजन करण्यात आले होते. महाराष्ट्र नावातच राष्ट्र असणारे आणि स्वाभाविकपणे संकुचितपणाला थारा न देणारे राज्य.... व्यापक विचारांचे शतकानुशतके संस्कार होत गेल्यामुळे पुरोगामी प्रतिमा मिळवणारे. या नावामागे उभी आहे एक जीवंत संकल्पना. इतिहास काळापासून अस्तित्वात असणारी आणि तरीही वेळावेळी बदलत जाणारी .... विविध साधुसंतांनी आणि विचारवंतांनी आपापल्यापरीने सजवलेली, रुजवलेली.... 'महाराष्ट्रधर्म' ही तिची उपशाखा देखील वेगवेगळ्या दृष्टिकोनातून मांडली गेलेली. महाराष्ट्र निर्माण होऊन ५० वर्षे उलटून गेल्यानंतर कोणते चित्र दिसते आहे ? आणि काय दिमायला हवे ? या दोन प्रश्नांच्या अनुरोधाने श्री. लेखक माधव दातार

यांच्या 'महाराष्ट्र एका संकल्पनेचा मागोवा' पुस्तकावर चर्चासत्राचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी प्रतिष्ठानचे सरचिटणीस मा. शरद काळे हे होते तर मा. प्रकाश अकोलकर आणि पुस्तकाचे लेखक मा. माधव दातार हे प्रमुख वक्ते म्हणून उपस्थित होते.

३.६ समाजकार्यकर्ता प्रशिक्षण वर्ग :- महाराष्ट्र राज्याचे पहिले मुख्यमंत्री मा. यशवंतराव चव्हाण हे आधुनिक महाराष्ट्राचे शिल्पकार आहेत. सामाजिक, राजकीय, शैक्षणिक, साहित्यिक, सांस्कृतिक क्षेत्रातील महाराष्ट्राचा थोर वैचारिक वारसा यांनी पुढे नेला. सामान्य माणसात आत्मविश्वास जागविण्याचे आणि त्यांच्या जागृत संघटीत कर्तृत्वातून आधुनिक महाराष्ट्राची पायाउभारणी करण्याचे महान कार्य त्यांनी केले आहे. त्यांनी दिलेल्या दिशा आणि दृष्टी कैक पिढ्यांना मार्गदर्शन ठरणा-या आहेत. त्यांचे हे विचार जनसामान्यांपर्यंत पोहचविण्यासाठी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईची स्थापना करण्यात आली आहे. वरील उद्दिष्टपूर्तीसाठी प्रतिष्ठानने नवमहाराष्ट्र युवा अभियान या युवा विभागाची उभारणी केली आहे. नवमहाराष्ट्र युवा अभियानच्यावतीने समाजकार्यकर्ता प्रशिक्षण प्रमाणपत्र अभ्यासवर्ग यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई येथे सुरु करण्यात आलेला आहे. हे वर्ग महिन्याच्या प्रत्येक रविवारी घेण्यात येतात. या वर्गाचे उद्दिष्ट साध्य करण्याकरिता हाताळले जाणारे विषय केवळ वैचारिक अथवा बौद्धिक पातळीवरचे नसून सध्याची समाजस्थिती लक्षात घेता सदर विषयाची योग्य ती सांगड व्यावहारिक विषयांशी घातली जात आहे. तसेच केवळ ऐकण्यावर भर दिला जाणार नसून प्रशिक्षणार्थींकडून कार्यपाठ आणि प्रात्यक्षिकाच्या स्वरूपात कृती व त्याच्या प्रत्यक्ष सहभागावर भर दिला जातो.

३.७ अभिसरण २०१४ - पश्चिम महाराष्ट्र ते मराठवाडा (५ जानेवारी ते १२ जानेवारी २०१४) :- मा. खा. सुप्रिया सुळे यांच्या संकल्पनेतून अभिसरण हा उपक्रम गेल्या पाच वर्षांपासून महाराष्ट्राच्या विविध भागांमध्ये राबविण्यात येतो. हा अभिसरण उपक्रम म्हणजे वैविध्य आणि संपन्नतेने नटलेल्या या महाराष्ट्र देशातील युवांनी, आपापला भूभाग सोडून या मराठी मुलुखाच्या कानाकोप-यात जाऊन तेथील माहितीचेच नव्हे तर तेथील आचार, भाषा, आवडी-निवडी, सवयी, व्यवहार संस्कृति यांचे आदान प्रदान करण्याची एक जाणीव प्रक्रिया होय. याच अनुषंगाने यावर्षी अभिसरण उपक्रमांतर्गत पश्चिम महाराष्ट्रातील विविध जिल्ह्यातील एकूण ६० विद्यार्थी मराठवाडयाच्या नऊ दिवसांच्या अभ्यास दौ-याची सुरुवात पुणे येथील निसर्ग मंगल कार्यालय विद्यार्थ्यांना अभिसरणाविषयी सविस्तर माहिती देऊन करण्यात आली. यावेळी श्री. विलास लोंढे यांनी विविध खेळांच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना बोलते केले. उपक्रमात सहभागी झालेल्या विद्यार्थ्यांना आपला यावेळी परिचय करून दिला. पुढच्या सत्रात श्री. अभिजीत खानविलकर व श्री. अमित नागरे यांनी नवमहाराष्ट्र युवा अभियानाबद्दल सहभागी विद्यार्थ्यांना माहिती दिली. शेवटच्या सत्रात प्रसिध्द पत्रकार व लेखक श्री. अरुण खरे यांनी विद्यार्थ्यांशी गप्पा मारल्या व पश्चिम महाराष्ट्राविषयी राजकीय, सामाजिक, सांस्कृतिक व शैक्षणिक विषयावर चर्चा केली. यावेळी अभिसरण म्हणजे स्वतःला व महाराष्ट्राला समजून घेण्याची प्रक्रिया होय असे मत व्यक्त केले. त्यानंतर सर्व विद्यार्थ्यांनी एस.टी. महामंडळाच्या साध्या वसने मराठवाडयाची राजधानी औरंगाबादकडे प्रस्थान केले.

दुस-या दिवशीची (६ जानेवारी २०१४) सुरुवात औरंगाबादमधील महात्मा गांधी मिशन संस्थेच्या आर्यभट्ट सभागृहात मा. महेश अंचितलवार यांच्या पहिल्या सत्रातील व्याख्यानाने झाला. त्यांनी अभिसरणार्थींना औरंगाबादच्या इतिहासाची माहिती दिली. दुस-या सत्रामध्ये ज्येष्ठ पत्रकार श्री. माधव सावरगावे यांनी विद्यार्थ्यांना 'माध्यमे व त्यांची भूमिका' या विषयावर मार्गदर्शन केले. चौथ्या सत्रात मा. प्रल्हाद लुलेकर यांनी विद्यार्थ्यांसमोर संपूर्ण मराठवाडयाच्या राजकीय, सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक इतिहास मांडला. अभिसरणार्थींना मराठवाडयातील जालना, बीड, परभणी, लातूर, उस्मानाबाद, औरंगाबाद, कन्नड, परळी, नळदुर्ग, पैठण आदी विविध गांवाना भेटी दिल्या व माहिती घेतली. शिवाय औरंगाबाद येथील सिडस् कंपन्यांना भेटी दिल्या. तसेच प्रसिध्द उर्दू शायर श्री. बशर नवाज यांची भेट घेतली. अभिसरणार्थींनी साकेत प्रकाशन, डॉ. वावासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, कृपी महाविद्यालय या ठिकाणी भेटी दिल्या. तसेच ज्येष्ठ पत्रकार जयदेव डोळे, कम्युनिस्ट पक्षाचे कॉ. भालचंद्र कांगो व विविध जिल्ह्यातील सामाजिक कार्यकर्ते, प्रयोगशील शेतकरी,

स्वातंत्र्यसेनानी यांची भेट घेऊन मराठवाडयाविषयी अधिक माहिती जाणून घेतली. यावेळी अभिसरणार्थींनी मराठवाडयातील विविध जिल्हयातील सामान्य कुटुंबात राहून मराठवाडयाची संस्कृति अधिक जवळून अनुभवली.

अभिसरणाच्या समारोपाचा कार्यक्रम एम.जी.एम. मधील आईनस्टाईन सभागृहात मान्यवरांच्या उपस्थितीत पार पडला. यावेळी अभिसरण उपक्रमात सहभागी झालेल्या विद्यार्थ्यांनी मराठवाडयातील विविध जिल्हयात आलेले अनुभव व्यक्त केले. शिवाय या उपक्रमाच्या माध्यमातून मिळालेल्या नावीन्यपूर्ण माहितीचा उलगडा त्यांनी आपल्या मनोगताच्या माध्यमातून मांडला. या समारोप सोहळ्याला नवमहाराष्ट्र युवा अभियानचे संयोजक श्री. दत्ता बाळसराफ, राज्य संघटक श्री. निलेश राऊत, श्री. विजय कान्हेकर, श्री. सुहास तेंडुलकर, डॉ. नरेंद्र काळे आदि मान्यवरांची विशेष उपस्थिती होती.

३.८ पिनेकल क्लब आणि नवमहाराष्ट्र युवा अभियान गिर्यारोहण कार्यक्रम :- पिनेकल क्लब आणि यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान यांच्या संयुक्त विद्यमाने ऑगस्ट २०१३ ते जाने. २०१४ दरम्यान सहयाद्रीमध्ये अनेक गिर्यारोहण मोहिमा यशस्वीपणे आयोजित करण्यात आल्या. दि. ४.८.२०१३ रोजी तांदुळवाडी सफाळा, १४ मं १७ ऑगस्ट २०१३ रोजी पन्हाळ ते विशालगड, २५.८.२०१३ रोजी अशेरीगड, ८.९.२०१३ रोजी सागरगड, २९.९.२०१३ कोरीगड लोणावळा, ६.१०.२०१३ रोजी सुधागड पाली, १८ ते २० ऑक्टोबर रोजी डुबेरगड, पर्वतगड, आडगड आणि सोनगड सिन्नर, नाशिक, दि. २७.१०.२०१३ प्रळिगड, दि. १०.११.२०१३ आणि १७.११.२०१३ रोजी कान्हेरी गुंफा तसेच गांधी स्मारक बोरिवली येथे प्रस्तरारोहण शिबीर, दि. २४.११.२०१३ रोजी परांडा किल्ला सोलापूर, दि. ११.१२.२०१३ ते १५.१२.२०१३ रोजी नाशिकमधील अचला, अहिवंत, मार्कंडेय, रावल्या-जावल्या आणि धोडप मोहीम यशस्वीपणे पूर्ण करण्यात आले. वरील सर्व मोहिमांचा लाभ एकूण २५८ गिर्यारोहकांनी घेतला. दि. २६.१.२०१४ रोजीच्या प्रजासत्ताक दिन संस्थेने ओसरकेअर वसतीगृह, चेम्बूर येथील मुलांबरोबर साजरा केला. ध्वजवंदनानंतर एकूण ४३ मुलांना उंच इमारतीवरून रंपलिंगचे प्रशिक्षण देण्यात आले व गिर्यारोहणात वापरण्यात येणा-या साहित्याची ओळख करून देण्यात आली.

९.४ कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरम :-

१९८७ च्या विधी सेवा प्राधिकरण अधिनियमामध्ये अंतर्भूत असलेली मोफत कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला योजना राबविण्याचे काम यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानमार्फत केले जाते या योजनेची अंमलबजावणी करण्यासाठी प्रतिष्ठानने 'यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरम' या विभागाची निर्मिती केली आहे. या विभागामध्ये अंदाजे ३५ वकील व समाजसेवक काम करीत असून ते आपली सेवा या योजनेसाठी देत आहेत.

४.१ फोरममार्फत सर्वसाधारणपणे खालील प्रकारचे काम केले जाते :-

१. समाजातील गोर-गरीब व तळागाळातील लोकांना कसल्याही प्रकारचा भेदभाव न करता मोफत तोंडी सल्ला देणे.
२. प्रसंगी गुंतागुंतीच्या प्रश्नांसंबंधी सखोल अभ्यास करून गरजू लोकांना कायदेविषयी सल्ला देणे.
३. काही वेळा पत्रव्यवहाराद्वारे गरजू लोकांना कायदेविषयक सल्ला देणे.
४. पक्षकारांच्या तंटयामध्ये सामोपचाराने तडजोड घडवून आणणे.
५. विधी विषयामध्ये संशोधन करून प्रचलित कायद्यांमध्ये सुधारणा सुचविणे किंवा नवीन कायद्याचे प्रारूप तयार करून वैधानिक प्रस्ताव राज्य शासनाला किंवा केंद्र शासनाला पाठविणे.
६. विधी विषयामध्ये संशोधन करून प्रचलित कायदानुसार बनविण्यात आलेल्या नियमांमध्ये सुधारणा सुचविणे किंवा नवीन नियमांचे प्रारूप तयार करून वैधानिक प्रस्ताव राज्य शासनाला किंवा केंद्र शासनाला पाठविणे.
७. कायद्यांची विशेष माहिती करून देण्यासाठी तज्ज्ञांची विशेष व्याख्याने आयोजित करणे.

८. सामान्य लोकांना कायद्यांची माहिती करून देण्यासाठी विधी साक्षरता (Legal Awareness) कार्यशाळांचे आयोजन करणे.
९. विधी शाखेच्या विद्यार्थ्यांसाठी मूट कोर्ट स्पर्धा, निबंध स्पर्धा व वक्तृत्व स्पर्धा यांचे आयोजन करणे. तसेच अशा विद्यार्थ्यांसाठी वकिलांची व्यावसायिक नीतिमत्ता या विषयावर परिसंवादांचे आयोजन करणे.
१०. न्यायालयामध्ये मराठी भाषेचा जास्तीत जास्त वापर होण्यासाठी प्रयत्न करणे

४.२ **फोरमच्या बैठका :-** कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला योजनेच्या अंमलबजावणीबाबत विचार करून धोरणात्मक निर्णय घेण्यासाठी, झालेल्या कार्यक्रमांचा आढावा घेण्यासाठी, पुढील कार्यक्रमांची आखणी करण्यासाठी आणि कार्यकर्त्यांना मार्गदर्शन करण्यासाठी दरमहा दुस-या शुक्रवारी फोरमच्या मासिक बैठका घेतल्या जातात. या बैठकांना फोरमचे जास्तीत जास्त सदस्य उपस्थित असतात. १ एप्रिल २०१३ ते ३१ मार्च २०१४ या आर्थिक वर्षामध्ये फोरमच्या (२३७ ते २४८) क्रमांकाच्या १२ मासिक बैठका झाल्या. या १२ बैठकीमध्ये एकूण अंदाजे २४३ विषयांसंबंधी चर्चा होऊन निर्णय घेण्यात आले. या बैठकींना एकूण १०१ सदस्य उपस्थित होते. प्रत्येक बैठकीला सरासरी ९ सदस्य उपस्थित होते.

४.३ **फोरमच्या उपसमित्या :-** वेळोवेळी विविध विषयांचा सखोल अभ्यास करण्यासाठी फोरमच्या उपसमित्या घटित केल्या जातात. या समित्यामध्ये सक्रीय सदस्यांचा समावेश केला जातो. अशा उपसमित्यांनी दिलेल्या अहवालानुसार फोरमचे निर्णय घेण्यात येतात.

- (१) जादूटोणा बंदी विधेयकावर चर्चा घडवून आणण्यासाठी श्री. विजय देसाई यांच्या अध्यक्षतेखाली बैठक झाली. या बैठकीला अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती कार्यकर्ते उपस्थित होते. ही बैठक दि. १७ ऑक्टोबर २०१३ रोजी व्ही.आय.पी. रुम, चौथा मजला, येथे झाली. बैठकीला फोरम व अनिसचे १२ सदस्य उपस्थित होते.
- (२) **विभागांची बैठक :** ऑक्टोबर २०१३ मध्ये ज्येष्ठ नागरिकांचा मेळावा भरविण्यासंबंधी विचार करण्यासाठी प्रतिष्ठानच्या सर्व विभागांच्या प्रतिनिधींची बैठक मा. सरचिटणीस श्री. काळे यांच्या अध्यक्षतेखाली दि. १९ जुलै २०१२ रोजी बोर्ड रुममध्ये संपन्न झाली. बैठकीला १३ प्रतिनिधी उपस्थित होते. अंदाजे ३७ बाबींसंबंधी विचार होऊन निर्णय घेण्यात आले.
- (३) **ज्येष्ठ नागरिक संघांच्या प्रतिनिधींची बैठक :** ऑक्टोबर २०१३ मध्ये आयोजण्यात येणा-या ज्येष्ठ नागरिक आनंद मेळाव्याचे आयोजन करण्यासंबंधी विचार करण्यासाठी बांद्रा ते डहाणू या क्षेत्रामध्ये कार्यरत असलेल्या ज्येष्ठ नागरिक संघांच्या प्रतिनिधींची बैठक वजिरा, बोरीवली (पश्चिम), मुंबई येथे दि. ५ ऑगस्ट २०१३ रोजी (सायंकाळी ३ ते ६ पर्यंत) श्री. रामदास गुजराथी यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाली. बैठकीला १५ प्रतिनिधी उपस्थित होते. अंदाजे ४० पेक्षा जास्त बाबींसंबंधी विचार होऊन निर्णय घेण्यात आले.

४.४ **कायदेविषयक सल्ला केंद्र :-** गोरगरीब व गरजू लोकांना कायदेविषयक तोंडी सल्ला देण्यासाठी दर शुक्रवारी सायंकाळी ५.३० च्या नंतर प्रतिष्ठानच्या ग्रंथालयामध्ये कायदेविषयक मोफत सल्ला केंद्र चालविले जाते. गेल्या आर्थिक वर्षामध्ये सल्ला केंद्राच्या एकूण ५० बैठका झाल्या. या बैठकामध्ये एकूण ८४ लोकांना (महिला व पुरुष) तोंडी सल्ला देण्यात आला. सल्ल्याचे विषय अंदाजे विवाह, घटस्फोट, हुंडा, पोटगी, वारसा हक्क, भागिदारी, कामगार कायदा, माहितीचा अधिकार, सेवा नियम, सहकारी कायदा, पंजीकरण, मुद्रांक, फौजदारी, कौटुंबिक अत्याचार, ग्राहक संरक्षण, भाडे नियंत्रण, मोफा कायदा, गृहनिर्माण या विषयांसंबंधी होते. आपली प्रकरणे न्यायालयामध्ये चालविण्यासाठी मोफत वकीलाची सेवा मागणा-या लोकांना शासनाचे संबंधित विधी सेवा प्राधिकरणाकडे पाठविण्यात आले.

४.५ **मोफत समुपदेशन व तडजोड केंद्र :-** दर मंगळवारी सायंकाळी ५.०० ते ७.०० या वेळांत समुपदेशन व समेट केंद्राचे आयोजन केले जाते. दोन वादग्रस्त पक्षकारांना एकत्र आणून त्यांच्यामध्ये तडजोड घडवून आणण्याचा प्रयत्न या केंद्रामध्ये केला जातो. या कामाला गती देण्यासाठी विशेष प्रयत्न चालू आहेत.

४.६ **आपल्या कायद्याची माहिती करून घ्या (Know your Law Lecture Series) :-** या व्याख्यानमाले अंतर्गत दरमहा किंवा तीन महिन्यांतून एकदा कायदे पंडितांच्या विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात येते. सध्या इमारतीचे पुनर्विकास व माहितीचा अधिकार आणि सायबर कायदा या कायद्यावर व्याख्याने आयोजित करण्याचे प्रयत्न चालू आहेत.

४.७ **वकीलांची व्यावसायिक नीतिमत्ता या विषयावर चर्चासत्र :-** विधी महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांसाठी अनेक उपक्रम राबविले जातात. त्यापैकी वकीलांच्या व्यावसायिक नीतिमत्ता (Professional Ethics of Lawyers) या विषयाबाबत जाणीव करून देण्यासाठी चर्चासत्राचे आयोजन केले जाते. विधी शाखेतील विद्यार्थ्यांना याचा चांगला उपयोग होतो. सध्या फोरम व न्यू विधी महाविद्यालय, माहिम येथे अशा कार्यक्रमाचे आयोजन करण्याचे प्रयत्न चालू आहेत.

४.८ **विधी साक्षरता कार्यशाळा :-** लोकांना सामाजिक किंवा त्यांच्या दैनंदिन जीवनाशी संबंधित असलेल्या कायदांची माहिती करून देण्यासाठी विविध प्रकारच्या विधी साक्षरता कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात येते. यासाठी समाजाच्या वेगवेगळ्या घटकांसाठी वेगवेगळे प्रकल्प तयार करण्यात आले आहेत. उदाहरणार्थ - पौगंडावस्थेतील मुले व मुली, महाविद्यालयीन विद्यार्थी, ज्येष्ठ नागरिक, महिला, सहकारी गृहनिर्माण संस्थांचे सदस्य, सार्वजनिक न्यायाचे विश्वस्त, सार्वजनिक संस्थांचे सदस्य आणि सर्वसामान्य जनता इत्यादी. या घटकांसाठी विधी साक्षरता कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात येते. मागील आर्थिक वर्षामध्ये खालीलप्रमाणे कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.

- (१) फोरम व मैत्री संस्था, मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने रविवार दि. ५ मे २०१३ रोजी संपूर्ण दिवसासाठी सकाळी १० ते सायंकाळी ५ पर्यंत डॉ. शिरोडकर हायस्कूल, परेल, मुंबई येथे महिला व पुरुष यांच्यासाठी एक विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. १०० पेक्षा जास्त स्त्री - पुरुष कार्यक्रमांला उपस्थित होते.
- (२) फोरम व डॉन बॉस्को डेव्हलपमेंट सोसायटी, माटुंगा (पूर्व), मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने रविवार दि. २४ जुलै २०१३ रोजी सकाळी १० ते सायंकाळी ६ पर्यंत महिला व पुरुषांसाठी डॉन बॉस्को हायस्कूल, माटुंगा, मुंबई एक दिवशीय विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. १५० पेक्षा जास्त महिला व पुरुष कार्यशाळेमध्ये उपस्थित होते. श्रीमती सुरेखा पेडणेकर हया कार्यक्रमाच्या अध्यक्षता हांत्या.
- (३) फोरम व गायत्री चॅरिटेबल ट्रस्ट, बदलापूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने रविवार दि. १८ ऑगस्ट २०१३ रोजी सकाळी १० ते सायंकाळी ६ वाजेपर्यंत बदलापूर येथे महिलांसाठी एका विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. १०० पेक्षा जास्त महिला कार्यक्रमांला उपस्थित होत्या. व्याख्यानाचे माध्यम मराठी होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षता श्रीमती दर्शना दामले या होत्या.
- (४) फोरम व रोटरी क्लब ऑफ डोंबिवली यांच्या संयुक्त विद्यमाने रविवार दि. २२ सप्टेंबर २०१३ रोजी सकाळी १० ते सायंकाळी ६ वाजेपर्यंत महिलांसाठी रोटरी भवन, एम.आय.डी.सी, डोंबिवली (पूर्व) एका विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. १०० पेक्षा जास्त महिला कार्यक्रमांला उपस्थित होत्या. व्याख्यानाचे माध्यम मराठी होते. डॉ. डोंगरे हे कार्यक्रमाचे अध्यक्ष होते.
- (५) फोरम व मैत्री संस्था, मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने रविवार दि. २४ सप्टेंबर, २०१३ रोजी संपूर्ण दिवसासाठी सकाळी १० ते सायंकाळी ६ पर्यंत डॉ. शिरोडकर हायस्कूल, परेल, मुंबई येथे महिला व पुरुष यांच्यासाठी एक विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष श्री. सुरज भोईर हे होते.

- (६) फोरम व अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती, सातारा यांच्या संयुक्त विद्यमाने मंगळवार दि. ३ डिसेंबर, २०१३ रोजी सकाळी ९.०० ते सायंकाळी ५.०० वाजेपर्यंत एका चर्चासत्राचे आयोजन करण्यात आले होते. चर्चासत्राला २०० पेक्षा जास्त स्त्री-पुरुष कार्यकर्ते उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून निवृत्त न्यायमूर्ती मा. श्री. चंद्रशेखर धर्माधिकारी हे उपस्थित होते. सदर कार्यक्रमांमध्ये मुख्यमंत्री, नामदार श्री. पृथ्वीराज चव्हाण, राज्याचे समाज कल्याण मंत्री, नामदार श्री. शिवाजीराव मोघे व सल्ला फोरमचे सदस्य सचिव मा. श्री. मनोहर पवार, महाराष्ट्र राज्य अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीचे कार्यध्यक्ष मा. श्री. अविनाश पाटील व फोरमचे सदस्य डॉ. निलेश पावसकर उपस्थित होते. कार्यक्रम चार सत्रांमध्ये विभागण्यात आला होता. अंदाजे १५ तज्ज्ञांची चर्चासत्रांमध्ये भाषणे झाली. कार्यक्रम अतिशय उत्तम झाला.
- (७) फोरम व गायत्री चॅरिटेबल ट्रस्ट, बदलापूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने रविवार दि. ८ डिसेंबर २०१३ रोजी सकाळी १० ते सायंकाळी ६ वाजेपर्यंत बदलापूर येथे महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी एका विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. १५० पेक्षा जास्त विद्यार्थी कार्यशाळेमध्ये उपस्थित होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षा श्रीमती दर्शना दामले या होत्या.
- (८) फोरम व शिल्ड फाऊंडेशन, माटुंगा, मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने रविवार दि. २९ डिसेंबर २०१३ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर सभागृह, माटुंगा लेबर कॅम्प, धारावी, मुंबई येथे महिला व पुरुषांसाठी झोपडपट्ट्यांमधील महिला व पुरुषांसाठी एका विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. १०० पेक्षा जास्त महिला व पुरुष, ज्येष्ठ नागरिक कार्यशाळेमध्ये उपस्थित होते. श्रीमती स्वाती इंगळे या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षा म्हणून उपस्थित होत्या. भाषणाचे माध्यम मराठी होते.
- (९) फोरम व अस्तित्व ट्रस्ट, डोंबिवली (पूर्व) यांच्या संयुक्त विद्यमाने अपंग मुला-मुलींच्या पालकांसाठी तसेच संस्थेमध्ये कार्यरत असलेल्या शिक्षकांसाठी रविवार दि. ५ जानेवारी २०१४ रोजी सकाळी १० ते सायंकाळी ६ वाजेपर्यंत अस्तित्व संस्था, एम.आय.डी.सी., डोंबिवली (पूर्व) येथे एका विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. अस्तित्व संस्थेतर्फे अपंग मुला-मुलींसाठी अस्तित्व नावाची शाळा चालविली जाते. या शाळेमधील विद्यार्थ्यांच्या पालकांना कायदेविषयक येणा-या अडचणींचे निवारण करून घेण्याच्या उद्देशाने या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. श्रीमती राधिका गुप्ते या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षा म्हणून उपस्थित होत्या.
- (१०) फोरम व बोधिसत्त्व प्रतिष्ठान, नालासोपारा (पूर्व) यांच्या संयुक्त विद्यमाने कंचन विद्यालय व शंकराराव जाधव महाविद्यालय, विरार रोड, नालासोपारा येथे महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी रविवार दि. १६ फेब्रुवारी २०१४ रोजी सकाळी १० ते सायंकाळी ६ वाजेपर्यंत एका विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. १०० पेक्षा जास्त विद्यार्थी कार्यशाळेमध्ये उपस्थित होते. श्री. प्रज्यांत मोरे कार्यक्रमाचे अध्यक्ष होते.
- (११) फोरम व रोटरी क्लब ऑफ लिंक टाऊन, ऐरोली, नवी मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने श्रीमती सुशिलाबाई देशमुख विद्यालय, ऐरोली येथे महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी (मुले व मुली) यांचेसाठी रविवार दि. २३ फेब्रुवारी २०१४ रोजी सकाळी १० ते सायंकाळी ५.३० वाजेपर्यंत एका विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. १०० पेक्षा जास्त विद्यार्थी कार्यशाळेमध्ये उपस्थित होते. भाषणाचे माध्यम मराठी व इंग्रजी होते. श्री. दिप कपाडीया हे कार्यशाळेचे अध्यक्ष होते.

- (१२) फोरम व मैत्री संस्था, मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने रविवार दि. ९ मार्च २०१४ रोजी संपूर्ण दिवसासाठी सकाळी १० ते सायंकाळी ६ पर्यंत डॉ. शिरोडकर हायस्कूल, परेल, मुंबई येथे महिला व पुरुष यांच्यासाठी एका विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. भाषणाचे माध्यम मराठी होते. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष श्री. सुरज भोईर हे होते.
- (१३) फोरम व मैत्रीय फाऊंडेशन आणि केशव गोरे स्मारक ट्रस्ट कल्याण केंद्र, मुंबई यांच्या संयुक्त विद्यमाने महिला व पुरुषांसाठी केशव गोरे स्मारक ट्रस्ट कल्याण केंद्र, गोरेगांव (पश्चिम), मुंबई येथे रविवार दि. २३ मार्च, २०१४ रोजी सकाळी १० ते सायंकाळी ६ वाजेपर्यंत एका विधी साक्षरता कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाला १०० पेक्षा जास्त स्त्री पुरुष उपस्थित होते. भाषणाचे माध्यम मराठी होते. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष श्री. भाग्यचंद्र कदम हे होते.

४.९ ज्येष्ठ नागरिकांचा आनंद मेळावा - २०१३ :- रविवार दि. ६ ऑक्टोबर २०१३ रोजी प्रतिष्ठानच्या मुख्य सभागृहामध्ये झालेल्या ज्येष्ठ नागरिकांचा आनंद मेळाव्याच्या आयोजनामध्ये फोरमच्या सदस्यांनी हिरीरीने भाग घेतला व सदर मेळावा यशस्वी करण्याच्या कामाला हातभार लावला.

४.१० निबंधांना बक्षिसे :- विधी साक्षरता कार्यशाळेमध्ये भाग घेणा-या विद्यार्थ्यांसाठी फोरमची एक खास योजना आहे. त्या योजनेनुसार झालेल्या कार्यशाळेबाबत अथवा कार्यशाळेत शिकविण्यात आलेल्या एका किंवा अनेक विषयाबाबत विद्यार्थ्यांना निबंध लिहिता येतात व त्या निबंधाच्या गुणवत्तेनुसार विद्यार्थ्यांना पुस्तकांच्या स्वरूपात बक्षिसे दिली जातात. बक्षिसे संबंधित विद्यालये किंवा महाविद्यालयांच्या प्राचार्यांना पाठविली जातात. विद्यालयाच्या किंवा महाविद्यालयांच्या समारंभामध्ये संबंधित विद्यार्थ्यांना बक्षिसे दिली जातात.

४.१४ कार्यशाळेमध्ये शिकविलेले कायदे :- विधी साक्षरता कार्यशाळेमध्ये अंदाजे ५० ते ६० कायद्यासंबंधी माहिती करून देण्यात आली. त्यामध्ये प्रामुख्याने पुढील कायद्यांचा समावेश होता. (१) भारतीय संविधान, (२) विधी सेवा प्राधिकरण अधिनियम १९८७, (३) हुंडाबंदी अधिनियम १९६१, (४) भारतीय दंड संहिता १८६०, (५) ग्राहक संरक्षण कायदा १९८६, (६) फौजदारी प्रक्रिया संहिता १९७३, (७) हिंदू वारसा हक्क कायदा १९५६ व इच्छापत्र कायदा, (८) गुंतवणूकीसंबंधीचे नियम, (९) कौटुंबिक हिंसाचारापासून स्त्रियांचे संरक्षण कायदा २००५, (१०) माहितीचा अधिकार कायदा २००५, (११) हिंदू विवाह कायदा १९५५, (१२) मुस्लीम कायदा, (१३) पोटगी संबंधीचे कायदे, (१४) महाराष्ट्र मालकी हक्काच्या सदनिकाबाबत (त्या बांधण्यास प्रोत्साहन देणे, त्यांची विक्री, व्यवस्थापन व हस्तांतरण यांचे नियमन करण्याबाबत) अधिनियम १९६३, (१५) हिंदू अज्ञानत्व व पालकत्व अधिनियम १९५६, (१६) हिंदू दत्तक व निर्वाह अधिनियम १९५६, (१७) संपत्ती हस्तांतरण अधिनियम १८८२, (१८) विशेष विवाह अधिनियम १९५४, (१९) बाल विवाह बंदी अधिनियम २००५, (२०) महाराष्ट्र विवाह मंडळ नियमन व विवाह नोंदणी अधिनियम १९८८, (२१) न्यायालयांची बहुस्तरीय व्यवस्था (तालुका न्यायालयापासून सर्वोच्च न्यायालयापर्यंतची माहिती), (२२) स्त्रियांचे असभ्य प्रतिरूपण (प्रतिबंध) अधिनियम १९८६, (२३) विकलांग व्यक्तीसाठी (समान संधी, हक्काचे संरक्षण आणि पूर्ण सहभाग) अधिनियम १९९५, The Persons with Disabilities (Equal opportunities, Protection of Rights and Full Participation) Act, 1995 (२४) स्वमग्न असलेल्या, मस्तिष्क घात झालेल्या, मतिमंद व बहुविध विकलांगता असलेल्या व्यक्तींच्या कल्याणाकरिता राष्ट्रीय न्यास अधिनियम १९९९, (The National Trust for Welfare of Persons with Autism, Cerebral Palsy, Mental Retardation and Multiple Disabilities Act, 1999) (२५) अनैतिक व्यापार (प्रतिबंध) अधिनियम, १९५६ (The Immoral Traffic (Prevention) Act, 1956 (२६) राष्ट्रप्रतिष्ठा अवमान प्रतिबंध अधिनियम १९७१, (२७) महाराष्ट्र विद्यापीठ अधिनियम १९९४, (२८) महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (कॉपिटेशन फी घेण्यास

प्रतिबंध) अधिनियम १९८७, (२९) महाराष्ट्र रॅगिंग प्रतिबंध अधिनियम १९९९, (३०) महाराष्ट्र विद्यापीठाच्या, मंडळाच्या व इतर विनिर्दिष्ट परीक्षांमध्ये होणा-या गैरप्रकारास प्रतिबंध करण्याबाबत अधिनियम १९८२, (३१) मुंबई विद्यापीठाचे अध्यादेश क्रमांक २२० (अनुचित प्रथा प्रतिबंध), (३२) मुस्लिम स्त्रिया (घटस्फोटानंतर अधिकार संरक्षण) अधिनियम १९८६, (३३) महाराष्ट्र झोपडपट्टी (सुधारणा, निर्मूलन आणि पुनर्विकास) अधिनियम १९७१, (३४) भारतीय वारसा हक्क कायदा १९२५, (३५) महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम १९६०, (३६) मुंबई मुद्रांक कायदा १९५८, (३७) गृहनिर्माण संस्थांचे विनियम, (३८) अनुसूचित जाती आणि जमाती (अत्याचार प्रतिबंध) अधिनियम १९८९, (३९) मुस्लिम व्यक्ती विषयक विधी (शरियत) प्रयुक्ती अधिनियम १९३७, (४०) नागरी हक्क संरक्षण अधिनियम १९५५, (४१) भारतीय मुद्रांक कायदा १८९९, (४२) भ्रष्टाचार प्रतिबंध अधिनियम १९८८, (४३) प्रसूती विषयक लाभ अधिनियम १९६१, (४४) सोसायटी नोंदणी अधिनियम १८६०, (४५) अत्यावश्यक वस्तू अधिनियम १९५५, (४६) मोटर वाहन अधिनियम १९८८, (४७) जन्म व मृत्यू नोंदणी अधिनियम १९६९, (४८) मानवी हक्क संरक्षण अधिनियम १९९३, (४९) महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण अधिनियम १९९९, (५०) महाराष्ट्र प्रादेशिक नियोजन व नगररचना अधिनियम १९६६, (५१) माता पिता व ज्येष्ठ नागरिक यांची पोटगी व कल्याण अधिनियम २००७, (५२) मुंबई पोलीस अधिनियम, १९५०, (५३) जाणूटोणा विरोधी कायदा, (५४) हिंदू मायनॉरिटी अँड गार्डीयनशिप अँक्ट, १९५६, (५५) गार्डीयनशिप अँड वॉर्डस् अँक्ट, (५६) कामाच्या ठिकाणी महिलांचा लैंगिक छळ (प्रतिबंध, बंदी, तक्रार व निवारण) अधिनियम २०१३.

४.१५ पुढील आर्थिक वर्षामध्ये खालील कार्यक्रमांचे आयोजन करण्याचे ठरले आहे.

१. पोलीसांसाठी ३ दिवसांची विधी कार्यशाळा.
२. न्यायालयामध्ये मराठी भाषेचा वापर वाढविण्यासाठी न्यायिक अधिका-यांच्या परिषदेचे आयोजन.
३. न्यायालयामध्ये मराठी भाषेचा वापर वाढविण्यासाठी वकीलांच्या परिषदेचे आयोजन.
४. न्यायालयामध्ये मराठी भाषेचा वापर वाढविण्यासाठी दोन दिवसांचे चर्चासत्र.
५. विद्यार्थ्यांसाठी मूट कोर्ट स्पर्धा, निबंध स्पर्धा व वकृत्व स्पर्धा यांचे आयोजन.
६. वकीलांची व्यावसायिक नितीमत्ता यावर चर्चासत्र.
७. विधी साक्षरता कार्यशाळा
८. महिलांसाठी विशेष कार्यक्रम - मी दुर्गा, सरस्वती, लक्ष्मी.
९. मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्यावर विशेष व्याख्याने (मा. श्री. शरद काळे)
१०. पार्लमेंटरी डिबेट

९.५ रंगस्वर - सांस्कृतिक विभाग :-

प्रतिष्ठानच्या रंगस्वरतर्फे नाटय, चित्रपट, गायन आदि कार्यक्रम होतात. रंगस्वरची वार्षिक वर्गणी पती- पत्नीसाठी रु.२,०००/-, वैयक्तिक रु.१२००/-, अपंगासाठी रु.५००/- भरून रंगस्वरचे सभासद होता येते. रंगस्वरच्या सदस्यांना तसेच प्रतिष्ठानच्या आजीव सदस्यांनाही कार्यक्रमाचा आस्वाद घेता येतो. श्री. विजय देसाई, व्यवस्थापक कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी प्रयत्नशील असतात. जानेवारी २०१४ मध्ये 'यशवंत आंतरराष्ट्रीय चित्रपट महोत्सव' याचे आयोजन करण्यात आले. यशवंतराव चव्हाण सेंटरच्या मुंबई येथील सभागृहात विविध सांस्कृतिक कार्यक्रम रंगस्वरच्या वतीने नियमितपणे सादर केले जातात. सर्व सभासद व रसिकांसाठी विनामूल्य प्रवेश दिला जातो. रंगस्वरसाठी सभासद नोंदणी सुरु आहे.

९.६ सृजन :-

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या रंगस्वर-सृजन विभागामार्फत शालेय विद्यार्थ्यांचा व्यक्तिमत्त्व विकास आणि विविध कलांची तोंडओळख करून द्यावी. त्यांचे विद्यार्थी जीवन समृद्ध व्हावे याकरिता सृजनचा हा अभिनव उपक्रम चालविण्यात

येतो. सर्जनशीलतेचा अविष्कार विद्यार्थ्यांसोबत घडवून त्यांच्यामधील सुप्तकलागुणांना वाव देण्याचा हा प्रयत्न आहे. सृजन उपक्रमात सामाजिक आणि आर्थिक दृष्ट्या कमकुवत घटकातील विद्यार्थ्यांचा समावेश असतो. जानेवारीच्या पहिल्या आठवड्यात या उपक्रमाच्या वार्षिक कार्यक्रमाला सुरुवात होत असून एप्रिल ते जून या तीन महिन्यात सृजनचे उपक्रम मुलांची वार्षिक परिक्षा आणि उन्हाळाच्या सुटीकरिता बंद ठेवण्यात येतात. पुन्हा जुलै माहिन्यात हा उपक्रम सुरु होवून डिसेंबर महिन्यात या उपक्रमची वार्षिक सांगता होते.

१) ७ जुलै २०१३ रोजी 'मातीला पाय फुटतात' या विषयावर श्री प्रदिप शिंदे आणि त्यांचे सहकारी यांनी कार्यशाळेत मुलांना मातीपासून विविध प्रकारची वस्तू बनविण्याचे प्रशिक्षण दिले. मुलांनी या कार्यशाळेत मातीच्या छोट्या वस्तू आणि गणपती इ. प्रकारे बनविले.

२) दिनांक ४ ऑगस्ट २०१३ रोजी अग्नीशामक दल, मुंबई यांचेवतीने अग्नीशामक दलाची माहिती, आगप्रतिबंधक उपाय या विषयावर कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली होती. या कार्यशाळेत आग लागू नये म्हणून घ्यावयाची काळजी, आग लागल्यानंतर आपण घेण्याची दक्षता आणि सुरक्षा, त्याचबरोबर अग्नीशामक साधने कशी वापरायची यांची प्रात्यक्षिके, त्याचबरोबर स्कॉय स्कायपर, स्कायपर लिफ्टमध्ये यांची प्रात्यक्षिके इ. गोष्टींची माहिती विद्यार्थ्यांना देण्यात आली.

३) १ सप्टेंबर २०१३ रोजी टाटा इन्स्टिट्यूट ऑफ फंडामेंटल रिसर्च सेंटर यांच्यावतीने प्रा. अर्णब भट्टाचार्य यांनी 'थंडा मतलब लिक्विड नॅट्रोजन आणि आरोगामी आणि मॅथेमॅटिक' या विषयावर कार्यशाळा घेण्यात आली. या कार्यशाळेत १९६-सी या लॉ टेम्परेचरला घडणा-या विविध गोष्टींची माहिती देण्यात आली. झटपट आईस्क्रीम कसे तयार होईल, त्याचबरोबर आरोगामी आणि मॅथेमॅटिक या विषयावर मुलांना माहिती दिली.

४) ६ ऑक्टोबर २०१३ रोजी श्री. शुभानंद जोग, श्री. विवेक टेटविलकर यांनी मुलांना फोटोग्राफीबद्दल माहिती दिली. यामध्ये मुलांना कॅमेरा कसा वापरावयाचा, मुलांनी एखादी गोष्ट निश्चित केलेल्या गोष्टीचा फोटो कसा काढावयाचा, प्रकाश योजना कशी ठेवायची इ. गोष्टी मुलांना प्रत्यक्ष कॅमेरा वापरायला देऊन शिकवल्या.

५) २० ऑक्टोबर २०१३ रोजी टाटा इन्स्टिट्यूट ऑफ फंडामेंटल रिसर्च सेंटरचे श्री. सुरेश चांदवणकर यांनी 'आवाजाचा इतिहास आणि त्याचे सायन्स' या विषयावर मुलांना माहिती दिली. विविध स्लाईड शोच्या माध्यमातून आवाज या विषयाचे विज्ञान मुलांना समजावून सांगितले. गाण्याची तबकडी कशी तयार केली जाते हे सांगितले. तांब्याच्या तारापासून वीज निर्माण करून पंखा कसा फिरवला जातो याचे प्रात्यक्षिक करून दाखविले.

६) ३ नोव्हेंबर २०१३ रोजी श्री. गंगाधर मेमन यांनी मुलांना विविध वाक्ये, प्रसंग, घटना याचा स्लाईड शो दाखवून गोष्टी तयार करावयाला सांगितल्या. या सर्व गोष्टी एकत्र गुंफून याची एक काल्पनिक गोष्ट तयार कशी करावी हे मुलांना शिकविले. मुलांकडून अशाप्रकारे गोष्टी लिहून घेतल्या. काही मुलांना यशस्वीपणे गोष्टी लिहून दाखविल्या.

७) सृजन २०१३ या सृजनच्या वार्षिक कार्यक्रमांची सांगता १ डिसेंबर २०१३ मध्ये श्री. प्रविण कामथे यांच्या चार्लीचॅप्लीन या कार्यक्रमाने झाली. मुलांचे विविध सांघिक खेळ, नृत्य गोष्टी आणि मिमिक्री अशा विविध मनोरंजनाच्या कार्यक्रमांचा सहभाग होता.

८) ५ जानेवारी २०१४ रोजी बनस्थळी विद्यापीठ राजस्थान येथील प्रा. शर्मिला आणि प्रा. श्याम गुजर या दांपत्यांनी 'गंमत धाग्याची' या विषयावर कार्यशाळा घेतली. या कार्यशाळेमध्ये धाग्यामधून अनेक विविध आकाराची खेळणी, आकार आणि वस्तूची प्रात्यक्षिके दाखवून विद्यार्थ्यांकडून बनवून घेतल्या.

९) २ फेब्रुवारी २०१४ रोजी 'कास विज्ञानाची' या विषयावर टाटा इन्स्टिट्यूट ऑफ फंडामेंटल रिसर्च सेंटरचे श्री. सुरेश चांदवणकर यांनी विद्यार्थ्यांना वैज्ञानिक खेळणी तयार करण्याकरीता आपल्या परिसरात उपलब्ध गोष्टीचा उपयोग

करून खेळणी कशी तयार करावी हे शिकविले. विविध खेळण्याचे स्लाईड शोचे प्रात्यक्षिक दाखवून मुलांकडून वैज्ञानिक खेळणी तयार करून घेतली.

१०) २ मार्च २०१४ रोजी श्रीमती उषा बोरसे समुपदेशक यांनी विद्यार्थ्यांना अभ्यासाबद्दल मार्गदर्शन केले. या मार्गदर्शनमध्ये अवघड विषयांच्या अभ्यासाची तयारी कशी कराल, त्याचबरोबर नावडत्या विषयाबद्दल आपणास आवड निर्माण करण्याकरीता आपण काय उपाययोजना करावी. मार्क मिळण्याबरोबर आपल्या पुढील आयुष्यात यशस्वी वाटचाल करण्याकरीता वेगवेगळ्या विषयाचा अभ्यास करण्याची तयारी कशी करावी या विषयावर मुलांशी स्लाईड शोद्धारे संवाद साधला. विद्यार्थ्यांनी त्यांना अभ्यास करत असताना येणा-या समस्या आणि परिक्षेच्या अनुपंगाने अनेक प्रश्न विचारून शंखासमाधान करून घेतले. सृजनच्या या कार्यशाळेत प्रत्येक सत्रात १०० ते १५० च्या आसपास विद्यार्थ्यांचा सहभाग असतो.

९.७ शिक्षण विकास मंच :-

शिक्षण विकास मंचाने आपल्या कर्तृत्वाच्या जोरावर महाराष्ट्राच्या शैक्षणिक क्षेत्रात आपली एक वेगळी ओळख निर्माण केली आहे. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या कार्याध्यक्ष मा. सुप्रिया सुळे या शिक्षण विकास मंचच्या निमंत्रक म्हणून तर डॉ. वसंत काळपांडे, मुख्य संयोजक आणि श्रीमती बसंती रॉय विशेष सल्लागार म्हणून जबाबदारी सांभाळत आहेत. श्री. दत्ता बाळसराफ हे संयोजक म्हणून काम पहातात.

७.१ दि. ६ एप्रिल २०१३ - यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, शिक्षण विकास मंचाच्या 'शिक्षण कट्टा' या उपक्रमांतर्गत 'शिक्षण हक्क कायदा २००९' या विषयावर चर्चासत्राचे आयोजन करण्यात आले आहे. या बैठकीसाठी डॉ. वसंत काळपांडे, श्रीमती बसंती रॉय आणि इतर मान्यवर उपस्थित राहणार आहेत.

७.२ मुख्याध्यापकांचे प्रशिक्षण - मुख्याध्यापक हा शालेय व्यवस्थेचा कणा असतो, जसा मुख्याध्यापक तशी शाळा असा सर्वसाधारण समज आहे. एकूणच शाळेची गुणवत्ता ही मुख्याध्यापकांचे सक्षम नेतृत्वावर अवलंबून असते. सध्याची प्रशासकीय जो नियम आहे यानुसार सेवाज्येष्ठता हा निकष ठेवून मुख्याध्यापकांची निवड होत असते. उत्तम शिक्षक हा चांगला मुख्याध्यापक होईल असे म्हणता येणार नाही. कारण मुख्याध्यापकासाठी कांही वेगळी कौशल्ये, नेतृत्वगुण, मानवी संबंधाची जाण, प्रशासकीय बाबींचे ज्ञान या व अशा अनेक क्षमता असणे अपेक्षित असते. बदलणारा अभ्यासक्रम, बदलणारी मूल्यमापन पद्धती, निवडश्रेणी, वरिष्ठश्रेणी यावर वेळोवेळी शिक्षकांना दिले जाणारे प्रशिक्षण, नवीन शासनाचे नियम आदी. शिक्षकांना प्रशिक्षणाची सांय आपणाकडून वेळोवेळी होत असते पण मुख्याध्यापकांना मात्र सध्यातरी असे प्रशिक्षण देण्याची व्यवस्था शासन स्तरावर नाही. नेमकी हीच अडचण लक्षात घेऊन शिक्षण विकास मंचाने मुख्याध्यापकांना प्रशिक्षण देण्याचे नियोजन आखले. शिक्षण विकास मंचाकडून दि. १२, १३ व १४ जून २०१३ रोजी रयत शिक्षण संस्थेच्या निवडक मुख्याध्यापकांचे प्रशिक्षण नवी मुंबईच्या मॉडर्न कॉलेजमध्ये यशस्वीरीत्या पार पडले. दि. १३ जून रोजी मा. खा. सुप्रियाताई सुळे यांनी प्रशिक्षणार्थींना अगत्यपूर्वक भेट देऊन अनौपचारिक चर्चा केली. प्रशिक्षण सुरु असतांना रयत शिक्षण संस्थेचे सेक्रेटरी मा. बुरुंगुले व जॉईन्ट सेक्रेटरी डॉ. गायकवाड यांनी मोलाची मदत केली.

७.३ शिक्षण कट्टा, पुणे - शिक्षण हक्क कायदा २००९ अंमलबजावणी या विषयावर जिल्हा मुख्याध्यापक संघ पुणे येथे शिक्षण कट्टा यावर चर्चा आयोजित करण्यात आली होती. महाराष्ट्र राज्य शासनाने या कायद्याची अंमलबजावणी २०१० पासून सुरु केली. यावर्षी या कायद्याच्या अंमलबजावणीस ३ वर्षे पूर्ण होत आहेत. त्या अनुपंगाने शिक्षण क्षेत्रात या कायद्याची अंमलबजावणी होत असताना काय अडचणी आल्या, यात आणखी काय सुधारणा करता येतील. आपण कायद्यास

अनुसरून जी श्रेय निर्धारित केली होती ती पूर्ण झाली का ? या संदर्भात या कट्टयावर सर्व समावेशक चर्चा झाली. या कायद्यात ज्या कांही त्रुटी बाकी आहेत त्यात शासन स्तरावर सुधारणा करण्यात याव्यात अशीही सूचना यावेळी सहभागी मान्यवरांनी केल्या. या कायद्याचा शालेय प्रशासन, विद्यार्थ्यांचे मूल्यमापन, शिक्षक, कर्मचारी यावर काय परिणाम झाला याची चर्चा यावेळी झाली. या शिक्षण कट्टयास डॉ. वसंत काळपांडे, बसंती रॉय, अरुण थोरात, शहाजीराव ढेकणे, दिलीप देशमुख, मेघा कुलकर्णी, माधव सूर्यवंशी हे मान्यवर उपस्थित होते.

७.४ दि. २५ नोव्हेंबर २०१३ राज्यस्तरीय परिषद : भारताचे पहिले शिक्षणमंत्री मौलाना अब्दुल कलाम आझाद यांच्या जयंतीनिमित्त दरवर्षी ११ नोव्हेंबर रोजी राष्ट्रीय शिक्षण दिनाचे आयोजन करण्याचा निर्णय केंद्र शासनाने २००८ मध्ये घेतला. त्यानुसार राष्ट्रीय शिक्षण दिनाचे आयोजन करण्यास सुरुवात करणारी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान ही देशातील पहिली संस्था आहे. प्रतिष्ठानतर्फे दरवर्षी राष्ट्रीय दिनाचे औचित्य साधून विविध विषयावर विचारमंथन करणा-या अर्थपूर्ण परिषदा घेण्यात आल्या आहेत.

यावर्षी ही परिषद २५ नोव्हेंबर २०१३ रोजी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई येथे घेण्यात आली. केंद्र शासनाच्या National Policy on ICT in School Education या धोरणाची अंमलबजावणी महाराष्ट्रासह सर्वच राज्यांमध्ये सुरु आहे. अनेक शाळा आणि शिक्षक या क्षेत्रात स्वतः पुढाकार घेऊन नवनवीन उपक्रम राबवीत आहेत. या पार्श्वभूमीवर यावर्षी आयोजित केलेल्या परिषदेसाठी 'शालेय शिक्षणात माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञानाचा वापर' या विषयाची निवड करण्यात आली होती. या परिषदेसाठी राज्यभरातून ३०० प्रतिनिधी उपस्थित होते. यात शिक्षण क्षेत्रात माहिती तंत्रज्ञानाचा आधार घेऊन विविध उपक्रम राबविणारे तज्ञ उपस्थित होते. शिक्षण क्षेत्रातील स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधी, शिक्षण क्षेत्रात काम करणारे प्रयोगशील प्राचार्य, मुख्याध्यापक, शिक्षक हे होते. याचबरोबर शिक्षण क्षेत्रात येऊ घातलेले प्रशिक्षणार्थी विद्यार्थी शिक्षक हेही उपस्थित होते. या परिषदेचे प्रास्ताविक डॉ. वसंत काळपांडे यांनी केले.

परिषद आयोजना मागील भूमिका त्यांनी विशद केली. या परिषदेचे उद्घाटन शालेय शिक्षण राज्यमंत्री प्रा. ना. फौजिया खान यांनी केले. परिषदेच्या सुरुवातीला 'कट्टा शिक्षणाचा' या पुस्तकाचे प्रकाशन मान्यवरांच्या हस्ते करण्यात आले. शिक्षणतज्ञ कै. डॉ. कुमुद बन्सल यांच्या मार्गदर्शनाने हा शिक्षण कट्टा सुरु झाला. यावर झालेल्या चर्चेचे संकलन या पुस्तकात करण्यात आले आहे. यानंतर डॉ. कुमुद बन्सल उत्कृष्ट शैक्षणिक ग्रंथ' पुरस्काराचे वितरण झाले. हा पुरस्कार रेणू दांडेकर यांच्या शिके या आनंदे, कणवू, बालकेंद्री शिक्षण यांस देण्यात आला. सोबतच नरेंद्र लांजेवार यांच्या एका ग्रंथपालाची प्रयोगशाळा यांनाही दुसरा पुरस्कार देण्यात आला. राजेंद्र बाबर यांच्या inmyschool.in या वेबसाईटला विशेष विशेष पुरस्कार देऊन त्यांचा गौरव करण्यात आला.

शिक्षणातील गुणवत्ता वाढ हे शासनाचे ध्येय असून तंत्रज्ञानाची कास धरणे, आयआयटी ब्रिटीश कौन्सिल अशा नामवंत संस्थांनाही सोबत घेऊन कौशल्य विकास कार्यक्रम राबविणे, शिक्षण प्रशिक्षकांची व्याप्ती व दर्जा वाढविण्याचा प्रयत्नही शासनाकडून होत आहे. याकामी या परिषदेने केलेल्या सूचना आम्हास नक्कीच उपयुक्त ठरतील असेही त्या म्हणाल्या.

शिक्षण विकास मंचच्या निमंत्रक खा. सुप्रिया सुळे यांनी या परिषदेचे महत्त्व विशद केले. त्याचबरोबर 'शिक्षण कट्टा' या उपक्रमाचे कौतुक करून हा उपक्रम राज्यातील प्रमुख शहरात राबवावा असे सांगितले. शिक्षण क्षेत्रातील मान्यवर, अभ्यासक, तज्ञ शिक्षक यांनी या विषयावर दिवभर सर्वांगीण चर्चा करावी व त्यातून आलेल्या सूचना आपण शासनाकडे सादर कराव्यात. जेणेकरून शिक्षणातील गुणवत्तावाढीसाठी आपण दुताची भूमिका बजावावी, शिक्षणाचा दर्जा उंचवून त्यात सखोलता यावी. मुलांमध्ये विश्लेषण व विचारवृत्ती वाढीस लागावी. शिक्षकांच्या प्रशिक्षणाचा दर्जा वाढावा यासाठी शालेय शिक्षणात माहिती संप्रेषणाचा वापर केला जावा ही अपेक्षा त्यांनी व्यक्त केली.

परिषदेची सुरुवात 'माझी डिजिटल शाळा' यांच्या सादरीकरणाने झाली. ठाणे जिल्ह्यातील शहापूर तालुक्यातील पण्टेपाडा हे ५० घरे असलेला पाडा. तेथील जिल्हा परिषद शाळातील तरुण शिक्षक संदिप गुंड यांनी इंटरनेटचा प्रभावी वापर करून त्या शाळेतील गुणवत्ता सुधारून दाखविलेली आहे. मुलांचे शिकणे, अभ्यास, सरास, मूल्यमापन, करमणूक सारे कांही हायटेकरितीने तेथे होते. संदिप गुंड सारख्या महत्वाकांक्षी, होतकरु शिक्षकाने पालक, ग्रामस्थ, लोक प्रतिनिधी यांची मदत घेऊन पण्टेपाडयाची जिल्हा परिषदेची शाळा डिजिटल केली. आता इतर शाळांसाठी हा अनुकरणीय ठरत आहे.

या उद्घाटन सत्रानंतर या क्षेत्रात काम करणा-या तज्ञांची सादरीकरणे झाली. महाराष्ट्राच्या माध्यमिक शिक्षण संचालनालयाचे सहसंचालक डॉ. सुनील मगर यांनी 'महाराष्ट्रातील शालेय शिक्षणात माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाची सद्यस्थिती' विषय. राज्यात शालेय शिक्षणात माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाचा समावेश करण्यामागची उद्दिष्टे, आव्हाने व प्रयत्न यांचा आढावा घेतला. माध्यमतज्ञ डॉ. केशव साठे यांनी मल्टीमिडीयाचा वापर करून शालेय शिक्षणात कसे दर्जेदार, रंजक, कल्पक, प्रोत्साहनात्मक होते ते त्यांनी सांगितले. तंत्रज्ञान हाताशी घेऊन शिक्षकाने त्याचा वापर करावा. मात्र तंत्रज्ञानाचे आपण गुलाम होऊ नयेत असे आवाहन त्यांनी केले.

प्राचार्य डॉ. गजानन पाटील यांनी ई-लर्निंगचे महत्त्व विशद करून शिक्षक, प्रशासक, पालक यांनी ते कसे उपयुक्त आहे हे सांगितले. शालेय व्यवस्थापन ज्या ज्या गोष्टी लागतात. त्या सर्व इंटरनेटच्या सहाय्याने करण्याची सुविधा देणारी inmyschool.in ही वेबसाईटची श्री. राजेंद्र बाबर यांनी विकसित केली आहे. रयत शिक्षण संस्थेचे सहसचिव डॉ. नानासाहेब गायकवाड यांनी त्यांच्या समूहातील सर्व शाळांमध्ये शिक्षण प्रक्रियेत आणि शाळा प्रशासनात वेबसाईटचा अत्यंत प्रभावी वापर कसा केला जात आहे ते सांगितले. मुंबई महानगरपालिकेच्या शाळेतील मुलांसाठी व्हर्चुअल स्कूल हा उपक्रम राबविला जातो. दादरला त्यासाठी स्टुडिओ उभारला गेला आहे. यामुळे चार माध्यमांच्या सुमारे ४८० शाळेतील पाचवी ते दहावी च्या मुलांना उत्तम शिक्षणाचा लाभ होत आहे. या प्रकल्पाची माहिती कैलास आर्य यांनी दिली. भाऊसाहेब चासकर या अकोले येथील शिक्षकाने www.sahayagiri.com ही वेबसाईट तयार केली आहे. यात एका तालुक्यात स्थानिक इतिहास, भूगोल, सचित्र दर्शन केले आहे. त्या तालुक्यातील भाषा, पिके, दूर्ग, वनसंपदा, नद्या, धरणे आदी माहितीचे त्यांनी बनविलेले जे लर्निंग टूल आहे त्याचीही सादरीकरण यावेळी झाले.

भोजनोत्तर सत्रामध्ये खरी रंगत आणली ती राम सालगुडे यांनी केलेल्या ब्लॉगच्या अनुभव कथनाने सातारा जिल्ह्यातील माडी येथे ते प्राथमिक शिक्षक म्हणून कार्यरत आहेत. शिक्षणासाठी काय पण.... हा ब्लॉग ते चालवितात. त्यांच्या या ब्लॉगवर शिक्षण विभागासाठी उपयुक्त अशी माहिती तर आहेच पण त्याशिवाय सुविचारांपासून चालू घडामोडीपर्यंत उपयोगी पडणारी बरीच माहिती त्यात आहे असे त्यांनी सांगितले. अंजुमन इस्लाम शाळेच्या मुख्याध्यापिक सबा पटेल यांनी मुंबईतील एच वॉर्डमधील सर्व शाळांना जोडणारी प्रशासनाला उपयोगी पडणारी तसेच विद्यार्थ्यांचा अभ्यास योग्य पद्धतीने करून घेणारी प्रणाली विकसित केली आहे त्याचे सादरीकरण केले. त्याचबरोबर मोबाईल फोनच्या माध्यमातून विविध उपक्रमांची माहिती विद्यार्थ्यांना कशी दिली जाते याचे थेट प्रात्यक्षिक त्यांनी करून दाखवले. याचबरोबर श्रीमती शैलजा शाह यांनीही आपली सादरीकरणे सादर केली. तंत्रज्ञानाच्या माध्यमातून एक नवीन प्रवाह आपल्यासमोर आला आहे. त्याचा आपण योग्य वापर करून घ्यावा असे या सर्व तज्ञांनी सुचविले.

तज्ञांच्या मार्गदर्शनानंतर खुली चर्चा ठेवण्यात आली होती. खुल्या चर्चेमध्ये अनेक उपस्थित शिक्षकांनी आपण तंत्रज्ञानाच्या माध्यमातून विविध प्रयोग राबवीत असल्याचे सांगितले. काहीही यातील आव्हाने त्रुटीसांगण्याचा प्रयत्न केला. त्रुटी व आव्हाने सांगत असताना आपण वेबसाईटवर, ब्लॉगवर माहिती देणार आहोत ती अचूक, निर्दोष असावी. इंटरनेटच्या माध्यमातून जो माहितीचा प्रचंड प्रवाह आपल्यासमोर उभा असतो त्यातील योग्य ती माहिती आपण घ्यावी, अन्यथा या प्रवाहात आपण वाहून जाऊ अशीही शक्यता व्यक्त करण्यात आली. तंत्रज्ञानाच्या मायाजालात आपण जाताना जबाबदारीचे भान ठेवावे अशाही सूचना मांडण्यात आल्या.

या परिषदेचा समारोप केंद्रीय कृषीमंत्री आणि यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष मा. ना. शरदराव पवार यांच्या भाषणाने झाला. यावेळी ते म्हणाले माहिती तंत्रज्ञानाच्या शिक्षणात अधिकाधिक वापर झाल्यास ज्ञानाचा प्रसार सहज आणि दर्जेदार होऊ शकणार आहे. या दृष्टीने तंत्राचा प्रभावी वापर शिक्षणात करणा-या राज्यभरातील लोकांना एकत्रित आणण्याचा हा कार्यक्रम फार महत्वाचा आहे. शिक्षणाच्या सार्वत्रिकीकरणासाठी सदैव आग्रही असणा-या यशवंतराव चव्हाण यांच्या स्मृतिदिनी हा कार्यक्रम होणे हे फार संयुक्तिक आहे असे उद्गार त्यांनी यावेळी काढले. या समारोपाच्या सत्रात डॉ. वसंत काळपांडे यांनी दिवसभर चाललेल्या या परिषदेचा अहवाल सुरुवातीला सादर केला. या परिषदेस दरवर्षी मिळणारा वाढता आणि उत्स्फूर्त प्रतिसादपाहता ही परिषद पुढील वर्षी २५ नोव्हेंबर रोजी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या मुख्य सभागृहात घेतली जाईल अशी माहिती श्री. दत्ता बाळसराफ यांनी उपस्थितांचे आभार व्यक्त करताना जाहीर केली.

७.५ आढावा बैठक दि. ९ डिसेंबर २०१३ : २५ नोव्हेंबर रोजी राज्यस्तरीय परिषद झाली त्याचा आढावा या बैठकीत घेण्यात आला. या परिषदेबद्दल प्रसिध्दी माध्यमातून जे लेख आले होते त्याची चर्चा करण्यात आली. ई-लर्निंग कार्यशाळा, शिक्षण कट्टा आगामी कार्यक्रमाबद्दल चर्चा करण्यात आली. या बैठकीस डॉ. वसंत काळपांडे, श्रीमती वसंती रॉय, श्री. दत्ता बाळसराफ, माधव सूर्यवंशी यांची प्रमुख उपस्थिती होती.

७.६ विशेष बैठक - २८ डिसेंबर २०१३ : डॉ. वसंत काळपांडे यांच्या प्रमुख उपस्थितीत ही विशेष बैठक घेण्यात आली. या बैठकीत आगामी काळात जे कार्यक्रम राबवायचे आहेत त्यांची प्रमुख चर्चा झाली. यात प्रामुख्याने एप्रिल २०१४ मध्ये ९ लर्निंगची कार्यशाळा सातारा येथे घेण्याचे ठरले. रयत शिक्षण संस्थेच्या संयुक्त विद्यमाने प्रतिष्ठानकडून ही कार्यशाळा एप्रिलमध्ये आयोजित करण्याचा निर्णय घेण्यात आला. यात प्रामुख्याने राज्यभरातून ३०० शिक्षक या परिषदेला आमंत्रित करण्यात येणार आहेत.

७.७ एप्रिल २०१४ : शिक्षण विकास मंचा आणि रयत शिक्षण संस्था आयोजित आय.सी.टी. कार्यशाळा घेण्यात आली होती. ही कार्यशाळा दि. २६, २७ आणि २८ अशी तीन दिवस सातारा येथे घेण्यात आली होती. या कार्यशाळेसाठी श्रीमती वसंती रॉय, श्री. दत्ता बाळसराफ, श्री. माधव सूर्यवंशी, शिक्षण विकास मंचचे इतर सदस्य उपस्थित होते.

९.८ अपंग हक्क विकास मंच :-

महाराष्ट्रातील अपंग व्यक्तींच्या विविध समस्या, संवाद व समन्वयाच्या भूमिकेतून सोडविण्यासाठी अपंग हक्क विकास मंचाची निर्मिती झाली आहे. मंचाच्या निमंत्रक मा. सुप्रिया सुळे आहेत. मंचाचे संयोजक विजय कान्हेकर व श्री. दत्ता बाळसराफ हे काम पाहतात.

८.१ हिंगोली, दि. १३ जुलै २०१३ :- सामाजिक न्याय एवम मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद हिंगोली, प्रियदर्शनी सेवा भावी संस्था कळमनुरी यांच्या संयुक्त विद्यमाने कळमनुरी येथील सातव कला व विज्ञान महाविद्यालय येथे दि. १३ जुलै २०१३ रोजी हिंगोली जिल्ह्यातील विविध प्रवर्गातील अपंग व्यक्तींसाठी मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबिराचे आयोजन करण्यात आले होते. या शिबिराच्या उद्घाटनासाठी मा. ना. बाळासाहेब थोरात, महसुल मंत्री अध्यक्षस्थानी हिंगोलीचे आमदार भाऊराव पाटील गोरेगांवकर, कार्यक्रमाचे संयोजक मा. ना. श्री. राजीव सातव (राष्ट्रीय अध्यक्ष युवक काँग्रेस), प्रकल्प संचालक श्री. विजय कान्हेकर यांच्यासह आदी मान्यवर उपस्थित होते. या शिबिरात एकूण ११३ अपंग लाभार्थ्यांची नोंदणी व तपासणी करण्यात आल असून गरजू लाभार्थ्यांना साहित्याचे वाटप करण्यात आले. जयपूर फूट ४९, कॅलिपर १, तर ४३ लाभार्थ्यांना रोजगार व स्वयंरोजगारासाठी सल्ला व मार्गदर्शन करण्यात आले.

८.२ नांदेड, दि. १४ जुलै २०१३ - सामाजिक न्याय एवम मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद नांदेड यांच्या संयुक्त विद्यमाने नांदेड येथील

मालपाणी मुकबधीर विद्यालय येथे दिनांक १४ जुलै २०१३ रोजी नांदेड जिल्ह्यातील विविध प्रवर्गातील अपंग व्यक्तींसाठी मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबीराचे आयोजन करण्यात आले होते. या शिबीराच्या कार्यक्रमास अध्यक्ष म्हणून समाज कल्याण सभापती जिल्हा परिषद नांदेड सौ. गंगाराणी अंबुलगेकर तर प्रमुख पाहुणे म्हणून समाज कल्याण अधिकारी श्री. सुनिल खमीतकर, महात्मा गांधी सेवा संघाचे सचिव श्री. विजय कान्हेकर यांच्यासह मान्यवर यावेळी उपस्थित होते. या शिबीरात एकूण १५० अपंग लाभार्थ्यांची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून गरजू लाभार्थ्यांना साहित्याचे वाटप करण्यात आले. जयपूर फूट २३, कॅलिपर ४, तीन चाकी सायकल १३, व्हिलचेअर १०, कुबडी जोड ५, अंध काठी ४, गॉगल ४, श्रवणयंत्रे ३६ इत्यादी साहित्याचे वाटप करण्यात आले. तर ४६ लाभार्थ्यांना रोजगार व स्वयंरोजगारासाठी शैक्षणिक विषयाचे मोफत मार्गदर्शन करण्यात आले.

८.३ वाशिम, दि. १५ जुलै २०१३ - सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद वाशिम यांच्या संयुक्त विद्यमाने वाशिम येथील अपंग संमिश्र पुनर्वसन केंद्र, जुने जिल्हा परिषद येथे दिनांक १५ जुलै २०१३ रोजी वाशिम जिल्ह्यातील विविध प्रवर्गातील अपंग व्यक्तींसाठी मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबीराचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी उद्घाटक म्हणून सभापती श्री. किशनराव म्हस्के व समाज कल्याण विभागाचे श्री. गोविंदराव ठुबे यांची उपस्थिती होती. या शिबीरात एकूण ४८ अपंग लाभार्थ्यांची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून गरजू लाभार्थ्यांना साहित्याचे वाटप करण्यात आले. तीन चाकी सायकल ८, व्हिलचेअर १०, कुबडी जोड २, अंध काठी ४, गॉगल ४, श्रवणयंत्रे २, सर्जिकल शुज ३ इ. साहित्याचे वाटप करण्यात आले. तर २० लाभार्थ्यांना रोजगार व स्वयंरोजगारासाठी मोफत मार्गदर्शन करण्यात आले.

८.४ औरंगाबाद, दि. २५ जुलै २०१३ - सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद औरंगाबाद यांच्या संयुक्त विद्यमाने औरंगाबाद येथील जिल्हा पुनर्वसन केंद्र, ओ.पी.डी. क्र. ५ (घाटी) येथे दिनांक २५ जुलै २०१३ रोजी औरंगाबाद जिल्ह्यातील विविध प्रवर्गातील अपंग व्यक्तींसाठी मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबीराचे आयोजन करण्यात आले होते. या शिबीराच्या कार्यक्रमास अध्यक्ष म्हणून जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी मा. जयश्री सोनकवडे, वैद्यकीय अधीक्षक डॉ. टी. एल. गटाणी जिल्हा अपंग समाजकल्याण पुनर्वसन समिती सदस्य श्री. राजू देहाडे, श्री. प्रकाश ठुबे, प्रकल्प संचालक सुहास तेंडुलकर, सामाजिक कार्यकर्ते जाधव, सामाजिक कार्यकर्ते खरात, सामाजिक कार्यकर्ते ताठे यांच्यासह मान्यवर यावेळी उपस्थित होते. या शिबीरात एकूण १४० अपंग लाभार्थ्यांची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून गरजू लाभार्थ्यांना साहित्याचे वाटप करण्यात आले. जयपूर फूट १५, कॅलिपर ०९, तीन चाकी सायकल ११, व्हिलचेअर १२, कुबडी जोड ०५, अंध काठी ११, गॉगल ११, श्रवणयंत्रे १९ इ. साहित्याचे वाटप करण्यात आले. तर ४३ लाभार्थ्यांना रोजगार व स्वयंरोजगारासाठी मोफत मार्गदर्शन करण्यात आले. सदरील कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी महात्मा गांधी सेवा संघाचे कर्मचारी श्री. जितेंद्र दाभाडे, संदीप शिरसाठ, विष्णू वैरागड, वसीम खान, नसीम खान, दादामियाँ पठाण इ. कर्मचारी वृंद उपस्थित होता.

८.५ परभणी, दि. २६ जुलै २०१३ - सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद परभणी यांच्या सहकार्याने अपंगांना मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबीर सामाजिक न्याय भवन, परभणी येथे दि. २६ जुलै २०१३ रोजी संपन्न झाले. या शिबीराच्या कार्यक्रमास अध्यक्ष म्हणून जिल्हा परिषद समाज कल्याण सभापती मीनाक्षी निरदुडे, स्वराजसिंह परिहार, राजेंद्र वरकड, प्रमोद वाकोडकर तर कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे समाज कल्याण अधिकारी श्री. उमेश

सोनवणे, महापौर श्री. देशमुख, जिल्हा शल्य चिकित्सक डॉ. एकनाथ माले, डॉ. प्रकाश डाके, डॉ. मिलींद कान्हेकर, प्रशांत गायकवाड यांच्यासह मान्यवर यावेळी उपस्थित होते.

या शिबीरात एकूण १९० अपंग लाभार्थ्यांची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून गरजू लाभार्थ्यांना साहित्याचे वाटप करण्यात आले. जयपूर फूट २०, कॅलिपर १२, तीन चाकी सायकल १४, व्हिलचेअर ५, क्रचेस १५, श्रवणयंत्रे ४०, सर्जिकल शुज ३ इ. साहित्याचे वाटप करण्यात आले. तर इतर लाभार्थ्यांना रोजगार व स्वयंरोजगार शैक्षणिक विषयाचे मोफत मार्गदर्शन करण्यात आले.

८.६ जालना, दि. २७ जुलै २०१३ - सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद जालना यांच्या सहकार्याने अपंगांना मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबीर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर सामाजिक न्याय भवन, जिल्हाधिकारी कार्यालया जवळ, जालना येथे दि. २७ जुलै २०१३ रोजी संपन्न झाले. या शिबीराच्या कार्यक्रमास अध्यक्ष म्हणून वैद्यकीय सामाजिक कार्यकर्ते श्री. पंकज वाघमारे, तर कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे मुख्याध्यापक शैलेंद कापसे, शिक्षक वृंद, कर्मचारी यांच्यासह मान्यवर यावेळी उपस्थित होते. या शिबीरात एकूण २३० अपंग लाभार्थ्यांची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून गरजू लाभार्थ्यांना साहित्याचे वाटप करण्यात आले. जयपूर फूट ०३, कॅलिपर ०२, तीन चाकी सायकल १०, व्हिलचेअर २०, क्रचेस ११, श्रवणयंत्रे १२, अंधकाठी ११, गॉगल ११ इ. साहित्याचे वाटप मान्यवरांचे हस्ते करण्यात आले. तर इतर लाभार्थ्यांना रोजगार व स्वयंरोजगार शैक्षणिक विषयाचे मोफत मार्गदर्शन करण्यात आले.

८.७ धुळे, दि. २ व ३ ऑगस्ट २०१३ - कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबीर :- सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद धुळे यांच्या सहकार्याने एडीप योजने अंतर्गत अपंगांना मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबीर केले. निवासी मूकबधिर विद्यालय, नकाणे रोड, धुळे येथे दि. २ व ३ ऑगस्ट २०१३ रोजी संपन्न झाले. या शिबीराच्या कार्यक्रमास अध्यक्ष म्हणून श्री. खंडकर (समाज कल्याण सभापती, धुळे) तर कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे प्रभारी समाज कल्याण अधिकारी श्री. गौतम पाटील, वैद्यकीय सामाजिक कार्यकर्ते श्री. व्ही. एम. पाटील, माजी प्राचार्य अनघा ओक, मुख्याध्यापिका सौ. कल्पना पाटील, शिक्षक वृंद, कर्मचारी यांच्यासह आदी मान्यवर यावेळी उपस्थित होते. या शिबीरात एकूण १४० अपंग लाभार्थ्यांची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून गरजू लाभार्थ्यांना साहित्याचे वाटप करण्यात आले. जयपूर फूट ०६, कॅलिपर ०९, व्हिलचेअर ०२, ट्रायसिकल १०, क्रचेस १५, श्रवणयंत्रे २६, अंधकाठी ०१, अंध गॉगल ०२ इ. साहित्याचे वाटप करण्यात आले. तर इतर लाभार्थ्यांना रोजगार व स्वयंरोजगार शैक्षणिक विषयाचे मोफत मार्गदर्शन करण्यात आले. या कार्यक्रमाचे संचालन संदीप शिरसाठ तर आभार प्रदर्शन श्री. जितेंद्र दाभाडे यांनी केले.

८.८ नंदुरबार, दि. ४ व ५ ऑगस्ट २०१३ - कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबीर :- सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद नंदुरबार यांच्या सहकार्याने अपंगांना मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबीर महात्मा ज्योतिबा फुले हायस्कूल, कोरीट रोड, स्वागत पेट्रोल पंपासमोर, नंदुरबार येथे दि. ४ व ५ ऑगस्ट २०१३ रोजी संपन्न झाले. या शिबीराच्या कार्यक्रमास अध्यक्ष म्हणून श्री. सिध्दार्थ वाघमोरे (निरीक्षक, स.क.वि. नंदुरबार) तर कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे मुख्याध्यापक श्री. भामरे, श्री. साळुंखे, शिक्षक वृंद, कर्मचारी यांच्यासह आदी मान्यवर यावेळी उपस्थित होते. या शिबीरात एकूण ११० अपंग लाभार्थ्यांची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून गरजू लाभार्थ्यांना साहित्याचे वाटप करण्यात आले. जयपूर फूट ०४, कॅलिपर ०४, व्हिलचेअर ०४, ट्रायसिकल ०३, क्रचेस ०४, श्रवणयंत्रे ०९, अंधकाठी १५, अंध गॉगल १५ इ. साहित्याचे वाटप करण्यात आले. तर इतर लाभार्थ्यांना रोजगार व स्वयंरोजगार शैक्षणिक विषयाचे मोफत मार्गदर्शन करण्यात आले. सदरील साहित्याचे वाटप मान्यवरांचे हस्ते करण्यात आले.

८.९ जळगांव, दि. १५, १६ व १७ ऑगस्ट २०१३ - कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबीर :- सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद जळगांव यांच्या सहकार्याने अपंगांना मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबीर नेवे मंगल कार्यालय, बस स्टॅन्ड जवळ, यावल, जिल्हा जळगांव येथे दि. १५, १६ व १७ ऑगस्ट २०१३ रोजी संपन्न झाले. या शिबीराच्या कार्यक्रमास अध्यक्ष म्हणून श्री. प्रभाकर सोनवणे (जिल्हा परिषद काँग्रेसचे गटनेते) तर कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे वै.सा.का. श्री. भरत चौधरी साहेब, यावल पोलीस निरीक्षक नागेश जाधव, जिल्हा परिषद माजी सदस्य शरद महाजन, सहाय्यक निरीक्षक पुरुषोत्तम भुसारी, प्रकल्प संचालक विजय कान्हेकर, प्रकल्प समन्वयक सुहास तेंडुलकर, राष्ट्रवादी तालुका अध्यक्ष प्रा. मुकेश येवले, अयाज खान, असलम शेख, मोहन चौधरी, दत्तात्रय कोळी यांच्यासह आदी मान्यवर यावेळी उपस्थित होते. या शिबीरात एकूण १८० अपंग लाभार्थ्यांची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून गरजू लाभार्थ्यांना साहित्याचे वाटप करण्यात आले. जयपूर फूट ०८, कॅलिपर १९, व्हिलचेअर १५, ट्रायसिकल २५, क्रचेस २८, श्रवणयंत्रे २०, अंधकाठी ०२, अंध गॉगल ०२, सर्जिकल शुज ०३, नि ब्रेस ०१ इ. साहित्याचे वाटप करण्यात आले. तर इतर लाभार्थ्यांना रोजगार व स्वयंरोजगार शैक्षणिक विषयाचे मोफत मार्गदर्शन करण्यात आले.

८.१० सांगली, दि. २९ ऑगस्ट २०१३ - कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबीर :- सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद सांगली यांच्या सहकार्याने अपंगांना मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबीर वसंतदादा पाटील सभागृह, जिल्हा परिषद सांगली येथे दि. २९ ऑगस्ट २०१३ रोजी संपन्न झाले. या शिबीराच्या स्वागताध्यक्षा छायाताई खरमाटे (सभापती, समाज कल्याण समिती, जिल्हा परिषद सांगली) अध्यक्ष म्हणून श्री. दिलीप पाटील (अतिरिक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी), सौ. एस. एम. कुलकर्णी (समाज कल्याण अधिकारी) तर कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे पशुसंवर्धन अधिकारी श्री. मोरे, श्री. विजय कान्हेकर, प्रकल्प संचालक महात्मा गांधी सेवा संघ, सौ. अनुसया खांबे (स.क.सं. सदस्या जिल्हा परिषद सांगली) सौ. एस. एस. गायकवाड (वैद्यकीय सामाजिक अधिकारी, श्री. प्रशांत हर्षल (ओ.एल. जिल्हा परिषद, समाज कल्याण, सांगली) इ. सर्व कर्मचारी यांच्यासह यावेळी उपस्थित होते. या शिबीरात एकूण ११० अपंग लाभार्थ्यांची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून गरजू लाभार्थ्यांना साहित्याचे वाटप करण्यात आले. जयपूर फूट ०१, कॅलिपर ०१, व्हिलचेअर १३, ट्रायसिकल ३०, क्रचेस ०५, श्रवणयंत्रे २६, अंधकाठी ०५, अंध गॉगल ०५ इ. साहित्याचे वाटप करण्यात आले. तर इतर लाभार्थ्यांना रोजगार व स्वयंरोजगार शैक्षणिक विषयाचे मोफत मार्गदर्शन करण्यात आले. सदरील साहित्याचे वाटप मान्यवरांचे हस्ते करण्यात आले.

८.११ दि. १९ व २० ऑक्टोबर २०१३ - कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबीर :- सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, शाखा गोवा, समाज कल्याण विभाग गोवा यांच्या सहकार्याने अपंगांना मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप लोक विश्वास प्रतिष्ठान, पोंडा येथे दि. १९ व २० ऑक्टोबर २०१३ रोजी संपन्न झाले. या शिबीरास ना. महादेव नाईक (समाज कल्याण मंत्री) श्रीमती मीना गोलतेकर, (संचालक, समाज कल्याण) श्री. जगदीश कुमार (उप-सचिव), श्री. फर्नांडीस (उपसंचालक), श्री. सुदेश गावडे (सहाय्यक संचालक), श्री. अनुप प्रियोळकर, श्री. विजय कान्हेकर, श्री. सुहास तेंडुलकर, श्री. शशिकांत देशपांडे इत्यादी कर्मचारी व मान्यवर यावेळी उपस्थित होते. या शिबीरात एकूण १५२ अपंग लाभार्थ्यांची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली असून गरजू लाभार्थ्यांना साहित्याचे वाटप करण्यात आले. श्रवणयंत्रे, व्हिलचेअर, अंध गॉगल, अंध काठी, ब्रेल कीट आदी साहित्याचे वाटप करण्यात आले.

८.१२ दि. २१ व २२ नोव्हेंबर २०१३ - मराठवाडा विभागातील कर्णबधिर मुलांना मोफत आधुनिक डिजिटल श्रवणयंत्र वाटप शिबीर :- स्टारकी फाऊंडेशन, अमेरिका, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई, अपंग हक्क विकास मंच, महात्मा गांधी

सेवा संघ, औरंगाबाद यांच्या संयुक्त विद्यमाने मराठवाडयातील पंधराशे कर्णबधिर मुलांना मोफत श्रवणयंत्रे वाटप शिबीर संत तुकाराम नाटयगृह, औरंगाबाद येथे दि. २१ व २२ नोव्हेंबर २०१३ रोजी संपन्न झाला. या कार्यक्रमासाठी स्टारकी फाऊंडेशन, अमेरिका या संस्थेचे पदाधिकारी व स्वयंसेवक मिळून २५ जणांची एक टीम अमेरिकेहून औरंगाबादमध्ये उपस्थित होती. दि. २० नोव्हेंबर २०१३ रोजी स्टारकी फाऊंडेशनची टीम स्वतःच्या खास विमानाने सायंकाळी औरंगाबाद विमान तळावर दाखल झाले. यावेळी त्यांचे डॉ. बिल अँस्टिन व रीमती अँस्टिन यांचे व त्यांच्या टीमचे स्वागत डॉ. कल्याणी मांडके, श्री. विजय कान्हेकर, श्री. सुहास तेंडुलकर, श्री. निलेश राऊत इ. स्वयंसेवक यांनी पाहुण्यांना गुलाबपुष्प देऊन त्यांचे स्वागत केले. स्टारकीच्या सर्व पाहुण्यांच्या राहण्याची व्यवस्था हॉटेल लेमन ट्री येथे करण्यात आली होती. कार्यक्रम यशस्वीरीत्या पार पाडण्यासाठी पूर्व तयारी म्हणून सर्व स्वयंसेवकांना श्री. विजय कान्हेकर, श्री. सुहास तेंडुलकर, श्री. निलेश राऊत, श्री. सुबोध जाधव व स्टारकीचे समन्वयक सतिश निर्मळ यांनी मार्गदर्शन केले.

दि. २१ नोव्हेंबर २०१३ रोजी सकाळपासूनच निवड केलेल्या विशेष शाळा व त्यांचे कर्णबधिर विद्यार्थी संत तुकाराम नाटयगृहात येण्यास सुरुवात झाली. प्रत्येक शाळांनी त्यांचे विद्यार्थी ३ ते १४ वयोगटातील विद्यार्थी गट निहाय क्रमाने बसवले होते. आलेल्या प्रत्येक कर्णबधिर विद्यार्थ्याला अगोदरच दिलेल्या व सविस्तर अशा फॉर्मसह त्यांच्या क्रमानुसार नोंदणी करण्यात आली. स्वच्छ केलेल्या कानामध्ये अगोदरच मोजमाप घेऊन तयार करण्यास आलेले कानाचे मोल्ड (कर्णसाचे) बसविण्यात आले. मोल्ड बसविण्यात आलेले विद्यार्थ्यांना हॉलमध्ये क्रमानुसार बसविण्यात आले. विद्यार्थ्यांच्या मनोरंजनासाठी कार्टून फिल्मची व्यवस्था करण्यात आली. एक एक करून विद्यार्थ्यांना स्टेजवर बोलावून त्यांना श्रवणयंत्र बसविण्यात येत होते. प्रत्येक श्रवणयंत्राची नीट तपासणी करून विद्यार्थ्यांना दिले जात होते. या आधुनिक डिजिटल श्रवणयंत्राची निगा कशी राखावी, त्याचा वापर कसा करावा, त्याची स्वच्छता कशी करावी, वापर नसताना ते कशा प्रकारे ठेवावे याची माहिती विशेष शिक्षकांच्या मदतीने विद्यार्थ्यांना देण्यात येत होती. संपूर्ण माहिती देऊन झाल्यावर विद्यार्थ्यांना शेवटी त्यांच्या श्रवणयंत्रासाठी आवश्यक असणारे पाऊच व पुढील सहा महिने पुरतील एवढे सेल त्यांना देण्यात आले होते. श्रवणयंत्र व्यवस्थित काम करत असल्याबद्दलची खात्री करून पुस्तिका विद्यार्थ्यांना देण्यात येत होती. मराठवाडयाच्या कानाकोप-यातून आलेल्या विद्यार्थ्यांच्या जेवणाची व्यवस्था करण्यात आली होती. दूषित पाण्यामुळे कोणालाही त्रास होऊ नये याकरिता सर्वाना शुध्द पाण्याची व्यवस्था करण्यात आली होती. स्टारकीचे कर्मचारी असो वा शिक्षक, विद्यार्थी सर्वाना त्यांच्या जागेवर जेवण, चहा व पाणी मिळण्याची व्यवस्था सर्व स्वयंसेवकांनी यथोचित पार पाडली. कार्यक्रमाच्या समारोपासाठी मा. खा. सुप्रियाताई सुळे आणि मा. उच्च व तंत्रशिक्षण मंत्री राजेश टोपे उपस्थित होते. यावेळी स्टारकीच्या सर्व कर्मचा-यांचे यशवंतराव चव्हाण साहेब लिखित 'कृष्णाकांठ' पुस्तकाची इंग्रजी आवृत्ती व स्मृतिचिन्हे देऊन सत्कार करण्यात आला. या कार्यक्रमाच्या यशस्वितेसाठी महात्मा गांधी सेवा संघ, औरंगाबादचे कर्मचारी वृंद, स्वयंसेवक, नागपूर, मुंबई, पुणे विभागाचे कार्यकर्ते, स्वयंसेवकांची टीम, अपंग हक्क विकास मंचचे कार्यकर्ते आदींनी परिश्रम घेतले.

८.१३ अमरावती : दि. ३, ४ व ५ जानेवारी २०१४ - राज्यस्तरीय अपंग मुला-मुलींच्या क्रीडा स्पर्धेनिमित्त मोफत कृत्रिम अवयव व साधने वाटप करण्यासाठी नांव नोंदणी व तपासणी शिबीर :- सामाजिक न्याय व अधिकारिता मंत्रालय, भारत सरकार, मा. आयुक्त, अपंग कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी संचलित जिल्हा अपंग पुनर्वसन केंद्र औरंगाबाद, पुणे, नागपूर, हिंगोली, कृत्रिम अवयव निर्माण व प्रशिक्षण केंद्र औरंगाबाद, समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद अमरावती, हिंगोली यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. ३, ४ व ५ जानेवारी २०१४ रोजी राज्यस्तरीय अपंगांच्या क्रीडा स्पर्धेनिमित्त महाराष्ट्रातील विशेष शाळांतील अपंग मुलांना मुख्य प्रवाहात आणण्यासाठी त्यांना लागणारे कृत्रिम अवयव व साधने मिळण्यासाठी या शिबीराचे आयोजन अमरावती येथे श्री. हनुमान व्यायाम शाळा मैदान, अमरावती येथे करण्यात आले. कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान मा. बाजीराव जाधव, प्रमुख पाहुणे आमदार वसंतराव खोटे, आमदार अनिल बोंडे, आमदार रवी

राणा, विभागीय आयुक्त डी.आर. बनसोडे, पद्मश्री प्रभाकरराव वैद्य, विभागीय उपायुक्त पी. बी. नाईक, व्ही. एल. जाधव, किशोर बोरकर, डॉ. सुरेश सावदेकर, अपंग हक्क विकास मंचचे राज्य समन्वयक श्री. विजय कान्हेकर, डॉ. श्रीकांत चेंडके, प्रा. संजय तिरथकर, अनिल तरडेजा आदी मान्यवर उपस्थित होते. या तीन दिवसीय शिबिरामध्ये राज्यातील ३५ जिल्ह्यातील ३५०० विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला होता. या विद्यार्थ्यांची मोजमाप व तपासणी करण्यात आली. यामध्ये ६८० कर्णबधिर, १६४० अंध प्रवर्ग, ७४५ अस्थिव्यंग, ३९८ मतिमंद विद्यार्थ्यांची तपासणी करण्यात आली. क्रीडा स्पर्धेच्या समारोप प्रसंगी हनुमान व्यायाम प्रसारक मंडळाच्या चमूने क्रीडा ध्वज सन्मानाने खाली उतरवून तो अपंग कल्याण आयुक्तालयांचे आयुक्त श्री. बाजीराव जाधव यांच्याकडे सुपूर्द केला. यावेळी बिगुल वाजवून सलामी देण्यात आली. राष्ट्रगीताने क्रीडा स्पर्धेचा समारोप करण्यात आला.

८.१४ मुंबई : दि. १९ व २० जानेवारी २०१४ - कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबीर :- सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग मुंबई शहर यांच्या सहकार्याने अपंगांना मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप व तपासणी शिबीर यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या बेसमेंट हॉल येथे या शिबिराचे आयोजन करण्यात आले होते. या शिबीरास अध्यक्ष म्हणून यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे सरचिटणीस श्री. शरद काळे, अपंग हक्क विकास मंचचे संयोजक श्री. दत्ता बाळसराफ, श्री. विजय कान्हेकर, श्री. सुहास तेंडुलकर आदी मान्यवर यावेळी उपस्थित होते. या शिबीरात एकूण १०० अपंग लाभार्थ्यांची नोंदणी व तपासणी करण्यात आली होती. यापैकी गरजू अपंग ७२ लाभार्थ्यांना कृत्रिम साहित्याचे वाटप करण्यात आले. जयपूर फूट १०, श्रवणयंत्रे २०, तीन चाकी सायकल २५, व्हिलचेअर १५, अंधकाठी ०७, अंध गोंगल ०३, कुबडी जोड २ इ. साहित्याचे मोफत वाटप करण्यात आले. तर उर्वरित २८ लाभार्थी प्रतीक्षा यादीत आहेत. सर्व उपस्थित लाभार्थ्यांना स्वयंरोजगार, शैक्षणिक विषयी, अपंगांच्या शासन निर्णयाविषयी, अपंगांच्या विविध योजना याबद्दल मार्गदर्शन करण्यात आले.

८.१५ जळगांव : दि. ७ फेब्रुवारी २०१४ : कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबीर :- सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद जळगांव यांच्या सहकार्याने अपंगांना मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबीर जळगांव येथे दि. ७ फेब्रुवारी २०१४ रोजी संपन्न झाले. या शिबीरात एकूण २९० गरजू अपंगांची तपासणी करून जयपूर फूट, श्रवणयंत्र, तीन चाकी सायकल, व्हिलचेअर, अंध गोंगल, अंध काठी, कुबडी जोड, एम.आर. कीट, वॉकर, ब्रेल कीट, निकेज इ. साहित्याचे मोफत वाटप करण्यात आले. या शिबीरात प्रमुख अतिथी वैद्यकीय समाजसेवक श्री. भरत चौधरी, सौ. मिनाक्षी निकम, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई अपंग हक्क विकास मंचाचे संयोजक विजय कान्हेकर, समन्वयक सुहास तेंडुलकर आदी मान्यवर उपस्थित होते.

८.१६ भंडारा : दि. ७ फेब्रुवारी २०१४ : कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबीर :- सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद भंडारा यांच्या सहकार्याने अपंगांना मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबीर भंडारा येथे दि. ७ फेब्रुवारी २०१४ रोजी संपन्न झाले. या शिबीरात एकूण २०४ गरजू अपंगांची तपासणी करून जयपूर फूट, श्रवणयंत्र, तीन चाकी सायकल, व्हिलचेअर, अंध गोंगल, अंध काठी, कुबडी जोड, एम.आर. कीट, वॉकर, ब्रेल कीट, निकेज इ. साहित्याचे मोफत वाटप करण्यात आले. या शिबीरात मुख्य अतिथी समाजकल्याण अधिकारी श्री. अविनाश रामटेके, समाजसेवक श्री. अरविंद भवदारे, वैद्यकीय समाज सेवक राजू गायकवाड आणि शिक्षक वृंद आदी मान्यवर उपस्थित होते.

८.१७ औरंगाबाद : दि. ७ फेब्रुवारी २०१४ : कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबीर :- सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज

कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद औरंगाबाद यांच्या सहकार्याने अपंगांना मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबीर औरंगाबाद येथे दि. ७ फेब्रुवारी २०१४ रोजी संपन्न झाले. या शिबीरास मा. आमदार कल्याण काळे, केशव औताडे, सुभाष लांबड, सय्यद अक्रम, प्रभाकर मोहिते-पाटील, डॉ. विमल मापरी, जितेंद्र दहाडे, मा. नगरसेवक प्रमोद राठोड, राजू दहाडे, समाजकल्याण अधिकारी जयश्री सोनकवडे आदी मान्यवर उपस्थित होते. या शिबीरात एकूण ३०० गरजू अपंगांची तपासणी करून जयपूर फूट, श्रवणयंत्र, तीन चाकी सायकल, व्हिलचेअर, अंध गॉगल, अंध काठी, कुबडी जोड, इ. साहित्याचे मोफत वाटप करण्यात आले.

८.१८ नांदेड : दि. १५ फेब्रुवारी २०१४ : कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबीर :- सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग, जिल्हा परिषद नांदेड यांच्या सहकार्याने अपंगांना मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबीर नांदेड येथे दि. १५ फेब्रुवारी २०१४ रोजी संपन्न झाले. या शिबीरास जिल्हा परिषद सभापती सौ. जाधव, सोनाली ठाकरे, समाजकल्याण अधिकारी श्री. वाड, असिस्टंट कॉन्सिलर श्री. गोविंद धुवे आदी मान्यवर उपस्थित होते. या शिबीरात एकूण १२५० गरजू अपंगांची तपासणी करून जयपूर फूट, श्रवणयंत्र, तीन चाकी सायकल, व्हिलचेअर, गॉगल, अंध काठी, कुबडी जोड, इ. साहित्याचे मोफत वाटप करण्यात आले.

८.१९ हिंगोली : दि. १७ फेब्रुवारी २०१४ - कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबीर :- सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग हिंगोली यांच्या सहकार्याने अपंगांना मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबीर हिंगोली येथे दि. १७ फेब्रुवारी २०१४ रोजी संपन्न झाले. या शिबीरास समाजकल्याण अधिकारी ए. बी. कुंभारगावे, असिस्टंट कॉन्सिलर बी. एच. वाकडे, डॉ. मनिष बगाडिया, अपंग हक्क विकास मंचचे संयोजक श्री. विजय कान्हेकर आदी मान्यवर उपस्थित होते. या शिबीरात एकूण १४० गरजू अपंगांची तपासणी करून जयपूर फूट १३, श्रवणयंत्रे २७, तीन चाकी सायकल २५, व्हिलचेअर १५, अंधकाठी १२, अंध गॉगल ०८, कुबडी जोड १२ इ. साहित्याचे मोफत वाटप करण्यात आले. तर उर्वरित ४० लाभार्थी प्रतीक्षा यादीत आहेत. सर्व उपस्थित लाभार्थ्यांना स्वयंरोजगार, शैक्षणिक विषयी, अपंगांच्या शासन निर्णयाविषयी, अपंगांच्या विविध योजना याबद्दल मार्गदर्शन करण्यात आले.

८.२० परभणी : दि. १८ फेब्रुवारी २०१४ - कृत्रिम अवयव व साधने वाटप शिबीर :- सामाजिक न्याय मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली, यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, अपंग हक्क विकास मंच, मुंबई, महात्मा गांधी सेवा संघ, परभणी, समाज कल्याण विभाग परभणी यांच्या सहकार्याने अपंगांना मोफत कृत्रिम अवयव / साधने वाटप शिबीर परभणी येथे दि. १८ फेब्रुवारी २०१४ रोजी संपन्न झाले. या शिबीरासाठी समाजकल्याण अधिकारी श्री. लोखंडे, समाजसेवक प्रशांत गायकवाड, मंगेश उबाळे, सुमंत वाघ आणि अपंग हक्क विकास मंचचे संयोजक श्री. विजय कान्हेकर आदी मान्यवर उपस्थित होते. या शिबीरात १७५ गरजू अपंगांची तपासणी करून जयपूर फूट, श्रवणयंत्रे, तीन चाकी सायकल, व्हिलचेअर, अंधकाठी, अंध गॉगल, कुबडी जोड, एम. आर. कीट, निकेज इ. साहित्याचे मोफत वाटप करण्यात आले.

८.२१ यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई अपंग हक्क विकास मंच आणि ब्लाईंड ग्रॅज्युएट फोरम यांच्या संयुक्त विद्यमाने दर महिन्याच्या चौथ्या शनिवारी अंध प्रवर्गासाठी चर्चासत्राचा उपक्रम राबविला जातो. या सत्रात विविध क्षेत्रातील मान्यवर बोलावून त्यांच्या संबंधित विषयावर मार्गदर्शनास्पद चर्चा केली जाते. आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर, शिक्षणातील झालेले बदल, नोकरीत, सामान्य जीवनात येणारे अडथळे अशा विषयांवर चर्चा केली जाते. आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर, शिक्षणातील झालेले बदल, नोकरीत, सामान्य जीवनात येणारे अडथळे अशा विषयांवर चर्चा केली जाते. यामुळे या प्रवर्गातील अपंगांना त्यांचे आयुष्य कसं सोप्या पद्धतीने जगता येऊ शकते याबद्दल विशेष मार्गदर्शन मिळते आणि समाजाच्या मुख्य प्रवाहात येण्यास मदतही होते.

९.९ वसुंधरा कक्ष (पर्यावरण संवर्धन अभियान) :-

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबईच्या वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियान हे पर्यावरण संवर्धन आणि शिक्षणासाठी उभारलेले व्यासपीठ आहे. मा. खा. सुप्रियाताई सुळे यांच्या निमंत्रक आहेत. हवामान बदल आणि जागतिक तापमानवाढीची समस्या आज संपूर्ण जगाला भेडसावत आहे. त्याच्या दुष्परिणामांना मुंबईलाही सामोर लावे लागणार आहे. म्हणूनच हवामान बदल आणि जागतिक तापमानवाढीची समस्या नीट समजून घेण्यासाठी आणि त्यांचा एकूणच पर्यावरण व मानवीजीवनावर होणारा परिणाम याबद्दल शालेय विद्यार्थ्यांमध्ये जाणीव जागृती व्हावी या उद्देशाने या पर्यावरण कृती प्रकल्पाची आखणी करण्यात आली आहे. हे या प्रकल्पाचे तिसरे वर्ष आहे. या प्रकल्पामध्ये विद्यार्थ्यांबरोबर स्थानिक पातळीवरील पर्यावरणीय उपाययोजना करण्याकरिता विद्यार्थी, शिक्षक आणि शाळांची तयारी करून घेणे, स्थानिक प्रजातींच्या वनस्पतींचे संवर्धन करणे, वीज पाण्याच्या अपव्ययाचे ऑडिट करणे, देशी बियाणांची बँक स्थापन करणे, टाकाऊ कागदापासून नवा कागद निर्माण करणे, स्थानिक बाग-जंगल-सागर किनारा अशा नैसर्गिक स्थळांच्या क्षेत्र भेटी आयोजित करणे, यासारखे विविध कृतीशील उपक्रम वर्षभर राबविण्यात येतात.

शैक्षणिक वर्ष जून २०१२ ते जानेवारी २०१३ या कालावधीमध्ये राबवलेल्या या प्रकल्पाच्या समारोप समारंभ यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानच्या रंगस्वर सभागृहात सकाळी ९.३० ते १२.३० या वेळेत पार पडला. या कार्यक्रमासाठी स्वीडन येथील क्लायमेट ॲक्शनच्या पदाधिकारी श्रीमती कारीन व श्री. रिकार्ड हे प्रमुख पाहुणे उपस्थित राहिले होते. प्रथम त्यांनी शाळांनी मांडलेल्या प्रकल्पांची पाहणी केली. त्यानंतर सहभागी आणि विजेत्या शाळांना प्रमाणपत्रे व सन्मानचिन्हे प्रमुख पाहुण्यांच्या हस्ते प्रदान करण्यात आली. अनुक्रमे डी. एस. हायस्कूल, सायन प्रथम क्रमांक, सरस्वती मंदिर, माहिम द्वितीय क्रमांक आणि अनुयोग विद्यालय, खार तृतीय क्रमांक या सर्वोत्कृष्ट शाळा ठरल्या.

शैक्षणिक वर्ष जून २०१३ ते जानेवारी २०१४ या कालावधीमध्ये हवामान बदल आणि जागतिक तापमानवाढी विषयक शिक्षण व कृती प्रकल्पाची सुरुवात शिक्षकांसाठी एक दिवसीय शिक्षक प्रशिक्षण कार्यशाळेने झाली. शनिवार दि. २० जुलै २०१३ रोजी आयोजित करण्यात आलेल्या या कार्यशाळेस मुंबई व ठाणे जिल्ह्यातील भिवंडी तालुक्यातूनही आले होते. ही कार्यशाळा शनिवार दि. २० जुलै २०१३ रोजी यशवंतराव चव्हाण सेंटर येथे सकाळी ९.३० ते ४.३० या वेळेत घेण्यात आली. गतवर्षीच्या हवामान बदल प्रकल्पात प्रथम आलेली शाळा डी.एस. हायस्कूलचे शिक्षक श्रीमती वंदना म्हात्रे आणि श्री. राजेश सरोदे यांनी या कार्यशाळेचे वृक्षारोपण करून उद्घाटन केले. त्यानंतर गेल्या वर्षी राबविल्या गेलेल्या हवामान बदलविषयक शिक्षण व कृती प्रकल्पामध्ये उत्कृष्ट कामगिरी करणा-या शिक्षकांना निसर्ग शिक्षक पुरस्कार देऊन गौरविण्यात आले. प्रज्ञाबोधिनी हायस्कूलच्या श्रीमती सीमा शेख आणि अनुयोग विद्यालयाचे श्री. सतीशचंद्र चिंदरकर यांना वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियानचे संयोजक श्री. दत्ता बाळसराफ यांच्या हस्ते सन्मानपत्र व सन्मानचिन्ह प्रदान करण्यात आले.

कार्यशाळेची सुरुवात सृष्टीज्ञान संस्थेचे कार्यकारी संचालक श्री. प्रशांत शिंदे यांनी जागतिक तापमानवाढ आणि हवामान बदल यावरील स्लाईड शो ने झाली. ही समस्या नेमकी काय आहे, त्याची कारणे, परिणाम आणि उपाययोजना याबद्दल अगदी जागतिक पातळीवरील चर्चा यावेळी करण्यात आली. यानंतर सृष्टीज्ञान संस्थेच्या प्रकल्प संघटक श्रीमती संगीता खरात यांनी शाळांच्या गच्चीवर उभारलेल्या बागेवर स्लाईट शो घेता आणि शिक्षकांच्या विविध शंकांचे निरसनही केले. कार्यशाळेच्या दुस-या सत्रात शिक्षकांबरोबर हवामान बदलविषयक शैक्षणिक उपक्रमांचे प्रात्यक्षिक घेण्यात आले. त्यामध्ये प्रश्नमंजूषा, शब्दकोडे, शब्दजुळवा, घोषवाक्ये तयार करा यासारख्या स्पर्धा घेण्यात आल्या व विजयी शिक्षकांना लगेचच पर्यावरणविषयक पुस्तके बक्षिसे म्हणून देण्यात आली. त्यानंतर शिक्षकांचे तीन गट पाडून त्यांना तीन वेगवेगळ्या प्रसंग आणि व्यक्तीरेखा देऊन त्याप्रसंगी ते कसे वागतील यांचे नाटकीय सादरीकरण करावयास सांगितले. हे सादरीकरण अगदी नाट्यमय पद्धतीने आणि गणी वगैरे गाऊन शिक्षकांनी सादर केले.

कार्यशाळेच्या समारोप सत्रामध्ये कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे म्हणून यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे सरचिटणीस श्री. शरद काळे हे उपस्थित होते. त्यानंतर सहभागी शिक्षकांना श्री. शरद काळे यांच्या हस्ते प्रमाणपत्रे देण्यात आली. समारोपाच्या भाषणात त्यांनी शिक्षकांना कार्यशाळेबद्दल प्रतिक्रिया विचारल्या आणि अत्यंत अनौपचारिकपणे संवाद साधला. प्रकल्पांतर्गत चिमणीसारख्या छोट्या पक्ष्यांसाठी घरटी ठेवण्यासाठी शाळांनी पुढाकार घ्यावा आणि त्याप्रमाणे शाळांना अशी घरटी द्यावीत अशी सूचना त्यांनी केली. कार्यशाळेनंतर हवामान बदलविषयक शिक्षण व कृती प्रकल्प राबविण्याची तयारी दहा शाळांनी दाखवली. त्याप्रमाणे जुलै महिन्याच्या शेवटच्या आठवड्यात हा प्रकल्प शाळांबरोबर राबविण्यात सुरुवात झाली. या सत्रात हवामान बदल व जागतिक तापमानवाढ या विषयावर स्लाईट्स शो घेण्यात आला आणि त्यानंतर प्रश्नमंजूषा घेण्यात आली. सहभागी गटांना पुस्तके भेट म्हणून देण्यात आली. जागतिक तापमानवाढीसाठी सर्वाधिक कारणीभूत ठरणा-या कार्बन डाय ऑक्साईडचे उत्सर्जन ऊर्जाक्षेत्रामधून जास्त होत असते म्हणून विद्यार्थ्यांनी शाळेतील विजेच्या वापराचे ऑडिट शिक्षकांच्या सहकार्याने करावे असा उपक्रम विद्यार्थ्यांना देण्यात आला. त्यासाठी आवश्यक असलेला सर्वेक्षण फॉर्म विद्यार्थ्यांना देण्यात आला व तो कसा भरावा याचे प्रात्यक्षिकही करून दाखविण्यात आले. विद्यार्थ्यांचे गट पाडून त्यांना मजले, वर्ग कार्यालय, वाचनालय, प्रयोगशाळा इ. विविध जागांचे सर्वेक्षण करावयास सांगितले. या सर्वेक्षणाचा अहवाल विद्यार्थ्यांनी मुख्याध्यापकांना दिला.

ऑगस्ट महिन्यातील दुस-या सत्रामध्ये जलसंवर्धनाचे महत्त्व ठसविण्यात आले. विद्यार्थ्यांबरोबर चमच्यातून पाणी पुढे पास करण्याचा खेळ घेण्यात आला. त्यानंतर खेळताना मुलांनी सांडलेले पाणी याबरोबरच जलचक्र, पाण्याचा अपव्यय, जलप्रदूषण, हवामान बदल व जागतिक तापमानवाढीचा पाण्याच्या उपलब्धतेवर होणारा परिणाम, पाण्याच्या वापराचे प्राधान्यक्रम यावर चर्चा, त्यासाठीच्या निरीक्षण नोंदी ठेवण्याचा फार्मही विद्यार्थ्यांना देण्यात आला. विद्यार्थ्यांचे गेल्या वेळेस पाडलेल्या गटानुसारच त्यांना यावेळेसही पाण्याचा वापर होणा-या जागांचे उदा. बाग, टॉयलेट, पिण्याचे पाणी इ. ठिकाणी सर्वेक्षण करण्यास सांगितले. या निरीक्षणांचा अहवाल विद्यार्थ्यांनी मुख्याध्यापकांना दिला. विद्यार्थ्यांनी तयार केलेले हे पाणी वीज वापराचे ऑडिटचे अहवाल मुख्याध्यापकांकडे दिल्यानंतर ते काय कृती करतात याचे परीक्षण केले जाईल. पर्यावरणस्नेही शाळा वनण्यासाठी या गोष्टींकडे शाळांना लक्ष द्यावेच लागेल.

सप्टेंबर महिन्यात वृक्षारोपणाच्या सत्रात विद्यार्थ्यांसोबत वनस्पतींचे वर्गीकरण, त्यांचे उपयोग तसेच हवामान बदल व जागतिक तापमानवाढीचा त्यांच्यावर होणारा परिणाम याबद्दल चर्चा केली. या समस्येवर उपाय योजना म्हणून वृक्षसंवर्धन करणे हाच मोठा उपाय आहे. कडुलिंब, अडुळसा, तुळस, शतावरी, पानफुटी, पानओवा यासारख्या औषधी वनस्पती आणि ज्या शाळांमध्ये भरपूर सूर्यप्रकाश येईल अशी जागा उपलब्ध होती तेथे फुलपाखरांना आकर्षित करणा-या वनस्पतींची लागवड करण्यात आली. तसेच जेथे शाळेत जागा उपलब्ध नव्हती तेथे रोपे विद्यार्थ्यांना घरी देण्यात आली. या रोपांना पाणी घालणे, त्यांची काळजी घेणे यासारख्या गोष्टींची जबाबदारी प्रकल्पातील सहभागी विद्यार्थ्यांना देण्यात आली.

नोव्हेंबर महिन्यात कचरा व्यवस्थापनाच्या सत्रात विद्यार्थ्यांबरोबरच कच-याबद्दल चर्चा करण्यात आली. कच-यामुळे होणा-या प्रदूषणाबद्दल माहिती देऊन शाळेत आढळून येणा-या कागदाच्या कच-याबद्दल चर्चा केली. कागद वाया घालवणे म्हणजेच तेवढी वृक्षतोड वाढवणे हे मुलांना पटवून दिले. रद्दी कागदापासून नवीन हॅडमेड पेपर कसा तयार करावा आणि नारळाच्या करवंटीवर कागदाचा लगदा थापून कासव कसे तयार करावे याचे प्रात्यक्षिक दाखविले. डिसेंबर आणि जानेवारी महिन्याच्या शेवटच्या सत्रात स्थानिक जैवविविधतेचा अभ्यास करण्यासाठी शाळेच्या जवळील जैवविविधता संपन्न ठिकाणी क्षेत्र भेट आयोजित करण्यात आली. यासाठी शाळेजवळील बाग, मैदान, समुद्र किनारा, खारफुटीचे जंगल, रोपवाटीका यासारख्या ठिकाणांची निरीक्षण तसेच जाणवत असलेले धोके यांची नोंद घेण्यात आली.

सर्व उपक्रम जानेवारीच्या शेवटच्या आठवड्यात पार पाडल्यानंतर बालसाहित्यिक श्री. अनंत भावे व निसर्ग शिक्षिका श्रीमती हर्षदा मिश्रा यासारख्या सन्माननीय परीक्षकांच्या मंडळाने प्रत्येक शाळेला भेट दिली. विद्यार्थ्यांना हा विषय कितपत कळला आहे, शाळा हवामान बदलविषयक कोणते कृती प्रकल्प हाती घेत आहे याचे त्यांनी मूल्यमापन केले. त्या अनुसार यावर्षी या दहा शाळांपैकी ३ सर्वोत्कृष्ट पर्यावरणस्नेही शाळांची निवड करण्यात आली. या उपक्रमाची अंमलबजावणी वसुंधरा पर्यावरण संवर्धन अभियानचे संयोजक श्री. दत्ता बाळसराफ यांच्या मार्गदर्शनाखाली झाली.

९.१० वाहतूक सुरक्षा अभियान :-

महाराष्ट्रात दरवर्षी होणारे रस्त्यावरील अपघात व त्यात होणारे हजारो मृत्यू, हजारोंना येणारे अपंगत्व आपल्या सर्वांच्याच चिंतेचा विषय झाला आहे. शासनाचे सार्वजनिक बांधकाम, वहातूक पोलीस, रस्ते वाहतूक विभाग हे रस्त्यावरील अपघातांना प्रतिबंध घालण्यासाठी आपापल्या परीने प्रयत्न करीत आहेत.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान मुंबईची विभागीय केंद्रे :-

१०.१ पुणे विभागीय केंद्र :-

विभागीय केंद्र, पुणेचे कामकाज श्री अजित निंबाळकर यांचे अध्यक्षतेखाली चालते. दैनंदिन कामकाज केंद्राचे सचिव श्री. अंकुश काकडे व खजिनदार श्री शांतिलाल सुरतवाला पाहतात.

१.१ वारक-यांसाठी अल्पोपहार, औषधे व चष्मे वाटप :- दिनांक ३ जुलै, २०१३ रोजी सालावादप्रमाणे श्री संत ज्ञानेश्वर महाराज व जगद्गुरु तुकाराम महाराज पालखी सोहळ्यात पुण्या नगरीत आलेल्या वारक-यांसाठी अल्पोपहार तसेच चष्मे व औषधे वाटपाचा कार्यक्रम तिरंगा भवन, बेलवाग चौक, पुणे या ठिकाणी श्री शांतिलाल सुरतवाला व श्री अंकुशराव काकडे यांचेमार्फत केंद्रातर्फे आयोजण्यात आला होता. हजारो वारक-यांनी अल्पोपहार, औषधे व चष्मे वाटपाचा फायदा घेतला.

१.२ ज्येष्ठ नागरिकांसाठी पर्वती चढणे, उतरणे स्पर्धा :- प्रतिवर्षीप्रमाणे वरील स्पर्धा पंडित नेहरुंचे जयंती दिनी दि. १४.११.२०१३ रोजी घेण्यात आली. वय वर्षे ५१ ते ६०, ६१ ते ७० आणि ७१ ते ८० व ८१ वर्षांपुढील पुरुष व महिलांसाठी ही स्पर्धा सायंकाळी ४ ते ६ या वेळात आयोजित करण्यात आली. तरुण पिढीने मोकळ्या हवेत फिरण्याची व टेकडी चढणे - उतरणे या दृष्टीने व्यायाम करावा या उद्देशाने ज्येष्ठ नागरिकांनी तरुण पिढीपुढे आदर्श ठेवावा व आपली प्रकृतीही सुदृढ राखावी या उद्देशाने या स्पर्धा प्रतिवर्षी आयोजित करण्यात येतात. यंदा १६५ स्पर्धकांनी स्पर्धेत भाग घेतला. पुरुष व महिलांच्या प्रत्येकी वय वर्षे ५१ ते ६०, ६१ ते ७०, ७१ ते ८० या तीन गटात प्रत्येकी तीन तीन पारितोषिके व ८१ चे पुढील गटात एक / एक पारितोषिक वितरित करणेत आले. बक्षिस समारंभ गुरुवार दि. ५ डिसेंबर २०१३ रोजी आयोजित मा. श्री. श्रीकांत शिरोळे यांचे हस्ते वरीलप्रमाणे तीन गटात महिला व पुरुषांना पारितोषिक वितरित करणेत आली. तसेच ८१ वर्षावरील प्रत्येक गटातील एका महिला व पुरुष स्पर्धकास पारितोषिक वितरित करणेत आले. तसेच यावर्षी श्री. दादासाहेब कोरपे यांना पर्वती भूषण पुरस्कार २०१३ रु.११,०००/- मा. सदानंद मोहोळ (माजी रणजीपटू) यांचे हस्ते वितरित करणेत आला.

१.३ दिवाळी पहाट :- प्रतिवर्षीप्रमाणे प्रतिष्ठानतर्फे रंगारंग दिवाळी पहाट २०१३ हा सुरेल संगीतावर आधारित कार्यक्रम रविवार दि. ३ नोव्हेंबर २०१३ रोजी पहाटे ५.१५ वाजता सारसवागेत आयोजित करणेत आला होता. यामध्ये सनई व सुंदरी वादन हा कार्यक्रम प्रमोद गायकवाड व कु. नम्रता गायकवाड यांनी सादर केला. ताशावादन, लाठी काठी हा कार्यक्रम कु. आर्य काकडे (वय ७) यांनी सादर केला. हसवा हसवी हा कार्यक्रम श्री. संतोष चोरडीया याने सादर केला तर मुख्य 'गीतोंका सफर' हा कार्यक्रम गायक जितेंद्र भुरुक व सहकारी यांनी सादर केला.

या समारंभाच्या निमित्ताने यावर्षी ज्येष्ठ इतिहासकार श्री. सदानंद मोरे यांना स्मृतीचिन्ह, शाल व श्रीफळ असा दिवाळी पहाट पुरस्कार श्रीमंत बाबासाहेब पुरंदरे यांचे हस्ते देण्यात आला. तर गायक पुरस्कार श्री इक्बाल दरबार यांना देण्यात आला. पारितोषिक वितरण कार्यक्रमास पुण्याच्या महापौर सौ. चंचला कोद्रे यांची प्रमुख उपस्थिती होती.

१०.२ विभागीय केंद्र कराड:

२.१ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती : दि. १४.४.२०१३ :- विभागीय केंद्र कराड आणि सौ. वेणूताई चव्हाण ट्रस्ट, कराड मधील सर्व सेवकांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेचे पूजन करून कराड नगरपालिके जवळील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळ्याला पुष्पहार अर्पण केला. मा. आमदार बाळासाहेब पाटील तथा मा. खासदार श्रीनिवास पाटील, मा. सारंग पाटील, नगराध्यक्षा प्रा. सौ. हिंगमीरे आदींची उपस्थिती होती.

२.२ 'महाराष्ट्र दिन' : दि. १ मे २०१३ :- सौ. वेणूताई चव्हाण स्मारक चॅरिटेबल ट्रस्ट, कराड आणि विभागीय केंद्र कराड या दोन्ही ठिकाणी स्व. विलासराव पाटील (वाठारकर) यांचे हस्ते ध्वजवंदन करण्यात आले.

२.३ १ जून २०१३ : स्व. सौ. वेणूताई यांच्या पुतळ्यास मा. आमदार श्री. बाळासाहेब पाटील व यशवंतरावांचे पुतणे श्री. अशोकराव चव्हाण यांनी सकाळी ९ वाजता पुष्पहार अर्पण केले. विरंगुळा (साहेबांचे निवासस्थान) येथेही सौ. वेणूताईंच्या प्रतिमेस सचिव श्री. मोहनराव डकरे यांच्या हस्ते पुष्पहार अर्पण करण्यात आला. सायंकाळी सात वाजता स्वरानंद प्रतिष्ठान, पुणे प्रस्तूत गजानन वाटवे ते सुधीर फडके यांच्या कालखंडातील लोकप्रिय भावगीतांची वाटचाल हा अत्यंत श्रवणीय कार्यक्रम करण्यात आला. गायक कलाकार अनुराधा मराठे, संजीव मेहंदळे, मेघना सहस्त्रबुध्दे हे होते. कार्यक्रमाचे निवेदक श्री. अरुण नुलकर व सूत्रधार प्रकाश भोंडे हे होते. संपूर्ण हॉल श्रोत्यांनी भरला होता. आ. आमदार श्री. बाळासाहेब पाटील यांनी कार्यक्रमाचे नियोजन केले.

२.४ १ जुलै २०१३ : आदरणीय स्व. पी. डी. पाटील जयंती सालाबादप्रमाणे करण्यात आली. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई विभागीय केंद्र कराडचे सचिव मोहनराव डकरे यांनी सर्वांसेवकांसह स्व. आदरणीय पी. डी. पाटील यांच्या निवासस्थानी जाऊन त्यांच्या प्रतिमेस पुष्पहार घालून आदरांजली वाहिली. सौ. वेणूताई चव्हाण स्मारक भवनातही स्व. आदरणीय पी. डी. पाटील साहेबांच्या प्रतिमेला पुष्पहार घालण्यात आला.

२.५ स्वातंत्र्यदिन - १५ ऑगस्ट २०१३ : स्वातंत्र्यदिनानिमित्त विभागीय केंद्र कराड आणि सौ. वेणूताई चव्हाण स्मारक या दोन्ही ठिकाणी राष्ट्रध्वज सकाळी ८.०० वाजण्याच्या आत फडकविण्यात आला. सर्व सेवकवर्ग या कार्यक्रमासाठी हजर होता. वाचनालयातील विद्यार्थी विद्यार्थीनी उपस्थित होत्या.

२.६ ती. स्व. विठामाता पुण्यतिथी - १८ ऑगस्ट २०१३ : ती. स्व. मातोश्री विठामाता यांचा १८ ऑगस्ट हा स्मृतिदिन. या दिवशी प्रत्येकवर्षी साहेबांचे जन्मगांव देवराष्ट्रे येथे यशवंतराव चव्हाण विद्यालयात कराड केंद्रामार्फत सर्व विद्यार्थ्यांना खाऊ वाटण्यात येत असतो. प्रतिष्ठानचे सचिव श्री. मोहनराव डकरे यांनी स्व. विठामातांची थोरवी, मोठेपण अगदी समर्पक शब्दात सांगितली. स्व. ति. स्वरूप विठामाता यांच्या पुतळ्याचे सुशोभीकरण शिर्के कंपनी, पुणे यांच्यामार्फत करण्यात आले. याकामी सिक्कीमचे मा. राज्यपाल श्री. श्रीनिवास पाटील यांनी बहुमोल सहकार्य केले. विठामातांच्या या नवीन पुतळा बांधकामाचा शुभारंभ मा. श्री. शामराव पाटील, राजारामबापू सहकारी बँक, पेठ, तालुका वाळवा, जिल्हा सांगली व श्री. मोहनराव डकरे यांच्या हस्ते झाला.

२.७ आदरणीय स्व. पी. डी. पाटील पुण्यतिथी - १७ सप्टेंबर २०१३ : विभागीय केंद्र कराड आणि सौ. वेणूताई चव्हाण पब्लिक चॅरिटेबलचे प्रेरणा असणा-या आदरणीय स्व. पी. डी. पाटील साहेबांची पुण्यतिथी फार मोठ्या आदराने, श्रद्धायुक्त मनाने केली जाते. आदरणीय स्व. पी. डी. पाटील साहेब यांच्या निवासस्थानी जाऊन सर्व सेवक नतमस्तक होत असतात. यावेळी तोच उपक्रम करण्यात आला.

२.८ २ ऑक्टोबर २०१३ - महात्मा गांधी जयंती : जगत्बंध थोर विचारवंत, शांतिदूत व अहिंसेचे पुजारी महात्मा गांधीजींची जयंतीनिमित्ताने त्यांच्या प्रतिमेचे पूजन करुन त्यांना आदरांजली वाहण्यात आली. चले जाव, 'करेंगे या मरेंगे' या स्वातंत्र्याच्या लढयातील घोषणांनी अवघा हिंदुस्थान चैतन्यमय झाला होता. त्यांच्या महान कार्याचे स्मरण करण्यात आले.

२.९ यशवंतराव चव्हाण पुण्यतिथी - २५ नोव्हेंबर २०१३ : यशवंतराव चव्हाणसाहेब यांच्या २९ व्या पुण्यतिथीनिमित्त महाराष्ट्राचे मुख्यमंत्री मा.नामदार पृथ्वीराज चव्हाण, नामदार बाळासाहेब थोरात, नामदार विखे पाटील, आमदार मा. विक्रमसिंह पाटणकर आणि बाळासाहेब पाटील या मान्यवर महोदयांनी यशवंतरावजी चव्हाण यांच्या समाधीवर पुष्पचक्रे वाहून सौ. वेणूताई चव्हाण स्मारकातील यशवंतरावजी चव्हाण आणि सौ. वेणूताई चव्हाण यांच्या पुतळयास पुष्पहार घातले.

स्व. आदरणीय पी. डी. पाटील प्रतिष्ठान, कराड यांच्यावतीने कराड शहरातील माध्यमिक व प्राथमिक शाळातील बारा हजार विद्यार्थ्यांनी गीत सुमनांची आदरांजली वाहिली. यावेळी सातारा जिल्ह्यातील अनेक मान्यवर नेते मंडळी आवर्जून उपस्थित होती. कराड शहरातील लोक मोठया संख्याने उपस्थित होते. माध्यमिक शाळातील शिक्षक बंधू भगिनी यांच्या सहभागाने सजविलेल्या रथावर यशवंतरावजींची भव्य प्रतिमा ठेवून कराड शहरातील प्रमुख रस्त्यावरून भव्य पदयात्रा प्रीतिसंगमावरील साहेबांच्या समाधीस्थळी जाऊन सर्वांनी भावपूर्ण श्रद्धांजली वाहिली. सालाबादप्रमाणे पदयात्रेचे रुपांतर सभेत झाले. मा. मुकुंदराव कुलकर्णी (धनी) आणि श्री. शिवाजी शिक्षण संस्थेचे सचिव श्री. प्रकाशबापू पाटील, श्री. भास्करराव कुलकर्णी, सर्व कॉलेजांचे प्राचार्य, माध्यमिक शाळांचे मुख्याध्यापक सभेसाठी आवर्जून उपस्थित होते. स्व. यशवंतरावजींच्या सहवासातील अत्यंत हृद्य आठवणी मान्यवरांनी सांगितल्या. या मिरवणुकीचा शुभारंभ मा. अशोकराव चव्हाण यांच्या हस्ते झाला. सायंकाळी ७.३० वाजता सौ. वेणूताई सभागृहात मा. उल्हास पवार (पुणे) यांचे व्याख्यान झाले.

मा. यशवंतरावांचे अनुयायी श्रीयुत शंकराप्पा संसुध्दी यांचा सहस्त्रचंद्र दर्शन सोहळा कार्यक्रम मा. मुख्यमंत्री श्री. पृथ्वीराज चव्हाण साहेब यांचे हस्ते झाला. त्यानिमित्त त्यांचा सत्कार करण्यात आला. लिबर्टी मजदूर मंडळाचे एक आधारस्तंभ, खेळाडू, सामाजिक, राजकीय कार्यकर्ते म्हणून आजही ते कार्यरत आहेत. त्यांच्या कार्यासंबंधी काढलेल्या स्मरणिकेचे प्रकाशन मा. मुख्यमंत्र्यांच्या हस्ते झाले.

साहेबांच्या पुण्यतिथीच्या निमित्ताने श्री. शिवाजी शिक्षण संस्थेच्या यशवंतराव चव्हाण कॉलेज ऑफ सायन्स, सौ. वेणूताई कला वाणिज्य महाविद्यालय, ति. विठामाता हायस्कूल, शिवाजी हायकूल कराड, महाराष्ट्र हायस्कूल कराड, शिक्षण मंडळ कराडचे टिळक हायस्कूल कराड व लाहोटी कन्या शाळा या सर्व महाविद्यालये व माध्यमिक शाळातील प्राध्यापक, प्राध्यापिका उपस्थित होत्या.

२.१० हळदीकुंकू कार्यक्रम - १७ जानेवारी २०१४: कराड नगरपालिकेच्या नगराध्यक्षा सौ. प्रा. हिंगमीरे आणि सर्व मान्यवर नगरसेविका यांच्या पुढाकाराने सौभाग्यवती वेणूताईंच्या पुतळयासमोर हळदीकुंकू समारंभ फार मोठया उत्साहात झाला. अनेक सौभाग्यवती भगिनींनी सौ. वेणूताईंच्या पुतळयास हळदीकुंकू वाहिले, गाणी म्हटली, प्रथेप्रमाणे समारंभातील सर्व स्त्रियांना संक्रातीचे वाण म्हणून भेटवस्तूही देण्यात आल्या. एक अत्यंत नावीन्यपूर्ण असा कार्यक्रम नगराध्यक्षा सौ. हिंगमीरे यांच्या पुढाकाराने झाला.

२.११ सौ. वेणूताई जयंती - २ फेब्रुवारी २०१४: ज्यांच्या जीवनशैलीचा, आचरणाचा बोध घ्यावा अशा महिला महाराष्ट्रात आहेत. यातील कांही महिलांना सामाजिक जीवनात विशेषतः संसारी जीवनात आचरणाचा विशेष आदर्श निर्माण केलेला आढळतो. संसारिक जीवनाचा आदर्श निर्माण करणा-या अशा भगिनीमध्ये सौ. वेणूताई चव्हाण यांच्या जीवनशैलीचा आणि संसारिक ठसा उमटलेला विशेषत्वाने मान्यच करावा असा आहे. सौ. वेणूताई स्मारकात प्रत्येक वर्षीप्रमाणे जन्मदिन श्रद्धायुक्त मनाने साजरा केला.

यशवंतराव चव्हाण यांच्या
१०१ व्या जयंती कार्यक्रमाचे
सूत्रसंचालन करताना
श्री. अंबरीष मिश्र, सोवत
प्रतिष्ठानचे पदाधिकारी,
डॉ. अनिल काकोडकर व
श्री. युसुफ हमीद.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई
निर्मित व डॉ. जब्बार पटेल दिग्दर्शित
'यशवंतराव चव्हाण - बखर एका वादळाची'
या चित्रपटाच्या पत्रकार परिषदेप्रसंगी
प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष व
केंद्रीय कृषीमंत्री मा. श्री. शरदराव पवार,
कार्याध्यक्ष मा. सौ. सुप्रिया सुळे,
सरचिटणीस मा. श्री. शरद काळे,
दिग्दर्शक डॉ. जब्बार पटेल व
चित्रपटातील कलाकार.

मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या जीवनावरील
'यशवंतराव चव्हाण - बखर एका वादळाची'
या चित्रपटाच्या शुभारंभ प्रसंगी
आयनॉक्स सिनेमागृह, नरिमन पॉईन्ट,
मुंबई येथे उपस्थित प्रतिष्ठानचे
अध्यक्ष व केंद्रीय कृषीमंत्री
मा. श्री. शरदराव पवार,
सौ. प्रतिभाताई पवार,
मा. मुख्यमंत्री पृथ्वीराज चव्हाण,
मा. उपमुख्यमंत्री श्री. अजित पवार,
मा. वनमंत्री श्री. पतंगराव कदम,
दिग्दर्शक डॉ. जब्बार पटेल व
चित्रपटातील कलाकार.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान
न्यायमूर्ती बाय. व्ही. चंद्रचूड
पारितोषिक २०१३
श्री. श्रीकांत ऐथाल
यांना प्रदान करताना
डॉ. अनिल काकोडकर.
सोबत विधान सभेचे अध्यक्ष व विश्वस्त
मा. श्री. दिलीप वळसे-पाटील,
कार्याध्यक्षा मा. सौ. सुप्रिया मुळे.

विभागीय केंद्र, पुणे यांच्या
वतीने आयोजित केलेल्या
वक्तृत्व स्पर्धेचे
वक्षिस वितरण करताना
केंद्राचे अध्यक्ष
मा. श्री. अजित निंबाळकर.

विभागीय केंद्र कराडमध्ये
मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या
पुण्यतिथी कार्यक्रमानिमित्त
मा. ना. पृथ्वीराज चव्हाण, मुख्यमंत्री,
महाराष्ट्र राज्य यांचे स्वागत करताना
श्री. अशोकराव चव्हाण,
श्री. विलासराव पाटील-वाठारकर.

विभागीय केंद्र, पुणेच्या वतीने
ज्येष्ठ नागरिक व अपंग व्यक्तींसाठी
पर्वती चढणे - उतरणे समारंभ प्रसंगी
केंद्राचे कोषाध्यक्ष
श्री. शांतीलाल सुरतवाला
सोबत ज्येष्ठ व अपंग नागरिक.

विभागीय केंद्र, कोकणच्या वतीने
शिक्षण दिनानिमित्त
डॉ. दीपक पवार यांचा
सत्कार करताना
केंद्राचे अध्यक्ष श्री. राजाभाऊ लिमये,
सोबत उपाध्यक्ष डॉ. श्रीरंग कद्रेकर.

विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने
इतिहास तज्ज्ञ, संपादक, लेखक म्हणून
ख्याती असणारे डॉ. तु. वि. गेडाम यांच्या
९० व्या वर्षात पदार्पण करण्याच्या निमित्ताने
सत्कार सोहळ्यात भाषण करताना
केंद्राचे अध्यक्ष श्री. गिरीश गांधी.

विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने
सुप्रसिद्ध कवी, लेखक व विचारवंत
प्रा. फ. मु. शिंदे यांची ८७ व्या
अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाच्या
अध्यक्षपदी निवड झाल्यानिमित्त त्यांच्या
सत्कार प्रसंगी बोलताना
केंद्राचे अध्यक्ष श्री. गिरीश गांधी.

विभागीय केंद्र, कोकणच्या वतीने
आयोजित झालेल्या
जागतिक महिला दिन
कार्यक्रमाच्या निमित्ताने शुभेच्छा देताना
अभिनेते श्री. मनोज कोल्हटकर सोबत
केंद्राचे अध्यक्ष श्री. राजाभाऊ लिमये.

प्रतिष्ठानतर्फे आयोजित केलेल्या
ज्येष्ठ नागरिकांचा
आनंद मेळावा २०१३ च्या
प्रसंगी सत्कारमूर्ती सोबत
ज्येष्ठ पत्रकार मा. श्री. कुमार केतकर
व प्रतिष्ठानचे सरचिटणीस
मा. श्री. शरद काळे.

नवमहाराष्ट्र युवा अभियानच्या वतीने स्वातंत्र्यदिनाच्या पूर्व संध्येला राष्ट्र पुरुषांना अभिवादन करण्यासाठी युवा स्वातंत्र्यज्योत रॅली आयोजण्यात आली त्या प्रसंगी.

विभागीय केंद्र, नाशिकच्या वतीने 'विठ्ठलनामा' पुस्तक प्रकाशन प्रसंगी केंद्राचे अध्यक्ष श्री. विनायकराव पाटील, प्रतिष्ठानचे कोषाध्यक्ष श्री. हेमंत टकले, लेखक श्री. विठ्ठल मणियार, अमेय प्रकाशनचे श्री. लाटकर व कोषाध्यक्ष श्री. विश्वास ठाकूर.

विभागीय केंद्र, नाशिकच्या वतीने 'लोकसंवाद' उपक्रमांतर्गत 'सोशल मिडीया - दुधारी तलवार' या कार्यक्रमाप्रसंगी केंद्राचे कोषाध्यक्ष श्री. विश्वास ठाकूर व प्रा. अनंत येवलेकर, श्री. सचिन अहिरराव, श्रीमती भाग्यश्री भेंगे, डॉ. उमेश नागापूरकर, डॉ. वैशाली टोकडे व श्रीमती उर्जा पाटील.

विभागीय केंद्र, नाशिकच्या वतीने आरोग्य विषयक उपक्रम, जनजागृती व प्रबोधनपर जागृती करणारा नाशिक शहरात सायकल रॅली कार्यक्रमप्रसंगी बोलताना प्रतिष्ठानच्या कार्याध्यक्ष व खासदार सौ. सुप्रिया सुळे सोबत केंद्राचे कोषाध्यक्ष श्री. विश्वास ठाकूर व इतर.

सृजन या कार्यक्रमात लहान मुलांना 'गंमत धाग्याची' या विषयावर प्रात्यक्षिक करून दाखविताना वनस्थली विद्यापीठ, राजस्थान येथील प्रा. शर्मिला व प्रा. श्याम गुजर सोबत प्रा. जॉन डग्लस.

सृजन या कार्यक्रमात लहान मुलांना अवघड विषयांच्या अभ्यासाची तयारी कशी करावी यावर मार्गदर्शन देताना श्रीमती उषा बोरसे.

अपंग हक्क अभियानच्या वतीने
अपंग लहान मुलांना श्रवणयंत्राचे
वाटप करताना
प्रतिष्ठानचे सरचिटणीस
श्री. शरद काळे सोबत
सिक्कीमचे राज्यपाल
मा. श्री. श्रीनिवास पाटील.

अपंग हक्क अभियानच्या वतीने
अपंग लहान मुलांना श्रवणयंत्राचे
वाटप करताना सिक्कीमचे राज्यपाल
मा. श्री. श्रीनिवास पाटील.

कायदेविषयक सहाय्य व सल्ला फोरमच्या
वतीने विधी साक्षरता कार्यशाळेत
उपस्थितांना मूलभूत कर्तव्य
पालनाची शपथ देताना फोरमचे
श्री. प्रमोद ढोकळे,
सदस्य सचिव श्री. म. वा. पवार
व इतर.

यशवंतराव चव्हाण
माहिती तंत्रज्ञान प्रबोधिनी केंद्रात
प्रशिक्षण घेताना विद्यार्थी.

महाराष्ट्र महिला व्यासपीठामार्फत
'इकेवाना' प्रशिक्षण कार्यक्रमात
श्रीमती नलिनी डुंगरसे यांचा
सत्कार करताना
कार्यकारी संयोजिका
श्रीमती ममता कानडे.

नवमहाराष्ट्र युवा अभियान
व पिनेकल क्लब यांच्या वतीने
आयोजित केलेला सत्कार समारंभ.

२.१२ यशवंतरावजी चव्हाण जयंती - १२ मार्च २०१४: सालाबादप्रमाणे श्री शिवाजी शिक्षण संस्थेच्या यशवंतराव चव्हाण कॉलेज ऑफ सायन्स, सौ. वेणूताई चव्हाण कला, वाणिज्य महाविद्यालय, श्री. शिवाजी शिक्षण सर्व माध्यमिक शाळा व शिक्षण मंडळ कराडच्या सर्व माध्यमिक शाळा यातील सर्वच्या सर्व प्राध्यापक, प्राध्यापिक तसेच शिक्षक बंधू भगिनी यांची पदयात्रा सौ. वेणूताई स्मारक ते प्रीतिसंगमावरील यशवंतरावजींचे समाधीस्थळ अशी करण्यात आली. पदयात्रेच्या मध्यभागी सजविलेल्या रथात यशवंतरावजींची भव्य प्रतिमा ठेवण्यात आली होती. 'यशवंतराव चव्हाण अमर रहे' घोषणांनी कराड शहर दुमदुमले गेले. या पदयात्रेला आमदार बाळासाहेब पाटील व शहरातील प्रमुख नागरिकांचा सहभाग हा महत्त्वाचा असतो. स्व. आदरणीय पी. डी. पाटील साहेब प्रतिष्ठानचे वतीने कराडतील प्राथमिक आणि माध्यमिक शाळांतील १२००० पेक्षा जास्त विद्यार्थी विद्यार्थिनी गीत सुमनांची आदरांजली वाहतात. अत्यंत शिस्तबद्ध रेखीव असा कार्यक्रम पहाण्यासाठी कराड शहरातील नागरिक मोठ्या संख्येने हजर होते. पी. डी. पाटील प्रतिष्ठान गेली अनेक वर्षे हा उपक्रम राबवित असते. या वर्षीचा गीत सुमनांच्या आदरांजलीचा कार्यक्रम फारच चांगला झाला. मा. आमदार बाळासाहेब पाटील कराडच्या नगराध्यक्षा सौ. उमा हिंग्मीरे, उपनगराध्यक्ष श्री. राजेंद्रसिंह यादव, लोकशाही आघाडीचे अध्यक्ष मा. सुभाषराव पाटील प्रेरणेने सौ. वेणूताई चव्हाण सभागृहात 'गातो यशवंताची गाथा' हा भावपूर्ण कार्यक्रम झाला. ज्येष्ठ कवी मा. राजाभाऊ मंगसुळीकर, निवेदक कु. पुजा सवनीस होते. सादरकर्ते पंडित यादवराज फड व सहकारी पुणे हे होते. या कार्यक्रमाची निर्मिती सौ. चारुता ताम्हणकर, अध्यक्ष संस्कृती मंच, कराड यांची होती. नाविन्यपूर्ण कार्यक्रमास नागरिकांनी चांगलाच प्रतिसाद दिला. यशवंतराव जयंतीचे सर्व कार्यक्रम संस्मरणीय झाले.

१०.३ विभागीय केंद्र नागपूर :-

३.१ विश्व चित्रपट आस्वाद सत्र - दि. १० मार्च २०१३ :- विभागीय केंद्र नागपूरच्या वतीने रविवार दि. १० मार्च २०१३ रोजी विश्व चित्रपट आस्वाद सत्र या उपक्रमांतर्गत 'चिल्ड्रेन ऑफ हेवन' या चित्रपटाचे श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे सायंकाळी ६.०० वाजता आयोजन करण्यात आले.

३.२ व्याख्यान - दि. १२ मार्च २०१३ :- विभागीय केंद्र, नागपूर, नागपूर शहर (जिल्हा) काँग्रेस कमिटी व नागपूर शहर (जिल्हा) राष्ट्रवादी काँग्रेस यांच्या संयुक्त विद्यमाने आधुनिक महाराष्ट्राचे शिल्पकार आणि संयुक्त महाराष्ट्र राज्याचे पहिले मुख्यमंत्री स्व. यशवंतराव चव्हाण यांच्या जयंतीनिमित्त 'आधुनिक महाराष्ट्राचे निर्माते यशवंतराव चव्हाण' या विषयावर दि. १२ मार्च २०१३ रोजी सायंकाळी ५.३० वाजता श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे डॉ. पंजावराव देशमुख कृषी विद्यापीठाचे माजी कुलगुरु डॉ. शरद निंबाळकर यांच्या व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले.

३.३ अरुणा सबाने यांचा सत्कार - दि. २१ मार्च २०१३:- अरुणा सबाने यांना अखिल प्रकाशक संस्थेतर्फे उत्कृष्ट वाङ्मयनिर्मितीवर पुणे येथील हॉटेल प्रेसिडेंट मध्ये प्रकाशक संघाचे मुख्य श्री. मल्होत्रा यांच्या शुभहस्ते पुरस्कार प्राप्त झाल्याबद्दल दि. २१ मार्च २०१३ रोजी दुपारी १.३० वाजता शंकरनगर चौक येथील वनराई कार्यालयात श्री. गिरीश गांधी यांच्या शुभहस्ते श्री. वाळ कुळकर्णी, श्री. रमेश वोरकुटे, सौ. शुभदा फडणवीस, डॉ. अविनाश रोडे, डॉ. प्रकाश खरात यांच्या उपस्थितीत सत्कार करण्यात आला. याप्रसंगी जगदीश जोशी, दीपक इंगोले, नितीन जतकर, सिध्दार्थ नितनवरे, धनंजय मांडवकर, कमलेश राठी, मंजूषा चिमंत्रवार, लक्ष्मीराणी विरक, संजय वासे व रामचंद्र गायनेर उपस्थित होते.

३.४ 'अष्टपैलू यशवंतराव : व्यक्तित्वदर्शन' - द्विदिवसीय चर्चासत्र - दि. २३ व २४ मार्च २०१२:- यशवंतराव चव्हाण जन्मशताब्दी महोत्सव समितीच्या विद्यमाने यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, विभागीय केंद्र, नागपूर व स्नातकोत्तर मराठी

विभाग राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ हयांच्या संयुक्त सहकार्याने दि. २३ व २४ मार्च २०१३ रोजी गुरुनानक भवन येथे 'अष्टपैलू यशवंतराव : व्यक्तित्वदर्शन' हे द्विदिवसीय चर्चासत्र आयोजित करण्यात आले.

३.५ कवयित्री संमेलन :- विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने महिला दिनाच्या पार्श्वभूमीवर 'कवयित्री संमेलन' याचे आयोजन करण्यात आले. हे संमेलन डॉ. आशाताई सावदेकर यांच्या अध्यक्षतेखाली, मा. डॉ. गिरीश गांधी, मा. सौ. प्रगतीताई पाटील, सौ. मनीषा साधू यांच्या प्रमुख उपस्थितीत रविवार दि. ३१ मार्च २०१३ रोजी सायं. ५.३० वाजता श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह येथे संपन्न झाले. याप्रसंगी शुभांगी स्थकंठीवार, कौमुदी पाटील, मेघा देशपांडे, क्रांती सडेकर, सुमती वानखेडे, मेघना वाहोकर, अल्का तालनवार, जीना निकम, डॉ. अरुणा देशमुख, सुचित्रा कातरकर, शिवानी दाणी, नेहा भांडारकर, ममता धनकर, उज्वला अंधारे, वैशाली शेंडे, कविता रामटेककर, कंचन मुंजे, शीतल सोनवणे, सुरुची नाईक, सुमीता कोंडबत्तुनवार, मीनल येवले, अरुणा भोंडे, वैशाली गावंडे, कल्पना भगत हया कवयित्री सहभागी झाल्या. कार्यक्रमाचे संचालन मा. प्रा. विजयाताई मारोतकर यांनी केले.

३.६ सत्कार सोहळा - दि. १३ एप्रिल २०१३:- अखिल भारतीय मराठी नाट्य परिषद नियामक मंडळाच्या कार्यकारिणीवर प्रसिद्ध अभिनेते श्री. मोहन जोशी अध्यक्षदी, विदर्भातील ज्येष्ठ रंगकर्मी श्री. प्रमोद भुसारी उपाध्यक्षपदी व नागपूरातील प्रसिद्ध रंगकर्मी सर्वश्री किशोर आयलवार व दिलीप देवरणकर कार्यकारिणी सदस्य म्हणून निवडून आले. त्यानिमित्त विदर्भ साहित्य संघ व विभागीय केंद्र, नागपूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. १३ एप्रिल २०१३ रोजी सायं. ५.३० वाजता कीर्तनकेसरी भाऊसाहेब शेवाळकर सभागृह, राष्ट्रभाषा संकुल, महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा सभा, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे विदर्भ साहित्य संघाचे अध्यक्ष श्री. मनोहर म्हैसाळकर यांच्या शुभहस्ते व डॉ. संध्या अमृतं यांच्या प्रमुख उपस्थितीत सत्कार समारोह आयोजित करण्यात आला. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी डॉ. गिरीश गांधी उपस्थित होते.

३.७ पुस्तक प्रकाशन सोहळा - दि. २० एप्रिल २०१३ :- विभागीय केंद्र, नागपूर व नचिकेत प्रकाशन यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. २० एप्रिल २०१३ रोजी कर्नल अभय पटवर्धन यांच्या दोन पुस्तकांच्या प्रकाशन समारंभाचे आयोजन श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे करण्यात आले होते. हा प्रकाशन सोहळा केंद्राचे अध्यक्ष श्री. गिरीश गांधी यांच्या शुभहस्ते व दैनिक लोकशाही वार्ताचे मुख्य संपादक श्री. लक्ष्मणराव जोशी यांच्या प्रमुख उपस्थितीत आयोजित करण्यात आला.

३.८ सत्कार व प्रकाशन सोहळा - दि. ३१ मे २०१३ :- विदर्भातील ज्येष्ठ साहित्यिक प्रा. म. ना. लोही हे ११ व्या वर्षात पदार्पण करित आहेत. त्यांच्या कर्तृत्वाप्रति कृतज्ञता व्यक्त करण्यासाठी गौरव समारंभाचे आयोजन करण्यात आले. याप्रसंगी प्रा. म. ना. लोही यांच्या 'दानशूर अहिल्याबाई होळकर चरित्र व कार्य' या ग्रंथाचा प्रकाशन सोहळा यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, विभागीय केंद्र, नागपूर व रसिकराज साहित्य संस्था, नागपूरच्या संयुक्त विद्यमाने दि. ३१ मे २०१३ रोजी सायंकाळी ६.०० वाजता श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आला. हा प्रकाशन सोहळा डॉ. गिरीश गांधी यांच्या अध्यक्षतेखाली व श्री. मा. गो. वैद्य, ज्येष्ठ विचारवंत व पत्रकार, डॉ. शरद निंबाळकर, माजी कुलगुरु श्री. अरविंद खांडेकर, श्री. अरुण मोरघडे, ज्येष्ठ सुप्रसिद्ध चित्रकार यांच्या प्रमुख उपस्थितीत संपन्न झाला.

३.९ कथा माध्यमांतर किमया - दि. ९ जून २०१३ :- विभागीय केंद्र, नागपूर व साहित्य संस्कृती (यूएसए) यांच्या संयुक्त विद्यमाने संगणक युगात बदलत चाललेली अभिरुची, अभिव्यक्ती आणि सभोवतालचे जीवन व साहित्यकला यावर विविध माध्यमांचे होणारे परिणाम या माध्यमांतर किमयेचा शोध घेण्यासाठी 'कथा माध्यमांतर किमया' या नावीन्यपूर्ण कार्यक्रमाला दि. ९ जून २०१३ रोजी सायंकाळी ६.०० वाजता श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे आयोजन करण्यात आले. हा प्रकाशन सोहळा श्री. गिरीश गांधी यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला. याप्रसंगी श्रीमती आशाताई बगे, श्रीमती सोनाली

जोशी, डॉ. प्रज्ञा आपटे, श्री. दिनकर वडेकर, श्री. रमेश लखमापुरे हे मान्यवर उपस्थित होते.

३.१० डॉ. अरुणा देशमुख यांच्या दीर्घ काव्याचे वाचन - दि. ७ जुलै २०१३ :- विभागीय केंद्र नागपूरच्या वतीने दि. ७ जुलै २०१३ रोजी राष्ट्रभाषासंकुल येथील चिंतन कक्षात डॉ. अरुणा देशमुख यांनी केंन्सरच्या अनुभवावर लिहिलेल्या दीर्घ काव्याचे वाचन करण्यात आले. याप्रसंगी डॉ. यशवंत मनोहर, डॉ. आशाताई सावदेकर, अशा वगे, डॉ. प्रकाश खरात, मा. श्री. श्याम धोंड, प्रमोद वाळके इ. मान्यवर प्रामुख्याने उपस्थित होते. मनिषा साधू यांनी प्रास्ताविक केले तर डॉ. अमृता इंदूरकर यांनी संचालन केले.

३.११ सत्कार सोहळा - दि. १० जुलै २०१३ :- विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने इतिहासतज्ज्ञ, संपादक, लेखक म्हणून ख्याती असणारे आणि एकसंध जातिविरहित समाज निर्माण करण्याचा प्रयत्न करणारे डॉ. तु. वि. गेडाम ९० व्या वर्षात पदार्पण करण्याच्या निमित्ताने त्यांच्या सत्कार सोहळ्याचे आयोजन दि. १० जुलै २०१३ रोजी सायंकाळी ५.३० वाजता करण्यात आले. हा सत्कार सोहळा ज्येष्ठ विचारवंत व पत्रकार मा. श्री. मा. गो. वैद्य यांच्या शुभहस्ते व मा. डॉ. गिरीश गांधी यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला. याप्रसंगी मा. श्री. सुरेश द्वादशीवार, ज्येष्ठ संपादक आणि साहित्यिक हे प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते.

३.१२ एकपात्री प्रयोग - दि. १३ जुलै २०१३ :- विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने नटश्रेष्ठ निकू फुले यांनी गौरविलेल्या लेखक-दिग्दर्शक, श्री. रमेश थोरात यांच्या 'फॉरेन रिटर्न कच-या हिंदुस्थानी' या विनोदी वैचारिक एकपात्री नाटकाचा १००० वा प्रयोग दि. १३ जुलै २०१३ रोजी सायंकाळी ५.३० वाजता डॉ. गिरीश गांधी, महाकवी सुधाकर गायधनी, किशोर कुळकर्णी यांच्या प्रमुख उपस्थितीत आयोजित करण्यात आला.

३.१३ अखिल भारतीय मराठी नाटय परिषदेकडून मेघाला २१ हजारांची मदत - दि. २० जुलै २०१३ :- अपघातात जायबंदी झालेली झाडीपट्टी रंगभूमीची कलाकार मेघा परब हिला वैद्यकीय उपचारासाठी अखिल भारतीय मराठी नाटय परिषदेच्या नागपूर शाखेने २१ हजार रुपयांची मदत केली. विभागीय केंद्र, नागपूर आणि नाटय परिषदेने वनराई कार्यालयात आयोजित केलेल्या छोटेखानी कार्यक्रमात प्रतिष्ठानचे व कार्यक्रमाचे अध्यक्ष गिरीश गांधी यांच्या हस्ते मेघाचे पती महेश परब यांना मदतनिधीचा धनादेश देण्यात आला. त्याचबरोबर ग्रामीण भागात उत्कृष्ट कार्य करणा-या नाटय परिषदेच्या मानोरा व कारंजा शाखेला प्रत्येकी रुपये २५ हजार देणगीदाखल देण्यात आले. दहावीच्या परीक्षेत गुणवत्ता यादीत आलेले स्वानंद सांस्कृतिक मंडळाचे सदस्य रक्षदा मुलकलवार व प्रसाद बावनकुळे यांचाही यावेळी सत्कार करण्यात आला. नाटय परिषदेने सामाजिक बांधिलकी जपत नाटय कलाकार असलेल्या गुणवंतांचा सत्कार केला आहे. कलाकारांनी सांस्कृतिक, शैक्षणिक क्षेत्रासोबतच इतरही क्षेत्रात प्रावीण्य मिळवावे असे गिरीश गांधी म्हणाले. कलाकार विशेषतः बॅकस्टेज कलाकारांच्या मदतीसाठी परिषदेने मदत निधी उभारावा. त्याच्या प्रती संवेदना कायम ठेवाव्या असे ते म्हणाले. ज्येष्ठ नाटकमी मोहन पांडे यांनी 'रोड डिव्हायडर' ही स्वलिखित विनोदकथा साभिनय सादर केली. नाटय परिषदेचे अध्यक्ष प्रमोद भुसारी, प्रमुख कार्यवाह किशोर आयलवार, कार्याध्यक्ष प्रफुल्ल फरकासे, किशोर डाऊ आदी सदस्य याप्रसंगी उपस्थित होते. संचालन अभय अंजीकर यांनी केले. तसेच आभारही मानले.

३.१४ डॉ. सुलभा हेल्लेकर प्रथम स्मृती दिन - दि. ३१ जुलै २०१३ :- विभागीय केंद्र, नागपूर व अभिव्यक्ती वैदर्भीय लेखिका संस्था, नागपूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने मराठीतील अत्यंत तरल भावनाशील व प्रतिभासंपन्न कवयित्री डॉ. सुलभा हेल्लेकर यांच्या प्रथम स्मृतीदिनाचे आयोजन दि. ३१ जुलै २०१३ रोजी सायं. ५.३० वाजता श्रीमंत बाबूराव धनवटे सभागृह, महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा सभा, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आले. याप्रसंगी डॉ. सुलभा हेल्लेकर यांच्या काव्यप्रतिभेला स्मरून विभागीय केंद्र नागपूरच्या वतीने दरवर्षी विविध क्षेत्रातील एका मान्यवरास नवोदित पुरस्कार देण्याचे योजिले आहे. डॉ. सुलभा हेल्लेकर यांच्या स्मृतीदिनी देण्यात येणारा यावर्षीचा नवोदित पुरस्कार कांल्हापूरचे डॉ. अमेय पंडित

(ग्वोल्लेहरे) यांना प्रदान करण्यात आला. याप्रसंगी 'मनस्वीनी' या कार्यक्रमांतर्गत डॉ. सुलभा हेल्लेकर यांच्या काव्याची रसयात्रा यामध्ये डॉ. अरुणा ढेरे, श्रीमती आशा बगे हया प्रामुख्याने सहभागी होत्या. प्रस्तुत कार्यक्रमाची संकल्पना सुप्रिया अव्यर यांची होती. त्यानंतर 'तुझ्या सईचा जागर' या कार्यक्रमांतर्गत प्रभा देऊस्कार, श्री. अजित दिवाडकर हे सहभागी झाले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी डॉ. गिरीश गांधी होते.

३.१५ मेत्री-दिन काव्यसंध्या - दि. ३ ऑगस्ट २०१३ :- विभागीय केंद्र, नागपूर व आधार बहुउद्देशीय संस्था, नागपूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने मैत्रीदिनानिमित्त शब्द-काव्य-प्रतिभा यांच्यावर आधारलेल्या कविता व काव्य गप्पा या कार्यक्रमाचे आयोजन दि. ३ ऑगस्ट २०१३ रोजी सायं. ६.०० वाजता सांस्कृतिक संकुल, तिसरा माळा, विदर्भ साहित्य संघ, झाशी राणी चौक, सीताबर्डी, नागपूर येथे करण्यात आले. याप्रसंगी विदर्भ साहित्य संघ, नागपूरचे अध्यक्ष श्री. मनोहर म्हैसाळकर हे प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते. तसेच दै. लोकशाही वार्ताचे संपादक श्री. शैलेश पांडे, दै. महाराष्ट्र टाइम्सचे विशेष प्रतिनिधी मा. श्री. अविनाश महालक्ष्म, दै. पुण्यनगरीचे संपादक श्री. बाळ कुळकर्णी, दै. लोकशाही वार्ताचे सहाय्यक संपादक श्री. श्याम पेठकर, यवतमाळचे ज्येष्ठ पत्रकार श्री. सुरेश मांजरे सहभागी झाले.

३.१६ कथा संग्रह प्रकाशन सोहळा - दि. २४ ऑगस्ट २०१३ :- विभागीय केंद्र, नागपूर व राघवी प्रकाशन, नागपूरच्या संयुक्त विद्यमाने नवोदित लेखिका डॉ. सौ. रोहिणी राजेश कळमकर यांच्या 'मन आक्रंदले .... शब्द उमटले' या कथा संग्रहाचा प्रकाशन सोहळा दि. २४ ऑगस्ट २०१३ रोजी सायं. ६.०० वाजता श्रीमंत बाबूराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आला. हा प्रकाशन सोहळा सुप्रसिध्द समीक्षक लेखिका आशाताई सावदेकर यांच्या शुभहस्ते व ज्येष्ठ समाजसेवक व वनराई फाऊंडेशन व विभागीय केंद्र, नागपूरचे अध्यक्ष डॉ. गिरीश गांधी हे अध्यक्षस्थानी होते. याप्रसंगी डॉ. वि. स. जागे हे प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते.

३.१७ ग्रंथ प्रकाशन सोहळा - दि. १ सप्टेंबर २०१३ :- विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने भास्कर दवे यांच्या "EXPLOSIVE THRILLS – An Octogenarian Looks Back" व ज्योती अतुल भट यांच्या "How Krishna Came into their Lives" या दोन ग्रंथांचा प्रकाशन सोहळा दि. १ सप्टेंबर २०१३ रोजी सकाळी १०.०० वाजता श्रीमंत बाबूराव धनवटे सभागृह, राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर चौक, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आला. हा प्रकाशन सोहळा माजी कुलगुरु, दत्ता मेघे इन्स्टिट्यूट ऑफ मेडिकल सायन्सेस, नागपूर मा. डॉ. वेदप्रकाश मिश्रा यांच्या शुभहस्ते व विभागीय केंद्र, नागपूरचे अध्यक्ष यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला. याप्रसंगी मा. श्री. पी. आर. थॉमस, Chief Controller of Explosives, Govt. of India हे प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते.

३.१८ प्रकाशन सोहळा - दि. २८ सप्टेंबर २०१३ :- विभागीय केंद्र, नागपूर, संत कबीर बहुउद्देशीय शिक्षण संस्था, चंद्रपूर, सम्यक थिएटर, नागपूर व कश्यप पब्लिकेशन, गाजियाबाद (नवी दिल्ली) यांच्या संयुक्त विद्यमाने किरण काशिनाथ यांच्या 'अब हालात काबू मे है...' या हिंदी कविता संग्रहाचा प्रकाशन सोहळा दि. २८ सप्टेंबर २०१३ रोजी सायं. ५.३० वाजता कीर्तनकेसरी भाऊसाहेब शेवाळकर सभागृह, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आला. हा प्रकाशन सोहळा कवी कार्यकर्ता मा. श्री. अशोक कुमार पांडे, ग्वाल्लेहरे, मध्यप्रदेश व सामाजिक कार्यकर्ता मा. श्री. सुरेश खैरनार यांच्या प्रमुख उपस्थितीत आणि यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, विभागीय केंद्र, नागपूरचे अध्यक्ष मा. डॉ. गिरीश गांधी यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला. याप्रसंगी कवि मा. श्री. मंसूर एजाज जोश व कवि मा. श्री. लोकनाथ यशवंत यांनी आपले विचार प्रकट केले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन मा. श्री. अब्बार काशिफ यांनी केले.

३.१९ सी.डी. विमोचन सोहळा - दि. २ ऑक्टोबर २०१३ :- विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने मूरमणी डॉ. माधना शिलेदार यांनी संपादित केलेल्या विदर्भातील ४१ वंदिशकारांच्या निवडक वंदिशीच्या पुस्तकाचा व सी. डी. प्रकाशन सोहळ्याचे दि. २ ऑक्टोबर २०१३ रोजी सायं. ५.०० वाजता श्रीमंत बाबूराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे आयोजन

करण्यात आले. हा प्रकाशन सोहळा डॉ. विकास कशाळकर, पुणे यांच्या शुभहस्ते व विभागीय केंद्र, नागपूरचे अध्यक्ष डॉ. गिरीश गांधी यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला. याप्रसंगी सुरमणी श्रीमती कमल भोंडे, अमरावती हया प्रमुख अतिथी म्हणून व श्री. ना. वा. गोखले हे विशेष अतिथी म्हणून उपस्थित होते.

३.२० स्त्री शक्ती पुरस्कार वितरण सोहळा - दि. ११ ऑक्टोबर २०१३ :- विभागीय केंद्र, नागपूर व पद्मगंधा प्रतिष्ठानच्या संयुक्त विद्यमाने देण्यात येणारा सौ. मोहना मारडीकर पुरस्कृत स्व. सुधा डोंगरे स्त्री शक्ती पुरस्कार २०१३ हया वर्षी महाराष्ट्राच्या ख्यातनाम लेखिका मा. आशा बगे यांना प्रदान करण्यात आला. दि. ११ ऑक्टोबर २०१३ रोजी सायं. ५.०० वाजता श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आला. या पुरस्कार वितरण सोहळ्याचे उद्घाटक म्हणून मा. डॉ. मदन कुळकर्णी, विभागीय केंद्र, नागपूरचे अध्यक्ष डॉ. गिरीश गांधी यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला. याप्रसंगी डॉ. आशाताई सावदेकर, डॉ. प्रज्ञा आपटे यांचा सहभाग होता.

३.२१ ज्येष्ठ नागरिकांचा कृतज्ञता सोहळा - दि. १२ ऑक्टोबर २०१३ :- विभागीय केंद्र, नागपूर व राष्ट्रवादी अकादमी फॉर स्पोर्ट्स, कल्चर अँड एज्युकेशन यांच्या संयुक्त विद्यमाने नागपूर शहरातील विविध क्षेत्रात आयुष्यभर कार्यरत असणा-या काही मान्यवर नागरिकांचा सत्कार समारोह दि. १२ ऑक्टोबर २०१३ रोजी सकाळी १०.०० वाजता श्री साई सभागृह, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आला. हा सत्कार समारोह मा. खा. श्री. विजयबाबू दर्डा यांच्या शुभहस्ते संपन्न झाला. याप्रसंगी महाराष्ट्रातील ज्येष्ठ पत्रकार व विचारवंत मा. श्री. मधुकर भावे कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी होते. या सोहळ्यात श्री. डी. के. मनोहर, श्री. अरुण मोरघडे, डॉ. उषा पारखी, श्री. हरीप अडयाळकर, श्रीमती लीलाताई चितळे, श्री. उमेश चौवे, श्री. अण्णाजी मेंडजोगे, श्री. रामभाऊ खांडवे, श्री. दामे मोरे, श्री. जयंत हरकरे, कर्नल सुनील देशपांडे, श्री. गणेश नायडू, सौ. आशाताई पांडे, डॉ. ओ. एल. राठी, प्रा. सौ. निर्मलाताई राठी, श्री. राजाभाऊ चिटणीस, श्री. प्रीणाकर देशकर, श्री. शेख मोहम्मद हाशीम, डॉ. प्रणोती चक्रवर्ती, डॉ. हरभजनसिंह हंसपाल या ज्येष्ठ मान्यवरांना निमंत्रित करण्यात आले.

३.२२ पुरस्कार वितरण समारंभ - दि. २७ ऑक्टोबर २०१३ :- महाराष्ट्रातील प्रख्यात कवयित्री स्व. अरुणाताई पवार-चवरे यांच्या प्रथम स्मृतीदिनानिमित्त विदर्भस्तरीय काव्यलेखन स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. या स्पर्धेला नवोदितांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद लाभला. या स्पर्धेचा बक्षिस वितरण समारंभ विभागीय केंद्र, नागपूर व युवा स्पंदन सामाजिक व सांस्कृतिक, साहित्य सेवा संस्था, नागपूरच्या संयुक्त विद्यमाने दि. २७ ऑक्टोबर २०१३ रोजी सायं. ६.०० वाजता श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे खालील मान्यवरांच्या उपस्थितीत आयोजित करण्यात आला. याप्रसंगी सुप्रसिद्ध साहित्यिक मा. डॉ. सुधाकर मोगलेवार कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी व सुप्रसिद्ध कवी डॉ. बळवंत भोयर हे प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते.

३.२३ श्रद्धांजली कार्यक्रम - दि. २९ ऑक्टोबर २०१३ :- विभागीय केंद्र, नागपूर व आकांक्षा प्रकाशन, नागपूरच्या वतीने ज्येष्ठ कवी डॉ. श्रीधर शनवारे यांच्या श्रद्धांजलीचा कार्यक्रम दि. २९ ऑक्टोबर २०१३ रोजी सायं. ५.३० वाजता शंकरराव देव संवाद कक्ष, (कॉन्फरन्स हॉल), नागपूर येथे आयोजित करण्यात आला. हा कार्यक्रम विभागीय केंद्र, नागपूरचे अध्यक्ष डॉ. गिरीश गांधी यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला. याप्रसंगी डॉ. यशवंत मनोहर, डॉ. वि. स. जोग, डॉ. अक्षयकुमार काळे, प्रा. अजय चिकाटे, अरुणाताई सबाने यांनी आपल्या भावना व्यक्त केल्यात.

३.२४ प्रा. फ. मु. शिंदे यांचा सत्कार समारोह - दि. १२ नोव्हेंबर २०१३ :- समाजनिष्ठ जाणीवांचे संवेदनशील कवी म्हणून ज्यांचा लौकिक महाराष्ट्रात आहे व ज्यांना ग्रामीण भागात लोककवी म्हणून ओळखले जाते ते सुप्रसिद्ध कवी, लेखक व विचारवंत मा. प्रा. फ. मु. शिंदे दि. ३, ४ व ५ जानेवारी २०१४ रोजी सासवड येथे होणा-या ८७ व्या अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाच्या अध्यक्षपदी निवडून आलेले. यानिमित्ताने नागपूर नगरीत त्यांचा सत्कार समारोह विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने दि. १२ नोव्हेंबर २०१३ रोजी सायं. ५.३० वाजता श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे आयोजित

करण्यात आला. हा सत्कार समारोह प्रसिद्ध वक्ते व विधानसभेचे माजी अध्यक्ष श्री. अरुणभाई गुजराथी यांच्या शुभहस्ते व महाराष्ट्रातील ज्येष्ठ कवी डॉ. यशवंत मनोहर यांच्या प्रमुख उपस्थितीत संपन्न झाला. याप्रसंगी प्राचार्य डॉ. बबनराव तायवाडे हे विशेष अतिथी म्हणून व कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी डॉ. गिरीश गांधी होते.

३.२५ स्व. यशवंतराव चव्हाण यांची २९ वी पुण्यतिथी - दि. २५ नोव्हेंबर २०१३ :- महाराष्ट्राचे शिल्पकार व देशाचे माजी उपपंतप्रधान स्व. यशवंतराव चव्हाण यांची दि. २५ नोव्हेंबर २०१३ रोजी एकोणतीसावी पुण्यतिथी. या निमित्ताने विभागीय केंद्र, नागपूर व विश्वास एज्युकेशन सोसायटी, नागपूरच्या संयुक्त विद्यमाने सुप्रसिद्ध विचारवंत व समीक्षक मा. डॉ. कुमार शास्त्री यांच्या व्याख्यानाचे आयोजन दि. २५ नोव्हेंबर २०१३ रोजी सकाळी १०.०० वाजता विश्वास माध्यमिक विद्यालय, इंदिरादेवी टाऊन, श्रीकृष्णनगर, वाठोडा ले-आऊट, नागपूर येथे करण्यात आले. याप्रसंगी प्राचार्य श्री. श्रीराम काळे हे प्रमुख अतिथी म्हणून तर कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी डॉ. गिरीश गांधी होते.

३.२६ चालता बोलता दिवाळी अंक २०१३ प्रकाशन समारंभ - दि. १५ डिसेंबर २०१३ :- विभागीय केंद्र, नागपूर व अभिव्यक्ती वैदर्भीय लेखिका संस्था, नागपूरच्या संयुक्त विद्यमाने एका आगळ्यावेगळ्या साहित्यिक कार्यक्रमाचे आयोजन दि. १५ डिसेंबर २०१३ रोजी सायं. ५.०० वाजता श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे करण्यात आले. कथा, कविता, मुलाखती तसेच दिवाळी अंकात असणारी अन्य खुसखुशीत सदरे व्यासपीठावरून सादर करण्याचा हा अभिनव प्रयोग होता. या दिवाळी अंकाचे उद्घाटन डॉ. गिरीश गांधी यांच्या हस्ते झाले.

३.२७ सत्कार समारंभ - दि. १९ डिसेंबर २०१३ :- महाराष्ट्र सरकारच्या वतीने सांस्कृतिक धोरणात भरीव कामगिरी केल्याबद्दल तसेच सांस्कृतिक क्षेत्र वृद्धिंगत होण्यासाठी वेळोवेळी घेण्यात आलेले निर्णय, सांस्कृतिक कार्य संचालनालय विभागीय कार्यालयाची नागपूर येथे शाखा सुरु करण्याचा निर्णय व शुभारंभ आम्हां सर्वांसाठी भूषणावह बाब आहे. त्या प्रीत्यर्थ महाराष्ट्र राज्याचे सांस्कृतिक मंत्री मा. ना. श्री. संजय देवतळे यांचा सत्कार सोहळा विभागीय केंद्र, नागपूर व अ.भा. मराठी नाट्य परिषद नागपूरच्या संयुक्त विद्यमाने दि. १९ डिसेंबर २०१३ रोजी सायं. ६.०० वाजता श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आला. याप्रसंगी मा. ना. अॅड. शिवाजीराव मोघे यांच्या शुभहस्ते सत्कारमूर्ती श्री. संजय देवतळे यांचा सत्कार करण्यात आला. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी केंद्राचे अध्यक्ष डॉ. गिरीश गांधी होते. नाट्य रसिक संस्कृती प्रेमी यांची या कार्यक्रमाला विशेष उपस्थिती होती. सत्काराला उत्तर देतांना सांस्कृतिक क्षेत्रासाठी असलेल्या विविध योजनांची माहिती देऊन विदर्भातील कलावंतांनी जास्तीत जास्त योजनांचा लाभ घ्यावा आणि विदर्भातील रंगभूमी आपण सर्वांनी मिळून वृद्धिंगत करण्याचा प्रयत्न करावा असे निखून सांगितले. मा. ना. अॅड. शिवाजीराव मोघे यांनी सांस्कृतिक क्षेत्राबरोबरच त्यांच्या मनातील योजनांची माहिती देत कलावंतांची ओळख सर्वदूर पोहचण्यासाठी आपण खरंच दखल घेतली पाहिजे आणि विदर्भातील कलावंतांच्या कार्याबद्दल अभिमान व्यक्त केला. डॉ. गिरीश गांधी यांनी दोन्ही मंत्र्यांच्या कार्याबद्दल आणि मुख्यतः त्यांच्या स्वभावाबद्दल प्रशंसा केली आणि सांस्कृतिक धोरणांमध्ये नमूद गोष्टी राबविण्याच्या दृष्टीने सदोदित प्रयत्न करावेत अशी मंत्री महोदयांना विनंती केली. सांस्कृतिक कार्य संचालनालय विभागीय कार्यालय, नागपूरला सुरु झाल्याबद्दल मंत्री महोदयांचे सर्वांनीच अभिनंदन केले. व्यासपीठावर किशोर आयलवार, प्रफुल्ल फरकसे, डॉ. प्रमोद मुनघाटे, डॉ. सुनील रामटेके स्थानापन्न होते. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक प्रमोद भुसारी यांनी केले. संचालन प्रभा देऊस्कर यांनी केले तर आभार श्रद्धा तेलंग यांनी मानले.

३.२८ सुबाष्य हस्ताक्षर स्पर्धा - दि. २५ डिसेंबर २०१३ :- मुलांचा सर्वांगीण विकास करावयाचा असेल तर आपण जे केले तेच मुलांनी केले पाहिजे असा आग्रह पालकांनी धरू नये. मुलांना उमलू द्या, मात्र उमलताना त्यांच्यावर केवळ लक्ष ठेवा असे प्रतिपादन बालविहारचे संस्थापक अरविंदमामा जागीरदार यांनी केले. विभागीय केंद्र, शिक्षण उपसंचालक महापालिका शिक्षण

विभाग, रायसोनी ग्रुप, रामन विज्ञान केंद्र आणि अक्षरभूषण मधुकर भाकरे प्रतिष्ठान यांच्या संयुक्त विद्यमाने घेण्यात आलेल्या सुंदर हसताक्षर स्पर्धेच्या पारितोषिक वितरण कार्यक्रमात मा. जहागीरदार बोलत होते. शिक्षक सहकारी बँकेच्या सभागृहात आयोजित करण्यात आलेल्या या कार्यक्रमाला महापौर अनिल सोले, मनसेचे विदर्भ विभागीय संघटक हेमंत गडकरी, आमदार नागोराव गाणार, ज्येष्ठ अस्थिरोगतज्ज्ञ डॉ. संजीव चौधरी, वि. भ. करगुटकर, रामन विज्ञान केंद्राचे प्रकल्प संचालक विश्वनाथ जोशी, मधुकर भाकरे प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष अण्णाजी मेंडजोगे, नारायण समर्थ, विष्णू मनोहर, रायसोनी ग्रुपचे उपाध्यक्ष हेमंत सोनारे, नगरसेवक बंडू राऊत, राजाभाऊ चिटणीस आदी उपस्थित होते. यावेळी महापौर अनिल सोले यांच्या हस्ते धनगर समाजाचे नेते आणि सेवानिवृत्त शिक्षक विष्णूपंत कोल्हे यांचा शिक्षक जीवन गौरव पुरस्कार देऊन सत्कार करण्यात आला. २१ हजार रुपये रोख, शाल, श्रीफळ, मानपत्र असे पुरस्काराचे स्वरूप आहे. संस्थेतर्फे प्रकाशित करण्यात आलेल्या 'अक्षरधन' या मासिकाचे प्रकाशन प्रमुख पाहुण्यांच्या हस्ते करण्यात आले. यावेळी महापौर अनिल सोले यांचे भाषण झाले. कार्यक्रमाचे संचालन संजय भाकरे तर पारितोषिक व मानपत्राचे वाचन अजय भाकरे यांनी केले. अभय भाकरे यांनी पाहुण्यांचे स्वागत केले.

या स्पर्धेतील पारितोषिक विजेते गट अ वर्ग ८ ते १० प्रथम ऐश्वर्या झाडे (साऊथ पॉईन्ट स्कूल), द्वितीय स्वप्निल अहीर (केशवनगर माध्यमिक शाळा), तृतीय समीक्षा थोटे (शिशु ज्ञान मंदिर), उत्तेजनार्थ स्नेहा पटले (जवाहरलाल नेहरू विद्यालय, वाडी), श्रद्धा दंदी (हडस हायस्कूल), नेहा घनजोडे (केशवनगर माध्यमिक शाळा), अमोल पाटील (सी. पी. ॲन्ड बेरार, रविनगर), सारिका हिरुडकर (मूकबधीर निवासी शाळा, सावनेर) इयत्ता ५ ते ७ प्रथम आकांक्षा वैद्य (केशवनगर माध्यमिक शाळा), द्वितीय - गायत्री बागडे (विश्वास माध्यमिक विद्यालय), तृतीय - पलक अप्रवाल (भारती विद्या भवन्स), उत्तेजनार्थ - आदेश नीळकंठ बेहेरे (नवयुग विद्यालय), कृदन्त रंदई (सेंट झेवियर्स विद्यालय), सिध्दी गिमारकर (सिध्देश्वर विद्यालय), अनुष्का पाटील (पं. वच्छराज व्यास विद्यालय), आदिती गोडे (शिशु ज्ञान मंदिर), इयत्ता १ ते ४ प्रथम - सुरभी भुलगावकर (नवयुग प्राथमिक शाळा), द्वितीय - श्रुतिका टोंगे (यशोदा मराठी माध्यमिक शाळा), तृतीय - शाश्वती नाकाडे (सेंट झेवियर्स), उत्तेजनार्थ - जान्हवी भंडरवार (कुर्वंद न्यू मॉडेल), आदित्य जाजू (सी.डी.एस), काटोल रोड), सरयू भुतडा (भारतीय विद्या भवन्स), प्राजक्ता गायधने (विश्वास प्राथमिक शाळा), कल्याणी पाटील (न्यू अपोलिस्टिक विद्यालय).

३.२९ लिहित्या स्त्रियांची द्वितीय कार्यशाळा - दि. २९ व २९ डिसेंबर २०१३ :- माहेर संस्थेद्वारा प्रकाशित 'आकांक्षा' मासिक आणि विभागीय केंद्र, नागपूर यांच्या संयुक्त विद्यमाने द्विदिवसीय विदर्भस्तरीय लिहित्या स्त्रियांची द्वितीय कार्यशाळा शंकर नगरातील श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृहात आयोजित करण्यात आली. दि. २८ डिसेंबर २०१३ रोजी या कार्यशाळेचे उद्घाटन नागपूर विभागाचे पदव्युत्तर विभाग प्रमुख प्रसिध्द समिक्षक डॉ. अक्षमकुमार काळे यांच्या हस्ते झाले. त्यावेळी उर्मिला पवार या विशेष अतिथी म्हणून तर विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष डॉ. गिरीश गांधी हे अध्यक्षस्थानी होते. याप्रसंगी आशा बगे यांची प्रमुख उपस्थिती होती. संचालन विजया मायेतकर यांनी तर आभार प्रदर्शन मुख्याध्यापिका उज्ज्वला अंधारे यांनी केले. कार्यक्रमाला डॉ. सीमा साखरे, सुमती वानखेडे, वीणा कुळकर्णी, संध्या अमृते, सुचित्रा कातरकर आदी उपस्थित होते.

दि. २९ डिसेंबर २०१३ रोजी या कार्यशाळेच्या समारोप प्रसंगी ज्येष्ठ साहित्यिक वीणा आलासे, डॉ. प्रज्ञा आपटे आणि केंद्राचे सचिव रमेश बोरकुटे यांची उपस्थिती होती. तर आकांक्षाच्या संपादक अरुणा सबाने व्यासपीठावर उपस्थित होत्या. अरुणा सबाने यांनी कार्यशाळेसाठी दीड महिना राबणा-या कार्यकर्त्यांप्रती विशेष आभार व्यक्त केले. सूत्रसंचालन डॉ. स्मिता वानखेडे यांनी केले. कार्यशाळेच्या समारोपाच्या दिवशी शालिनी कुकडे, सुजाता लोखंडे, डॉ. छाया कावळे आणि ज्योती मोहन पुजारी यांचा विशेष सत्कार करण्यात आला.

३.३० मीराबाई राऊत यांना श्रद्धांजली - दि. २ जानेवारी २०१४ :- विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने मीराबाई राऊत यांच्या श्रद्धांजलीपर कार्यक्रमाचे आयोजन श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे करण्यात आले. याप्रसंगी सौ. वर्षा बारई व चमू यांच्या संगीतमय संध्येचे आयोजन करून मीराबाईंना श्रद्धांजली देण्यात आली.

३.३१ प्रकाशन समारंभ - दि. १४ जानेवारी २०१४ :- विभागीय केंद्र, नागपूर व विसा बुक्स, नागपूर यांचे संयुक्त वतीने मा. श्री. उल्हास मनोहर यांच्या 'कविता तुझ्या माझ्या' या काव्यसंग्रहाचा प्रकाशन सोहळा खालील मान्यवरांच्या उपस्थितीत दि. १४ जानेवारी २०१४ रोजी सकाळी १०.३० वाजता श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आला. हा प्रकाशन सोहळा श्रीमती सविता प्रभूणे यांच्या शुभहस्ते व प्रसिद्ध कवी ज्ञानेश वाकुडकर यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला. याप्रसंगी श्री. रमेश बोरकुटे, श्री. श्रीपाद जोशी व श्रीमती सौ. मनीषा साधू हया प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते.

३.३२ प्रकाशन समारंभ - दि. २५ जानेवारी २०१४ :- विभागीय केंद्र, नागपूर व अभिव्यक्ती वैदर्भीय लेखिका संस्था, नागपूर यांच्या संयुक्त वतीने सौ. नलिनी खडेकर यांच्या 'जलमोत्यांची उधळण' या काव्यसंग्रहाचा प्रकाशन सोहळा दि. २५ जानेवारी २०१४ रोजी सायंकाळी ५.०० वाजता श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आला. हा प्रकाशन सोहळा माजी मराठी विभाग प्रमुख रा.तु.म. नागपूर विद्यापीठ मा. डॉ. मदन कुळकर्णी यांच्या अध्यक्षतेखाली व श्री. रमेश बोरकुटे यांच्या विशेष उपस्थितीत संपन्न झाला. याप्रसंगी प्रा. डॉ. सौ. शुभा साठे व डॉ. जोगिंदर कौर महाजन हे काव्यसंग्रहाचे अंतरंग उलगडून दाखवले तर या काव्यसंग्रहातील काही कवितांचे गायन सौ. सुचित्रा कातरकर यांनी केले.

३.३३ काव्य सादरीकरण - दि. १५ फेब्रुवारी २०१४ :- विभागीय केंद्र, नागपूर व अभिव्यक्ती वैदर्भीय लेखिका संस्था, नागपूर यांच्या संयुक्त वतीने सुप्रसिद्ध कवयित्री सौ. स्वाती सुरंगलीकर यांच्या 'दिलखुलास' या रंगतदार एकपात्री काव्यसादरीकरणाचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला. साध्या सोप्या शब्दात आशयघन कविता, माफक देहबोली आणि वाचिक अभिनय यांच्या माध्यमातून प्रसन्न व नाट्यपूर्ण शैलीत सादर करण्याची सौ. स्वाती सुरंगलीकर यांची हातोटी प्रशंसनीय आहे. त्यांच्या या कार्यक्रमाचे अडीचशेच्या वर प्रयोग झाले असून त्यांनी विदेशातही याचे सादरीकरण केले आहे. दि. १५ फेब्रुवारी २०१४ रोजी सायं. ५.०० वाजता श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. अध्यक्षस्थानी डॉ. गिरीश गांधी होते. सुप्रसिद्ध समीक्षक डॉ. प्रज्ञा आपटे हया प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होत्या. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन आसावरी इंगळे यांनी केले. याप्रसंगी अध्यक्षांच्या हस्ते श्रीमती स्वाती सुरंगलीकर यांना लक्षवेधी कवयित्री म्हणून सन्मानचिन्ह प्रदान करण्यात आले.

३.३४ यशवंतराव चव्हाण १०१ वी जयंती - दि. १२ मार्च २०१४ :- आधुनिक महाराष्ट्राचे शिल्पकार व संयुक्त महाराष्ट्र राज्याचे पहिले मुख्यमंत्री मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या १०१ व्या जयंतीदिनानिमित्त विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने 'वाचन संस्कृतीचा लोप झाला आहे काय?' या विषयावरील व्याख्यानाचे दि. १२ मार्च २०१४ रोजी दुपारी ४.०० वाजता श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे आयोजन करण्यात आले. याप्रसंगी सुप्रसिद्ध वक्ता प्रा. हरी नरके, पुणे हे प्रमुख वक्ता म्हणून व विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष डॉ. गिरीश गांधी हे अध्यक्षस्थानी होते.

३.३५ पत्र परिषदेचे आयोजन - दि. १५ मार्च २०१४ :- विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने दि. १५ मार्च २०१४ रोजी सायं. ५.०० वाजता राष्ट्रभाषा संकुल, शंकरनगर चौक, नागपूर येथील 'संवादकक्षात' यशवंतराव चव्हाण : बखर एका वादळाची या चित्रपटनिर्मितीविषयी पत्रकार परिषदेचे आयोजन करण्यात आले होते. पत्रकार परिषदेला मा. डॉ. जब्बार पटेल, अभिनेते श्री. अशोक लोखंडे यांनी संबोधित केले.

३.३६ अमृत महोत्सवी सोहळा - दि. १६ मार्च २०१४ :- विभागीय केंद्र, नागपूर व दैनिक तरुण भारत व मित्र परिवाराच्या वतीने दै. तरुण भारतचे माजी मुख्य संपादक व विदर्भ साहित्य संघाचे कार्याध्यक्ष श्री. वामनराव तेलंग यांच्या वयाची दि. १६ मार्च २०१४ रोजी पंचाहत्तर वर्षे पूर्ण झालीत. या निमित्ताने त्यांचा अमृत महोत्सव समारंभ याच दिवशी सकाळी ९.३० वा.

श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आला. प्रसिध्द कवी व अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाचे माजी अध्यक्ष श्री. वसंत डहाके यांच्या हस्ते प्रसिध्द कवी व विचारवंत डॉ. यशवंत मनोहर यांच्या प्रमुख उपस्थितीत व महापौर श्री. अनिल सोले यांच्या अध्यक्षतेखाली हा सोहळा संपन्न झाला. याप्रसंगी लोकशाही वार्ताचे मुख्य संपादक श्री. लक्ष्मणराव जोशी आणि ज्येष्ठ सामाजिक कार्यकर्त्या डॉ. रुपाताई बोधी यांना आपल्या मित्राच्या आठवणीला उजाळा दिला.

३.३७ काव्यसंग्रह प्रकाशन समारंभ - दि. २२ मार्च २०१४ :- विभागीय केंद्र, नागपूरच्या वतीने श्री. प्रसन्न शेंबेकर यांच्या 'प्राजक्त' या काव्यसंग्रहाचा प्रकाशन समारंभ दि. २२ मार्च २०१४ रोजी दुपारी ४.३० वाजता श्रीमंत बाबुराव धनवटे सभागृह, नागपूर येथे आयोजित करण्यात आला. हा प्रकाशन समारंभ विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष डॉ. गिरीश गांधी यांच्या प्रमुख उपस्थितीत व विंग कमांडर श्री. अशोक मोटे यांच्या अध्यक्षतेखाली हा सोहळा संपन्न झाला. याप्रसंगी काव्य समीक्षक म्हणून डॉ. सौ. संध्या अमृते उपस्थित होत्या.

१०.४ विभागीय केंद्र कोकण :-

४.१ वसुंधरा दिन :- विभागीय केंद्र कोकण - जिल्हा समिती रत्नागिरीचे वतीने वसुंधरा दिनानिमित्त दि. २०.४.२०१३ रोजी दापोली येथील देवाचा डोंगर येथे 'शेतकरी मेळावा' घेण्यात आला. यावेळी देवाचा डोंगर येथील गावक-यांच्या पाणी प्रश्नाविषयी चर्चा करण्यात आली. प्रथम कोकण कृषि विद्यापीठाचे सहयोगी अधिष्ठाता श्री. दिलीप महाले व डॉ. प्रमोद सावंत, अधिष्ठाता विस्तार शिक्षण विभाग, कोकण कृषि विद्यापीठ, दापोली यांनी मेळाव्यास संबोधित केले. येथील डोंगर उतारास आडवी चरखुदाई, वांबू लागवड, वृक्षलागवड अशा उपक्रमांमध्ये ग्रामस्थांचा सहभाग वाढणे आवश्यक असल्याचे त्यांनी नमूद केले. कृषि विद्यापीठाच्या एन. एस. एस. विभागामार्फत डोंगर पठारावर वृक्षलागवड करण्यासाठी प्रयत्न करू असेही त्यांनी सांगितले. याबाबतीत ग्रामस्थांचे प्रबोधन करण्याची गरज आहे ही बाब त्यांनी अधोरेखित केली. विभागीय अध्यक्ष श्री. राजाभाऊ लिमये यांनी याप्रसंगी शेतकरी व गावक-यांच्या पाणी प्रश्नाविषयीच्या समस्या जाणून घेतल्या व त्यावर कायमस्वरूपी काय उपाययोजना करता येईल याचा वृहत आराखडा कोकण कृषि विद्यापीठातील तज्ञांकडून तयार करून घेण्यात येईल व त्यानुसार कार्यवाही करण्याचा दिलासा शेतक-यांना दिला.

उपाध्यक्ष डॉ. श्रीरंग कद्रेकर म्हणाले की, कोकण कृषि विद्यापीठातून निवृत्त झालो असलो तरी दापोली या कर्मभूमीकडे माझे लक्ष आहे म्हणून वसुंधरा दिनाचे औचित्य साधून हा शेतकरी मेळावा येथे आयोजित करण्यात आल्याचे सांगितले. देवाच्या डोंगरावरील मातीची पावसाने धूप झाली आहे. साधारण वर्षाला १० टन माती पावसाने वाहून जाते. १ इंच मातीचा थर तयार होण्यासाठी ५०० वर्षे लागतात म्हणून येथे मृदसंधारण होणे आवश्यक आहे. वृक्षलागवड केल्याने येथील मातीची धूप थंडेल व भूगर्भातील पाण्याची पातळी वाढेल. येथील पिण्याच्या पाण्याचा प्रश्न सोडविण्यासाठी कृषि विद्यापीठाच्या अधिका-यांना येथील मातीचे परीक्षण करून अहवाल तयार करण्यास सांगितले आहे. यावेळी शेतकरी श्री. पांडुरंग बाबू कोकले यांच्या शेतातील विहीर वक्षीसपत्राने सार्वजनिक करण्यासाठी त्यांना राजी करण्यात आले. खेड नगरपरिषद सदस्य तथा प्रतिष्ठानचे जिल्हा समिती सदस्य श्री. सतिश चिकणे यांनी विहीर वक्षीसपत्राचा सर्व खर्च देण्याची घोषणा केली. तसेच येथील नागरिकांच्या समस्या सोडविण्यास प्रयत्न करण्याची तयारी दर्शविली. येथील प्राथमिक शिक्षक श्री. विनाद लप्कर यांनी मान्यवरांचे स्वागत केले. तर केंद्राच्या जिल्हाध्यक्षा यांनी कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक केले. आभार प्रदर्शन प्राथमिक शाळा मुख्याध्यापक श्री. तानाजी कल्याणकर यांनी केले. या कार्यक्रमास प्रतिष्ठानच्या माजी जिल्हाध्यक्षा सौ. युगंधरा राजेशिके, श्री. वाघ, कोकण कृषि विद्यापीठ दापोली व डॉ. परेश पोटफोडे, कोकण कृषि विद्यापीठ, दापोली हे उपस्थित होते. मेळाव्याचा यशस्वी आयोजनासाठी प्रतिष्ठानच्या कोकण विभागीय समिती सदस्या सौ. जानकी वेंलासे, जिल्हा समिती सदस्य श्री. विश्वंभर कमळकर, श्री. काशिनाथ झोरे यांनी परिश्रम घेतले.

४.२ **विभागीय केंद्र कोकण** - जिल्हा समिती रत्नागिरीचे वतीने दि. ३० मे २०१३ रोजी प्रतिष्ठानचे कार्यालयात रत्नागिरी पंचायत समितीच्या नूतन सभापती मा. सौ. अनुष्का खेडेकर यांचा शाल, श्रीफल, पुष्पगुच्छ व पुस्तक देवून जिल्हाध्यक्षा यांचे हस्ते सत्कार करण्यात आला. यावेळी बचत गटातील बहुसंख्य महिला उपस्थित होत्या. पंचायत समिती सभापती मा. सौ. अनुष्का खेडेकर यांनी यावेळी उपस्थित महिलांना सरकारच्या विविध योजनांची माहिती दिली. महिलांनीही प्रश्न विचारून आपल्या शंकांचे निरसन केले. गुरुकुल प्रतिष्ठान रत्नागिरीच्या संचालिका मा. श्रीमती पल्लवी राणे याही यावेळी उपस्थित होत्या. श्रीमती पल्लवी राणे यांनी गुरुकुल प्रतिष्ठानचे वतीने महिलांसाठी असणा-या विविध कोर्सची माहिती यावेळी दिली. जास्त न शिकलेल्या महिलाही सहजपणे इंग्लिश कशा बोलू शकतात याची माहिती त्यांनी दिली. या कार्यक्रमाला यशश्री, गायत्री, सहउद्योगिनी, प्रतिष्ठान, सावित्री व स्वयंसिद्धा या महिला बचतगटातील महिला बहुसंख्येने उपस्थित होत्या.

४.३ **प्रशिक्षण व पाककृती स्पर्धा** - विभागीय केंद्र कोकण - जिल्हा समिती रत्नागिरी व गुरुकुल प्रतिष्ठान यांचे संयुक्त विद्यमाने दि. २४ जून २०१३ रोजी क्षत्रिय मराठा मंडळाचे कार्यालय सिध्दीविनायक रेसिडेन्सी, रत्नागिरी येथे महिलांसाठी 'फणसापासून विविध पदार्थ' बनविण्याची पाककृती स्पर्धा व पनीरपासून झटपट विविध पदार्थ बनविण्याचे प्रशिक्षण देण्यात आले. यावेळी बहुसंख्य महिला उपस्थित होत्या. 'फणसापासून विविध पदार्थ' या पाककृती स्पर्धेमध्ये विविध पदार्थ ठेवण्यात आले होते. या पाककृतींचे परीक्षण माजी जिल्हाध्यक्षा सौ. युगंधरा राजेशिके व गुरुकुल प्रतिष्ठानच्या कु. पल्लवी राणे यांनी केले. या स्पर्धेमध्ये तीन नंबर काढण्यात आले. याचवेळी गुरुकुल प्रतिष्ठानचे वतीने पनीरचे विविध पदार्थ करण्याचे प्रशिक्षण देण्यात आले. यामध्ये पनीर तयार कसे केले जाते हे दाखवून त्यापासून पनीर पराठा, पनीर कबाब व पनीर कचडी दाबेली यांचे प्रात्यक्षिक दाखविण्यात आले.

४.४ **निसर्गोपचार शिबीर** :- विभागीय केंद्र कोकण - जिल्हा समिती रत्नागिरी व फिनोलेक्स इंडस्ट्रिज लि., रत्नागिरी यांचे संयुक्त विद्यमाने ग्रामीण महिला विकास केंद्र, कसोप, रत्नागिरी येथे महिलांसाठी निसर्गोपचार शिबीर घेण्यात आले. सौ. युगंधरा राजेशिके यांनी यावेळी पृथ्वी, आप, तेज, जल व वायु या निसर्गातील पाच तत्वांचा आपल्या जीवनावर कसा परिणाम होते हे विषय केले. त्याचप्रमाणे 'माती चिकित्सा' याविषयी माहिती दिली. यावेळी योगासनांबद्दल मार्गदर्शन करण्यात आले. उपस्थित महिलांकडून योगासने करून घेण्यात आली. बहुसंख्य महिलांनी या शिबीराचा लाभ घेतला.

४.५ **कृषीदिन कार्यक्रम** : विभागीय केंद्र कोकण, जिल्हा समिती रत्नागिरीचे वतीने गुहागर येथील खरे ठेरे महाविद्यालयामध्ये दि. ९ जुलै २०१३ रोजी कृषी दिन कार्यक्रम संपन्न झाला. यावेळी विभागीय समितीचे अध्यक्ष श्री. राजाभाऊ लिमये, उपाध्यक्ष डॉ. श्रीरंग कद्रेकर, जिल्हाध्यक्ष, विभागीय समिती सदस्य, खरे ठेरे महाविद्यालयाचे प्रा. आनंदराव पवार, चिपळूणचे उपविभागीय कृषी अधिकारी श्री. अरीफ शहा आदी मान्यवर उपस्थित होते. 'कोकणातील फलोत्पादन विकास' या विषयावर चिपळूणचे उपविभागीय कृषी अधिकारी श्री. अरीफ शहा यांनी विचार व्यक्त केले. रोजगार हमी योजना अंमलात येण्यापूर्वी जिल्हा परिषदेने ५० टक्के अनुदान तत्वावर हा कार्यक्रम यशस्वी राबविल्यानंतर राज्यात त्याचे अनुकरण झाले. घाटावर दुष्काळ असूनही त्या ठिकाणचे शेतकरी फलोत्पादनात सरस आहेत. फलोत्पादनाचा पायाच कोकणात रचला गेला असल्याने घाटावरील शेतक-यांसारखे कष्ट आपण घेतले तर कोकणचीही फलोत्पादन क्षेत्रात चांगली प्रगती होईल. मात्र यासाठी फलोत्पादन विकासाचे मोठे स्वप्न शेतक-यांनी पाहिले पाहिजे. कोकणात सध्या जमीन विकण्याचे सत्र चालू असून जमिनी विकण्याइतके महापाप कोणतेही नाही. जमीन विकलीत तर एकदाच मोबदला मिळतो. मात्र याच जमिनीवर फलोत्पादन घेतलेत तर वर्षाला ७ ते ८ लाखांचे कायमस्वरूपी उत्पन्न घेता येते. उत्पन्नाबरोबरच मार्केटिंग करणे आपण शिकले पाहिजे तरच कोकणचा फलोत्पादनामध्ये अधिक विकास होईल असे प्रतिपादन श्री. अरीफ शहा यांनी केले. यावेळी उपस्थित मान्यवरांनी आपली मनोगते व्यक्त केली. कार्यक्रमाला उपस्थित विद्यार्थी व शेतक-यांना रोपे वाटप करण्यात आली. महाविद्यालयाचे आवारामध्ये मान्यवरांचे हस्ते पाच नारळ रोप लावण्यात आली. यावेळी कृषी क्षेत्रात विशेष

कामगिरी केलेल्या नरवण येथील सौ. हेमलता भार्गव जोशी व देवघर येथील श्री. श्रीधर जाधव यांचा गौरव करण्यात आला. कार्यक्रमाला जिल्हा समिती सदस्य श्री. वापू काणे, डॉ. अनिल जोशी, श्री. सिध्देश लाड, श्री. संदीप लवेकर, प्रा. विराज महाजन, सौ. नेत्रा ठाकूर, महाविद्यालयाचे विद्यार्थी, प्राचार्य व शेतकरी बहुसंख्येने उपस्थित होते.

४.६ 'सुसंवादातून सुरक्षितता - एक सामाजिक गरज' चर्चासत्र :- विभागीय केंद्र कोकण, जिल्हा समिती रत्नागिरी व पटवर्धन हायस्कूल रत्नागिरीचे संयुक्त विद्यमाने 'सुसंवादातून सुरक्षितता - एक सामाजिक गरज' हा विद्यार्थी, पालक व शिक्षक यांच्यातील चर्चासत्राचा कार्यक्रम दि. २७ जुलै २०१३ रोजी पटवर्धन हायस्कूलमधील सभागृहात संपन्न झाला. यावेळी केंद्राचे उपाध्यक्ष डॉ. श्रीरंग कद्रेकर, माजी जिल्हाध्यक्षा सौ. युगंधरा राजेशिर्के, माजी न्यायाधीश श्री. भास्करजी शेटये, अॅड. कल्पलता भिडे, अॅड. विनय पावसकर, अॅड. पी. एल. महाजनी, पटवर्धन हायस्कूलचे मुख्याध्यापक श्री. वाघमारे सर, विद्यार्थी व पालक उपस्थित होते.

आजचे जीवन 'फास्ट लाईफ' असल्याने मुले व पालक यांच्यात साधा संवादही होत नसल्याने त्यांच्यात एक दरी निर्माण झाली आहे. समाजात घडत असणा-या अल्पवयीन मुलींवरील अत्याचाराच्या घटनांमध्ये केवळ मुलीलाच जबाबदार ठरविले जाता कामा नये. समाजातील लोकांच्या वाईट वृत्तीमुळेच मुली, स्त्रियांचे जीवन असुरक्षित झाले आहे. या घटना टाळण्यासाठी विद्यार्थी - पालक - शिक्षक - समाज यांमध्ये सुसंवाद असला पाहिजे असे मत उपस्थित मान्यवरांनी चर्चासत्रात व्यक्त केले. चर्चासत्रामध्ये विद्यार्थी व पालक यांनी उत्स्फूर्त सहभाग घेतला. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन पटवर्धन हायस्कूलच्या शिक्षिका सौ. गाडगीळ मॅडम यांनी केले. मुख्याध्यापक श्री. वाघमारे यांनी उपस्थितांचे आभार मानले.

४.७ स्वातंत्र्य ज्योत मिरवणूक :- भारताचे पहिले पंतप्रधान स्व. पंडित जवाहरलाल नेहरू यांनी दि. १४ ऑगस्ट १९४७ च्या मध्यरात्री १२.०० वाजता लाल किल्ल्यावर राष्ट्रध्वज फडकविला. त्या स्मृतींना उजाळा देण्यासाठी व राष्ट्रीय विचारांविषयी लोकांमध्ये जागृती निर्माण व्हावी म्हणून दि. १४ ऑगस्टच्या मध्यरात्री ११.०० ते १२.०० या वेळेत रत्नागिरी जिल्ह्याच्या ठिकाणी विविध सामाजिक संस्थांचे सहाय्य घेवून विभागीय केंद्र कोकण जिल्हा समिती रत्नागिरीचे वतीने स्वातंत्र्य ज्योत मिरवणुकीचे आयोजन करण्यात आले. याला रत्नागिरीकरांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद मिळाला. विविध संस्थांच्या पदाधिका-यांसह मान्यवर व्यक्ती मोठ्या संख्येने सहभागी झाले होते. स्वातंत्र्य ज्योत मिरवणुकीची सुरुवात टिळक जन्मभूमी येथून होऊन जिल्हा शासकीय रुग्णालयासमोरील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या पुतळ्याच्या येथे समारोप करण्यात आला. मिरवणुकी दरम्यान लक्ष्मी चौकातील स्व. सावरकरांच्या पुतळ्याला मानवंदना देण्यात आली. अनेक देशभक्तीपर घोषणा देण्यात आल्या. रत्नागिरी जिल्हा रुग्णालया समोरील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या पुतळ्याला अभिवादन करून स्वातंत्र्य ज्योत मिरवणुकीची सांगता करण्यात आली. यावेळी भारताच्या संविधानाच्या सरनाम्याचे सामूहिक वाचन करण्यात आले. त्याचप्रमाणे देशभक्तीपर गीते म्हणण्यात आली. स्वातंत्र्य ज्योत मिरवणुकीला कोकण विभागीय समितीचे अध्यक्ष श्री. राजाभाऊ लिमये, उपाध्यक्ष डॉ. श्रीरंग कद्रेकर, जिल्ह्याध्यक्षा श्रीमती प्राची शिंदे, माजी जिल्हाध्यक्षा सौ. युगंधरा राजेशिर्के, जिल्हा समिती सदस्य श्री. सिध्देश लाड, श्री. अभिजीत खानविलकर, श्री. कृ. आ. पाटील, श्री. अविनाश काळे, श्री. राहुल सुर्वे तसेच नवनिर्माण शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष श्री. अभिजीत हेगशेटये, फिनोलेक्स इंडस्ट्रीजचे जनसहभाग अधिकारी श्री. अशोक तातुगडे, माहेर संस्थेचे श्री. सुनिल कांवळे, श्री. विनोद वायंगणकर, आभार संस्थेचे श्री. वासुदेव वाघे, सकाळ मधुरांगणच्या सहसंयोजिका सौ. यशश्री पुरोहीत, गुरुकूल प्रतिष्ठानच्या कु. पल्लवी राणे आदींचे सहकार्य मिळाले. या मिरवणुकीमध्ये रत्नागिरी जिल्ह्याचे पालकमंत्री श्री. उदय सामंत सहभागी झाले होते.

४.८ रक्षाबंधन कार्यक्रम - विभागीय केंद्र कोकण, जिल्हा समिती रत्नागिरीचे वतीने दि. २२ ऑगस्ट २०१३ रोजी प्रतिष्ठानच्या कार्यालयामध्ये रक्षाबंधनाचा अनोखा कार्यक्रम करण्यात आला. रक्षाबंधन म्हणजे बहिणीकडून भावाला रक्षणासाठी राखी बांधण्याची प्रथा पूर्वापार चालत आलेली आहे. मात्र आज समाजात घडणा-या अनेक दुर्दैवी घटनांमध्ये एखाद्या महिलेवर अत्याचार होत असताना सर्व लोक बघ्याची भूमिका घेतात. त्यामुळे महिलांवरील होणारे अन्याय

स्वरक्षणातून रोखण्यासाठी रत्नागिरीतील महिलांनी एकत्र येऊन आपल्या रक्षणासाठी एकमेकींना राख्या बांधून समाजाला वेगळा संदेश दिला.

४.९ प्रशिक्षण :- कोकण विभागीय केंद्र, जिल्हा समिती रत्नागिरी व फिनोलेक्स इंडस्ट्रीज, रनपार, रत्नागिरी यांचे संयुक्त विद्यमाने दि. ४ सप्टेंबर २०१३ रोजी फणसोप, रत्नागिरी येथे महिलांसाठी खोब-यापासून विविध पदार्थ बनविण्याचे प्रशिक्षण देण्यात आले. प्रशिक्षक सौ. स्वाती वारंग यांनी महिलांना कोकोनट कॅन्डी, कोकोनट बर्फी, लाडू, खोब-यापासून पेढे व पोळी इ. पदार्थ करून दाखविले. महिलांनीही यामध्ये सहभाग घेतला.

४.१० शिक्षण दिन :- विभागीय केंद्र कोकण, जिल्हा समिती रत्नागिरीचे वतीने दि. ६ सप्टेंबर २०१३ रोजी शिक्षक दिनाचे औचित्य साधून मराठी अभ्यास केंद्राचे अध्यक्ष व मुंबई विद्यापीठाचे राज्यशास्त्राचे प्राध्यापक डॉ. दीपक पवार यांचे व्याख्यानाचा कार्यक्रम रत्नागिरी येथील पटवर्धन हायस्कूलच्या ठाकूर सभागृहात सकाळी ११.०० वा. संपन्न झाला. यावेळी स्व. चव्हाणसाहेबांच्या पुस्तकांचे व रेखाचित्रांचे प्रदर्शन मांडण्यात आले होते. कार्यक्रमाच्या सुरुवातीला कै. डॉ. नरेंद्रजी दाभोलकर व कै. जयंतराव साळगावकर यांना श्रद्धांजली वाहण्यात आली. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक मा. जिल्हाध्यक्षा यांनी केले तर पाहुण्यांची ओळख जिल्हा समिती सदस्य श्री. प्रकाश उर्फ बापू काणे यांनी करून दिली.

व्याख्याते डॉ. दीपक पवार यांनी आपल्या व्याख्यानामध्ये स्व. चव्हाणसाहेबांच्या राजकीय जीवनातील दोनही बाजू मांडल्या. 'असा माणूस या पृथ्वीतलावर होऊन गेला याच्यावर विश्वास बसणार नाही' हे वाक्य स्व. यशवंतराव चव्हाण यांचेबाबत बोललो तर वावगे ठरणार नाही. ज्या राजकारणाची चव्हाणसाहेबांनी महाराष्ट्राला सवय लावली त्यापेक्षा वेगळे राजकारण आज चालू आहे. जेथे वाचनाची, विचार करण्याची सवय लुप्त होत आहे तेथे चव्हाणसाहेबांचे विचार मांडणे म्हणजे 'ब्रम्हहत्या' करण्यासारखे आहे असे प्रा. दीपक पवार यांनी सांगितले.

अनेक लोकांशी चव्हाणसाहेबांनी पत्रव्यवहार केला आहे. त्यातूनच चव्हाणसाहेबांचे चरित्र लिहिले गेले आहे. त्यांनी जातीचे राजकारण कधी केले नाही. एका पत्रकार परिषदेमध्ये पत्रकारांनी त्यांना विचारले, 'हे राज्य मराठी का मराठा होणार आहे?' त्यावर 'हे राज्य मराठ्यांचे नसून मराठी लोकांचे आहे' असे उत्तर चव्हाणसाहेबांनी दिले. त्यांनी स्वतःची भूमिका लवादाची ठेवली, माणसं न तुटता जास्तीत जास्त कामं झाली पाहिजेत असं त्यांचे मत असे. शिवाजीनंतरचा 'जाणता राजा' म्हणून चव्हाणसाहेबांचा उल्लेख केला जातो. परंतु शिवाजी महाराजांच्या स्वभावातील आक्रमकता चव्हाणसाहेबांमध्ये नव्हती. त्यामुळे ते राजकारणातील अत्युच्च शिखर गाठू शकले नाहीत अशी खंत प्रा. दीपक पवार यांनी व्यक्त केली. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष श्री. राजाभाऊ लिमये यांनी आपल्या अध्यक्षीय भाषणात सांगितले की, 'शिक्षक दिन' हा केवळ भारतातच नव्हे तर भारताबाहेरही वेगवेगळ्या तारखांना साजरा केला जातो. चव्हाणसाहेबांनी आपले पूर्ण जीवन गोरगरीबांचे हितासाठी घालविले. चव्हाणसाहेबांचे राजकारण हे पारदर्शक होते. मात्र त्यावेळेपेक्षा आजच्या राजकारणाचे चित्र विदारक आहे अशी खंत श्री. राजाभाऊ लिमये यांनी व्यक्त केली. माजी जिल्हाध्यक्षा सौ. युगंधरा राजेशिर्के यांनी उपस्थितांचे आभार मानले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन श्री. विनायक हातखंबकर यांनी केले.

४.११ ज्येष्ठ नागरिक दिन :- कोकण विभागीय केंद्राचे वतीने १ ऑक्टोबर या ज्येष्ठ नागरिक दिनाचे औचित्य साधून राधाकृष्ण सांस्कृतिक भवन, माणगांव तिठा, तालुका कुडाळ, जिल्हा सिंधुदुर्ग येथे निवडक ज्येष्ठ नागरिकांचा सत्कार व सांस्कृतिक कार्यक्रम संपन्न झाला. यावेळी सिंधुदुर्गचे प्रसिद्ध उद्योजक श्री. काका खानोलकर प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते. ज्येष्ठ नागरिक नागरी पतसंस्थेचे अध्यक्ष श्री. रा. बा. खानोलकर यांनी कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान भूषविले. केंद्राचे अध्यक्ष श्री. राजाभाऊ लिमये यांचे हस्ते कार्यक्रमाचे उद्घाटन करण्यात आले.

कार्यक्रमाची सुरुवात ईशस्तवन व स्वागत गीताने करण्यात आले. नंतर मान. चव्हाणसाहेबांचे प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करून दीपप्रज्वलन करण्यात आले. विभागीय समितीचे कोषाध्यक्ष श्री. एम. के. गावडे यांनी कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक

केले. ज्येष्ठांची आठवण करुन त्यांचेसाठी कार्यक्रम केले जातात. ज्येष्ठांचे समाजावरील ऋण जाणून त्यांचा सत्कार केला जातो. आजही वृद्धांमध्ये मार्गदर्शन करण्याची जिद्द आहे. ही जिद्द पाहून आजच्या तरुणांनी त्यांचे मार्गदर्शन घेतले पाहिजे असे त्यांनी आपल्या प्रास्ताविकामध्ये सांगितले. केंद्राचे अध्यक्ष श्री. राजाभाऊ लिमये यांनी सांगितले की प्रतिष्ठानचे वतीने दरवर्षी १ ऑक्टोबरला ज्येष्ठ नागरिक दिन साजरा केला जातो. या दिवशी ज्येष्ठांचे मनोरंजन व्हावे यासाठी आनंद मेळावा घेतला जातो. राज्यामध्ये ज्येष्ठ नागरिकांचा सन्मान व्हावा हे सर्व क्षेत्रात सांगितले जाते पण प्रत्यक्षात तसे होत नाही. यानंतर ज्येष्ठ नागरिकांचा शाल, श्रीफळ व स्मृतीचिन्ह देवून सत्कार करण्यात आला. यावेळी ज्येष्ठांनी मनोगते व्यक्त केली. आई स्वतः उपाशी राहून आपल्या मुलांना मोठं करीत असते. पण मुलं मोठी झाली की आईचे हे ऋण विसरतात अशी खंत श्री. जोशी यांनी व्यक्त केली. रत्नागिरीच्या जिल्हाध्यक्षा यांनी उपस्थित मान्यवरांचे व जमलेल्या ज्येष्ठांचे आभार मानून आयुष्याची संध्याकाळ सुखाने, समाधानाने घालविण्यासाठी सकारात्मक दृष्टिकोन ठेवावा असे सांगून सत्काराचा कार्यक्रम संपल्याचे जाहीर केले. सत्काराच्या कार्यक्रमानंतर उपस्थितांना स्नेहभाजन देण्यात आले. यानंतर ज्येष्ठांच्या करमणुकीसाठी कीर्तनकार श्री. श्रीराम झारापकर यांचे सुश्राव्य कीर्तन झाले.

४.१२ प्रशिक्षण कार्यक्रम - विभागीय केंद्र, कोकण, जिल्हा समिती, रत्नागिरी व फिनोलेक्स इंडस्ट्रीज, रनपार, रत्नागिरी यांचे संयुक्त विद्यमाने गोळप येथील बौध्द वाडी येथे दि. ८ ऑक्टोबर २०१३ रोजी खोब-यापासून विविध पदार्थ बनविण्याचे प्रशिक्षण देण्यात आले. यावेळी श्रीमती प्राची शिंदे, फिनोलेक्सचे सहाय्यक जनसंपर्क अधिकारी श्री. अभिषेक साळवी, जिल्हा समिती सदस्य श्री. अविनाश काळे आदी मान्यवर उपस्थित होते. प्रशिक्षिका सौ. स्वाती वारंग यांनी हे प्रशिक्षण दिले. यावेळी त्यांनी नारळाच्या पोळ्या, लाडू, कोकोनट चॉकलेट, बर्फी इ. पदार्थांचे प्रात्यक्षिक दाखविले. महिलांनीही त्यामध्ये उत्स्फूर्तपणे सहभाग घेतला. प्रशिक्षिका सौ. स्वाती वारंग यांनी उपस्थित महिलांना पदार्थांचे पॅकींग कसे करावे व पदार्थांची किंमत कशी निश्चित करावी हे सांगितले. उपस्थित महिलांनी आपल्याला उपयुक्त असे प्रशिक्षण दिल्याबद्दल केंद्राचे व फिनोलेक्स इंडस्ट्रीजचे आभार मानले.

४.१३ प्रशिक्षण :- विभागीय केंद्र, कोकण, जिल्हा समिती, रत्नागिरी व फिनोलेक्स इंडस्ट्रीज, रनपार, रत्नागिरी यांचे संयुक्त विद्यमाने फिनोलेक्स फाटा, गोळप येथील पाटणकर हॉल येथे दि. १६ ऑक्टोबर २०१३ रोजी मसाल्याच्या विविध पदार्थांचे प्रशिक्षण देण्यात आले. प्रशिक्षिका सौ. स्वाती वारंग यांनी उपस्थित महिलांना गरम मसाला, पनीर मसाला, सांबार मसाला, बिर्यानी पुलाव मसाला, गोडा मसाला, पावभाजी मसाला, चाट मसाला आदी मसाले कसे बनविले जातात याचे प्रात्यक्षिक तसेच मसाल्याचे पॅकींग कसे केले जाते हे दाखविले. जिल्हाध्यक्षा यांनी उपस्थित महिलांना बचतगटाची माहिती सांगून बचतगट कसे स्थापन केले जातात, त्यांचा उद्देश काय हे सांगितले. यावेळी फिनोलेक्सचे सहाय्यक जनसंपर्क अधिकारी श्री. अभिषेक साळवी, प्रतिष्ठानचे जिल्हा समिती सदस्य श्री. अविनाश काळे आदी मान्यवर उपस्थित होते. बहुसंख्य महिलांनी या प्रशिक्षणाचा लाभ घेतला.

४.१४ मान. यशवंतराव चव्हाण स्मृतीदिन :- विभागीय केंद्र कोकण, जिल्हा समिती रत्नागिरीचे वतीने दि. २५ नोव्हेंबर २०१३ रोजी मान. यशवंतराव चव्हाण यांची २९ वी पुण्यतिथी कार्यक्रम रत्नागिरी येथे प्रतिष्ठानच्या कार्यालयाचे आवारात संपन्न झाला. यावेळी विभागीय समितीचे अध्यक्ष श्री. राजाभाऊ लिमये, रत्नागिरी जिल्हा समितीच्या अध्यक्षा, माजी नगराध्यक्ष श्री. रविंद्र सुर्वे, जिल्हा समिती सदस्य श्री. कृ. आ. पाटील, माजी जिल्हा माहिती अधिकारी श्री. प्रभाकर कासेकर आदी मान्यवर उपस्थित होते.

माजी नगराध्यक्ष श्री. रविंद्र सुर्वे यांचे हस्ते मा. चव्हाणसाहेबांचे प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करुन आदरांजली वाहण्यात आली. जिल्हाध्यक्षा यांनी कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक केले. प्रास्ताविकामध्ये त्यांनी कार्यक्रम आयोजित करण्यामागचे उद्दिष्ट व महत्त्व सांगितले. विभागीय केंद्राचे उद्घाटन १६ जून २००५ रोजी झाले. त्यावेळीही असाच शामियाना उभारण्यात आला

होता. त्यावेळी प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष केंद्रीय कृषी मंत्री मान. श्री. शरद पवार आले होते. पवारसाहेबांनी त्यावेळी चव्हाणसाहेबांच्या आठवणी सांगितल्या होत्या त्यांची आज प्रकर्षाने आठवण झाल्याचे मा. जिल्हाध्यक्षा यांनी यावेळी सांगितले. जिल्हा समिती सदस्य श्री. कृ. आ. पाटील यांनी स्व. चव्हाण यांच्या व्यक्तीमत्त्वाचे महत्त्व सांगताना सर्व सामान्यांपर्यंत ते कसे पोहोचत याची उदाहरणे सांगितली. त्यानंतर श्री. रविंद्र सुर्वे यांनी आपले विचार मांडताना स्व. चव्हाण यांनी महाराष्ट्राचा मंगल कलश आणला. उत्कृष्ट मुख्यमंत्री, केंद्रीय संरक्षण मंत्री म्हणून आजही त्यांचे नांव प्राधान्याने घेतले जात आहे. यशवंतरावांचा आदर्श आबालवृद्धांनी घ्यावा असे मत त्यांनी व्यक्त केले.

साप्ताहिकाचा संपादक या नात्याने त्यांच्या विविध कार्यक्रमांना उपस्थित राहण्याचे भाग्य मला मिळाल्याने मी यशवंतराव चव्हाण यांना जवळून ओळखले. समाजातील सर्वच घटकांना न्याय कसा मिळवून द्यावा यासाठी त्यांचे प्रयत्न असायचे. त्यांचं कार्यकर्तृत्व भारतातच नव्हे तर सा-या जगात सर्वमान्य होते असे मा. विभागीय अध्यक्ष श्री. राजाभाऊ लिमये यांनी आपले विचार व्यक्त करताना सांगितले. स्मृतिदिनानिमित्त उपस्थित महिलांना विविध मसाले बनविण्याचे प्रात्यक्षिक दाखविण्यात आले. यामध्ये गरम मसाला, गोडा मसाला, चहा मसाला, पनीर मसाला, बिर्याणी मसाला, पुलाव मसाला हे मसाले कसे बनविले जातात याचे प्रात्यक्षिक दाखविले गेले. ही प्रात्यक्षिके गृह उद्योजिका सौ. स्वाती वारंग यांनी दाखविली. यावेळी प्रतिष्ठानचे सदस्य, महिला बचत गटांच्या सदस्या आदी महिला उपस्थित होत्या.

४.१५ सृजन :- विभागीय केंद्र कोकण, जिल्हा समिती रत्नागिरीचे वतीने दि. १० फेब्रुवारी २०१४ रोजी दापोली येथील वराडकर बेलोसे महाविद्यालयात 'सृजन' हा कार्यक्रम संपन्न झाला. या कार्यक्रमांमध्ये इ. ६ वी ते ८ वीच्या विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला होता. वराडकर बेलोसे महाविद्यालय दापोलीचे प्राचार्य डॉ. सुरेश निंबाळकर हे कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थानी होते. यावेळी विभागीय समितीच्या सदस्या सौ. जानकी बेलोसे, रत्नागिरी जिल्हा समिती अध्यक्षा, जिल्हा समिती सदस्य श्री. प्रकाश उर्फ बापू काणे, श्री. विश्वंभर कमळकर तसेच कार्यक्रमांमध्ये सहभागी शाळांचे शिक्षक प्रतिनिधी उपस्थित होते. 'सृजन' म्हणजे निर्मिती. निसर्ग सतत निर्मिती करीत असतो. निसर्गाचे रक्षण करणे आपले कर्तव्य आहे. हा कार्यक्रम तुमच्या बालमनाला चालना देणारा आहे असे विभागीय समिती सदस्या सौ. जानकी बेलोसे यांनी प्रास्ताविकेमध्ये सांगितले.

जिल्हा समिती सदस्य श्री. बापू काणे यांनी यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे वतीने नेहमीच कार्यक्रम होत असतात, नेहमीच्या कार्यक्रमांपेक्षा आजचा कार्यक्रम वेगळा आहे. आपल्या प्रत्येक कृतीमध्ये सृजनशीलता पाहिजे हे आजचा कार्यक्रम पाहिल्यानंतर निश्चितच समजेल असे आपल्या मनोगतात सांगितले. जे निसर्गात उपलब्ध आहे ते जपण्याचे काम केले पाहिजे. आपण त्याचे निरीक्षण केले पाहिजे, या कार्यक्रमातून आपल्या अभिरुचीला वाव मिळणार आहे. आजच्या कार्यक्रमातील तुम्हाला जे आवडेल ते तुम्ही लिहून काढा. तुम्हाला कसली आवड आहे ते लिहा म्हणजे आम्हाला तसे पुढे नियोजन करता येईल. प्रत्येक शाळेत आपण निसर्ग मंडळ स्थापन करूया असे रत्नागिरी जिल्हा समिती अध्यक्षा यांनी विद्यार्थ्यांना सांगितले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्रा. डॉ. सुरेश निंबाळकर यांनी आपण निसर्गाशी समरस झालो तरच आपली चांगली निर्मिती होईल. आजच्या 'सृजन' या कार्यक्रमाचा उद्देश हा आहे असे विद्यार्थ्यांना सांगितले. जिल्हा समिती सदस्य श्री. विश्वंभर कमळकर यांनी कार्यक्रम सादरकर्ते श्री. प्रशांत निजसुरे व सौ. शिल्पा निजसुरे यांची ओळख करून दिली. सौ. शिल्पा निजसुरे यांनी कार्यक्रमाची माहिती देताना सांगितले की, मुलांच्या मनातील दिशेला चालना देणे हा कार्यक्रमाचा मुख्य उद्देश आहे. एखाद्या गोष्टीत मन रमवले तर त्याला चालना मिळते. निसर्ग हा मुख्य स्रोत आहे. ऋतूप्रमाणे वेगवेगळे बदल त्यात होत असतात. मात्र आपण त्याच्याकडे कधी डोळे भरून पहातच नाही. आज होणारी पर्यावरणाची हानी थांबवली पाहिले. यासाठी प्रत्येकाने निसर्ग संवर्धनासाठी खारीचा वाटा उचलला पाहिले.

यानंतर मुख्य कार्यक्रमाला सुरुवात करण्यात आली. प्रथम विद्यार्थ्यांना निसर्गातील विविध वृक्ष, फुलं, पक्षी यांचा स्लाईड शो दाखविण्यात आला. फोटोमार्फत वृक्षांची, फुलांची व पक्षांची ओळख करून देण्यात आली. निसर्गातील विविध

गोष्टींचे महत्त्व सांगितले. प्रत्येक वृक्ष, फुलांच्या रचनेत व रंगात किती वेगळेपण आहे. तसेच कीटक, पक्षी यांचे काम कसे चालते, ते काय करतात याची माहिती दिली. आपल्याला निसर्गाबाबत आणखी माहिती हवी असल्यास आपण कोणत्या वेबसाईटवर माहिती मिळवू शकतो व पर्यावरणासाठी कोणते दिवस साजरे करू शकतो हेही सांगितले. विद्यार्थ्यांना निसर्गाबाबत किती माहिती आहे हे पाहण्यासाठी त्यांच्याकडून एक माहितीपत्रक भरून घेण्यात आले. तसेच विविध झाडांची नावं असलेले शाब्दिक कोड सोडविण्यासाठी देण्यात आले व एक निसर्ग चित्रही रंगविण्यासाठी देण्यात आले.

कार्यक्रमाचे शेवटी सहभागी विद्यार्थ्यांनी मनोगते व्यक्त केली. असे कार्यक्रम आम्ही टी.व्ही.वर पहात असतो. आज प्रत्यक्ष पहायला मिळाल्याबद्दल आम्ही यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे आभारी आहोत. हा कार्यक्रम आम्हाला खूप आवडला. या कार्यक्रमामुळे आमची निसर्गाबाबतची ओढ आणखी वाढली आहे. असेच कार्यक्रम पुनः पुनः आयोजित करावेत असे त्यांनी सांगितले. आपण आयुष्य जगत असताना निसर्गाशी नाते कसे जपायचे हे या कार्यक्रमाचे निमित्ताने समजले. यासाठी आम्ही यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानचे नेहमीच ऋणी राहू असे उपस्थित शिक्षक श्री. काणे सर यांनी सांगितले. कार्यक्रमाचे शेवटी श्री. विश्वंभर कमळकर यांनी उपस्थितांचे आभार मानून कार्यक्रम संपल्याचे जाहीर केले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन सौ. थोरात यांनी केले.

४.१६ जागतिक महिला दिन :- विभागीय केंद्र कोकण, जिल्हा समिती रत्नागिरी व फिनोलेक्स इंडस्ट्रीज लि., गोळप, रत्नागिरी यांचे संयुक्त विद्यमाने ८ मार्च जागतिक महिला दिनाचे औचित्य साधून दि. ७ मार्च २०१४ ते १० मार्च २०१४ या कालावधीत बचतगटातील महिलांनी व इतर उद्योगिनी महिलांनी बनविलेल्या मालाचे प्रदर्शन व विक्री स्टॉल्स आयोजित करण्यात आले. कार्यक्रमाचे उद्घाटन अभिनेते श्री. मनोज कोल्हटकर यांचे हस्ते करण्यात आले. यावेळी सहयाद्री शिक्षण संस्थेच्या अध्यक्षा श्रीमती अनुराधाताई निकम, विभागीय समितीचे उपाध्यक्ष डॉ. श्रीरंग कद्रेकर, जिल्हाध्यक्षा, माजी जिल्हाध्यक्षा सौ. युगंधरा राजेशिर्के, मौजमा पंठकर तसेच जिल्हा समिती सदस्य अॅड. वासुदेव तुळसणकर, श्री. प्रकाश काणे, श्री. अविनाश काळे आदी मान्यवर उपस्थित होते.

दि. ७ मार्च ते १० मार्च या चार दिवसांमध्ये महिलांसाठी विविध कार्यक्रम आयोजित करण्यात आले. यामध्ये अॅड. संध्या सुखटणकर यांचे महिलांना कायदेविषयक मार्गदर्शन आयोजित करण्यात आले होते तर दैनंदिन स्वास्थासाठी उपयुक्त योगिक क्रिया या विषयावर माजी जिल्हाध्यक्षा सौ. युगंधरा राजेशिर्के यांनी प्रात्यक्षिकासह माहिती दिली. 'महिलांचे सुरक्षिततेविषयी माझी अपेक्षा' या विषयावर वक्तृत्व स्पर्धा घेण्यात आली. तसेच पाककृती व रांगोळी स्पर्धाही घेण्यात आली. महिलांसाठी विविध फनी गोम्स ठेवण्यात आले. दि. १० मार्च रोजी एम. डी. नाईक इंग्लिश मिडीयम स्कूलच्या मुलांनी 'लेक वाचवा' हे पथनाटय सादर केले. कर्ला येथील महिलांनी महाराष्ट्रातील पारंपारिक सण उत्सवांवर आधारीत सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर केला. कार्यक्रमाचा समारोप दि. १० मार्च २०१४ रोजी करण्यात आला. यावेळी विभागीय समितीचे अध्यक्ष मा. श्री. राजाभाऊ लिमये व फिनोलेक्स इंडस्ट्रीजचे जनसंपर्क अधिकारी श्री. अशाोक तातुगडे यांचे हस्ते विजयी स्पर्धकांना बक्षिस देण्यात आली. या चार दिवसात संपन्न झालेल्या कार्यक्रमाला बहुसंख्य महिला उपस्थित होत्या.

४.१७ यशवंतराव चव्हाण जयंती :- विभागीय केंद्र कोकण, जिल्हा समिती रत्नागिरीचे वतीने मान. यशवंतराव चव्हाण यांची १०१ वी जयंती प्रतिष्ठानचे कार्यालयात चव्हाणसाहेबांच्या प्रतिमेला माजी नगराध्यक्ष श्री. रविंद्र सुर्वे यांचे हस्ते पुष्पहार घालून साजरी करण्यात आली. यावेळी जिल्हाध्यक्षा, जिल्हा समिती सदस्य व कर्मचारी उपस्थित होते.

४.१८ दि. २७ मार्च नारी महोत्सव :- विभागीय केंद्र कोकण, जिल्हा समिती रत्नागिरी व सहयाद्री कृषि परिवार सावर्डे यांचे संयुक्त विद्यमाने दि. २७ मार्च ते ३० मार्च २०१४ या कालावधीत नारी महोत्सव संपन्न झाला. महोत्सवाचे उद्घाटन सहयाद्री शिक्षण संस्थेच्या अध्यक्षा श्रीमती अनुराधाताई निकम यांचे हस्ते करण्यात आले. यावेळी जिल्हाध्यक्षा, चिपळूणच्या नगरसेविका सौ. स्मिता लाड, चिपळूण पंचायत समिती सभापती सौ. दिप्ती माटे, जिल्हा परिषद अध्यक्षा सौ. मनिषा जाधव,

सदस्या स्नेहा माने, सौ. युगंधरा राजेशिर्के आदी मान्यवर उपस्थित होते. या कार्यक्रमांमध्ये अत्यंत प्रतिकूल परिस्थितीवर मात करुन संसाराची जबाबदारी पेलणा-या महिलांचा सत्कार करण्यात आला. यामध्ये संघर्षमय जीवन जगणा-या पंडी सोमिस्कर, प्राची जोशी, नलिनी पवार, सानिका शेंबेकर, सुचिता कांदे, कल्याणी कवितके यांचा सत्कार करण्यात आला. चार दिवसांच्या कालावधीत विविध स्पर्धा घेण्यात आल्या.

१०.५ विभागीय केंद्र नाशिक :-

५.१ 'चित्रपट चावडी' यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानतर्फे 'अभिजात चित्रपट पर्वणी' दि कप (भूतानी भाषेतील चित्रपट) - दि. १३.४.२०१३ :- विभागीय केंद्र नाशिक व दादासाहेब फाळके फिल्म सोसायटी यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत चित्रपट रसिकांसाठी दर महिन्याला जागतिक व भारतीय भाषातील अभिजात व कलात्मक चित्रपट दाखविण्यात येत आहेत. सदर उपक्रमाचा शुभारंभ सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक खेनसे नोरबू यांच्या 'दि कप' या भूतानी भाषेतील चित्रपटाने झाला.

५.२ 'सूत्रसंचालन आणि मुलाखत तंत्र' कार्याशाळा ख्यातनाम निवेदक व मुलाखतकार : सुधीर गाडगीळ - दि. २६ व २७.४.२०१३ :- आजच्या स्पर्धेच्या युगात सूत्रसंचालन आणि मुलाखत तंत्र या क्षेत्राला महत्त्व प्राप्त झाले असून टी.व्ही. चॅनेल्स, इव्हेंट मॅनेजमेंट, कॉर्पोरेट क्षेत्रातही नवनवीन संधी प्राप्त झाल्या आहेत. त्यासाठी मेहनत, अभ्यास आणि सभोवतालच्या वास्तवाचे निरीक्षण करण्याची आवड व तयारी असेल तर निश्चितच यशस्वी काल असे प्रतिपादन ख्यातनाम निवेदक व मुलाखतकार सुधीर गाडगीळ यांनी केले. विभागीय केंद्र नाशिकतर्फे आयोजित 'सूत्रसंचालन आणि मुलाखत तंत्र' या विषयावरील दोन दिवशांच्या कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना ते बोलत होते. यावेळी सुधीर गाडगीळ यांनी सूत्रसंचालनाचे, मुलाखतीचे अनुभव आणि किस्से कथन केले. शिबीरार्थींकडून विशिष्ट विषय देऊन त्यांच्याकडून मुलाखतीचे प्रात्यक्षिक करुन घेतले. साठहून अधिक शिबिरार्थी सहभागी झाले होते. कार्यशाळेचे स्वागत, प्रास्ताविक व परिचय कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांनी केले.

५.३ 'विठ्ठलनामा' पुस्तक प्रकाशन समारंभ - दि. ८.५.२०१३ :- मा. श्री. शरद पवार आणि श्री. विनायकदादा पाटील यांच्यासारखे जिवलग मित्र मिळाल्यामुळेच जीवनाला आकार मिळाल्याची भावना लेखक विठ्ठल मणियार यांनी व्यक्त केली. विभागीय केंद्र नाशिक व अमेय प्रकाशन, पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने श्री. विठ्ठल मणियार यांनी लिहिलेल्या 'विठ्ठलनामा' या पुस्तकाच्या १५ व्या आवृत्तीचे व 'विठ्ठलनामा' या पुस्तकावरील वाचकांच्या उत्स्फूर्त प्रतिक्रियांचे संकलन असलेल्या 'विठ्ठलनामाचा गजर' या नावीन्यपूर्ण पुस्तकाचे प्रकाशन नाशिक येथील कुसुमाग्रज स्मारकात झाले त्याप्रसंगी ते बोलत होते. 'मैत्रनामा' या विषयावर विठ्ठल मणियार यांची मुलाखत विनायकदादा पाटील, हेमंत टकले व विश्वास ठाकूर यांनी घेतली व त्यांच्या आयुष्याच्या वाटचालीचा वेध या मुलाखतीमधून समोर आला. मित्रांच्या प्रेम आणि आधाराच्या वळावर मी स्वतःला बदलू दिले नाही. चांगुलपणा हा जगण्याचा मूळ आधार आहे त्याचाच मी अंगीकार केला. निवडणूक लढवायची नाही हे मी महाविद्यालयातील निवडणुकीत झालेल्या पराभवातूनच ठरवले. आमचे पूर्वज व्यापारी होते, त्यामुळे व्यापार करायचे ठरवले. परंतु व्यापारच करुन थांबलो नाही, समाजाचे देणं लागतो ही भवना उराशी बाळगून मी काम केले. साहेबांमुळे शिक्षणक्षेत्रात काम करायला मिळते. मी त्यांच्यासोबत पोस्टमनसारखे काम करतो. त्यांच्यासोबत राहताना त्यांना अभ्यासत असतो. साहेबांचा स्वभाव मिशकील आहे, वागणे, बोलणे, काम करण्याचा वेग सगळे काही त्यांच्याकडे पाहून स्वतःदेखील करु लागलो. त्यावेळी ते मला निरखत गेले आणि माझ्यावर विश्वास टाकला. त्यांच्या विश्वासाला सतत पात्र राहून काम करत गेलो.

कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक व स्वागत करताना अमेय प्रकाशनाचे उल्हास लाटकर यांनी 'विठ्ठलनामा' पुस्तकाची लोकप्रियता, लेखनाचा, अनुभवांचा रसरशीतपणा, भेटलेल्या चेह-यांचे खरेखुरे चित्रण व वाचनीयता या गुणांचा पुस्तकाच्या

यशात महत्वाचा वाटा असल्याचे सांगितले. त्याचबरोबर वाचकांच्या प्रतिक्रियांचे 'विठ्ठलनामा गजर' हे पुस्तक वाचन संस्कृतीची दिशा दर्शविते असेही ते म्हणाले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन सदानंद जोशी यांनी केले. कार्यक्रमास जीला मणियार, बंकटलाल मणियार, अॅड. नंदकिशोर भुतडा, लोकेश शेवडे, जयप्रकाश जातेगावकर, विनायक रानडे, मकरंद हिंगणे, अरविंद ओढेकर व नाशिककर साहित्यप्रेमी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

५.४ अभिनव व व्यक्तिमत्त्व विकास शिबीर - मार्गदर्शक : सुप्रसिद्ध नाट्यदिग्दर्शक संजय हळदीकर, कोल्हापूर - दि. १४ ते १९.५.२०१३ :- आजच्या पिढीने अभिव्यक्त होण्याची माध्यमे आपल्या स्वतःच्या क्षमता शोधली असून त्यातून त्यांनी आत्मविश्वास आणि नवे घडविण्याची उमेद स्वतःच निर्माण केली आहे. त्यामुळे साहित्य, चित्रकला नाटक, चित्रपट अशा विविध क्षेत्रात त्यांनी स्वतःचे वेगळेपण सिद्ध केले आहे. त्यातूनच कलाक्षेत्राला नवी दिशा मिळाली आहे. आजच्या पिढीच्या हातात भविष्यातील सांस्कृतिक अवकाश आहे म्हणूनच 'अभिनव व व्यक्तिमत्त्व विकास शिबिरे' त्यांच्यात आत्मविश्वास निर्माण करणारी आहेत असे प्रतिपादन सुप्रसिद्ध नाटककार दत्ता पाटील यांनी केले.

विभागीय केंद्र, नाशिक व विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूटतर्फे आयोजित 'अभिनव व व्यक्तिमत्त्व विकास' शिविराच्या समारोप प्रसंगी श्री. पाटील बोलत होते. कोल्हापूर येथील रंगकर्मी संजय हळदीकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली प्रतिष्ठानच्या सभागृहात हे शिबीर संपन्न झाले. ९ ते १७ वर्षे वयोगटातील मुला-मुलींचा शिबिरास उदंड प्रतिसाद लाभला. लहान मुलांच्या सुप्त गुणांना व्यासपीठ उपलब्ध करून देणे हा या मागचा उद्देश आहे. संजय हळदीकर म्हणाले की, मुला-मुलींच्या जडण-घडणीत शिक्षणाला जसे महत्त्व आहे तसेच आजच्या जगात सभाधीटपणा, सभापण कला, निरीक्षण क्षमता, एकाग्रता, सुप्त गुणांचा विकास, स्वतःला सादर कसे करावे, वैचारिक सकसता, सादरीकरण, सांघिकता ह्या गुणांचा विकास होणे महत्वाचे आहे. यासाठी मुलांनी मनापासून प्रतिसाद दिला. यावेळी शिबिरार्थींनी दिवाकरांच्या नाटयछटा, पर्यावरण संतुलनाविषयी संदेश देणारी नाटिका व 'बाप' या विषयावरील दीर्घाकाचे सादरीकरण केले. सहभागी शिबिरार्थींना प्रमाणपत्राचे वाटप दत्ता पाटील यांच्या हस्ते करण्यात आले. समारंभाचे स्वागत, प्रास्ताविक व सूत्रसंचालन सचिन कदम यांनी केले.

५.५ 'पंतप्रधानांना पत्र' प्रदर्शन - संयोजक : सुप्रसिद्ध नाट्यदिग्दर्शक संजय हळदीकर, कोल्हापूर - दि. १५ ते १९.५.२०१३ :- आजच्या तीव्र स्पर्धेच्या काळात विद्यार्थ्यांच्या मनातील अबोध जाणिवेतील प्रश्नांना समजून घेऊन त्याला योग्य दिशा देण्याची जबाबदारी पालकांबरोबरच शिक्षकांची आहे. त्यांना न आवडणा-या व पेलवणा-या गोष्टी लादू नये. मुलांचे मन, त्यांचा कल जाणून घेऊन त्यांना मुक्त व्यासपीठ देण्याची गरज आहे, त्यातूनच त्यांचा शारीरिक, बालिक व मानसिक विकास होईल व आदर्श, ध्येयवादी पिढी निर्माण होण्यास मदत होईल असे प्रतिपादन कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांनी केले. सुप्रसिद्ध रंगकर्मी संजय हळदीकर यांच्या संकल्पनेतूनच साकारलेल्या 'पंतप्रधानांना पत्र' या अनोख्या प्रदर्शनाचे उद्घाटन श्री. ठाकूर यांच्या हस्ते झाले त्याप्रसंगी ते बोलत होते. प्रदर्शनाचे संकल्पक संजय हळदीकर यावेळी म्हणाले की, या प्रयोगातून शाळा, शिक्षणक्रम, शैक्षणिक क्षेत्रातील निर्णय याबाबत विद्यार्थ्यांच्या मनातील पडसाद समोर आले आहेत. या पडसादांची दखल शिक्षण क्षेत्राने घ्यायला हवी. तोच प्रयत्न या प्रदर्शनामागे आहे.

५.६ 'चित्रपट चावडी' द वे होम (कोरियन भाषेतील चित्रपट) - दि. १८.५.२०१३ :- विभागीय केंद्र नाशिक व दादासाहेब फाळके फिल्म सोसायटी यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत चित्रपट रसिकांसाठी दर महिन्याला जागतिक व भारतीय भाषातील अभिजात व कलात्मक चित्रपट दाखविण्यात येत आहेत. यावेळेस सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक जे. एच. ली यांचा 'द वे होम' या कोरियन भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला.

५.७ कागदी होडया बनविण्याची प्रात्यक्षिक कार्यशाळा - मार्गदर्शक : सुप्रसिद्ध ओरिगामी कलाकार मधुकर आठल्ये - दि. २९.५.२०१३ :- सुप्रसिद्ध ओरिगामी कलाकार व 'होडयाच होडया' या पुस्तकाचे लेखक मधुकर आठल्ये यांनी

कागदापासून विविध प्रकारच्या आकर्षक होडया तयार करून मुलांना आनंद दिला आणि कागदी होडयांच्या अनोख्या जगाची सफर घडवून आणली. निमित्त होते यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, विभागीय केंद्र नाशिकतर्फे आयोजित प्रात्यक्षिक कार्यशाळेचे. यास बालगोपालांचा उदंड प्रतिसाद लाभला. प्रात्यक्षिक कार्यशाळेचे स्वागत, प्रास्ताविक व सूत्रसंचालन सचिन कदम यांनी केले. यावेळी मुले व पालक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

५.८ 'चित्रपट चावडी' बरान (फार्सी भाषेतील चित्रपट) - दि. २२.६.२०१३ :- विभागीय केंद्र नाशिक व दादासाहेब फाळके फिल्म सोसायटी यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत चित्रपट रसिकांसाठी दर महिन्याला जागतिक व भारतीय भाषातील अभिजात व कलात्मक चित्रपट दाखविण्यात येत आहेत. यावेळेस सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक माजिद माजिदि (इराण) यांचा 'बरान' या फार्सी भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला.

५.९ 'कारगील विजयगाथा' शौर्यकथा व्याख्याते : सुहास फडके - दि. ६.७.२०१३ :- कारगील युद्धात भारतीय सैनिकांनी दिलेले योगदान म्हणजे भारतमातेच्या रक्षणाच्या शौर्याचा चिरंतन ध्येयाचा इतिहास आहे. जवानांनी आंतरिक उर्जेतून विजयश्री खेचून आणून भारत कुठल्याही बाह्यशक्तीचा हल्ला परतवू शकतो आणि आक्रमणाचा थेट सामना करू शकतो. भारत बलशाली देश आहे हयाची जाणीवही जगाला यामुळे झाली आहे हे निश्चितच अभिमानास्पद आहे असे प्रतिपादन पुणे येथील सुप्रसिद्ध व्याख्याते सुहास फडके यांनी केले. विभागीय केंद्र, नाशिक व विश्वास को. ऑप. बँकेच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित कारगील युद्धात भारतीय जवानांनी बजावलेल्या धैर्याचे व रोमहर्षक प्रसंगांचे दर्शन घडविणारा 'कारगील विजयगाथा' या शौर्यकथा कथन करणा-या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते त्याप्रसंगी ते बोलत होते. स्वागत व प्रास्ताविक विश्वास को. ऑप. बँकेचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी डॉ. हरी कुलकर्णी यांनी केले. यावेळी नाशिककर श्रोते मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

५.१० 'चित्रपट चावडी' दि लास्ट लियर (इंग्रजी भाषेतील चित्रपट) - दि. १३.७.२०१३ :- विभागीय केंद्र, नाशिक व दादासाहेब फाळके फिल्म सोसायटी यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत चित्रपट रसिकांसाठी दर महिन्याला जागतिक व भारतीय भाषातील अभिजात व कलात्मक चित्रपट दाखविण्यात येत आहेत. यावेळेस नुकतेच दिवंगत झालेले सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक ऋतुपर्णी घोष यांचा 'दि लास्ट लियर' हा इंग्रजी भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला.

५.११ 'चित्रपट चावडी' द आयलॅंड (जपानी भाषेतील चित्रपट) - दि. २७.७.२०१३ :- विभागीय केंद्र नाशिक व दादासाहेब फाळके फिल्म सोसायटी यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत चित्रपट रसिकांसाठी दर महिन्याला जागतिक व भारतीय भाषातील अभिजात व कलात्मक चित्रपट दाखविण्यात येत आहेत. यावेळेस सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक कानेतो शिंडो (जपान) यांचा 'द आयलॅंड' या कोरियन भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला.

५.१२ 'यशवंतराव ते विलासराव' व्याख्यान वक्ते : ज्येष्ठ पत्रकार मधुकर भावे - दि. १४.८.२०१३ :- महाराष्ट्राचे पहिले मुख्यमंत्री यशवंतराव चव्हाण यांनी समृद्ध महाराष्ट्र घडविण्यासाठी दूरदृष्टीने प्रयत्न केले. नीती आणि राजकाणाचा समन्वय साधून कला-साहित्य-संस्कृतीच्या विकासासाठी कृतिशील योगदान दिले. तीच परंपरा महाराष्ट्राच्या मुख्यमंत्र्यांनी आपापल्या परीने जोपासली आहे. महाराष्ट्र ही उत्कृष्ट नेतृत्वाची खाण आहे पण आजच्या राजकारणाचे चित्र पाहता फार आशा नाही. त्यासाठी जबाबदार नेतृत्वाची गरज आहे असे प्रतिपादन ज्येष्ठ पत्रकार मधुकर भावे यांनी केले. यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, विभागीय केंद्र, नाशिकतर्फे महाराष्ट्राचे माजी मुख्यमंत्री व माजी केंद्रीय मंत्री स्व. विलासराव देशमुख यांच्या प्रथम स्मृती दिनानिमित्त ज्येष्ठ पत्रकार मधुकर भावे यांचे 'यशवंतराव ते विलासराव' या विषयावर व्याख्याने आयोजन करण्यात आले आहे त्याप्रसंगी ते बोलत होते.

ते पुढे म्हणाले की, सातत्याने महाराष्ट्राच्या विकासाचा विचार करणारी ही व्यक्तिमत्त्वे माणूस म्हणूनही मोठी होती. लोकहितासाठी त्यांनी राजकीय द्वेष बाजूला ठेवला. हे त्यांचे मोठेपण होते. विचार, व्यवस्था, परिवर्तन यांचा सातत्याने

विचार करणारी ही सर्व समाजकारणी होती. त्यांचा आदर्श आजच्या नेत्यांनी घेण्याची गरज आहे. संस्कारांचे राजकारण पुन्हा सजविण्याची आवश्यकता आहे. यावेळी महाराष्ट्राच्या मुख्यमंत्र्यांनी केलेल्या विधायक आणि विकासात्मक कार्याचा वेध घेत श्री. भावे यांनी अनेक आठवणी कथन केल्या.

कार्यक्रमास विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक व प्रतिष्ठानच्या वाटचालीचा मागोवा कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांनी घेतला. विभागीय केंद्राचे अध्यक्ष विनायक पाटील यांनी मधुकर भावे यांचा सन्मान केला. याप्रसंगी आमदार जयप्रकाश छाजेड, विश्वस्त डॉ. शोभा बच्छाव, संजय नागरे, जयप्रकाश जातेगावकर, डॉ. दिनेश बच्छाव, श्रीकांत बेणी, प्रा. यशवंत पाटील, दामोदर मानकर, मोठाभाऊ भामरे, शरद पुराणिक, हंसराज पाटील व नाशिककर रसिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

५.१३ 'सृजनशीलता आणि नाटय कार्यशाळा' - अभिनेते, दिग्दर्शक व लेखक : संदेश कुलकर्णी - दि. १६ ते १८.८.२०१३ :- रसिकांच्या मनातल्या घडणा-या प्रक्रियेचा शोध लेखकाने घेतला पाहिजे आणि आपल्या अभिव्यक्तीतून समाजाच्या ब-यावाईट घडणा-या घटनांचे प्रतिविंब आपल्या लेखनातून मांडले पाहिजे. त्यासाठी समर्पित भावनेने वास्तवाशी नाळ जोडावी असे प्रतिपादन अभिनेते, लेखक व दिग्दर्शक संदेश कुलकर्णी यांनी केले. विभागीय केंद्र नाशिक व दि. जिनीयस, नाशिक यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित 'सृजनशीलता आणि नाटय कार्यशाळा' या विषयावरील तीन दिवशीय कार्यशाळेच्या समारोपप्रसंगी प्रकट मुलाखतीच्या वेळी संदेश कुलकर्णी बोलत होते.

यावेळी त्यांनी आपला नाटयप्रवास उलगडून दाखवला. लहानपणी गणेशोत्सवात होणा-या नाटकांच्या कुतुहलापोटी नाटकवेड मनात शिरले आणि त्यातून नाटकातून काहीतरी मांडता येते ही जाणीव मनात रुजली. अभियांत्रिकीचे शिक्षण सुरु असताना महाविद्यालयीन स्पर्धातून आत्मविश्वास मिळाला आणि नवनवीन संहिता शोधून प्रयोग केले. विजय तेंडुलकरांच्या 'कोवळी उन्हं' या स्तंभलेखांच नाटय रुपांतर केलं आणि आपल्या शक्यता आजमावता आल्या. याच काळात लंडनच्या रॉयल कोर्ट थिएटरतर्फे नवनाटककारांसाठी असलेल्या शिविरात सहभागी होण्याची संधी मिळाली आणि जागतिक रंगभूमीत लेखकाला किती महत्त्व आहे याचाही प्रत्यय आला. तरुण कलावंतांनी मुंबई पुण्याच्या ग्लॅमरच्या दुनियेचं आकर्षण न वाळगता आपल्यातलं बाहेर काढा, आविष्कारात सातत्य ठेवा, प्रेक्षकांची अभिरुची घडविण्यासाठी प्रयत्न करा आणि आपले वेगळेपण सिध्द करा, असेही श्री. कुलकर्णी म्हणाले. सुप्रसिध्द नाटककार दत्ता पाटील यांनी ही मुलाखत घेतली. शिविरास विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

कार्यशाळेत साठहून अधिक शिविरार्थी सहभागी झाले होते. या शिविरात विविध क्षेत्रातील मान्यवरांनी आपले विचार व्यक्त केले. त्यात डॉ. राजीव पाठक यांनी 'ओळख शरीराची', सुप्रसिध्द शास्त्रीय गायिका मंजिरी असनारे-केळकर यांनी गायन, रियाज आणि आवाज, सुप्रसिध्द उद्योजक सुधीर मुतालिक व ज्योत्स्ना मुतालिक यांनी 'आमचा प्रवास', मानसोपचार तज्ज्ञ डॉ. उमेश नागापूरकर यांनी 'तरुणांपुढील ताणतणाव व त्याचे नियोजन, मुक्ती', प्रशांत केळकर यांनी 'आपला जन्म', चित्रकार अशोक धिवरे यांनी 'चित्र कसे वाचावे' तर विश्वास ठाकूर यांनी 'सहकार व वचत गट' या विषयावर मार्गदर्शन केले. यावेळी शिविरार्थींना प्रमाणपत्राचे वाटप पोलीस उपायुक्त संदीप दिवाण यांचे हस्ते करण्यात आले. शिविरार्थींच्यावतीने स्वराली हरदास व मल्हार मुतालिक यांनी मनोगत व्यक्त केले.

५.१४ 'आठवणी नाशिकच्या' - मुलाखतींच्या कार्यक्रमात सहभागी झालेल्या ज्येष्ठ व्यक्तींच्या सत्काराचे आयोजन - दि. १७.८.२०१३ :- नाशिकमध्ये वास्तव्यास असलेल्या विविध क्षेत्रात आपले कर्तृत्व सिध्द केलेल्या ज्येष्ठ व्यक्तींच्या आठवणींवर आधारित 'आठवणी नाशिकच्या' हा मुलाखतींचा कार्यक्रम रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. ने नाशिककर श्रोत्यांना १४ भागांच्या प्रसारणातून सादर केला. सदर कार्यक्रम नाशिकच्या कलासंस्कृतीची अनोखी ओळख करून देणारा ठरला. यात नाशिकच्या सामाजिक, उद्योग, कला, साहित्य, संगीत, नृत्य, पत्रकारिता अशा निरनिराळ्या क्षेत्रातील

मान्यवरांचा सहभाग होता. या कार्यक्रमातून नाशिकबद्दलची दुर्मिळ आणि वैशिष्ट्यपूर्ण माहिती व आठवणी रसिकांसाठी सुवर्णयोग ठरल्या.

विभागीय केंद्र नाशिक, विश्वास को. ऑप. बँक लि. नाशिक, विश्वास ज्ञानप्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'आठवणी नाशिकच्या' या मुलाखतींच्या कार्यक्रमात सहभागी झालेल्या ज्येष्ठ व्यक्तींच्या सत्काराचे आयोजन गंगापूर रोड, आनंदवल्ली येथील विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूटच्या सभागृहात करण्यात आले होते. यात देवकिसनजी सारडा, कमलाकर वारे, मधुकर झेंडे, श्रीकांत केळकर, नेताजी भोईर, संजीवनी कुलकर्णी, किशोर पाठक, सदानंद जोशी या मान्यवरांचा समावेश होता. या सर्वांचा सत्कार विश्वास को. ऑप. बँकेचे संस्थापक अध्यक्ष व रेडिओ विश्वासचे सचिव विश्वास ठाकूर यांच्या हस्ते करण्यात आला.

यावेळेस बोलताना श्री. ठाकूर म्हणाले की, महाराष्ट्रातील तसेच महाराष्ट्राबाहेरील आपल्या कर्तृत्वाने विविध क्षेत्रात ओळख निर्माण करणा-या व्यक्तींच्या मुलाखती रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. मार्फत घेण्यात येणार असून या माध्यमातून त्यांच्या कार्याचे मोठेपण सर्वांना कळण्यास मदत होईल व त्यातून समाजाला निश्चितच प्रेरणा मिळेल. नाशिक ही गुणवान कलावंतांची खाण आहे त्याचा आदर्श नव्या पिढीने घ्यावा असे आवाहनही त्यांनी केले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक रेडिओ विश्वासचे विश्वास शेरीकर यांनी केले. याप्रसंगी डॉ. कैलास कमोद, डॉ. सुभाष पवार, विवेक ठाकूर व नाशिककर श्रोते उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन सदानंद जोशी यांनी केले.

५.१५ 'चित्रपट चावडी' द स्टोरी ऑफ क्यू जू (चिनी भाषेतील चित्रपट) - दि. २४.८.२०१३ :- विभागीय केंद्र नाशिक व दादासाहेब फाळके फिल्म सोसायटी, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई व विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत चित्रपट रसिकांसाठी दर महिन्याला जागतिक व भारतीय भाषातील अभिजात व कलात्मक चित्रपट दाखविण्यात येत आहेत. यावेळेस सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक झांग चिमू (चीन) यांचा 'द स्टोरी ऑफ क्यू जू' हा चिनी भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला. सदर चित्रपट दाखविण्यासाठी विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

५.१६ शाडू मातीपासून गणपती मूर्ती तयार करण्याची कार्यशाळा - मार्गदर्शक : शिल्पकार भास्कर सदाशिव भानोसे - दि. ३१.८.२०१३ :- विभागीय केंद्र नाशिकतर्फे इको फ्रेंडली गणरायाचे स्वागत करण्यासाठी, पर्यावरण जागृतीचा संदेश देण्यासाठी शाडू मातीपासून गणेशमूर्ती तयार करण्याच्या प्रात्यक्षिकशाळेचे आयोजन सावरकरनगर येथील विश्वास लॉन्स येथे करण्यात आले होते. सामाजिक जाणीवेतून पर्यावरणाचा प्रबोधनपर विचार रुजविण्यासाठी या कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. सदर कार्यशाळेत विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक, विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

सुप्रसिद्ध शिल्पकार भास्कर सदाशिव भानोसे यांनी कार्यशाळेत सोप्या भाषेत मार्गदर्शन केले. शाडू मातीचे शास्त्रीय व पर्यावरणाच्या दृष्टीने त्यांनी महत्त्व विषद केले. शाडू मातीत पर्यावरणास घातक ठरणारे कुठल्याही प्रकारचे रासायनिक मिश्रण नसते, त्यामुळे मूर्तीला तडा जात नाही तसेच पाण्यात सहजपणे विरघळते. मातीत चिकटपणा असल्याने हाताळण्यासाठी व आकार देण्यासाठी सहज असते, असे त्यांनी वैशिष्ट्य विशद केले. यावेळी श्री. भानोसे यांनी कार्यशाळेत सहभागी शिबिरार्थींकडून मूर्ती बनवून घेतल्या. यावेळी उपस्थित शिबिरार्थींच्या प्रश्नांचे त्यांनी निरसन केले. कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर म्हणाले की, पर्यावरण संवर्धनाची चळवळ होण्याची गरज आहे त्यासाठी सर्वांनी एकत्र यावे. सदर उपक्रम त्याचाच एक भाग आहे. परिसरातील नागरिक मोठया संख्येने उपस्थित होते.

५.१७ 'सृजन' उपक्रमांतर्गत 'गणेशाचे चित्र रंगविणे' स्पर्धा - दि. १.९.२०१३ :- मुलांच्या सृजनशीलतेला वाव देण्यासाठी त्यांच्या मूलभूत कला-गुणांना दिशा देण्यासाठी विभागीय केंद्र नाशिक, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई व

विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'सृजन' उपक्रमांतर्गत 'गणेशाचे चित्र रंगविणे' स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. त्याला मुलांचा उत्स्फूर्त सहभाग लाभला. या उपक्रमास विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले. सावरकरनगर येथील विश्वास लॉन्स येथे ही स्पर्धा संपन्न झाली. सर्व कलांचा नायक, विघ्नहर श्री गणेशाच्या विविध रुपांचे, आकारांचे कलात्मक आविष्कार मुलांनी आपल्या रंगरेषातून घडवले. 'श्री गणेश' आपला सर्वांचा मित्र, देव या जाणीवेतून जलरंग, खडूरंग व कोलाज अशा विविध माध्यमातून मुलांनी चित्रांतून नावीन्यपूर्ण रंगआविष्कारातून आपल्यातील चित्र जाणीवांचे दर्शन घडवले. रोजच्या जगण्याच्या विषयांचे गणरायाशी नाते किती अतूट आहे हेही चित्रांतून व्यक्त केले. या स्पर्धेसाठी तीन गट करण्यात आले होते, यातील विजेते पुढीलप्रमाणे :-

- १) लहान गट : प्रथम क्रमांक - सांची अभय जाधव, द्वितीय क्रमांक - ईश्वरी मंगेश शिरसाठ, तृतीय क्रमांक - सार्धक कालिदास अवसरकर.
- २) मध्यम गट : प्रथम क्रमांक (विभागून) - राम राजेंद्र पवार, प्रथम क्रमांक (विभागून) - वैष्णवी वैभव उपासनी, द्वितीय क्रमांक - दुर्वाक्षी शिंपी, तृतीय क्रमांक - हर्षिता राजेंद्र जाधव, उत्तेजनार्थ - शुभम संतोष पगारे.
- ३) मोठा गट : प्रथम क्रमांक - देव राजेंद्र पवार, द्वितीय क्रमांक - अनय हिंणकर, तृतीय क्रमांक - रिद्धी विजय नेवे.

स्पर्धेचे परीक्षक म्हणून चित्रकार कैलास हयाळीज यांनी काम पाहिले. स्पर्धेत ७० हून अधिक विद्यार्थ्यांनी भाग घेतला. स्पर्धेसाठी विभागीय केंद्राचे कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांचे मार्गदर्शन लाभले. मुलांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी कला, विज्ञान, क्रीडा, मनोरंजन याविषयी सातत्याने नवनवीन उपक्रम 'सृजन' तर्फे राबविण्यात येणार आहेत त्यात जास्तीत जास्त संख्याने सहभागी व्हावे.

५.१८ 'चित्रपट चावडी' साँग ऑफ द स्पॅरोज (फार्सी भाषेतील चित्रपट) - दि. ७.९.२०१३ :- विभागीय केंद्र नाशिक व दादासाहेब फाळके फिल्म सोसायटी, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई व विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत चित्रपट रसिकांसाठी दर महिन्याला जागतिक व भारतीय भाषातील अभिजात व कलात्मक चित्रपट दाखविण्यात येत आहेत. यावेळेस सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक माजिद मजिदी (इराण) यांचा 'साँग ऑफ द स्पॅरोज' हा फार्सी भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला. सदर चित्रपट दाखविण्यासाठी विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

५.१९ 'सोशल मिडीया - दुधारी तलवार' - लोकसंवाद उपक्रमांतर्गत समूहचर्चेचे आयोजन - दि. ११.९.२०१३ :- सोशल मिडीयाने जगभरातील जनतेची मानसिकता बदलविण्याचे काम सुरु केले असून या स्वायत्त माध्यमाचा प्रत्येकाने किती वापर करावा याचा गांभीर्यपूर्वक विचार करणे गरजेचे आहे. विश्वासाहता आणि सार्वजनिक संकेतांची जोपासना करणे हीच या माध्यमाची मूलतत्वे आहेत असे मत प्रा. अनंत येवलेकर यांनी व्यक्त केले.

सोशल मिडीयाच्या वापरामुळे होणारे फायदे व तोटे यांची साधकबाधक अभ्यासपूर्ण चर्चा व्हावी या उद्देशाने विभागीय केंद्र, नाशिक, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई व क्रांतीवीर वसंतराव नाईक शिक्षण प्रसारक संस्था, नाशिक यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'लोकसंवाद' उपक्रमांतर्गत 'सोशल मिडीया - दुधारी तलवार' या विषयावरील समूहचर्चेचे आयोजन क्रांतीवीर वसंतराव नाईक महाविद्यालयात करण्यात आले होते. सदर समूहचर्चासत्रास विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक, विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले. यावेळी प्रा. अनंत येवलेकर, महाराष्ट्र टाइम्सच्या नाशिक आवृत्तीचे प्रमुख सचिन अहिरराव, मराठी वर्ल्ड डॉट कॉमच्या

निर्मात्या भाग्यश्री केंगे, मानसोपचार तज्ज्ञ डॉ. उमेश नागापूरकर, प्राचार्य डॉ. वैशाली रोकडे, मोमेंटस संस्थेच्या समुपदेशक ऊर्जा पाटील यांनी सहभाग घेतला. कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांनी प्रास्ताविक केले तर विश्वस्त संजय नागरे यांनी वक्त्यांचा परिचय करून दिला.

५.२० 'चित्रपट चावडी' यी यी (अ वन अँड अ टू) (तैवानी भाषेतील चित्रपट) - दि. २९.९.२०१३ :- विभागीय केंद्र नाशिक व दादासाहेब फाळके फिल्म सोसायटी, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई व विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत चित्रपट रसिकांसाठी दर महिन्याला जागतिक व भारतीय भाषातील अभिजात व कलात्मक चित्रपट दाखविण्यात येत आहेत. यावेळेस सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक एडवर्ड यॅंग (तैवान) यांचा 'यी यी' हा तैवानी भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला. सदर चित्रपट दाखविण्यासाठी विश्वास ज्ञान प्रबोधीनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

५.२१ 'माहिती व तंत्रज्ञानाचा शिक्षणातील वापर' - शिक्षणकट्टा उपक्रमांतर्गत समूहचर्चेचे आयोजन - दि. २६.९.२०१३ :- माहिती व तंत्रज्ञानाचा मूळ गाभा हा शिक्षण असून त्याचा सकारात्मक वापर करण्यासाठी शिक्षक व विद्यार्थ्यांनी त्यातील उपयुक्तता जाणून घेणे गरजेचे असून या आधुनिक व विश्व व्यापलेल्या तंत्रज्ञानाचा वापर प्रगतीसाठी करावा. संगणकाचा वापर करणे ही आजच्या काळाची अपरिहार्यता आहे, त्यासाठी शाळांना संगणक अभ्यासक्रम, अध्यापन याविषयी स्वातंत्र्य दिले जावे असे प्रतिपादन यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे सहयोगी प्राध्यापक माधव पळशीकर यांनी केले. शिक्षण व्यवस्थेतील प्रगतीशील बदलांची व्यापक पातळीवर चर्चा व्हावी, विचारमंथन व्हावे, तसेच शिक्षक, पालक व विद्यार्थी यांच्याशी संवाद साधणे या उद्देशाने विभागीय केंद्र, नाशिक, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई व मॉडर्न एज्युकेशन सोसायटी यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'शिक्षणकट्टा' उपक्रमांतर्गत 'माहिती व तंत्रज्ञानाचा शिक्षणातील वापर' या विषयावरील समूहचर्चेचे आयोजन मॉडर्न एज्युकेशन सोसायटी संचालित माध्यमिक विद्यालय अशोकनगर, सातपूर, नाशिक येथे करण्यात आले होते. सदर समूह चर्चासत्रास विश्वास को. ऑप. बँक, नाशिक, विश्वास ज्ञान प्रबोधीनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले. समूहचर्चेचे सूत्रसंचालन 'मोमेंटम' च्या प्रशिक्षिका ऊर्जा पाटील यांनी केले. तसेच वक्त्यांचा परिचय निलेश तिवारी, नीलांबरी क्षीरसागर व मुख्याध्यापिका पद्मा जाधव यांनी करून दिला. याप्रसंगी पालक, विद्यार्थी, शिक्षक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

५.२२ 'नाशिक ऑन ग्रीन व्हील' - सायकल रॅलीला नाशिककरांचा जोरदार प्रतिसाद - दि. १९.१०.२०१३ :- पुण्या-मुंबई नंतर नाशिकने शिक्षण, आरोग्य या क्षेत्रात वैशिष्ट्यपूर्ण ठसा उमटविला असून नाशिकची स्वतंत्र संस्कृती उदयास आली असून विविध उपक्रमांच्या माध्यमातून नाशिकचे वेगळेपण टिकून आहे. याचाच एक भाग म्हणून सायकल रॅलीचे आयोजन हा आरोग्यविषयक उपक्रम, जनजागृती व प्रबोधनपर जागृती करणारा आहे. त्यातून इंधनाची तसेच आर्थिक वचत होते. नाशिकचा हा आदर्श इतर शहरांनीही घ्यावा व सायकल रॅलीचा उपक्रम हा माणसे जोडण्याचाच उपक्रम आहे असे प्रतिपादन खा. सुप्रिया सुळे यांनी केले. विभागीय केंद्र, नाशिक, नाशिक इको ड्राईव्ह, जैन सोशल ग्रुप प्लॅटीनम नाशिक, क्युरी मानवता कॅन्सर सेंटर, साईबाबा हार्ट इन्स्टिट्यूट नाशिक, नाशिक जिल्हा क्रिकेट असोसिएशन, रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. (कम्प्युनिटी रेडिओ) यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'नाशिक ऑन ग्रीन व्हील' या उपक्रमांतर्गत सायकल रॅलीचे आयोजन करण्यात आले होते. त्याप्रसंगी खा. सुप्रिया सुळे बोलत होत्या. गोल्फ क्लब ते वेद मंदिर, मायको सर्कल, भारत संचार निगम लि., रिमांड होम, गणपती मंदिर (संभाजी चौक), सिटी सेंटर मॉल, खेतवानी लॉन्स, एच. पी. विशाल पेट्रोल पंप, त्रिमूर्ती चौक, दिव्या अँडलॅव, पवननगर चौक, संकटमोचन गणपती मंदिर, एन.एम.सी. पाणी टाकी, उत्तमनगर चौक (के.एस.के.डब्ल्यू कॉलेज चौक) (तृप्ती धान्य भांडार), उत्तमनगर चौक (शुभम पार्क), पवननगर बस स्टॉप, दिव्या अँडलॅव (ऑटो कॉर्नर), त्रिमूर्ती चौक (दुर्गा माता मंदिर), इंडियन ऑईल पेट्रोल पंप, सिटी सेंटर मॉल, आर.सी. वाफणा (संभाजी चौक), मारुती

मंदिर, फॉरेस्ट डिपार्टमेंट, मायको सर्कल, धामणकर कॉर्नर, स्वातंत्र्यवीर सावरकर तरण तलावाच्या सिग्नलवरून यू टर्न घेऊन गोल्फ क्लब असे एकूण अंदाजे १० कि. मी. चे अंतर सायकल रॅलीचे होते. सदर सायकल रॅलीत खा. सुप्रिया सुळे यांनी सहभागी होऊन सायकलिंग केले. या रॅलीला नाशिककरांचा उत्स्फूर्त व जोरदार पतिसाद लाभला. परिसरातील नागरिकांनी खा. सुप्रिया सुळे यांचे स्वागत व औक्षण केले.

यावेळी बोलताना खा. समीर भुजबळ म्हणाले की, नाशिककरांच्या आरोग्यासाठी व हरित नाशिकसाठी अत्यंत उपयुक्त अशा उपक्रमांचे आयोजन निश्चितच कौतुकास्पद आहे. लवकरच नाशिक शहरांतर्गत सायकल ट्रॅक करण्यासंदर्भात मी अवश्य प्रयत्न करेन तसेच नाक्यावर सायकल स्टॅंड उभारून प्रत्येकाला सायकलचा वापर करण्यासंदर्भातही एक मोहीम उभारण्याचा विचार आहे. पर्यावरण जागृती व इंधन बचतीचा संदेश यातून सर्वांपर्यंत पोहोचला आहे. किरण चव्हाण म्हणाले की, बीएमडब्ल्यू कार, मर्सिडीज कार खरेदी करण्याचा विक्रम करणारी औरंगाबाद आणि कोल्हापूर शहरांविषयी आपण जाणून आहोत. त्याचबरोबर नाशिक शहरात येत्या वर्षभरात पाच हजार सायकली आणण्याचा संकल्प 'नाशिक ऑन ग्रीन व्हील' मार्फत करण्यात येणार आहे.

कार्यक्रमाचे प्रमुख आयोजक व विभागीय केंद्र नाशिकचे कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांनी कार्यक्रमाचे स्वागत, प्रास्ताविक व सूत्रसंचालन केले. उपस्थितांचे स्वागत नाशिक जिल्हा क्रिकेट असोसिएशनचे अध्यक्ष धनपाल शहा यांनी केले. रॅलीच्या मार्गावावट माहिती नाशिक इको ड्राईव्हचे अध्यक्ष किरण चव्हाण यांनी दिली. सायकल रॅलीची सुरुवात खा. समीर भुजबळ यांनी हिरवा झेंडा दाखवून केली. किरण चव्हाण कमलेश कोठारी, डॉ. राज नगरकर, डॉ. अनिरुध्द धर्माधिकारी, धनपाल शहा, विक्रम उगले, शरद कोशिरे, छबू नागरे, उदय सांगळे यांचा खा. सुप्रिया सुळे यांच्या हस्ते सत्कार करण्यात आला.

५.२३ 'कॉम्प्युटर युगातील मराठी भाषा' - 'लोकसंवाद' उपक्रमांतर्गत समूहचर्चेचे आयोजन - दि. २१.१०.२०१३ :- आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर मराठी भाषेच्या समृद्धीसाठी करण्याच्या प्रयत्नांना चांगले यश मिळत असून त्यामुळेच भाषेविषयी सजगता निर्माण होण्यास निश्चित मदत होत आहे. भाषेमुळे संस्कृतीचे जतन होत असते आणि इतिहासाकडे बघण्याची दृष्टीही मिळते. हाच विचार मराठी भाषेला व्यापकतेकडे नेण्यासाठी महत्त्वाचा आहे. आपल्या लोकभाषा, बोलीभाषा यांचे दस्तऐवजीकरण करण्याची गरज असून त्यासाठी युवा पिढीने पुढाकार घेण्याची गरज आहे, त्यातूनच भाषेचे जतन आणि संवर्धन वेगाने होईल असे प्रतिपादन संगणकतज्ज्ञ सुनील खांडबहाले यांनी केले. मराठी भाषेच्या जतन आणि संवर्धनाबाबत चर्चा व्हावी या उद्देशाने विभागीय केंद्र नाशिक, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई, सिलिकॉन व्हॅली नाशिक, विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व विश्वास कम्प्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'लोकसंवाद' उपक्रमांतर्गत 'कॉम्प्युटर युगातील मराठी भाषा' या विषयावरील समूहचर्चेचे आयोजन सिलिकॉन व्हॅली, विठ्ठल चरणी, विठ्ठल मंदिरासमोर, कॉलेज रोड, नाशिक येथे करण्यात आले होते. संगणकतज्ज्ञ अनुराग केंगे म्हणाले की, इंटरनेटवर उपलब्ध असणारी वृत्तपत्रे, ब्लॉग यातून विचार स्वातंत्र्याला लोकजागृतीचे परिणाम लाभले आहे आणि मराठीच्या व संगणक साक्षरतेसाठी भल्याचे आहे. बोलीभाषेतील शब्दांचा जास्तीत जास्त वापर भाषेच्या विकासासाठी पूरक असतो. पत्रकार प्रियांका डहाळे म्हणाल्या की, भावनांची आणि विचारांची अभिव्यक्ती करण्याचे प्रभावी माध्यम हे भाषा आहे. भाषेचे जतन ही प्रत्येकाची मूलभूत जबाबदारी आहे. शिक्षण व्यवस्थेत भाषेच्या वापरासंदर्भात, विकासासंदर्भात गंभीरपणे प्रयत्न होण्याची गरज आहे. भाषा आणि समाज ह्यांचा परस्पर संबंध विस्तारण्याचाही प्रयत्न व्हायला पाहिजे. व्यवहारात, संवादात इंग्रजी व मराठीची सरमिसळ होण्यापेक्षा दोन्ही भाषांचे परिपूर्ण ज्ञान आत्मसात करून नव्या लेखकांचे लेखन वाचावे. साहित्यिक नंदन रहाणे म्हणाले की, प्रमाणभाषा आणि बोलीभाषा आपले स्वतंत्र सत्व व शुध्दता घेऊनच

आल्या आहेत. व्यवहारात भाषेची मोडतोड मोठ्या प्रमाणावर होते व नवी भाषा निर्माण होते. मराठी भाषेविषयीचा न्यूनगंड काढून टाकणे गरजेचे असून अस्मिता आणि अस्तित्व भाषेशी निगडित गोष्टी आहेत. सांस्कृतिक, सामाजिक दृढता वाढवण्यासाठी भाषा हे प्रभावी माध्यम आहे. संगणकतज्ज्ञ प्रमोद गायकवाड म्हणाले की, मराठीची जपवणूक करण्यासाठी ई-बुक्स सारखी वाचन संस्कृती जगण्याचा परिघ वाढवणारी आहेत. समाजात संगणकाविषयी असलेली भीती दूर करण्यासाठी मराठी प्रतिशब्दांचा वापर करावा त्यामुळे मराठीचा वापर वाढेल.

यावेळी उपस्थितांनी विचारलेल्या प्रश्नांना वक्त्यांनी उत्तरे दिली. स्वागत, प्रास्ताविक व आभारी प्रमोद गायकवाड यांनी मानले तर समूहचर्चेचे सूत्रसंचालन 'मोमेंटम' च्या प्रशिक्षिका ऊर्जा पाटील यांनी केले. याप्रसंगी विद्यार्थी व विविध क्षेत्रातील मान्यवर मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

५.२४ 'ज्येष्ठ नागरिक आनंद मेळावा' - प्रमुख अतिथी : कवी अशोक नायगांवकर - दि. २५.१०.२०१३ :- बदलती गतीमान जीवनशैली, ढासळलेली मूल्यव्यवस्था, नात्यातून हरकत चाललेली आस्था, वाढता चंगळवाद असा आजच्या पिढीचा प्रवास सुरु असून त्यांना योग्य दिशा देण्यासाठी कुटुंबातील ज्येष्ठांचे मार्गदर्शन काळाची गरज आहे व त्यातून आदर्शवादाची संकल्पना रुजण्यास निश्चित मदत होईल व सुसंस्कृत समाजासाठी ते पूरकच आहे असे प्रतिपादन सुप्रसिद्ध कवी अशोक नायगांवकर यांनी केले. ते पुढे म्हणाले की, आजच्या शिक्षण पद्धतीच्या बाजारीकरणामुळे शिक्षण व्यवस्थेविषयीच प्रश्नचिन्ह उभे राहिले आहे. शिक्षणातून नवा माणूस घडविण्याची प्रक्रिया थंडावली आहे का? अशी भीती निर्माण झाली आहे. त्यासाठी कुटुंबातूनच आदर्श संस्कारातून शिक्षण देण्याची गरज आहे. महिलांनी आपल्या कर्तृत्वाने विविध क्षेत्रात नावलौकिक संपादन केला आहे हे निश्चितच अभिमानास्पद आहे. स्त्री हीच समाजाची शिक्षक आहे असेही ते म्हणाले. यावेळी श्री. नायगांवकर यांनी बदलत्या समाजव्यवस्थेचा वेध आपल्या 'मिशिकेली आणि कविता' या कार्यक्रमातून घेतला. त्यांनी लोकमान्य टिळक, स्वयंपाकघरातला हिंसाचार, महिलांच्या कर्तृत्वाची यशोगाथा आपल्या विविध कवितांमधून सादर केली. याप्रसंगी कवी अशोक नायगांवकर यांच्या हस्ते रघुनाथ विसपुते, वी. पी. सोनार, भा. द. गायधनी, बाळकृष्ण देंडगांवकर, वसंत चिकोडे, कलावती मुंदडा, आशालता पुंड, शैलेजा औटी, डॉ. कृष्णाजी आपटे, आत्माराम शेलार आदी ज्येष्ठांचा सन्मान करण्यात आला.

विभागीय केंद्र, नाशिक व लोकज्यांती ज्येष्ठ नागरिक मंच, नाशिक यांच्या संयुक्त विद्यमाने नाशिक शहरातील सर्व ज्येष्ठ नागरिक संघाच्या सभासदांसाठी 'ज्येष्ठ नागरिक आनंद मेळाव्याचे' आयोजन कुमुमाग्रज स्मारक, विद्याविकास चौक, गंगापूर रोड, नाशिक येथे करण्यात आले होते. मेळाव्यास विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

मेळाव्याचे स्वागत व प्रास्ताविक प्रतिष्ठानचे विश्वस्त गुरुमित वगगा यांनी केले. अध्यक्ष रमेश देशमुख यांनी आपले विचार व्यक्त केले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन द. म. कुलकर्णी यांनी केले तर आभार मुक्तेश्वर मुनशेटीवार यांनी मानले. मेळाव्यास प्रतिष्ठानच्या विश्वस्त डॉ. शोभा बच्छाव, शरद बुरकुले तसेच शहरातील ज्येष्ठ नागरिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

५.२५ 'चित्रपट चावडी' स्टाविस्की (फ्रेंच भाषेतील चित्रपट) - दि. २६.१०.२०१३ :- विभागीय केंद्र नाशिक व दादासाहेब फाळके फिल्म सोसायटी, पवार पब्लिक थिएटरल ट्रस्ट, मुंबई व विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत चित्रपट रसिकांसाठी दर महिन्याला जागतिक व भारतीय भाषांतील अभिजात व कलात्मक चित्रपट दाखविण्यात येत आहेत. यावेळेस सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक अलेन रेन्वा (फ्रेंच) यांचा 'स्टाविस्की' हा फ्रेंच भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला. सदर चित्रपट दाखविण्यासाठी विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

५.२६ 'चित्रपट चावडी' दि रिटर्न (रशियन भाषेतील चित्रपट) - दि. २३.११.२०१३ :- विभागीय केंद्र नाशिक व दादासाहेब फाळके फिल्म सोसायटी, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई व विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत चित्रपट रसिकांसाठी दर महिन्याला जागतिक व भारतीय भाषातील अभिजात व कलात्मक चित्रपट दाखविण्यात येत आहेत. यावेळेस सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक आंद्रे जिगिनीस्तेव (रशिया) यांचा 'स्टाविस्की' हा फ्रेंच भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला. सदर चित्रपट दाखविण्यासाठी विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

५.२७ संत साहित्याचे अभ्यासक डॉ. सदानंद मोरे यांची मुलाखत - मुलाखतकार : कवी किशोर पाठक - दि. २४.११.२०१३ :- परंपरा आणि आधुनिकतेच्या समन्वयातून वर्तमानाशी नाते जोडण्याचा मी माझ्या लेखनातून सातत्याने प्रयत्न केला. त्यासाठी इतिहासाशी नाळही मी तुटू दिली नाही. घरातील वाचन संस्कारातून अभ्यासपूर्ण वाचनही झाले. संत तुकारामांचे लेखन वाचून यातून सामाजिक सुधारणेचा संदेश परिणामकारकपणे पोहोचला आहे याचीही जाणीव झाली आणि त्यातूनच महाराष्ट्राच्या समग्र बदलांचा वेध घेण्याचा प्रयत्न मी लेखनातून केला आहे असे प्रतिपादन संत साहित्याचे अभ्यासक, विचारवंत डॉ. सदानंद मोरे यांनी केले. महाराष्ट्राचे थोर शिल्पकार यशवंतराव चव्हाण यांच्या २९ व्या पुण्यतिथीच्या पूर्वसंध्येला यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान विभागीय केंद्र नाशिक, विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने डॉ. सदानंद मोरे यांची प्रकट मुलाखत शंकराचार्य डॉ. कुर्तकोटी सभागृह, जुना गंगापूर रोड, नाशिक येथे आयोजित करण्यात आली होती. सदर मुलाखत कवी किशोर पाठक यांनी घेतली. ते पुढे म्हणाले की, तुकारामांच्या भाषेचा सामाजिक चळवळीवर, संस्कृतीवर प्रभाव आहे. तुकोबा ही जनमाणसांची अपरिहार्य गरज आहे. त्यांच्या विरोधकांनीही तुकोबांचाच आधार घेतला आहे. 'तुकाराम दर्शन' लिहिताना वर्तमानाशी नाते जोडण्याचा मी प्रयत्न केला. त्यालाही वाचकांनी प्रतिसाद दिला. 'लोकमान्य ते महात्मा' या ग्रंथातून महाराष्ट्राची सामाजिक जडणघडण, राजकारण यांचाही वेध घेतानाच समृद्ध परंपरेचा शोध घेणे मी आव्हान मानले आणि त्यातून व्यापक पट असलेला 'गर्जा महाराष्ट्र माझा' हा ग्रंथ, 'उजळत्या दिशा' शिवचरित्रावरील नाटके लिहून झाली. 'बालगंधर्व व गोहरजान' यांच्यावर सध्या नाटक लिहित असून यशवंतराव चव्हाण यांच्या चरित्राचे लेखनही करणार असल्याचे डॉ. मोरे म्हणाले. यावेळी त्यांनी साहित्य, सांस्कृतिक, अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य, सामाजिक विचारधारा यावर अभ्यासपूर्ण विवेचन केले. कार्यक्रमाचे स्वागत व प्रास्ताविक कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांनी केले. कार्यक्रमास केंद्राचे सदस्य माधवराव पाटील तसेच यशवंतराव पाटील, पां. भा. करंजकर, नानासाहेब बोरस्ते, अँड. भगीरथ शिंदे, डॉ. सुधीर संकलेचा, विनायक रानडे, डॉ. मनोज शिंपी, श्याम अप्टेकर आदि मान्यवर व रसिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

५.२८ 'विद्यार्थ्यांसाठी आचारसंहिता' - 'शिक्षणकट्टा' उपक्रमांतर्गत समूहचर्चेचे आयोजन - दि. २९.११.२०१३ :- विद्यार्थ्यांनी आत्मप्रेरणेने आपल्यात स्वयंशिस्त निर्माण करण्याची गरज असून आई-वडिलांशी संवादातून मनातल्या घुसमटीला वाट मोकळी करून द्यावी, त्यांच्या अपेक्षांना ओझे न मानता आव्हान म्हणून स्वीकारावे, चांगूलपणाचा शोध घ्या, आचार-विचारातून आचारसंहिता व्यक्त होत असते. तोच आदर्श व्यक्तिमत्त्वाची प्रभावी गुरुकिल्ली आहे असे प्रतिपादन निवृत्त शिक्षक व साहित्यिक नरेश महाजन यांनी केले.

शिक्षण व्यवस्थेतील प्रगतीशील बदलांची व्यापक पातळीवर चर्चा व्हावी, विचारमंथन व्हावे तसेच शिक्षक, पालक व विद्यार्थी यांच्याशी संवाद साधणे या उद्देशाने विभागीय केंद्र, नाशिक, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई, नवरचना विद्यालय नाशिक, विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक, विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'शिक्षणकट्टा' उपक्रमांतर्गत 'विद्यार्थ्यांसाठी आचारसंहिता' या विषयावरील

समूहचर्चेचे आयोजन नवरचना विद्यालय, सावरकर नगर, गंगापूर रोड, नाशिक करण्यात आले होते. यावेळेस विद्यार्थी व विद्यार्थिनी वक्त्यांना विविध प्रश्न विचारले. कार्यक्रमाचे स्वागत, प्रास्ताविक व परिचय दीपाली मानकर यांनी करून दिला तर मान्यवरांचा सन्मान विनायक रानडे यांनी केली. कार्यक्रमास विद्यार्थी, शिक्षक व पालक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

५.२९ 'मैत्री आकाशाशी' - 'सृजन' उपक्रमांतर्गत स्लाईड शोसह व्याख्यान - दि. १०.१२.२०१३ :- विश्वाच्या अंतरंगात दडलेल्या अद्भुत आणि माहितीपूर्ण ज्ञानाचा खजिना खगोलशास्त्राचे अभ्यासक रमाकांत देशपांडे यांनी उलगडून दाखविला, विश्वाचा शोध, निर्मिती, आकाशागंगा, सूर्यग्रहण, मंगळावरील जीवसृष्टी, गुरुत्वाकर्षण, तारा तुटणे म्हणजे काय अशी अनेकविध उत्तरे स्लाईड शोसह व्याख्यानातून सोप्या भाषेत त्यांनी विद्यार्थ्यांना समजावून सांगितली आणि ख-या अर्थाने मुलांची 'आकाशाशी मैत्री' झाली. विद्यार्थ्यांमध्ये विज्ञान विषयक आवड निर्माण व्हावी, विज्ञानातील बदलत्या शोध व संशोधनाविषयी माहिती व्हावी या उद्देशाने विभागीय केंद्र, नाशिक, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई, सिलीकॉन व्हॅली नाशिक, विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'सृजन' उपक्रमांतर्गत 'मैत्री आकाशाशी' या विषयावर स्लाईड शोसह व्याख्यानाचे आयोजन एकलव्य निवासी स्कूल, पेठ रोड, पंचवटी, नाशिक येथे करण्यात आले होते त्याप्रसंगी त्यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमाचे स्वागत व प्रास्ताविक एकलव्य निवासी स्कूलचे मुख्याध्यापक अशोक बच्छाव यांनी केले. परिचय सुनील भाकरे यांनी करून दिला तर सूत्रसंचालन सदानंद गावीत यांनी केले. कार्यक्रमास भालचंद्र नंदन, दौलत उगले, गजानन पायधन, भाऊराव गुंजाळ, मिलिंद पाटील आदी शिक्षक, विद्यार्थी व पालक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

५.३० 'चित्रपट चावडी' डाऊनफॉल (जर्मन भाषेतील चित्रपट) - दि. २१.१२.२०१३ :- विभागीय केंद्र नाशिक व दादासाहेब फाल्के फिल्म सोसायटी, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई व विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत चित्रपट रसिकांसाठी दर महिन्याला जागतिक व भारतीय भाषातील अभिजात व कलात्मक चित्रपट दाखविण्यात येत आहेत. यावेळेस सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक ऑलिव्हर हर्षाबिगल (जर्मनी) यांचा 'डाऊनफॉल' हा जर्मन भाषेतील चित्रपट दाखविण्यासाठी विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

५.३१ कागदी पिशव्या बनविण्याची कार्यशाळा - दि. १.१.२०१४ :- महिलांमधील मूलभूत कार्यकौशल्याला संधी उपलब्ध करून देणे म्हणजे त्यांच्या आर्थिक उन्नतीच्या प्रक्रियेला बळ देणे होय. यासाठी समाजातील सेवाभावी संस्थांनी पुढाकार घेऊन विविध प्रशिक्षण शिबिरे व कार्यशाळांचे आयोजन करून महिलांना रोजगारातून सबलीकरणाला मदत करावी असे प्रतिपादन विश्वास को. ऑप. बँकेचे संस्थापक अध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांनी केले. विभागीय केंद्र नाशिक, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई, सिलीकॉन व्हॅली नाशिक, विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने पेपर बॅग तयार करण्याच्या कार्यशाळेचे आयोजन प्रतिष्ठानच्या सभागृहात करण्यात आले होते, यावेळी मार्गदर्शन करताना ते बोलत होते. श्री. ठाकूर यांनी महिला बचत गटांच्या सक्षमीकरण, महिलांचे अधिकार, आरक्षण यामुळे देशातील परिवर्तनशील बदलांचा आढावा घेतला. पर्यावरण रक्षण होण्यासाठी कागदी पिशव्यांचा वापर करणे ही काळाची गरज आहे या उद्देशाने या प्रशिक्षण कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. यात शंभरहून अधिक महिलांनी उत्स्फूर्त सहभाग नोंदविला. कार्यशाळेला विश्वास को. ऑप. बँकेच्या जनसंपर्क अधिकारी मनीषा पगारे यांनी मार्गदर्शन केले. या प्रशिक्षणातून स्वयंरोजगाराच्या माध्यमातून आर्थिक प्राप्ती होईल असे प्रशिक्षणार्थी महिलांनी सांगितले. यावेळी दीपाली मानकर व कविता निकम यांनी महिलांच्या सुरक्षेविषयी, कायदांविषयी मार्गदर्शन केले.

५.३२ 'जागर अभ्यासाचा' व 'सृजनशील पालक' या विषयावर कार्यशाळा - 'शिक्षणकट्टा' उपक्रमांतर्गत दोन दिवशीय कार्यशाळेचे आयोजन - दि. ११.१.२०१४ ते १२.१.२०१४ :- विद्यार्थ्यांनी अभ्यासाला तणाव न मानता हसतखेळत अभ्यास करावा, त्यातून मिळणारा आनंद हा आत्मविश्वास निर्माण करणारा असतो, अभ्यासाबरोबरच व्यक्तिमत्त्व विकास, संघटनकौशल्य, संपाद साधण्याची कलाही अवगत करण्यासाठी प्रयत्न करावे असे प्रतिपादन भारत संचार निगमचे नाशिक व धुळ्याचे महाप्रबंधक नितीन महाजन यांनी केले. विभागीय केंद्र, नाशिक, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई, सिलीकॉन वॅली नाशिक, विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'शिक्षणकट्टा' उपक्रमांतर्गत 'जागर अभ्यासाचा' व 'सृजनशील पालक' या विषयावरील दोन दिवशीय कार्यशाळेच्या शुभारंभ प्रसंगी डॉ. महाजन बोलत होते. ते म्हणाले की, भारतीय विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक क्षेत्रातील प्रगती ही थक्क करणारी आहे. अनेक विद्यार्थ्यांनी आपल्या कर्तृत्वाने देशाचे नाव उज्ज्वल केले आहे त्याचा सर्वांनी आदर्श घ्यावा. उद्योजक अनिल लाड म्हणाले की, कुठलाही उद्योग करतांना त्यात अभ्यासूवृत्ती आणि मेहनत यांची सांगड घालणे आवश्यक आहे. त्यातून यशस्वी उद्योजक निर्माण होत असतात. यासाठी उद्योग जगतातील प्रयोगशील बदलांचा अभ्यास करावा. सदर कार्यशाळा प्रतिष्ठानच्या सभागृहात संपन्न झाली.

कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांनी स्वागत व प्रास्ताविक केले. ते म्हणाले की, विद्यार्थ्यांमधील उपजत कौशल्याला दिशा मिळावी व त्यातून त्यांच्या व्यक्तिमत्त्व विकासाला चालना मिळावी या उद्देशाने सदर कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. सातत्याने अशा कार्यशाळा भविष्यातही आयोजित करण्याचा मानस आहे.

कार्यशाळेस सृजन कन्सल्टंटचे शंतनु गुणे, पुणे येथील ज्ञान प्रबोधिनीचे दीपक गुप्ते, ज्योती केमकर यांनी मार्गदर्शन केले. यात वाचन, नोटस लिहिणे, ध्येय निश्चिती, वेळापत्रक, अभ्यासाच्या विविध पद्धती, स्मरणशक्ती, बहुआयामी बुद्धिमत्ता, स्वतःतील क्षमता जाणणे, उत्तम असा ध्यास या विषयावर मार्गदर्शन करण्यात आले. तसेच पालक संवादाचेही आयोजन करण्यात आले होते. कार्यशाळेस चाळीसहून अधिक विद्यार्थी सहभागी झाले होते.

५.३३ विद्यालयीन व महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी वक्तृत्व स्पर्धा - दि. २५.१.२०१४ :- उत्तम वक्ता होण्यासाठी चौफेर दृष्टी, समाजातील बदलत्या घटनांचे निरीक्षण, बवलोकन, विविध विषयांवरील वाचन, तीक्ष्ण संवेदनशक्ती त्याचबरोबर आपले म्हणणे प्रखरपणे पटवून देण्याची हातोटी, देहबोली या मूलभूत गुणांची गरज आहे. यासाठी वक्तृत्व स्पर्धा मार्गदर्शक ठरतात असे प्रतिपादन डॉ. कैलास कमोद यांनी केले.

विभागीय केंद्र नाशिक, राजा शिवाजी मार्गदर्शन केंद्र, नाशिक, विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने विद्यालयीन व महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन राजा शिवाजी मार्गदर्शन केंद्र, सिबल फर्निचर शोरूम जवळ, मायक्रो सर्कल, त्र्यंबक रोड, तिडके कॉलनी, नाशिक येथे करण्यात आले होते. याप्रसंगी पारितोषिक वितरण समारंभात ते बोलत होते.

वक्तृत्व स्पर्धेत इयत्ता ५ वी ते ७ वीच्या गटात सिध्दी संदीप देशपांडे प्रथम, पुष्कर मंगेश भालेराव द्वितीय व साक्षी नरेंद्र पुजारी हिने तृतीय क्रमांक पटकावला. इयत्ता ८ वी ते १० च्या गटात आदिनाथ संजय चौधरी प्रथम, ज्ञानदा मनोहर कुलकर्णी द्वितीय व प्रिया दिलीप जैन हिने तृतीय क्रमांक पटकावला. महाविद्यालयीन गटात मुग्धा प्रसाद जोशी प्रथम, श्वेता सुरेश भामरे द्वितीय व विवेक मोहन चित्ते यांने तृतीय क्रमांक पटकावला. तसेच सहभागी स्पर्धकांस प्रशस्तीपत्रे देण्यात आली. स्पर्धेत १५० हून अधिक विद्यालयीन व महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. स्पर्धेचे परीक्षक म्हणून सुधा डमरे, अॅड. विजया कु-हे, मैथिली गोखले, अॅड. गायत्री दुसाने, प्रमोद तेंब्रे व अॅड. भगवान भडांगे यांनी काम पाहिले.

५.३४ 'चित्रपट चावडी' विंटर लाईट (स्वीडिश भाषेतील चित्रपट) - दि. २५.१.२०१४ :- विभागीय केंद्र नाशिक व दादासाहेब फाळके फिल्म सोसायटी, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई व विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक यांच्या

संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत चित्रपट रसिकांसाठी दर महिन्याला जागतिक व भारतीय भाषातील अभिजात व कलात्मक चित्रपट दाखविण्यात येत आहेत. यावेळेस सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक इंगेमार बर्गमान (स्वीडन) यांचा 'विंटर लाईट' हा स्वीडिश भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला. सदर चित्रपट दाखविण्यासाठी विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

५.३५ 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत 'पडद्यामागच्या कथा' सादरकर्ते - सुप्रसिद्ध चित्रपट समीक्षक अशोक राणे - दि. १.२.२०१४ :- मराठी-हिंदी चित्रपटपसृष्टीतील कलावंत, दिग्दर्शक, पडद्यामागचे कलाकार यांनी कलाकृती निर्माण करताना निर्माण केलेल्या दंतकथा, कमी साधनसामग्री असताना पडद्यावर दाखविलेली तांत्रिकतेची किमया आणि त्यातून निर्माण झालेली अभिजात लोकप्रिय कलाकृती यांचा खुमासदार तितकाच अभ्यासपूर्ण वेध सुप्रसिद्ध चित्रपट समीक्षक अशोक राणे यांनी घेतला आणि त्याला रसिकांनी भरभरून दाद दिली.

विभागीय केंद्र, नाशिक व दादासाहेब फाळके फिल्म सोसायटी, विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक, विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत रसिकांसाठी सुप्रसिद्ध चित्रपट समीक्षक अशोक राणे यांच्या इंडियन फिल्म अँकेडमी निर्मित 'पडद्यामागच्या कथा' या दृकज्ञाव्य कार्यक्रमाचे आयोजन प्रतिष्ठानच्या सभागृहात करण्यात आले होते, त्यावेळी त्यांनी चित्रपटांचा प्रवास उलगडून दाखविला.

यावेळी उद्योजक जयंत जोगळेकर म्हणाले की, अभिजात तसेच जागतिक दर्जाचे चित्रपट प्रतिष्ठानतर्फे सातत्याने दाखविण्यात येत असून त्याचबरोबर चित्रपटविषयक चर्चा, कार्यशाळांचे आयोजन हे प्रेक्षकांनी अभिरुची वाढविण्यासाठी महत्त्वाचे आहे. कार्यक्रमाचे स्वागत, प्रास्ताविक व परिचय केंद्राचे कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांनी केला. अशोक राणे यांचा सन्मान जयंत जोगळेकर यांनी केला तर जयंत जोगळेकर यांचा सन्मान रघुनाथ फडणीस यांनी केला. कार्यक्रमास विजय अहलुवालिया, संतोष पाटील, दिलीप पाटील, प्रकाश वैद्य, अतुल देशमुख व नाशिककर रसिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

५.३६ 'जागर अभ्यासाचा' व 'सृजनशील पालक' या विषयावर कार्यशाळा - 'शिक्षणकट्टा' उपक्रमांतर्गत दोन दिवशीय कार्यशाळेचे आयोजन - दि. ८.२.२०१४ ते ९.२.२०१४ :- विद्यार्थ्यांमध्ये अभ्यासाविषयी आवड निर्माण व्हावी, यासाठी त्यांच्यातील व्यक्तिमत्त्व विकासाला पूरक अशा शिकवण्याच्या पध्दती निर्माण करण्याची गरज आहे, त्यांच्यात आत्मविश्वास निर्माण होऊन चौफेर ज्ञानालाही दिशा मिळेल, हेच खरे शिक्षणप्रणालीचे ध्येय असावे असे प्रतिपादन पुणे येथील ज्ञान प्रबोधिनीच्या ज्योती केमकर यांनी केले.

विभागीय केंद्र नाशिक, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई, सृजन कन्सल्टंटस, नाशिक, विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व विश्वास कम्प्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'शिक्षणकट्टा' उपक्रमांतर्गत 'जागर अभ्यासाचा' व 'सृजनशील पालक' या विषयावरील दोन दिवशीय कार्यशाळेत विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना ज्योती केमकर बोलत होत्या. सदर कार्यशाळा प्रतिष्ठानच्या सभागृहात संपन्न झाली.

५.३७ 'चित्रपट चावडी' दि ४०० ब्लोज (फ्रेंच भाषेतील चित्रपट) - दि. १५.२.२०१४ :- विभागीय केंद्र नाशिक व दादासाहेब फाळके फिल्म सोसायटी, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई व विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत चित्रपट रसिकांसाठी दर महिन्याला जागतिक व भारतीय भाषातील अभिजात व कलात्मक चित्रपट दाखविण्यात येत आहेत. यावेळेस सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक फ्रँकॉई त्रुफॉ (फ्रान्स) यांचा 'दि ४०० ब्लोज' हा फ्रेंच भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला. सदर चित्रपट दाखविण्यासाठी विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

५.३८ 'मला भेटलेले शिल्पकार-चित्रकार' व्याख्याते - सुप्रसिद्ध कलासमीक्षक श्रीराम खाडिलकर - दि. २८.२.२०१४ :- भारतीय चित्रकार-शिल्पकारांनी आपल्या कलाकृतीतून स्वतःतील कलेचे असल सत्त्व कलारसिकांसमोर आणले आणि त्यातूनच भारतीय चित्रशिल्प परंपरेला नवा विचार दिला हेच नव्या पिढीतील कलावंतांसाठी व रसिकांसाठी संचित आहे असे प्रतिपादन सुप्रसिद्ध कलासमीक्षक श्रीराम खाडिलकर यांनी केले.

विभागीय केंद्र, नाशिक, विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने श्रीराम खाडिलकर यांच्या भारतीय शिल्पकार-चित्रकारांच्या वैशिष्ट्यपूर्ण कर्तृत्वाचा वेध घेणा-या 'मला भेटलेले शिल्पकार-चित्रकार' या दृकश्राव्य व्याख्यानाचे आयोजन प्रतिष्ठानच्या सभागृहात करण्यात आले होते. कार्यक्रमाचे स्वागत, प्रास्ताविक व परिचय संजय नागरे यांनी केला. श्रीराम खाडिलकर यांचा सन्मान डॉ. मनोज शिंपी यांनी केला. डॉ. मनोज शिंपी यांचा सन्मान चित्रकार रामदास महाले यांनी केला. व्याख्यानास चित्रकार राजेश सावंत, प्रफुल्ल सावंत, कैलास हयाळीज, पंडित खैरनार, मुक्ता बालिगा, भि. रा. सावंत व कलारसिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

५.३९ 'यशवंतराव चव्हाण आणि आजचा महाराष्ट्र' व्याख्याते - अभिलाष खांडेकर मुख्य संपादक - दैनिक दिव्य मराठी - दि. ११.३.२०१४ :- आजची बदलती सामाजिक मानसिकता, राजकरणाची बदललेली परिभाषा आणि मूल्यांचा -हास यामुळे सामान्य माणसाचा राजकारणाकडे बघण्याचा दृष्टिकोन नकारात्मक झाला आहे. यशवंतराव चव्हाण यांनी महाराष्ट्राच्या जडणघडणीसाठी दिलेले योगदान आदर्श विचारांची जोपासना हे संचित आहे. त्याचा स्वीकार आणि अंगीकार आजच्या राज्यकर्त्यांनी करावा, त्यातून समृद्ध महाराष्ट्राचे चित्र पुन्हा नव्याने समोर येईल असे प्रतिपादन दिव्य मराठी या दैनिकाचे संपादक अभिलाष खांडेकर यांनी केले.

महाराष्ट्राचे थोर शिल्पकार यशवंतराव चव्हाण यांच्या १०१ व्या जयंतीच्या पूर्वसंध्येला विभागीय केंद्र नाशिक, विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने अभिलाष खांडेकर यांचे 'यशवंतराव चव्हाण आणि आजचा महाराष्ट्र' या विषयावर प्रतिष्ठानच्या सभागृहात व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. कार्यक्रमाचे स्वागत, प्रास्ताविक व आभार केंद्राचे कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांनी केले. अभिलाष खांडेकर यांचा परिचय डॉ. कैलास कमोद यांनी करून दिला तर सन्मान विश्वस्त संजय नागरे यांनी केला. याप्रसंगी प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष विनायकदादा पाटील, विश्वस्त डॉ. शोभा बच्छाव तसेच दिव्य मराठीचे संपादक जयप्रकाश पवार, प्राचार्य हरिष आडके, रमेश देशमुख, शरद पुराणिक, सुरेश मेणे, श्रीधर देशपांडे व नाशिककर रसिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

५.४० 'चित्रपट चावडी' ला स्ट्राडा (द रोड) (इटालियन भाषेतील चित्रपट) - दि. १५.३.२०१४ :- विभागीय केंद्र नाशिक व दादासाहेब फाळके फिल्म सोसायटी, पवार पब्लिक चॅरिटेबल ट्रस्ट, मुंबई व विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'चित्रपट चावडी' उपक्रमांतर्गत चित्रपट रसिकांसाठी दर महिन्याला जागतिक व भारतीय भाषातील अभिजात व कलात्मक चित्रपट दाखविण्यात येत आहेत. यावेळेस सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक फ्रेडरिको फेलीनी (इटली) यांचा 'ला स्ट्राडा' हा इटालियन भाषेतील चित्रपट दाखविण्यात आला. सदर चित्रपट दाखविण्यासाठी विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व रेडिओ विश्वास ९०.८ एफ.एम. यांचे सहकार्य लाभले.

५.४१ स्वातंत्र्य सैनिक श्री. शामराव बोधनकर स्मृती पुरस्कार सुप्रसिद्ध लेखक सुमेध वडावाला - रिसबुड यांच्या 'सफाई' या कादंबरीस प्रदान - दि. २९.३.२०१४ :- दुर्लक्षितांना उजेडात आणण्याचे काम सामाजिक जाणिवेतून करणारा लेखक कलावंत हा समाजाचा मित्र असतो. सामान्यांचे डोंगराएवढे कुणालाही न दिसणारे कर्तृत्व जगासमोर आणण्याच्या प्रक्रियेचा तो भाग असतो. मूलभूत जगण्याचा शोध संवेदनशीलतेच्या जाणिवेतून मांडण्याबरोबरच वेदनांचा तळ शोधणे हे ख-या

लेखकाचे काम असते, तेच काम सुमेध वडावाला-रिसबुड यांनी 'सफाई' कादंबरीतून केले आहे असे प्रतिपादन केंद्राचे अध्यक्ष विनायकदादा पाटील यांनी केले.

विभागीय केंद्र नाशिक, स्वातंत्र्य सैनिक श्री. शामराव बोधनकर स्मृती प्रतिष्ठान पैठण, विश्वास को. ऑप. बँक लि., नाशिक विश्वास ज्ञान प्रबोधिनी अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट, नाशिक व विश्वास कम्युनिटी रेडिओ ९०.८ एफ.एम. यांच्या संयुक्त विद्यमाने स्वातंत्र्य सैनिक श्री. शामराव बोधनकर स्मृती पुरस्काराचे वितरण केंद्राच्या सभागृहात संपन्न झाले त्याप्रसंगी ते बोलत होते.

सामाजिक लेखनाच्या या पुरस्काराचे स्वरूप रुपये अकरा हजार रोख, स्मृतीचिन्ह, सन्मानपत्र असे आहे. केंद्राचे अध्यक्ष विनायकदादा पाटील व कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर यांच्या शुभहस्ते सदर पुरस्कार प्रदान करण्यात आला. विनायकदादा पाटील पुढे म्हणाले की, मराठवाडयाला संत व स्वातंत्र्य संग्रामाची परंपरा आहे. त्यातून सामाजिक लेखनासाठीचा पुरस्कार नवे सामाजिक भान देणारा आहे.

कोषाध्यक्ष विश्वास ठाकूर म्हणाले की, समाजात जे चांगले घडते आहे त्याच्यापर्यंत समाजाने जाणे गरजेचे आहे. त्याचाच आजचा पुरस्कार हा एक भाग होय. सुमेध वडावाला-रिसबुड यांची लेखणी वाचकांशी नाते जोडते व त्यांच्या जगण्याचा अविभाज्य भाग बनते.

कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन श्रीमती अपर्णा क्षेमकल्याणी यांनी केले तर स्वागत व प्रास्ताविक डॉ. राघवेंद्र चाकूरकर यांनी केले. तसेच पुरस्काराविषयी प्रा. राजाराम वट्टमवार यांनी माहिती दिली. याप्रसंगी प्रा. दीपक कासाळीकर, शिवानंद राहेगीकर, कीर्तीकुमार शिंदे, शरद पुराणिक, प्रतिष्ठानचे विश्वस्त सर्वश्री संजय नागरे, विनायक रानडे व नाशिककर रसिक मोठया संख्येने उपस्थित होते.

१०.६ विभागीय केंद्र लातूर :-

६.१ संवाद रामनवमी, महात्मा फुले जयंती : दि. ११ एप्रिल, २०१३ रोजी 'रामायण म्हणजे भारतीय संस्कृतीचा मौलिक ठेवा या' विषयावर संवाद आयोजित करण्यात आला. याप्रसंगी अनेक रामभक्तांनी आपले विचार व्यक्त केले. महात्मा फुले जयंती साजरी करण्यात आली.

६.२ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती - दि. १४ एप्रिल २०१३ :- भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व आजची दलित चळवळ या विषयावर विभागीय केंद्राच्या वतीने चर्चासत्र आयोजित करण्यात आले.

६.३ महावीर जयंती :- महावीर जयंतीनिमित्त विभागीय केंद्राच्यावतीने मंगळवार दि. २३ एप्रिल २०१३ रोजी महावीरांना अभिवादन करण्यात आले.

६.४ तुकडोजी महाराज जयंती :- दि. ३० एप्रिल २०१३ रोजी विभागीय केंद्राच्या वतीने थोर संत तुकडोजी महाराज यांना विनम्र अभिवादन करण्यात आले.

६.५ महाराष्ट्र दिन - दि. १ मे २०१३ :- महाराष्ट्राचे शिल्पकार व राज्याचे पहिले मुख्यमंत्री मा. यशवंतराव चव्हाण यांचे योगदान व आजच्या दिवसाचे महत्त्व या विषयावर चर्चासत्र आयोजित करण्यात आले. या चर्चासत्रात प्रा. एस. बी. कुलकर्णी, प्रा. पी. एस. थोरात, श्री. एन. एम. कांबळे यांनी सहभाग नोंदविला.

६.६ दि. ८ मे २०१३ :- जागतिक कीर्तीचे नोबल पारितोषिक विजेते रवींद्रनाथ टागोर यांच्या जयंतीनिमित्त या थोर कवीला विभागीय केंद्राच्या वतीने अभिवादन करण्यात आले.

६.७ कर्मवीर भाऊराव पाटील यांना अभिवादन - ९ मे २०१३ :- खरेखुरे शिक्षण महर्षि कर्मवीर भाऊराव पाटील यांना त्यांच्या स्मृतिदिनानिमित्त विभागीय केंद्राच्या वतीने अभिवादन करण्यात आले.

६.८ बौद्ध पौर्णिमा - दि. २५ मे २०१३ :- गौतम बुद्धांच्या जीवनावरील महाराष्ट्रातील थोर विचारवंत प्रा. डॉ. आ. ह. साळुंखे यांच्या गौतम बुद्धांच्या जीवनावर प्रकाशित झालेल्या साहित्याचे सामूहिक वाचन करण्यात आले.

६.९ पुस्तक प्रकाशन सोहळा - दि. ४ जून २०१३ :- सायंकाळी ५.३० मा. खा. जनार्दन वाघमारे लिखित 'लोकशाही आणि शिक्षण' या पुस्तकाचा प्रकाशन सोहळा विभागीय केंद्र लातूर आणि व्हिजनरी ग्रुप ऑफ इंडिया, लातूर तर्फे आयोजित करण्यात आला. पुस्तकाचे विमोचन महामहीम डॉ. शिवराज पाटील चाकूरकर (राज्यपाल, पंजाब), यांच्या हस्ते करण्यात आले. तर या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष डॉ. शिवराज नाकाडे (माजी कुलगुरु डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद) हे होते. प्रमुख पाहुणे माजी मंत्री मा. आ. दिलीपरावजी देशमुख, मा. आ. विक्रमजी काळे, प्राचार्य डॉ. नागोराव कुंभार यांच्या उपस्थितीत हा पुस्तक प्रकाशन सोहळा संपन्न झाला. या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक विभागीय केंद्राचे सचिव यांनी केले. शेवटी आभार श्री. चक्रधर शेळके यांनी मानले.

६.१० महाराणा प्रताप जयंती व साने गुरुजी स्मृतिदिन - दि. ११ जून २०१३ :- विभागीय केंद्राच्या वतीने साजरा करण्यात आला.

६.११ दि. १७ जून २०१३ :- राष्ट्रमाता जिजाऊ यांच्या पुण्यतिथीनिमित्त त्यांना विभागीय केंद्राच्या वतीने अभिवादन करून याप्रसंगी दि. २१ जून २०१३ रोजी राष्ट्रमाता जिजाऊ स्मृतिदिनाचा जाहीर कार्यक्रम उस्मानाबाद येथे घेण्याची पूर्वतयारी करण्यात आली.

६.१२ राष्ट्रमाता जिजाऊ स्मृतिदिनानिमित्त कार्यक्रम - दि. २१ जून २०१३ :- उस्मानाबाद येथील स्काऊट गाईड भवनामध्ये विभागीय केंद्र लातूर अंतर्गत येणा-या उस्मानाबाद जिल्ह्याच्या ठिकाणी अनेक मान्यवर बंधू भगिनींच्या उपस्थितीत साजरा करण्यात आला. या कार्यक्रमाच्या प्रमुख पाहुण्या उस्मानाबाद नगर परिषदेच्या माजी नगराध्यक्षा ज्येष्ठ सामाजिक कार्यकर्त्या, श्रीमती पुष्पाताई पाटोदेकर होत्या. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी विभागीय केंद्राचे सचिव होते तर प्रमुख उपस्थिती विभागीय केंद्राचे उस्मानाबाद जिल्हा प्रमुख प्राचार्य डॉ. रमेशय दापके व प्राचार्य अर्शद रजवी हे होते. याप्रसंगी विभागीय केंद्राच्या वतीने स्काऊट गाईडमधील उत्कृष्ट योगदानाबद्दल कार्यक्रमाच्या प्रमुख पाहुण्या श्रीमती पुष्पाताई पाटोदेकर यांचा विभागीय केंद्राचे सचिव यांच्या हस्ते यथोचित सत्कार करण्यात आला.

६.१३ दि. १८ जुलै २०१३ :- थोर साहित्यिक अण्णाभाऊ साठे यांना विभागीय केंद्राच्या वतीने विनम्र अभिवादन करण्यात आले.

६.१४ गुरुपौर्णिमा - दि. २ जुलै २०१३ :- गुरु पौर्णिमेनिमित्त शिक्षकी पेशात निःस्पृहरीत्या विद्येचे दान केलेल्या अनेक ज्येष्ठ शिक्षकांचा सत्कार विभागीय केंद्राच्या वतीने करण्यात आला.

६.१५ लोकमान्य टिळक स्मृतिदिनानिमित्त कार्यक्रम - दि. १ ऑगस्ट २०१३ :- या महामानवाला विभागीय केंद्राच्या वतीने अभिवादन करण्यात आले.

६.१६ ऑगस्ट क्रांतीदिन - दि. ९ ऑगस्ट २०१३ :- आपल्या मातृभूमीला स्वातंत्र्य मिळाले म्हणून ज्या थोर देशभक्तांनी आपले बलिदान दिले त्या स्वातंत्र्यसैनिकांना विभागीय केंद्राच्या वतीने अभिवादन करण्यात आले.

६.१७ भारतीय स्वातंत्र्यदिन :- दि. १५ ऑगस्ट २०१३ रोजी भारतीय स्वातंत्र्यदिनानिमित्त विभागीय केंद्राच्या वतीने भारतीय नागरिकांची शान व मान या दिवसाच्या निमित्ताने स्वातंत्र्यापूर्वी जन्मलेल्या ज्येष्ठ नागरिकांचे स्वातंत्र्यापूर्वीचे अनुभव कथनाचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता.

६.१८ डॉ. नरेंद्र दाभोळकर यांना श्रद्धांजली :- दि. २० ऑगस्ट २०१३ रोजी थोर परिवर्तनवादी पुरोगामी विचाराचे महामानव, अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीचे संस्थापक कार्याध्यक्ष कै. नरेंद्र दाभोळकर यांची २० ऑगस्ट रोजी क्रूर हत्या करण्यात आली. याबद्दल विभागीय केंद्राच्या वतीने व अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती त्याचबरोबर इतर पुरोगामी विचाराच्या वेगवेगळ्या

संघटनेच्या वतीने लातूर शहरात श्रद्धांजली आयोजित करण्यात आली. याप्रसंगी अॅड. किसनराव देशमुख अहमदपूर, प्रा. दत्ता सोमवंशी निलंगा, विभागीय केंद्राचे उस्मानाबाद जिल्हा संचालक प्राचार्य डॉ. रमेशराव दापके तसेच शिवछत्रपती शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष माजी खसदार डॉ. गोपाळराव पाटील, अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीचे प्रमुख माधवराव बावगे, प्राचार्य अनिरुद्ध जाधव इ. मान्यवरांनी नरेंद्र दाभोळकरांना श्रद्धांजली अर्पण केली.

६.१९ **अहिल्याबाई होळकर यांची पुण्यतिथी** - दि. ९ सप्टेंबर २०१३ :- आज भारतीय स्त्रियांवर होत असलेले अन्याय, अत्याचार याबद्दल 'आजच्या माता भगिनींचा प्रश्न' या विषयावर परिसंवाद ठेवण्यात आला होता. या परिसंवादात प्रा. सौ. सरोजिनी कुलकर्णी, शिक्षिका सौ. स्वामी इ. नी अभ्यासपूर्ण माहिती सांगितली.

६.२० **मराठवाडा मुक्तिसंग्राम दिवस** - दि. १७ सप्टेंबर २०१३ :- मराठवाडा मुक्त व्हावा म्हणून ज्या थोर स्वातंत्र्यसैनिकांनी आपले प्राण दिले त्या महामानवास विभागीय केंद्राच्या वतीने अभिवादन करण्यात आले. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी थोर स्वातंत्र्यसेनानी श्री. मुरगाप्पा खुमसे हे होते. या कार्यक्रमात सर्वश्री एस. जी. भोसले, गोविंदराव लांडगे इ.नी मोलाचे मार्गदर्शन केले.

६.२१ **भूकंपग्रस्त जनतेचा काळा दिवस** :- दि. ३० सप्टेंबर २०१३ रोजी लातूर आणि उस्मानाबाद जिल्ह्याची सीमा असलेल्या तेरणा नदीच्या काठावर वसलेले किल्लारी, सास्तूर, मंगरुळ इ. गावचा परिसर एका क्षणात निसर्गकोपाने भुईसपाट झाला. हजारो माणसे प्राणास मुकली. आपले घरदार, संसार उध्वस्त झाले. त्यांना विभागीय केंद्राच्या वतीने श्रद्धांजलीचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता.

६.२२ **ज्येष्ठ नागरिक आनंदोत्सव** :- दि. २ ऑक्टोबर २०१३ रोजी विभागीय केंद्राच्यावतीने ज्येष्ठ नागरिक आनंदोत्सव साजरा करण्यात आला. हा आनंदोत्सव यावर्षी मातोश्री वृद्धाश्रमात राहणा-या वृद्धांचे अनुभव ऐकण्यात व सहवासात पार पाडण्यात आला. या कार्यक्रमात श्री. पांडुरंग पंढरपूरकर या वयोवृद्ध व्यक्तीने उपस्थित असलेल्या सर्व ज्येष्ठ नागरिकांना आपले अनुभव कथन केले. यादिवशी महात्मा गांधी व लालबहादूर शास्त्री यांची जयंती असल्यामुळे त्यांचे विचारही सभागृहाला ऐकवण्यात आले.

६.२३ **दि. ४ नोव्हेंबर २०१३** :- दीपावली व भाऊबीजेचे महत्त्व यावर चर्चासत्र आयोजित करण्यात आले.

६.२४ **बैठक** :- दि. १० नोव्हेंबर २०१३ रोजी मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या २५ नोव्हेंबर २०१३ रोजी होणा-या पुण्यतिथी कार्यक्रमानिमित्त पूर्वतयारीची बैठक आयोजित करण्यात येवून या बैठकीत कार्यक्रमासाठी वेगवेगळ्या समित्या स्थापन करण्यात आल्या.

६.२५ **मा. यशवंतराव चव्हाण यांची पुण्यतिथी** - दि. २५ नोव्हेंबर २०१३ :- आज मा. यशवंतराव चव्हाण यांची पुण्यतिथी. यानिमित्त मराठवाडयातील प्रख्यात वक्ते प्राचार्य डॉ. संजयजी वाघमारे हे प्रमुख वक्ते म्हणून लाभले होते तर प्रा. व्ही. एन. इंगोले हे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते. याप्रसंगी प्राचार्य डॉ. वाघमारे म्हणाले की, यशवंतराव चव्हाणसाहेबांनी सर्व जातीपंथाच्या तळागाळातील मुलामुलींच्या फी माफीचा निर्णय घेतला नसता तर माझ्यासारखा सामान्य माणूस एका नामांकित कॉलेजच्या प्राचार्य पदापर्यंत पोहोचू शकले नसता. चव्हाणसाहेबांची दृष्टी ही भविष्याचा विचार करणारी होती म्हणून त्यांनी शेती, सहकार, शिक्षण, आरोग्य अशा मौलिक प्रश्नात लक्ष घालून या राज्याची सेवा केली. त्यांना स्वतःला गरीबीचे चटक बसल्यामुळे त्यांच्या त्या जीवघेण्या परिस्थितीमुळे त्यांनी जीवनभर गरीबांच्या हिताचे राज्य केले. असे विचार प्राचार्य डॉ. एम. आर. पाटील यांनी व्यक्त केले. सर्वांचे आभार प्रा. एस. वी. गायकवाड यांनी मानले.

६.२६ **दि. १२ डिसेंबर २०१३** :- शरद कृषि वाचनालय फाऊंडेशन, लातूर व विभागीय केंद्र लातूर यांच्या मंयुक्त विद्यमाने मा. श्री. शरदराव पवार यांचे राजकीय कार्यपेक्षा सामाजिक कार्य कसे डोळस आहे या विषयावर चर्चा आयोजित करण्यात आली. या चर्चासत्रात काही प्राध्यापक, लोकप्रतिनिधी व पत्रकार सहभागी होते.

६.२७ २६ जानेवारी २०१४ :- भारतीय प्रजासत्ताक दिनानिमित्त रविवार दि. २६ जानेवारी २०१४ रोजी विभागीय केंद्राच्या वतीने भारतीय राष्ट्रध्वजाला अभिवादन करण्यात आले.

६.२८ जागतिक महिला दिन :- ८ मार्च २०१४ रोजी जागतिक महिला दिनानिमित्त 'आजच्या महिलांसमोरील समस्या' या विषयावर परिसंवाद आयोजित करण्यात आला. या परिसंवादात डॉ. शैलजा कुलकर्णी, प्रा. एस. टी. पनाळे इ. महिलांनी आपले मौलिक विचार मांडले.

६.२९ मा. यशवंतराव चव्हाण जयंती उत्सव :- १२ मार्च २०१४ रोजी लोकनेते यशवंतराव चव्हाण यांचा जयंती उत्सव मोठ्या थाटात विभागीय केंद्राच्या वतीने साजरा करण्यात आला. याप्रसंगी सुप्रसिद्ध लेखक प्रा. श्याम आगळे यांनी खालीलप्रमाणे आपले मौलिक विचार मांडले. या कार्यक्रमाचा विषय 'विठाईने यशवंतराव कसा घडविला'. आईचे लहानपणीचे संस्कार व स्वतः त्यावेळी घरच्या गरीबीमुळे भोगलेल्या यातनांची कायम जाण ठेवूनच यशवंतरावांनी आपल्या राजकीय जीवनात राज्याची व या विशाल देशाची मनोभावे सेवा केली. जसे जिजाऊने शिवाजी घडविला तसा विठाईने यशवंत घडविला असे म्हणणे यात काहीच वावगे ठरणार नाही. यशवंतरावांच्या आई विठाई या महान माता अशिक्षित पण सुसंस्कारित होत्या. यशवंतरावांच्या राजकीय जीवनात त्यांना अनेक चढउतार आले पण त्यांनी आपल्या चांगुलपणास कधीही तडा जाऊ दिला नाही असे मौलिक विचार सुप्रसिद्ध लेखक प्रा. श्याम आगळे यांनी व्यक्त केले.

मा. यशवंतराव चव्हाण यांच्या १०१ व्या जयंतीनिमित्त यशवंतराव चव्हाण एक मातृभक्त नेता या विषयावर सविस्तर विचार मांडताना ते बोलत होते. याप्रसंगी प्रमुख पाहुणे म्हणून एस. जी. ढगे, प्राचार्य एस. जी. गजभार, अॅड. उदय गवारे उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थानी अॅड. मनोहरराव गोमारे होते.

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

प्रतिष्ठानची प्रकाशने

	किंमत रुपये
०१ यशवंतराव चव्हाण : विधी मंडळातील निवडक मराठी भाषणे भाग-१ संकलन : डॉ. व्ही. जी. खोबरेकर	२००.००
०२ वाय.बी. चव्हाण : सिलेक्टेड स्पीचेस-विधीमंडळे भाग-२ संकलन : डॉ. व्ही. जी. खोबरेकर	२५०.००
०३ सिलेक्टेड स्पीचेस इन पार्लमेंट-वाय.बी. चव्हाण भाग-१ ते ४ संकलन : राम प्रधान	प्रत्येकी २५०.००
०४ यशवंतराव चव्हाण यांचे मौलिक विचार संकलन : ना. धों. महानोर	३.५०
०५ सह्याद्रीचे वारे-यशवंतराव चव्हाण	३०.००
०६ म. ज्योतीबा फुले यांचे निवडक विचार संकलन : प्रा. गजमल माळी	१२.००
०७ बेकारी निर्मूलनातून ग्रामीण विकास : संपादक : वि. स. पागे	३५.००
०८ महाराष्ट्रातील दुष्काळ आणि जलसंपत्तीचे नियोजन-संपादन : अण्णासाहेब शिंदे	१६०.००
०९ महाराष्ट्र : एक दृष्टिकोन-शरदराव पवार- भाषणसंग्रह-संपादन : दादासाहेब रुपवते	७५.००
१० पंचायत राज, जिल्हा नियोजन आणि ग्रामीण विकास संपादन : पी. बी. पाटील	१००.००
११ नवभारत : परिवर्तनाची दिशा-संपादन : पी. बी. पाटील	१००.००
१२ विमुक्तायन : महाराष्ट्रातील विमुक्त जमाती : चिकित्सक अभ्यास-संशोधक/लेखक : लक्ष्मण माने	२५०.००
१३ यशवंतराव चव्हाण-चरित्रलेखन : अनंतराव पाटील	८०.००
१४ शब्दांचे सामर्थ्य-संपादन : राम प्रधान	३७५.००
१५ महाराष्ट्राची चार दशकांतील वाटचाल : एक आढावा (इंग्रजी) (यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई व महाराष्ट्र आर्थिक विकास मंडळ यांचे संयुक्त प्रकाशन)	२५०.००
१६ बाऊंटीफूल बनियन -डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील चरित्र खंड - १ ते ४ (इंग्रजी)-बॅ. पी. जी. पाटील	८००.००
१७ ज्येष्ठ नागरीकांसाठी पुस्तिका	३५.००
१८ अजिंठा-(काव्यसंग्रह) लेखक : ना. धों. महानोर (इंग्रजी)	१५०.००
१९ ई-बुक (मराठी / इंग्रजी) यशवंत साहित्य/फोटो भाग -१	१५०.००
२० न्यायालयीन व्यवहार आणि मराठी भाषा	४००.००
२१ ई-बुक (मराठी / इंग्रजी) पुस्तके भाग - २	१५०.००
२२ यशवंतराव चव्हाण व्यक्तित्व व कर्तृत्व	५००.००
२३ कृष्णाकांठ - मराठी	३००.००
२४ कृष्णाकांठ - इंग्रजी	३९५.००

व्हिडीयो कॅसेट

- २५ मी एस. एम : एस. एम. जोशी यांचा जीवनपट
 २६ तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी : तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी यांचा जीवनपट
 २७ प्रवासी पक्षी : सुप्रसिद्ध साहित्यिक कुसुमाग्रज यांचा जीवनपट
 २८ पु. ल. वृतांत : पु. ल. देशपांडे यांचा जीवनपट
 या चारही व्हिडिओ कॅसेटची निर्मिती यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठानने केली असून दिग्दर्शनाची जबाबदारी सुप्रसिद्ध दिग्दर्शक डॉ. जब्बार पटेल यांनी पार पाडली.
 २९ कॉ. केशवराव जेधे : कॉ. केशवराव जेधे यांचा जीवनपट, दिग्दर्शक - श्री. राम गबाले.
 ३० येस्. आय एम कम्युनिस्ट - कॉ. श्रीपाद अमृत डांगे यांच्या जीवनावरील अनुबोधपट दिग्दर्शन-विनय नेवाळकर

मा. श्री. गोविंदराव तळवलकर यांच्या 'यशवंतराव चव्हाण : व्यक्तित्व व कर्तृत्व' या मराठी पुस्तकाच्या इंग्रजी अनुवादाचे प्रकाशन करताना प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष व केंद्रीय कृषी मंत्री मा. श्री. शरदराव पवार सोबत विश्वस्त व विधानसभेचे अध्यक्ष मा.श्री. दिलीप वळसे-पाटील, उपाध्यक्ष श्री. अरुण गुजराथी व डॉ. अनिल काकोडकर.

यशवंतराव चव्हाण मराठी साहित्य-संस्कृती राज्यस्तरीय पारितोषिक २०१३ चे वितरण करताना प्रतिष्ठानचे अध्यक्ष व केंद्रीय कृषी मंत्री मा. श्री. शरदराव पवार, विधानसभेचे अध्यक्ष मा. श्री. दिलीप वळसे-पाटील, उपाध्यक्ष मा. श्री. अरुण गुजराथी, कार्याध्यक्षा मा. सौ. सुप्रिया सुळे व डॉ. अनिल काकोडकर. (सन २०१३ चे राज्यस्तरीय पारितोषिक मा. श्री. गोविंदराव तळवलकर यांना जाहीर झाले होते. त्यांच्या वतीने मौज प्रकाशनचे श्री. माधवराव भागवत पारितोषिक स्वीकारताना)

यशवंतराव चव्हाण प्रतिष्ठान, मुंबई

जन. जगन्नाथराव भोसले मार्ग, मुंबई - ४०० ०२९

दूरध्वनी क्र.: २२०२८५९८, २२०४५४६०, २२८५२३४५.

फैक्स क्र.: २२८५२०८९, २२८५२०८२

Email : ybchavan100@gmail.com Visit us : ybchavanpratishthan.org